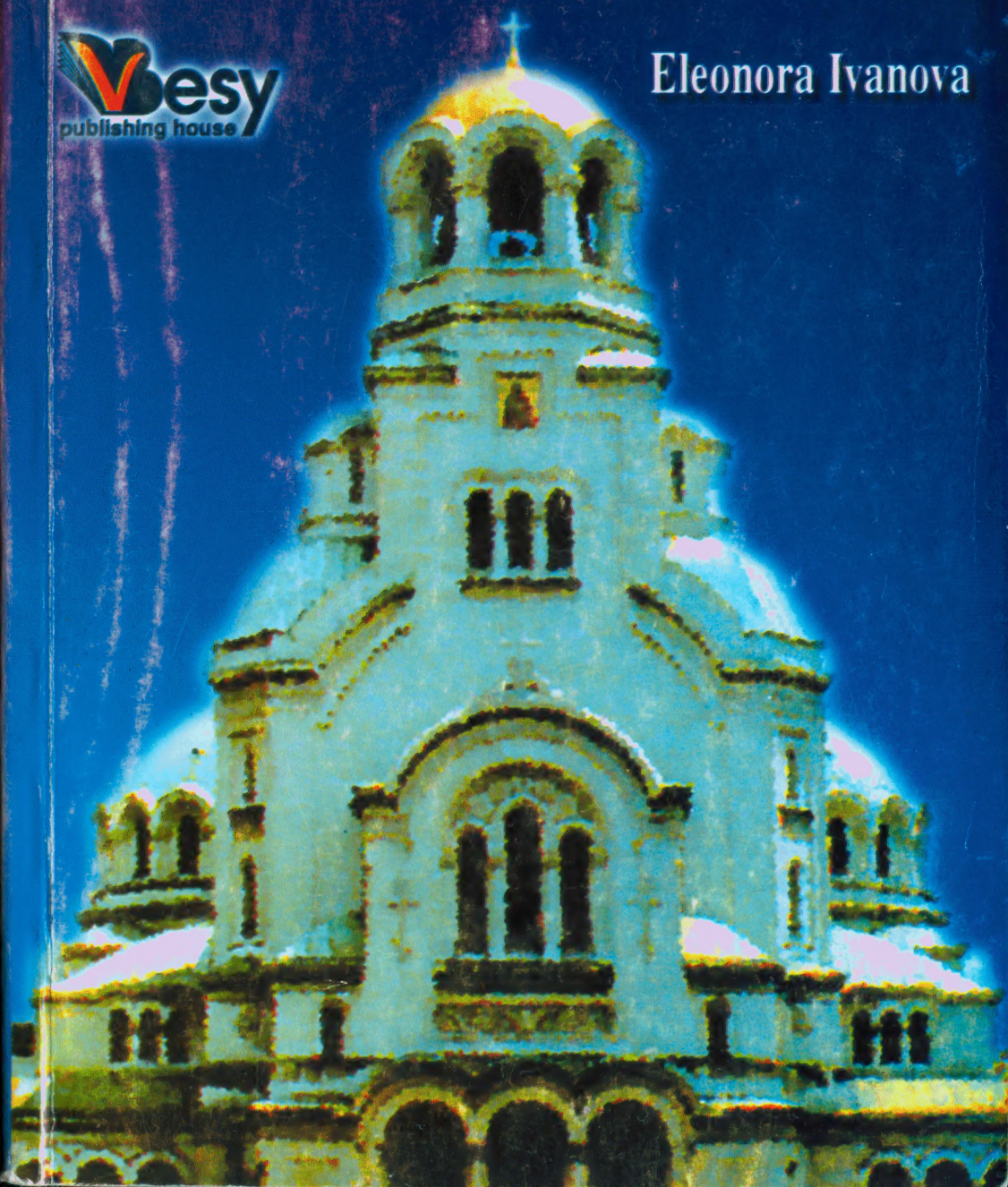

The Bulgarian Language in Practice

A Basic Course in Contemporary Bulgarian as a Foreign Language

Eleonora Ivanova

Eleonora Ivanova

THE BULGARIAN LANGUAGE IN PRACTICE
A BASIC COURSE IN CONTEMPORARY BULGARIAN
AS A FOREIGN LANGUAGE

Sofia, 2000

СЪДЪРЖАНИЕ - TABLE OF CONTENTS

БЪЛГАРСКАТА АЗБУКА THE BULGARIAN ALPHABET	1
Some important notes.....	2
ГЛАСНИ ЗВУКОВЕ - VOWELS	2
СЪГЛАСНИ ЗВУКОВЕ - CONSONANTS	5
ДВУГЛАСНИ - DIPHTHONGS	6
STRESS	7
SYLLABLES	7
УРОК № 1	8
СРЕЩА	8
ЗАПОЗНАВАНЕ	10
ЛИЧНИ МЕСТОИМЕННИЯ - THE PERSONAL PRONOUNS	11
СЪЩЕСТВИТЕЛНО ИМЕ - THE NOUN	11
СПОМАГАТЕЛНИЯТ ГЛАГОЛ "СЪМ" -	
The Auxiliary Verb "СЪМ" - "To Be"	12
ПОКАЗАТЕЛНИ МЕСТОИМЕННИЯ ЗА РАЗСТОЯНИЯ - DEMONSTRATIVE PRONOUNS OF DISTANCE	13
ДИАЛОЗИ	14
ОБРЪЩЕНИЯ - FORMS OF ADDRESS	16
ЗВАТЕЛНА ФОРМА - THE VOCATIVE CASE	16
УПРАЖНЕНИЯ	17
СПИСЪК НА ДУМИТЕ - WORD LIST	19
УРОК № 2	20
ПРЕДСТАВЯНЕ	20
ХАРАКТЕРИСТИКИ НА СЪЩЕСТВИТЕЛНОТО ИМЕ -	
CHARACTERISTICS OF THE NOUN	21
ОБРАЗУВАНЕ НА ЖЕНСКИ ОТ МЪЖКИ РОД -FEMININE NOUNS FORMED FROM MASCULINE NOUNS	22
ЧЛЕНУВАНЕ - THE ARTICLE	23
ЧЛЕНУВАНЕ В ЕДИНСТВЕНО ЧИСЛО -	
THE ARTICLE WITH THE SINGULAR	24
ПРИЛАГАТЕЛНО ИМЕ - THE ADJECTIVE	26
УПРАЖНЕНИЯ	28
СПИСЪК НА ДУМИТЕ - WORD LIST	31

УРОК № 3	32
СЕМЕЕН АЛБУМ	32
КОЙ КОЙ Е?	33
КОЙ КАКВО ОБИЧА?	34
ГЛАГОЛ - THE VERB	35
ГЛАГОЛЪТ ИМАМ (III СПР.)	36
ПРИТЕЖАТЕЛНОТО МЕСТОИМЕНИЕ “МОЙ” - THE POSSESSIVE PRONOUN “МОЙ” – MY/MINE	37
ГЛАГОЛЪТ “ИМА” - THE IMPERSONAL VERB “ИМА” - “THERE IS/ARE”	37
ЧИСЛО НА НЯКОИ ИМЕНА – NUMBER OF SOME NOUNS	38
УПРАЖНЕНИЯ	39
СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST	41
УРОК № 4	42
ЧИСЛАТА ОТ 1 ДО 20 - NUMBERS 1 - 20	42
ДНИТЕ НА СЕДМИЦАТА - THE DAYS OF THE WEEK	43
ДНЕВНА ПРОГРАМА	44
НЯКОИ ПРЕДЛОЗИ И ТЯХНАТА УПОТРЕБА – USES OF SOME PREPOSITIONS	45
ПРИНЦИП НА УДВОЯВАНЕТО – THE GEMINATION	45
ЧЛЕНУВАНЕ В МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО – THE ARTICLE WITH THE PLURAL	45
СЕГАШНО ВРЕМЕ - THE PRESENT TENSE	46
КОГА КАКВО ПРАВЯ?	47
ГЛАГОЛЪТ “ПРАВЯ” (II)	48
ИЗПАДАНЕ НА ГЛАСНИ ПРИ НЯКОИ ИМЕНА - DROPPING OF THE VOWELS IN SOME NAMES	48
УПРАЖНЕНИЯ	49
СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST	52
УРОК № 5	53
НАШИЯТ ДОМ	53
СРЕДЕН РОД НА СЪЩЕСТВИТЕЛНИТЕ ИМЕНА - NEUTER NOUNS	55
ПОСОКИ – THE DIRECTIONS	56
ГЛАГОЛЪТ ЖИВЕЯ (I)	57
ПРИТЕЖАТЕЛНИ МЕСТОИМЕНИЯ - THE POSSESSIVE PRONOUNS - FULL FORMS	57
ВЪПРОСИТЕЛНОТО МЕСТОИМЕНИЕ “ЧИЙ”, “НА КОГО” - WHOSE	58

ДОМАШНИТЕ ЛЮБИМЦИ	58
МОЯТ БРАТ БИЛИ	59
МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО ПРИ СЪЩЕСТВИТЕЛНИТЕ И	
ПРИЛАГАТЕЛНИТЕ ИМЕНА - PLURAL OF THE NOUNS AND THE	
ADJECTIVES	60
СЪСТАВНИ ГЛАГОЛИ - COMPOUND VERBS	61
ОБРАЗУВАНЕ НА ПРИЛАГАТЕЛНИ ИМЕНА ОТ СЪЩЕСТВИТЕЛНИ	
- ADJECTIVES FORMED FROM NOUNS	62
УПРАЖНЕНИЯ	63
СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST	68
УРОК № 6	69
НА ГОСТИ	69
ГЛАГОЛЪТ “ИСКАМ” (III)	70
ТРЕТО СПРЕЖЕНИЕ – VERBS OF THE THIRD CONJUGATION	70
ОКОНЧАНИЯ В ТРЕТО СПРЕЖЕНИЕ – ENDINGS IN THE THIRD	
CONJUGATION	71
ВЪПРОСИТЕЛНИ МЕСТОИМЕНЕНИЯ - THE INTERROGATIVE PRO-	
NOUNS	72
СПРЕЖЕНИЕ НА ГЛАГОЛА - CONJUGATION OF THE VERB	72
СЛОВОРЕД - Word Order	73
ДОМЪТ НА СЕМЕЙСТВО ПЕТРОВИ	74
УПРАЖНЕНИЯ	76
СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST	79
УРОК № 7	80
ЕДИН ДЕН В ОФИСА	80
ОТНОСИТЕЛНИ МЕСТОИМЕНЕНИЯ – THE RELATIVE PRONOUNS ...	80
ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ - THE IMPERATIVE	82
ПРОСТА ФОРМА НА ПОВЕЛИТЕЛНОТО НАКЛОНЕНИЕ - THE	
SIMPLE IMPERATIVE	83
OCCUPATIONS – ПРОФЕСИИ	83
ДИАЛОЗИ	84
УПРАЖНЕНИЯ	86
СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST	89
УРОК № 8	90
ЧИСЛАТА ОТ 21 до 500	
NUMBERS FROM 21 TO 500	90

МАЛКО АСТРОНОМИЯ	91
ЗЕМЯТА	91
СРАВНИТЕЛНА И ПРЕВЪЗХОДНА СТЕПЕН НА ПРИЛАГАТЕЛНИТЕ ИМЕНА И НАРЕЧИЯТА - DEGREES OF COMPARISON OF THE ADJECTIVES AND THE ADVERBS	92
НАРЕЧИЕ - THE ADVERB	92
ПРОМЕНЛИВО “Я” - VARIABLE “Я”	94
ИЗРЕЧЕНИЯ С “НАЛИ”? – TAG QUESTIONS	96
УПРАЖНЕНИЯ	97
СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST	100
 УРОК № 9.....	101
ВРЕМЕ	101
ИЗРАЗИ ЗА ВРЕМЕ - EXPRESSIONS OF TIME	103
ДИАЛОЗИ	104
БРОЙНА ФОРМА ЗА МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО - NUMERICAL FORM ...	106
ГЛАГОЛЪТ “ТРЯБВА” - THE IMPERSONAL VERB “ТРЯБВА”	107
ВТОРО СПРЕЖЕНИЕ - VERBS OF THE SECOND CONJUGATION ..	107
МЯСТО НА ГЛАГОЛА “СЪМ” В ИЗРЕЧЕНИЕТО - THE AUXILIARY VERB “СЪМ” IN THE SENTENCE	108
ОБРАЗУВАНЕ НА ДУМИ - WORD FORMATION	108
УПРАЖНЕНИЯ	109
СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST	113
 УРОК № 10.....	114
ГОДИШНИТЕ ВРЕМЕНА	114
ГОДИШНИ ВРЕМЕНА И МЕСЕЦИ - SEASONS AND MONTHS OF THE YEAR	114
ПРЕДЛОГЪТ “ПРЕЗ” - THE PREPOSITION “ПРЕЗ”	114
НЯКОИ ОСОБЕНИ СЛУЧАИ НА АБСТРАКТНИ СЪЩЕСТВИТЕЛНИ ОТ ЖЕНСКИ РОД - FEMININE NOUNS OF ABSTRACTION	114
КАЛЕНДАР	116
ПРЕДЛОГЪТ “БЕЗ” - THE PREPOSITION “БЕЗ” (without)	117
КОЛЕДНИТЕ ОБИЧАИ НА БЪЛГАРИТЕ	117
ЛИЧНО ВЪЗВРАТНО МЕСТОИМЕННИЕ СЕБЕ СИ, СЕ, СИ - THE REFLEXIVE PERSONAL PRONOUN	118
ВЪЗВРАТНИ ГЛАГОЛИ - REFLEXIVE VERBS	119
ПЪРВО СПРЕЖЕНИЕ – VERBS OF THE FIRST CONJUGATION	119
УПРАЖНЕНИЯ	120
СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST	124

УРОК № 11.....	125
МАЛКО МАТЕМАТИКА?	125
МАТЕМАТИЧЕСКИ СИМВОЛИ	126
РЕДУВАНЕ НА СЪГЛАСНИ –	
ALTERNATION OF THE CONSONANTS	127
НАРЕЧИЕ - THE ADVERB	127
СПРЕЖЕНИЕ НА ГЛАГОЛИТЕ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК -	
CONJUGATION OF THE BULGARIAN VERBS	128
ПРИЧАСТИЕ. МИНАЛО СТРАДАТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ - THE PARTI-	
CIPLE. THE PAST PASSIVE PARTICIPLE	128
ПОНЯТИЕТО ЗА ГРАМАТИЧЕСКО ВРЕМЕ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК -	
THE CONCEPT OF THE TENSE IN BULGARIAN	129
УПРАЖНЕНИЯ	130
СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST	133
УРОК № 12.....	134
БЪЛГАРИЯ	134
КРАТКИ ФОРМИ НА ПРИТЕЖАТЕЛНИТЕ МЕСТОИМЕННИЯ – THE	
SHORT FORMS OF THE POSSESSIVE PRONOUNS	135
ВЪЗВРАТНО-ПРИТЕЖАТЕЛНИ МЕСТОИМЕННИЯ -	
THE REFLEXIVE POSSESSIVE PRONOUN	136
МАЛКО ИСТОРИЯ?	137
АБСТРАКТНИ СЪЩЕСТВИТЕЛНИ -	
ABSTRACT NOUNS WITH SUFFIXES	138
НАЧИНИ ЗА ИЗРАЗЯВАНЕ НА ПРИТЕЖАНИЕ – EXPRESSING POS-	
SESSION	139
ЧИСЛИТЕЛНИ ИМЕНА НАД ХИЛЯДА -	
NUMBERS OVER 1000	139
МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО В МЪЖКИ РОД -	
THE PLURAL OF THE MASCULINE NOUNS	140
УПРАЖНЕНИЯ	142
СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST	146
УРОК № 13.....	147
В ГРАДА	147
ПРЕОБРАЗУВАНЕ НА ВЪПРОСИТЕЛНО ИЗРЕЧЕНИЕ В	
ПОДЧИНЕНО - TRANSFORMATION OF THE QUESTION	
INTO SUBORDINATE CLAUSE	148
УПОТРЕБА НА “КОЙТО” И “КОГОТО” В ИЗРЕЧЕНИЕТО – USES OF	
“КОЙТО” AND “КОГОТО” IN THE SENTENCE	149

ГЛАГОЛИ ЗА ДВИЖЕНИЕ С ПРЕДЛОЗИ - VERBS OF MOTION	151
СЛОЖНА ФОРМА НА ПОВЕЛИТЕЛНОТО НАКЛОНЕНИЕ - THE COMPLEX IMPERATIVE	153
ДАТЕЛНИ ФОРМИ НА ЛИЧНИТЕ МЕСТОИМЕННИЯ - THE PER- SONAL PRONOUNS IN THE DATIVE CASE	154
УПРАЖНЕНИЯ	156
СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST	162
УРОК № 14	163
ФРЕД И ЗДРАВКА	163
ВИД НА ГЛАГОЛА - VERBAL ASPECT	165
МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО НА СЪЩЕСТВИТЕЛНИ НА -Й - PLURAL OF THE NOUNS ENDING IN -Й IN THE SINGULAR	165
USE	166
КАК ДА СИ ПОРЪЧАМЕ ТАКСИ?	168
ВИНИТЕЛНИ ФОРМИ НА ЛИЧНИТЕ МЕСТОИМЕННИЯ - PERSONAL PRONOUNS IN THE ACCUSATIVE CASE (direct object)	168
USE	169
В ОБМЕННОТО БЮРО	170
БЪЛГАРСКИТЕ ПАРИ	171
УПРАЖНЕНИЯ	172
СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST	177
УРОК № 15	178
НА ЕКСКУРЗИЯ	178
БЪДЕЩЕ ВРЕМЕ НА ГЛАГОЛА “СЪМ” “БЪДА”* - FUTURE TENSE OF THE AUXILIARY VERB “СЪМ” (“БЪДА”)	180
ИЗЯВЯВАНЕ НА БЪДЕЩЕ ВРЕМЕ - FUTURITY	180
ПОДЧИНЕНИ ИЗРАЗИ ЗА ПРИЧИНА И ЦЕЛ - SUBORDINATE CLAUSES OF REASON AND PURPOSE	181
ВЪЗВРАТНИ ЧАСТИЦИ “СЕ” - THE REFLEXIVE PARTICLE “СЕ” ...	181
ПОКАЗАТЕЛНИ МЕСТОИМЕННИЯ - DEMONSTRATIVE PRONOUNS	182
ВЕЛИКО ТЪРНОВО	182
УПРАЖНЕНИЯ	184
СПИСЪК НА ДУМИТЕ - WORD LIST	188

УРОК № 16	189
ВАКАНЦИЯ	189
ОТНОСИТЕЛНИ МЕСТОИМЕННИ НАРЕЧИЯ – THE RELATIVE	
ADVERBS	191
УПОТРЕБА НА “КАТО” – USES OF “КАТО”	191
БЪДЕЩЕ ВРЕМЕ – THE FUTURE TENSE	192
ЛИЧНИ МЕСТОИМЕННИЯ (ОБОБЩЕНИЕ) –	
THE PERSONAL PRONOUNS (SUMMARY)	194
ОБРАЗУВАНЕ НА ГЛАГОЛИ ОТ СВЪРШЕН И НЕСВЪРШЕН ВИД -	
FORMATION OF THE VERBS OF THE PERFECTIVE	
AND THE IMPERFECTIVE ASPECT	194
НА МОРЕ	196
УПРАЖНЕНИЯ	198
СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST	203
УРОК № 17	204
ЯДЕМ, ЗА ДА ЖИВЕЕМ, А НЕ ЖИВЕЕМ, ЗА ДА ЯДЕМ	204
ОСОБЕНИ СЛУЧАИ НА МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО - PLURAL OF	
NOUNS - SPECIAL CASES	205
ОБОБЩИТЕЛНИ МЕСТОИМЕННИЯ -	
THE UNIVERSAL PRONOUNS	205
ОБРАЗУВАНЕ НА НЕСВЪРШЕН ОТ СВЪРШЕН ВИД – VERBS OF THE	
IMPERFECTIVE ASPECT FORMED BY MEANS OF A SUFFIX	206
ОБРАЗУВАНЕ НА ДУМИ - WORD FORMATION	207
ИЗРАЗЯВАНЕ НА РЕАЛНО УСЛОВИЕ -	
EXPRESSING REAL CONDITION	209
УПРАЖНЕНИЯ	210
СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST	215
УРОК № 18	216
ГЛАДЕН СЪМ!	216
СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ - THE PASSIVE VOICE	218
В МАГАЗИНА	218
УПОТРЕБА НА НЯКОИ ПРЕДЛОЗИ С ВЪПРОСИТЕЛНИ	
МЕСТОИМЕННИЯ – INTERROGATIVE PRONOUNS USED WITH	
PREPOSITIONS	221
СВЪРШЕН И НЕСВЪРШЕН ВИД НА ГЛАГОЛА – VERBS OF THE	
PERFECTIVE AND THE IMPERFECTIVE ASPECT	221
ОБРАЗУВАНЕ НА ПРИЛАГАТЕЛНИ ОТ СЪЩЕСТВИТЕЛНИ ИМЕНА	
- ADJECTIVES FORMED FROM NOUNS	222

УПРАЖНЕНИЯ	224
СПИСЪК НА ДУМИТЕ - WORD LIST	228
УРОК № 19	229
НА РЕСТОРАНТ	229
ПРИБОРИ И СЪДОВЕ ЗА ХРАНЕНЕ	233
УЧТИВ РЕЧНИК - VOCABULARY OF POLITENESS	234
“ЗА МЕН КУЛИНАРСТВОТО Е ИЗКУСТВО”	234
УПРАЖНЕНИЯ	236
СПИСЪК НА ДУМИТЕ - WORD LIST	240
УРОК № 20	241
БОЛЕН СЪМ	241
МИНАЛО ВРЕМЕ НА ГЛАГОЛА “СЪМ” - THE PAST TENSE OF THE AUXILIARY VERB “СЪМ”	243
ЧОВЕШКОТО ТЯЛО	244
ОБРАЗУВАНЕ НА АБСТРАКТНИ СЪЩЕСТВИТЕЛНИ С НАСТАВКА - ИНА - ABSTRACT NOUNS FORMED BY MEANS OF THE SUFFIX - ИНА	246
СЕГАШНО ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ - PRESENT (ACTIVE) PARTI- CIPLE	247
МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО НА НЯКОИ СЪЩЕСТВИТЕЛНИ - PLURAL OF THE NOUNS DENOTING PARTS OF THE HUMAN BODY	247
ЩО Е БИОЛОГИЧЕН ЧАСОВНИК?	248
УПРАЖНЕНИЯ	249
СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST	253
УРОК № 21	254
З ЗДРАВО ТЯЛО - ЗДРАВ ДУХ	254
ОБЩ ВИД НА МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ - THE PAST TENSE IN GENERAL	256
МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ -THE PAST TENSE	256
ОБРАЗУВАНЕ НА МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ – FORMATION OF THE PAST TENSE	257
ОТГЛАГОЛНИ СЪЩЕСТВИТЕЛНИ - VERBAL NOUNS	258
УБЕДИТЕЛНА ПОБЕДА	259
ОБИЧАТЕ ЛИ СПОРТА?	260
УМАЛИТЕЛНИ СЪЩЕСТВИТЕЛНИ ИМЕНА - DIMINUTIVE NOUNS ...	262
ОТРИЦАТЕЛНИ МЕСТОИМЕНЕНИЯ – THE NEGATIVE PRONOUNS ..	262

УПРАЖНЕНИЯ	263
СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST	267
УРОК № 22	268
ЮБИЛЕЙ	268
СУБСТАНТИВИРАНИ ДУМИ - SUBSTANTIVIZED WORDS	272
ОБРАЗУВАНЕ НА МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ - FORMATION OF THE PAST TENSE	272
МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ НА ГЛАГОЛИТЕ “ЯМ” И “ДАМ” - THE PAST TENSE OF THE VERBS “ЯМ” И “ДАМ”	273
ЕДИН ОСОБЕН БЪЛГАРСКИ ПРАЗНИК	273
СЛОЖНИ ГЛАГОЛНИ ФОРМИ В МИНАЛО ВРЕМЕ - THE COM- ROUND VERBAL FORMS IN THE PAST TENSE	274
УПРАЖНЕНИЯ	275
СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST	278
УРОК № 23	279
ЖИВОТЪТ Е КРАТЪК, ИЗКУСТВОТО – ВЕЧНО	279
ОБРАЗУВАНЕ НА МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ – FORMATION OF THE PAST TENSE (продължение)	281
МИНАЛО СВЪРШЕНО ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ - THE PAST ACTIVE PARTICIPLE	282
УПОТРЕБА - USE	283
МИНАЛО СВЪРШЕНО ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ НА МОДАЛНИТЕ ГЛАГОЛИ – THE PAST ACTIVE PARTICIPLE OF THE MODAL VERBS	283
НЕПРЯКА РЕЧ – INDIRECT SPEECH	283
СЪВМЕСТНА УПОТРЕБА НА ДАТЕЛНИ И ВИНИТЕЛНИ ФОРМИ - COOPERATION BETWEEN DATIVE AND ACCUSATIVE FORMS	284
ОБРАЗОВАНИЕТО В БЪЛГАРИЯ	285
ЧУЖДИ СТУДЕНТИ ПРАВЯТ ДИПЛОМНИТЕ СИ РАБОТИ В МЕЛНИК	286
УПРАЖНЕНИЯ	287
СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST	292
УРОК № 24	293
НА ПЪТ	293
МИНАЛО НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ - THE PAST IMPERFECT TENSE	294
ОБЩ ВИД НА МИНАЛО НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ - THE PAST IMPER- FECT TENSE IN GENERAL	295
УПОТРЕБА – USE OF THE PAST IMPERFECT TENSE (MAIN)	296

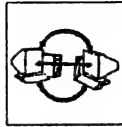
СРАВНЕНИЕ МЕЖДУ МИНАЛО СВЪРШЕНО И МИНАЛО НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ - COMPARISON OF THE PAST TENSE AND THE PAST IMPERFECT TENSE	297
ПРЕИЗКАЗНО НАКЛОНЕНИЕ – THE INDIRECT INDICATIVE MOOD	298
УПРАЖНЕНИЯ	299
СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST	303
УРОК № 25	304
“РАЗЧИТАМ НА СКРИТАТА РЕКЛАМА”	304
МИНАЛО НЕОПРЕДЕЛЕНО ВРЕМЕ - THE PRESENT PERFECT TENSE	306
ФОРМИ ЗА МИНАЛО НЕОПРЕДЕЛЕНО ВРЕМЕ - THE PRESENT PERFECT TENSE IN GENERAL	307
THE AUXILIARY VERB “СЪМ” IN THE PRESENT PERFECT TENSE	307
МИНАЛО НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ - THE PAST IMPERFECT TENSE	309
УПОТРЕБА – USE OF THE PAST IMPERFECTIVE TENSE	310
УПРАЖНЕНИЯ	313
СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST	316
ПРИЛОЖЕНИЕ №1	317
ТЕКСТОВЕ ЗА ДОПЪЛНИТЕЛНА РАБОТА	317
МОИТЕ ВПЕЧАТЛЕНИЯ ОТ БЪЛГАРИЯ	317
БЪЛГАРИЯ И БЪЛГАРИТЕ	318
ПОНЕДЕЛНИЦИТЕ ДОКАРВАТ ИНФАРКТИ	319
ПРИЛОЖЕНИЕ № 2	320
КРАТКА МОРФОЛОГИЯ	320
СЪЩЕСТВИТЕЛНО ИМЕ	320
ПРИЛАГАТЕЛНО ИМЕ	321
МЕСТОИМЕННИЯ	322
ГЛАГОЛ	326
ПРИЧАСТИЯ	328
ОТГЛАГОЛНИ СЪЩЕСТВИТЕЛНИ ИМЕНА	328
ПРИЛОЖЕНИЕ № 3	329
ПРОФЕСИИ	329
ПРИЛОЖЕНИЕ № 4	330
ХРАНИ И НАПИТКИ	330

ПРИЛОЖЕНИЕ № 5	331
ПЛОДОВЕ И ЗЕЛЕНЧУЦИ	331
ПРИЛОЖЕНИЕ № 6	332
МАГАЗИНИ	332
ПРИЛОЖЕНИЕ № 7	334
ОБЛЕКЛО И ОБУВКИ	334
ПРИЛОЖЕНИЕ № 8	336
СПОРТ	336
ПРИЛОЖЕНИЕ № 9	337
ЖИВОТНИ	337
РЕЧНИК - VOCABULARY	339
ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА	382

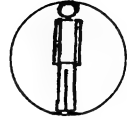
ICONS

Record - listen to the tape

Links

masculine gender

Read the text

Important!

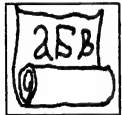
feminine gender

Exercises(s)

neuter gender

Grammar

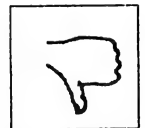
An exception to the rule

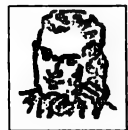
How to..

numerical form

Incorrect!

Colloquial speech

plural form

Correct!

БЪЛГАРСКАТА АЗБУКА

THE BULGARIAN ALPHABET

А а	<i>A a</i>	<u>а</u> гне	<u>a</u> rmy (but shorter)
Б б	<i>B б</i>	<u>б</u> рат	<u>b</u> ack
В в	<i>V v</i>	<u>в</u> рат	<u>v</u> owel
Г г	<i>G g</i>	<u>г</u> ръб	<u>g</u> orgeous
Д д	<i>D d</i>	<u>д</u> ен	<u>d</u> ish
Е е	<i>E e</i>	<u>е</u> ла	<u>s</u> end
Ж ж	<i>Ж ж</i>	<u>ж</u> ест	<u>u</u> sual
З з	<i>Z z</i>	<u>з</u> ар	<u>z</u> ombie
И и	<i>I и</i>	<u>И</u> ван	<u>s</u> tick
Й й	<i>Й й</i>	кра <u>й</u>	<u>y</u> oghourt
К к	<i>K k</i>	<u>к</u> ол	<u>k</u> eeр
Л л	<i>L л</i>	<u>Л</u> ом	<u>l</u> eisure
М м	<i>M м</i>	<u>м</u> айка	<u>m</u> an
Н н	<i>N н</i>	<u>н</u> ос	<u>n</u> eck
О о	<i>O o</i>	<u>о</u> ко	<u>o</u> ften
П п	<i>P п</i>	<u>п</u> ът	<u>p</u> ick
Р р	<i>R р</i>	<u>р</u> ис	<u>r</u> ound
С с	<i>S с</i>	<u>с</u> ам	<u>s</u> mile
Т т	<i>T т</i>	<u>т</u> ам	<u>t</u> welve
У у	<i>U у</i>	<u>у</u> хо	<u>t</u> ook
Ф ф	<i>F ф</i>	<u>Ф</u> ар	<u>f</u> oot
Х х	<i>X х</i>	<u>х</u> раст	<u>h</u> orn
Ц ц	<i>C ц</i>	<u>ц</u> ар	<u>q</u> uartz
Ч ч	<i>Ч ч</i>	<u>ч</u> ар	<u>c</u> harm
Ш ш	<i>Ш ш</i>	<u>ш</u> апка	<u>s</u> hy
Щ щ	<i>Щ щ</i>	<u>щ</u> ъркел	<u>s</u> ma <u>s</u> hed
Ъ ъ	<i>Ъ ъ</i>	<u>Ъ</u> гъл	<u>b</u> lood (but shorter)
Ь ь	<i>Ь ь</i>		
Ю ю	<i>Ю ю</i>	<u>ю</u> тия	<u>y</u> ou
Я я	<i>Я я</i>	<u>й</u> бълка	<u>y</u> ard

SOME IMPORTANT NOTES

1. The Bulgarian language is written almost as it is spoken. Therefore the Bulgarian spelling - to a very high degree - might be considered **pho-netic** because every single letter in the alphabet stands only for one definite sound (with the exception of б - see **Diphthongs II**)

2. The Bulgarian language has its unique system of sounds. Some of these appear in the other languages too - Russian, Turkish, French, etc.

ГЛАСНИ ЗВУКОВЕ - VOWELS

А	Ъ	О	У	Е	И
---	---	---	---	---	---

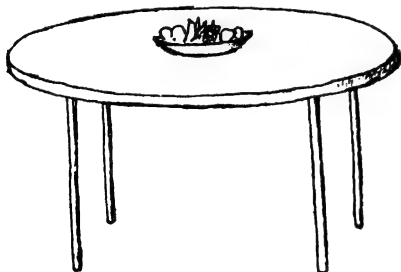
широ̀ки	тѐсни
А	Ъ
О	У
Е	И

Compared for example to the English ones, the Bulgarian vowels are of medium length whereas in English there are two different classes of short and long vowels.

I. А - like А in army

А̀нгел
ба̀р

А̀нг̀лия
А̀зия

ма̀са

река̀

1. When unstressed, the vowels suffer a reduction, becoming shorter and less distinct. Therefore А is pronounced with a fair approach to Ъ, О is pronounced with a fair approach to У and vice versa.

ну̀ла

лѐкар
паспòрт

ча̀ша

гла̀ва

рѝза

2. In the personal endings of some verbs in 1st and 3rd person in singular, as well as in the forms of the definite article for the masculine and feminine nouns in singular, А should be pronounced as Ъ (and Я[йа] is pronounced [йъ])

чѐта

мъ̀жа

нощ̀та

вър̀вя

ден̀я

пролет̀та

II. Ъ - like U in urban

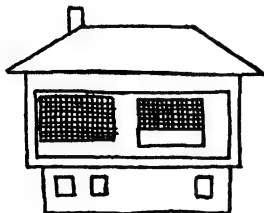
1. The vowel never stands in the beginning or in the end of the word (with the only exception of ЪГЪЛ)

дъ̀жд

зъ̀би

гъ̀ба

ъ̀гъл

къ̀ща

мъ̀ж

2. When unstressed, Ъ is pronounced with a fair approach to A

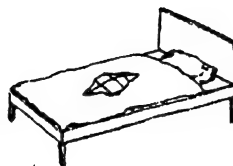
ръка	ъгъл	
дърво	гълъб	камък

III. O - like O in corner

осем	кост
топка	долар

котка

легло

When unstressed, O should be pronounced with a fair approach to У

утро	компютър
момче	ориз

око

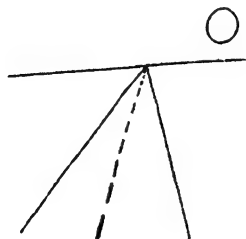
коса

IV. У - like OO in look (but shorter)

блұза	удар
бұза	нұла

куче

улица

When unstressed, У should be pronounced with a fair approach to О

ухò

успèх

V. Е, И

When unstressed, Е and И do not suffer reduction as strong as the four previous vowels do

Е - like Е in end

бельò

чèреп

бèбе

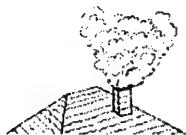

месò

И -like I in big

Сòфия

вик

дим

чиния

СЪГЛАСНИ ЗВУКОВЕ * CONSONANTS

The Bulgarian language possesses the following types of consonants

- voiced

б в г д ж з

- voiceless

п ф к т ш с х ц ч щ

- sonors

л м р н й

When in final position or placed before a voiceless consonant the voiced consonants become voiceless.

б-п боб [боп], зъб [зъп], дъб [дъп], гълъб [гълъп];

в-ф любòв [любòф], сурòв [сурòф], готòв [готоф],
Àвстрия [Афстрия], овца [офца], всèки [фсеки];

г-к рог [рок], дру̀г [друк];

д-т град [грат], тру̀д [трут], гра̀д [грат];

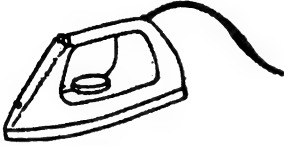
ж-ш мъж [мыш], таралèж [таралеш], мъжки [мышки],
дръ̀жка [дръшка];

з-с мраз [мрас], изпу̀сна [испусна], грòзд [грозт],
изто̀к [исток];

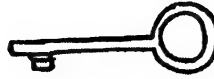
ДВУГЛАСНИ - DIPHTHONGS

I. ю/я

1. ю = й + у

ютия

кључ

2. я = й + а

мляко

стаја

ябълка

хляб

II. йо/ьо

1. The Bulgarian letter Й is considered consonant because it never forms a syllable. Therefore it can stand only before “o” or after a vowel.

чай

Йордан

трамвай

2. After a consonant йо is written ьо. That is the only reason of the existence of Ъ

Петьо

Гиньо

актьор

шофьор

STRESS

In general there is no rule for the position of the stress - it is free and movable. In some words it may fall on the first syllable, in others - on the second or on the third, etc.

кола̀ - ко̀ли, ко̀лата, ко̀лите

моми́че - мо̀миче́то, мо̀миче́та, мо̀миче́тата

Some words suffering changes in the form may also change their stress.

слъ̀нце - слъ̀нца̀

про̀лет - про̀летта̀

син - си́новѐ

To facilitate the students, in this book the stressed syllables are indicated with (‘)

SYLLABLES

1. Non-syllabic words

In the sentence some of the conjunctions, the prepositions, the particles, as well as the auxiliary verb ‘съм’, do not possess a stress of their own, but take the stress of the word they refer to.

Аз съ́м от Со́фия

2. Monosyllabic words

да, не, мъж, син, брат

3. Words of two syllables

кѝща

ма̀йка

бе́бе

же́на

4. Words of three or more syllables

мисио́не́р

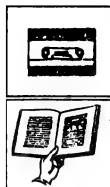
поли́клѝни́ка

препо́дава́тел

ле́карка

УРОК № 1

СРЕЩА

- Добър ден.
- Добър ден. Как сте?
- Благодаря, добрѐ. А вие?
- И аз съм добрѐ, благодаря.

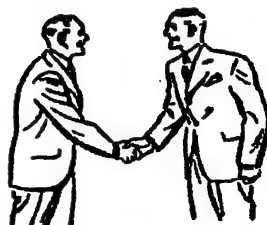
- Здравей!
- Здравей, как си?
- Добрѐ съм, мерси¹. А ти?
- Горѐ-дѐлу.

- Здравейте!
- Здравей, Петѐ! Как си?
- Добрѐ, благодаря.

- Радвам се, че се видяхме.
- Желая ви приятен ден.
- Всичко хубаво, довиждане.
- Довиждане.

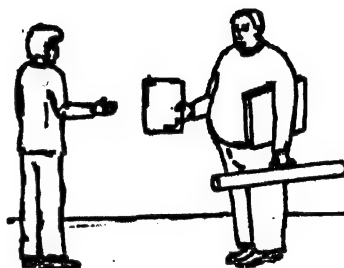

¹ The french word "merci" is often used as a substitute of 'благодаря', but can not be used in phrases such as "И аз мерси" or "мерси ти". We say "И аз благодаря", "благодаря ти"

- Ще се видим утре.
- Хайде, чао засега.
- До скоро.

- Заповядай!
- Благодаря!

ИЗРАЗИ – EXPRESSIONS

Добър ден – Good afternoon

Как|си
сте (formal) – How are you?

гòре-дòлу – so-so

Рàдвам се, че се видяхме – It was good to see you

Желàя|ти приятен ден
ви (formal) – Have a nice day

Ще се вèдим утре – see you tomorrow

до скòро – so long

довèждане – good-bye

чаò – bye

заповядай – here you are

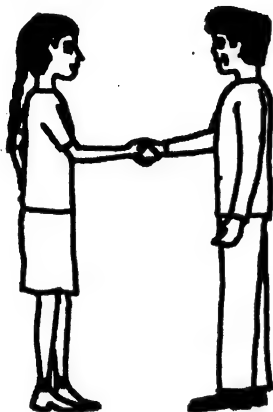
благодаря – thanks

благодаря ти – thank you

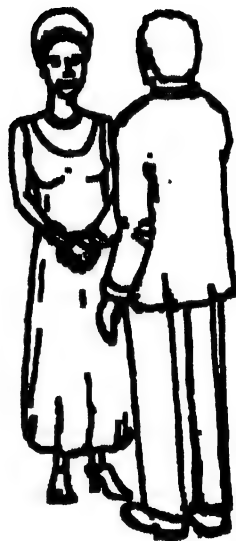
ЗАПОЗНАВАНЕ

- Здравей, аз съм Свѐтльо.
- Аз съм Калина.
- Приятно ми е (да се запознаѐм).
- И на мен.

- Дòбър ден, ка̀звам се Ив̀ан Георг̀иев.
- Приятно ми е, Пѐтя Атан̀а сова.
- Р̀адвам се да се запознаѐм.
- Аз сѣщо, благодар̀я.

ИЗРАЗИ – EXPRESSIONS

ка̀звам се – my name is

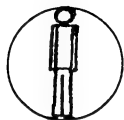
приятно ми е (да се запознаѐм) – How do you do? Nice to meet you.

аз сѣщо – me too (so do/am I)

СЪЩЕСТВИТЕЛНО ИМЕ - THE NOUN

In Bulgarian there are three grammatical genders of the noun.

ЕДИН

мъж

стол
прозорец

път

петел

една

жена

маса
врата

пътека

кокошка

едно

дете

село
небе

бебе

пиле

The gender can be recognized by the final letter of the noun

- MASCULINE - usually ending in a consonant, like стол, път, човек
- FEMININE - usually ending in -а/-я, like жена, земя, врата
- NEUTER - usually ending in -о/-е, like дете, небе, село

ЛИЧНИ МЕСТОИМЕННИЯ - THE PERSONAL PRONOUNS

едѣнствено число singular	множествено число plural
АЗ	НѢ
ТИ	ВѢ
ТОѢ, ТЯ, ТО	ТЕ

СПОМАГАТЕЛНИЯТ ГЛАГОЛ “СЪМ” - THE AUXILIARY VERB “СЪМ” -”TO BE”

	ПОЛОЖИТЕЛНА ФОРМА - affirmative	ОТРИЦАТЕЛНА ФОРМА - negative
	+	-
ед.ч. 1	(аз) съм	(аз) НЕ съм
2	(ти) си, (Вие*) сте	(ти) НЕ си / (Вие*) НЕ сте
3	(той, тя, то) е	(той, тя, то) НЕ е
мн.ч. 1	(ние) сме	(ние) НЕ сме
2	(вие, Вие*) сте	(вие, Вие*) НЕ сте
3	(те) са	(те) НЕ са

* When we address someone who is unknown to us, a noble person by name, or we just want to be polite, instead of the form for 2nd person in singular “**ти**”, “**ти си**” we use the form for 2nd person in plural “**вие**”, “**вие сте**”.

*Ти си Петър, а **Вие сте** доктор Иванов.*

*Добрò утро, господин Иванòв, как **сте**?*

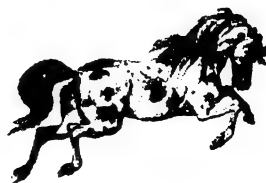
*Здравейте, деца, как **сте**?*

Note that the polite form coincides with the form for the 2nd person in plural of both the pronoun and the verb.

In Bulgarian all objects are animated, i.e. they have their grammatical gender, so for they can be replaced by the Personal Pronouns of the third person according to the gender of the noun “**тя**” (she) for feminine nouns, masculine nouns - by “**той**” (he), and neuter nouns - by “**то**” (it).

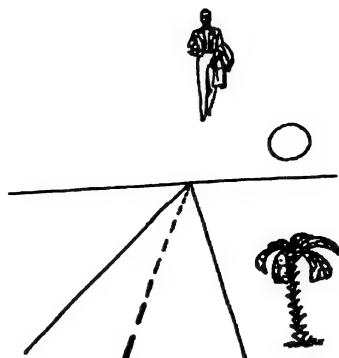
Това̀тук е **кон**.

Той е хубав.

Оновà там е мѣж.

Той е млад.

Товà тук е пѣт.

Той е ширòк.

Оновà там е дѣрвò.

То е гòло.

ПОКАЗАТЕЛНИ МЕСТОИМЕНЕНИЯ ЗА РАЗСТОЯНИЯ – DEMONSTRATIVE PRONOUNS OF DISTANCE

	блìзо	далече
мѣжки род	тòзи	òнзи
жѣнски род	та̀зи	она̀зи
срѐден род	това̀	онова̀
мно̀жествено число̀	тѐзи	онѐзи

КАК?... ПИТАМЕ - How to ask (general) questions

Аз
Ти
Тòй
Тя
То

сѣм
си
е
е
е

ЛИ ?

Ние
Вие
Те

сме
сте
са

ЛИ ?

КАК?...ОТГОВАРЯМЕ - How to answer

Да.

Да,
 аз съм.
 ти си.
 той е.
 ние сме.
 вие сте.
 те са.

Не.

Не,
 (аз) не съм.
 (ти) не си.
 (той) не е.
 (ние) не сме.
 (вие) не сте.
 (те) не са.

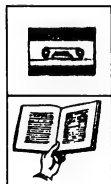
Частници “да” и “не” - The Negative particle “не” and the Affirmative particle “да”

The only negative Bulgarian particle “не” corresponds both to the English no and not. The particle “не” and always stands before the word it denies.

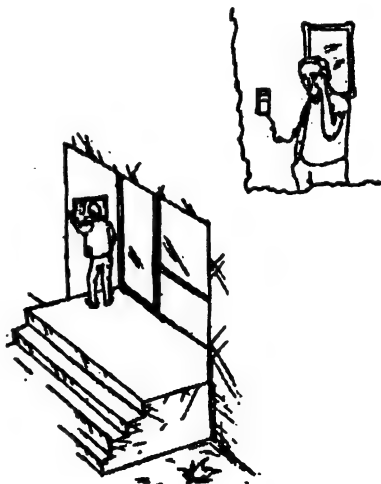
Това момче ли е?
 Да, момче е.
 Не, не е момче.

Кати не е българка.

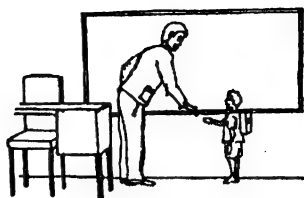
ДИАЛОЗИ

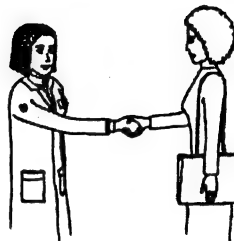
- Добър ден, търся господин Петров.
- Иване, ти ли си?
- Да, аз съм.
- Заповядай, влез.

- Приятно ми е, аз съм Йордан Пёнев.
- Здравей, Йордане, радвам се да се запознаем. Заповядай!
- Благодаря.

- Добър ден, госпожо Павлова.
- Аз съм доктор Пётя Петкова.
- Здравейте, госпожице Петкова.
- Радвам се да се запознаем.
- Аз също, благодаря.

ИЗРАЗИ – EXPRESSIONS

търся г-н Петров – I'm looking for Mr. Petrov
 ти ли си – is that you?
 заповядай, влез – Do come in, please!

КАК?...ПОЗДРАВЯВАМЕ - How to greet

6:00 - 10:00

Добрò утро !

11:00 - 17:00

Добър ден!

18:00 - 22:00

Добър вèчер!

Довиждане!

Лèка нощ!

Здравей/Здравейте

Чао!

ЗВАТЕЛНА ФОРМА - THE VOCATIVE CASE

When being addressed, some masculine and feminine nouns which denote persons, as well as the proper and common names take a special 'vocative' ending **-o** or **-e**.

Бог – БòжЕ

господѝн - господѝнЕ

мъж – мѣжО

Ивѝн - ИвѝнЕ

Калòйн – КалòйнЕ

госпожѝ - госпòжо

госпòжица - госпòжице

женѝ - жèнО

Здрѝвка - ЗдрѝвкЕ

Калѝна – КалѝнО

ОБРЪЩЕНИЯ – FORMS OF ADDRESS

господѝн = г-н - Mr.

госпожѝ = г-жа - Mrs.

госпòжица = г-ца - Ms.

дòктор = д-р - doctor

Note that the written abbreviations should be pronounced as the full forms.

УПРАЖНЕНИЯ

1. Попълнете липсващите думи – Fill in the missing words:

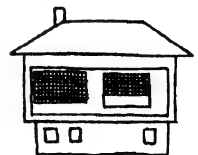
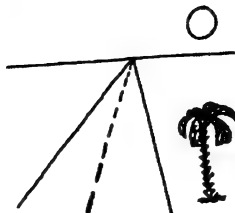
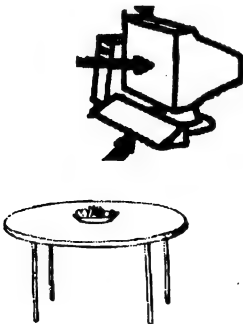
- Здравей, Марк, как си?
- Благодаря, добре А ти?
- И съм, благодаря. Как децата?
- Те също са
- Радвам се.
- Приятно ми Аз Михайл Горанов.
- Здравейте, Горанов, да се запознаем.
Аз Дора Петрова.

- ден. Вие сте г-жа Илиева?
- Не, аз г-жа Илиева. не е тук.

- Радвам се, че видяхме.
- Желая ви ден.
- Всичко хубаво,
- Довиждане.
- Заповядайте.
-

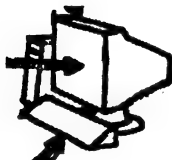
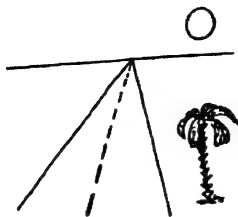
2. Следвайте модела – Follow the pattern:

Това момче ли е? - Да, момче е.

3. Следвайте модела – Follow the pattern:

Това момиче ли е? - Не, не е момиче. Момчѐ е

4. Попълнете с лични местоимения –

Fill in the blanks with a suitable personal pronoun:

Петре, ли си?

Г-н Петров, учител ли сте?

Лена е учителка. е от София.

..... ученик ли си?

Това тук е една къща. е голяма.

Онова там е мъж. е висок.

..... от България ли сте? Не, не сме от България.

..... съм момиче, а е момчѐ.

5. Попълнете с показателни местоимения –

Fill in the blanks with a suitable demonstrative pronoun

..... там са българи, а тук са чужденци.

..... тук е момчѐ, а там е момиче.

..... е Петьо. Той не е от София.

..... женà тук е г-жа Петрова, а там са нейни ученици.

.....женà там не е от България. Тя е чужденка.

СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST

благодаря

бог

вие

висòк

висòк, -а, -о, -и

голям, -а, -о, -и

гòре

ден

детè

деца

добрè

добър, -ра, -ро, -ри

дòлу

жена

заповядай

здравей

как

компютър

кон

къща

момиче

момчè

път

си

там

тук

учител

хубав, -а, -о, -и

чужденец

УРОК № 2

ПРЕДСТАВЯНЕ

Здравейте!

Аз съм Иван, на 16 години съм
и съм ученик от София.

По народност съм българин,
но съм роден в Германия.

Не съм женен.

Здрасти!

Аз съм Катя, на 14 години съм.

Аз съм ученичка от Варна.

Не съм омъжена.

Майка ми е българка, но баща
ми е американец.

Добър ден! Казвам се Петър
Илиев, на 28 години съм.

Актьор съм в Пловдивския
театър. Баща ми и майка ми
живеят в Бургас.

Женен съм, имам дете

Приятно ми е, аз съм д-р Петя
Георгиева,

на 30 години съм, от Бургас. Аз
съм лекарка.

Омъжена съм, имам две деца.

ИЗРАЗИ – EXPRESSIONS

здравей, здравейте - Hello

здрасти - hi

по народност съм ... - My nationality is...

Роден съм ...

Аз съм роден... - I was born

Не съм женен/не съм омъжена - I'm single

ХАРАКТЕРИСТИКИ НА СЪЩЕСТВИТЕЛНОТО ИМЕ - CHARACTERISTICS OF THE NOUN

In Bulgarian the main form of the noun is in the singular, from which the plural form, vocative and article are formed.

Bulgarian nouns possess

three genders: мъжки род (м.р.) Masculine

женски род (ж.р.) Feminine

среден род (ср.р.) Neuter

Masculine мъжки род (м.р.)	Feminine женски род (ж.р.)	Neuter среден род (ср.р.)
мъж	жена	бебе
град	къща	небе
план	маса	момче
народ	кутия	момиче
кораб	стая	село
компютър	леля	колело

two numbers: едѣнствено число(ед.ч.) - Singular

множествено число (мн.ч.) - Plural

Мъжки род (м.р)		Жѣнски род (ж.р.)		Срѣден род (ср.р.)	
Singular ед.ч.	Plural мн.ч.	Singular ед.ч.	Plural мн.ч.	Singular ед.ч.	Plural мн.ч.
град	градОВѢ	женѧ	женИ	бѣбе	бѣбеТА
план	плѧновЕ	кѣща	кѣщИ	небѣ	небѣТА
нарѣд	нарѣдИ	кутия	кутиИ	сѣло	селѧ
кѣраб	кѣрабИ	стѧя	стѧИ	колелѣ	колелѧ

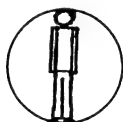
two articles: неопределѣтелен член - Indefinite article

определѣтелен член - Definite article

ОБРАЗУВАНЕ НА ЖЕНСКИ ОТ МЪЖКИ РОД - FEMININE NOUNS FORMED FROM MASCULINE NOUNS

Feminine nouns are usually formed by means of the suffix –ка, added to the corresponding masculine noun

Feminine nouns denoting occupations are formed by means of the suffix -ка to the corresponding masculine noun.

лѣкар
учѣтел
студѣнт

лѣкарКА
учѣтелКА
студѣнтКА

If the masculine noun ends in -к, the suffix -ка changes into -чка

физѣнк – физѣнчка

химѣнк – химѣнчка

Most often the feminine nouns denoting occupations are replaced by the corresponding masculine ones, as we can see :

Д-р Георгиева е лекарка от Сòфия.

as well as **Д-р Георгиева е лекар от Сòфия.**

Госпòжица Милева е дирèкторка на уч̀илище.

as well as **Госпòжица Милева е дирèктор на уч̀илище.**

Note that both forms are correct!

КАК?...съобщаваме за сем̀ейното си полож̀ение –

How to announce the marital status

неж̀енен

несем̀ен/несем̀ейна

неом̀жена

ж̀енен/ж̀енена

сем̀ен/сем̀ейна

ом̀жена

ЧЛЕНУВАНЕ - THE ARTICLE

1. Неопределителен член - The Indefinite Article

Practically there is no indefinite article in the Bulgarian language. Sometimes instead of an indefinite article we may use the numeral ЕДИН in agreement in gender with the noun it qualifies.

един човèк

една к̀ща

едно детè

едни кни́ги

Един мъж върви по ùлицата.

A man goes down the street

В стàята има една мàса.

There is a table in the room.

The form ЕДИН etc. can be omitted when it is not under the logical stress or it is self-understood.

Имам едно детè. = Имам детè.

Виждам една женà. = Виждам женà.

Един човек върви по улицата.

but В стаята има *една* маса (не две) There is one table in the room (not two)

2. Определителен член - The Definite Article

In Bulgarian the definite article depends on the gender and the number of the word (noun, adjective, pronoun, participle) and is a mere ending added to the word as part of it. It has different forms for the two numbers. In the singular, it has particular forms for the three genders

All nouns ending in

-a/-я take the article **-та** regardless of the gender or the number

-o/-e take the article **-то** regardless of the gender

All masculine nouns ending in a consonant take as follows :

1. article with the nominative case **-ът/-а** or **-ят/-я**
2. article with the objective case **-а/-я**

All feminine nouns ending in a consonant take the article **-та**.

ЧЛЕНУВАНЕ В ЕДИНСТВЕНО ЧИСЛО - THE ARTICLE WITH THE SINGULAR

мъжки род		жѐнски род		срѐден род
мъжѢТ/мъжѢ	учителѢТ/учителѢ	женѢТА	пролетѢТА	небѢТО
градѢТ/градѢ	учителѢ	майкаТА	есенТА	детѢТО
синѢТ/синѢ	кѡняТ/кѡня	колѢТА	радѡстТА	момичѢТО
				момчѢТО

The definite article for the masculine nouns in the singular is as follows:

- the article with the nominative case “full article” (пѣлен член) **-ът, -ят**, which is put when the noun is a subject or subjective complement in the sentence

СтѡлѢт е на масата.

МъжѢт е тук.

- the article with the objective case “short article” (крѢтък член) **-а, -я**, which is put when the noun is other part of the sentence (direct, indirect or prepositional object).

Some monosyllabic nouns change the place of their stress after putting a definite article

мъж – мъжът, мъжа [мъжът, мъжъ]

град – градът, града [градът, градъ]

сън – сънят, съня [сънийът, сънийъ]

ден – денят, деня [денийът, денийъ]

In fact, the above mentioned rule is not observed in the colloquial speech, where only the short form is presented.

written Стòлът е до мàсата.

colloquial Стòла [Стòлъ] е до мàсата.

1. Поставёте определителен член на следните имена - Put the article to the following nouns

мàйка

брàт

главà

бащà

сèло

бèбе

сестрà

къща

дядо

2. Introduce yourself after the texts in the lesson.

Товà е Ивàn. Тòй е на 16 (шестна̀йсет) години и е ученик в еднò софийско училище.

Ивàn е хубаво момчè. Тòй е висòк, слаб, има ть̀мна косà и свèтли очì. Нòси шòрти и тениска. Тòй обича спòрта. В понеделник, срьда и петь̀к играе фь̀тбол.

Това е Петя Георгиева. Тя е на 30 години и е лекарка.
Д-р Георгиева е хубава жена. Тя е стройна, с руса коса и
зелени очи.

Д-р Георгиева е омъжена. Тя има две деца, които много
обича.

Петя обича музиката и всяка седмица ходи на концерт.

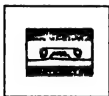

ИЗРАЗИ – EXPRESSIONS

носи шорти и тениска - he wears shorts and a t-shirt

(той) играе футбол - he plays football

всяка седмица ходи на концерт - she visits a concert every week

Слушайте!

Как се казвате?

Казвам се Иван.

На колко години сте?

На 16.

Откъде сте?

От София.

Какъв сте?

Аз съм ученик.

Опишете себе си.

Аз съм висок, слаб, с тъмна коса и светли очи.

А сега отговорете на въпросите:

Как се казвате?

На колко години сте?

Откъде сте?

Какъв/каква сте?

ПРИЛАГАТЕЛНО ИМЕ - THE ADJECTIVE

The stem form for the adjective is masculine in the singular - КРАСИВ

The ending -а is being added for the feminine КРАСИВА

The ending -о is being added for the neuter КРАСИВО

The ending -и is being added for the plural КРАСИВИ

The adjective is usually placed before the noun it qualifies. It is bound up with the noun, so the way it changes depends on the changes of the noun

-in gender *голям* човек (м.р.)
 голямА къща (ж.р.)
 голямО дете (ср.р.)

-in number *многоА* къща (ед.ч.)
 многоИ къщи (мн.ч.)

- in article къща
 къщаТА
 многоТА къща
 голямаТА *много* къща

Note that only the first word in the expression takes the definite article.

	м.р.	ж.р.	ср.р.
ед. ч.	добър лекар/ добрият лекар	добра лекарка / добрата лекарка	добро дете / доброто дете
мн. ч.	добри лекари / добрите лекари	добри лекарки / добрите лекарки	добри деца / добрите деца

УПРАЖНЕНИЯ

1. Попълнете празните места с ЕДИН, ЕДНА, ЕДНО и ЕДНИ

..... жена момиче
..... мъж дете
..... учител момче
..... чужденец учителка
..... момчета чужденка

2. Комбинирайте – Combine

хубав	мъж
голяма	жена
женен	къща
добро	актьор
български	дете
добра	стая
руса	господин
неомъжена	деца
един	госпожица
две	коса

3. Членувайте с пълен или с кратък член. – Choose the proper article:

Футболът е игра.

Мъжете обичат футболът.

Компютърът е в офиса.

Офисът ми се намира в България.

Приятелят на Катя е студент.

Катя обича приятелят си.

4. Членувайте – Put the article:

куче	маса	град
приятел	врата	тениска
ученик	стая	спорт
село	дете	футбол
компютър	офис	музика
театър	българка	учител
чужденец	актьор	приятел

5. Попълнете празните места с подходяща форма на глагола “съм”

Fill in the blanks with a suitable form of the verb “съм”

Иван на 16 години и не ... женен.

Петя Георгиева и Катя българки.

Петър и Петя семейни.

Георги от София, а Петър не

Ти..... от София, а Петър и Васил не

Вие ли лекарят?

Те не ли твои приятели?

6. Попълнете липсващите въпросителни местоимения –

Fill in the missing interrogative pronouns:

..... се казвате? – Ханс Юргенс.

От сте? - От Германия.

На години сте? - На 10.

Здравей, Милена си? Благодаря, добре.

..... са тези хора? Това са студенти.

Това е? - Това е маса.

..... прави Иван всеки петък? - Играе футбол.

.....са онези жени? - Те са лекари.

..... учи Иван? - В София.

..... работи Петър Илиев? - Във фирма.

7. Превърнете от единствено в множествено число подчертаните думи – Turn the underline words into plural:

1. Как се казваш?
2. Имам едно дете.
3. Това е един лекар от София.
4. Заповядай, вземи тази роза.
5. Къде има стая за гости?
6. Какъв си по народност?
7. Ти актьор ли си?
8. Какво е това дете?
9. То е добро момче.
10. Имаш красива къща.

8. Съгласувайте прилагателното от скъбите със съществителното име. Където е необходимо, поставете членна форма – Open the brackets, using the correct form of the adjective to agree with the noun. If needed, put an article:

- (Дървен) стол е здрав.
(Добър) другар е (голям) богатство.
(Пролетен) вятър люлее (зелен) дървета.
(Весел) деца тичат из (голям) къща.

9.

Опишете себе си, като използвате текста за модел – Describe yourself using the text as a model.

Добър ден! Казвам се Петър
Илиев, на 28 години съм.
Актьор съм в Пловдивския
театър. Баща ми и майка ми
живеят в Бургас.
Женен съм, имам дете.

МОДЕЛ:

Той е Петър. На 28 години е и е актьор от Пловдив.

Говорете за Иван, Катя, Петър, Петьа - Speak about Ivan, Katya, Peter and Petya

СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST

актьòр	сèдмица
бащà	сèло
бèбе	сестрà
висòк	слаб
главà	софийско
дирèктор	срjда
дjльг, -га, -го, -ги	стàя
дjдо	стол
жèнен	стрòен, -на, -но, -ни
живèя (I)	студèнт
зелèн, -а, -о, -и	сjн
игрàя (I)	теàтър
колà	тèниска
колелò	тjмен, -на, -но, -ни
концèрт	фирма
кòраб	шòрти
косà	
кутия	
лèкар/ка	
мàйка	
мàса	
мjзика	
нарòд	
небè	
нòся (II)	
обичам (III)	
омjжена	
òфис	
пèтък	
план	
понеделник	
свèтъл, -ла, -ло, -ли	

УРОК № 3

СЕМЕЕН АЛБУМ

Здравейте! Представям ви моето голямо семейство. Тук на снимката е цялата фамилия – моите родители, родителите на моите родители – баба и дядо, ние - децата и, разбира се, кучето.

Започвам с мама. Тя се казва Диана Василева и е в ляво на снимката. Има черна коса и сини очи. Тя е много красива жена, добра майка и ние много я обичаме.

Моят баща - Симеон Василев, е вдясно на снимката. Той също е много красив мъж. Мама казва, че той много работи и затова няма време за семейството и дома.

Това малко момче отпред е Петьо - моят брат. Той е малко пълн, защото много обича шоколад и кока-кола, но е много симпатичен, нали?

В средата съм аз - Григор. С кестенява коса съм и имам кафявите очи на татко, но по характер приличам на мама.

Момичето до мама е моята сестра Силвия. На снимката тя е сериозна, защото вече е голяма и има приятел. Тя е дребна, с къса коса.

Отпред, пред всички, е Рекс - това е нашето куче. С него сме големи приятели.

ИЗРАЗИ – EXPRESSIONS

представям ви ... - let me introduce you...

той е хубав – he is handsome

ние всички много я обичаме – we all love her very much

кестенява коса – brown hair

кафяви очи – brown eyes

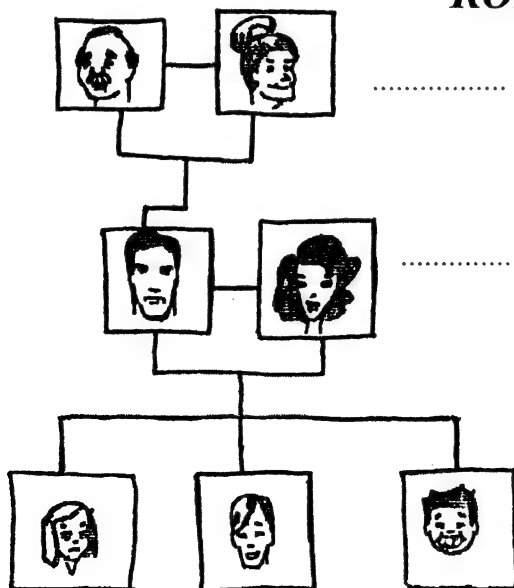
по характер приличам на мама – I am after my mother

няма време за семейството – he has no time to spare for the family

на снимката тя е сериозна – on the picture she looks serious

КОЙ КОЙ Е?

Антоними – Antonyms

малък - голям

хубав - гръзен

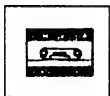
висок - нисък

отпред - отзад

ляв - десен

малко - много

слаб - дебел

КОЙ КАКВО ОБИЧА?

Какво обичам ли? Обичам хубавите дрехи, вкусната храна, обичам да пия кафе с приятелки. Много обичам Симеон и децата.

Здравейте, аз съм Петьо, но у дома ме наричат Шишко, защото много обичам да ям, особено сладки неща. Вие например не обичате ли шоколад? Аз обичам и хамбургери, но мама казва “не”. Също така много обичам да спя.

Много обичам мама и татко. Разбира се, обичам и Марк - моя приятел. Той сега не е тук, а в Англия. Обичам да танцувам, да ходя на гости, да четя. Не обичам компютрите, защото са машини, предпочитам хората.

ИЗРАЗИ - EXPRESSIONS

кой каквò обича – what do people like?

да пия кафè с приятели – to have a coffee with friends

наричат ме Шийшко – they call me Humpty-Dumpty

да ходя на гòсти – (to be) out visiting

не обичам компютрите – I dislike computers

също такà – also, as well

Въз основа на разказите на останалите направете текст от името на бащата и Григор.

ГЛАГОЛ - THE VERB

The verb denotes an action (ходя - go, говоря - speak) or a state of being (спя - sleep, мисля - think).

In Bulgarian there is no infinitive form of the verb. The form for the 1st person in the singular, in the Present tense is used as a main form.

The Bulgarian verb has the following characteristics:

- persons - 1st, 2nd, 3rd
- numbers - singular and plural

	ед.ч.	мн.ч.
1 л.	ОБИЧАМ	ОБИЧАМЕ
2 л.	ОБИЧАШ	ОБИЧАТЕ
3 л.	ОБИЧА	ОБИЧАТ

обичам ↗ love Аз **обичам** Марк.
 ↘ like Аз **обичам** кока-кола.
 (аз) **обичам** (ние) обичаме
 (ти) обичаш (вие) обичате
 (той,тя,то) обича (те) обичат

- aspects - perfective and imperfective
- tenses – present, past, future, etc.
- forms – affirmative, negative, interrogative and negative-interrogative

положителна форма/ affirmative	отрицателна форма/negative	въпросителна форма/ interrogative	въпросително- отрицателна форма/ negative- interrogative
+	-	?	-?
обичам	НЕ обичам	обичам ЛИ	НЕ обичам ЛИ

- voices – passive and active
- moods – direct, indirect, etc

The interaction between these characteristics creates a wide variety of forms and meanings.

ГЛАГОЛЪТ ИМАМ (III СПР.)

		+	-
ед. ч.	1 л.	ИМА <u>М</u>	НЯМА <u>М</u>
	2 л.	ИМА <u>Ш</u>	НЯМА <u>Ш</u>
	3 л.	ИМА	НЯМА
мн.ч.	1 л.	ИМА <u>МЕ</u>	НЯМА <u>МЕ</u>
	2 л.	ИМА <u>ТЕ</u>	НЯМА <u>ТЕ</u>
	3 л.	ИМА <u>Т</u>	НЯМА <u>Т</u>

In Bulgarian the verb does not need the personal pronoun always to stand in front of it, because it has particular endings for each person both in the singular and the plural.

има́м ху́бава кола́ (аз)

има́ш ху́бава кола́ (ти)

има́ме ху́бава кола́ (ние)

ГЛАГОЛЪТ “ИМА” - THE IMPERSONAL VERB “ИМА” - “THERE IS/ARE”

има → 3 Sg от ИМАМ
→ there is - ИМА - invariable form

⊕ На ма́сата И́МА кни́га.

На ма́сата И́МА кни́ги.

⊖ На ма́сата НЯ́МА кни́га.

На ма́сата НЯ́МА кни́ги.

ПРИТЕЖАТЕЛНОТО МЕСТОИМЕНИЕ “МОЙ” - THE POSSESSIVE PRONOUN “МОЙ” – MY/MINE

	м.р.	ж.р.	ср.р.	мн. ч.
нечленувано – without the article	мой	моя	мое	мои
членувано - with the article	моЯ/ЯТ	мояТА	моеТО	моиТЕ

**ЧИСЛО НА НЯКОИ ИМЕНА –
NUMBER OF SOME NOUNS**

ЕДИНСТВЕНО ЧИСЛО				МН. Ч.
	м.р.	ж.р.	ср.р	
прилагателни и имена	красив чѐрен малък	красива чѐрна малка	красиво чѐрно малко	красиви чѐрни малки
местоимѐни я	тѐзи ѐнзи	та̀зи она̀зи	това̀ онѐва̀	тѐзи онѐзи
фамилни имена	Стѐв Иванѐв Петрѐв	Стѐва Иванѐва Петрѐва		Стѐви Иванѐви Петрѐви
числително ѐме	един	една̀	едно̀	еднѝ

УПРАЖНЕНИЯ

1. Образувайте колкото можете повече изречения с думите от двете колони - Form as many sentences as you can using the words from both columns:

Аз съм

Ти си

Тя е

Той е

Ние сме

Вие сте

Те са

Това е

Това са

Тук има

Ние имаме

Вие имате

студенти.

колеги.

на работа.

часовник.

лekar.

карта.

цвете.

приятел.

топка.

панталони.

сестри.

къщи.

на кино.

на работа.

2. Превърнете изреченията от множествено в единствено число –
Turn the sentences into singular:

МОДЕЛ:

Обичате ли да пиете кафе?

Обичаш ли да пиеш кафе?

1. Имате ли куче?

2. Ябълките са на масата.

3. Къде живееете?

4. Как се казвате?

5. Жените са на работа.

6. Компютрите имат голямо бъдеще.

7. Искам две кока-коли и сандвичи.

8. От моя прозорец виждаме къщи и деца.

9. В България има много градове, села, реки и планини.

3. Разкрийте скобите – Open the brackets:

1. Григор има семейство. То е (голям)
2. Петър има компютър. Той е (хубав)
3. Майката на Григор има три деца. Те са (послушен)
4. Майката на Григор има кола. Тя е (стар)

4. Поставете глагола “обичам” в подходящо лице и число. – Fill in the blanks with the suitable form of the verb “обичам”:

Аз кока-кола.

Тили да ходиш на кино?

ПетърПетя.

Вие какви коли?

Аз много хубави жени.

Петър не да става рано.

Децата да играят.

Госпожа Василева да пие кафе с приятели.

5. Поставете глагола “имам” в подходящо лице, число и форма. - Fill in the blanks with the suitable form of the verb “имам”:

1. На масата една книга.

2. На масата книги.

3. Силвия приятел.

4. Моите родители къща в Пловдив.

5. Извинете, ли часовник? - Не,

6. ли деца в къщата? - Не,

7. Аз куче, а Милен

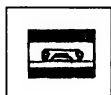
8. Красимир и Петър чанти, а Иван

9. Ние проблеми с работата.

СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST

ба̀ба
вкѹсен
дрѣбен
дрѣха
дя̀до
запѹчвам (III)
ка̀звам (III)
красив
кѹче
къ̀с
машина
предпочитам (III)
прия̀тел
пѣ̀лен
рабѹтя (II)
родители
сега̀
се́мейство
симпатичен
син
снимка
спя̀ (II)
танцѹвам (III)
фа́милия
хо̀дя (II)
хо̀ра
храна̀
хѹ́бав, -а, -о, -и
ця̀л
че́рен
чета̀ (I)
шокола̀д
ям (I)

УРОК № 4

ЧИСЛАТА ОТ 1 ДО 20 - NUMBERS 1 - 20

бройни cardinal numbers

- 1 едно
- 2 две
- 3 три
- 4 четири
- 5 пет
- 6 шест
- 7 седем
- 8 осем
- 9 девет
- 10 десет
- 11 единадесет/
единайсет
- 12 дванадесет/
дванайсет
- 13 тринадесет/
тринайсет
- 14 четиринадесет/
четиринайсет
- 15 петнадесет/
петнайсет
- 16 шестнадесет/
шестнайсет
- 17 седемнадесет/
седемнайсет

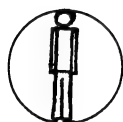
редни ordinal numbers

- първ/първи
- втори
- трети
- четвърти
- пети
- шести
- седми
- осми
- девети
- десети
- единадесети/
единайсети
- дванадесети/
дванайсети
- тринадесети/
тринайсети
- четиринадесети/
четиринайсети
- петнадесети/
петнайсети
- шестнадесети/
шестнайсети
- седемнадесети/
седемнайсети

18 осемна̀десет/	осемна̀десети/
осемна̀йсет	осемна̀йсети
19 деветна̀десет/	деветна̀десети/
деветна̀йсет	деветна̀йсети
20 два̀десет/	два̀десети/
два̀йсет	два̀йсети

The forms **едина̀десет/едина̀десети** are literary, so they are used rarely. The forms **едина̀йсет/едина̀йсети** are preferable for both literary and colloquial speech

еди́н мъ́ж

една̀ жена̀

едно̀ детѐ

(едни́) хо̀ра

ДНИТЕ НА СЕДМИЦАТА - THE DAYS OF THE WEEK

ПОНЕДЕ́ЛНИК - пѐрвият ден на сѣдмицата

ВТО́РНИК - вто́рият ден на сѣдмицата

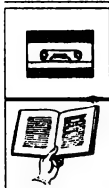
СРЯ́ДА - тре́тият ден на сѣдмицата

ЧЕТВѐРТЪК - четвѐртият ден на сѣдмицата

ПЕ́ТЪК - пѐтият ден на сѣдмицата

СЪ́БОТА - ше́ стият ден на сѣдмицата

НЕДЕ́ЛЯ - сѣдмият ден на сѣдмицата

ДНЕВНА ПРОГРАМА

Ето каквò прàви Димитър Георгиев през сèдмичатa

ПОНЕДЁЛНИК

9.00 - 17.00 - в офиса

15.00 - на среща

18.00 - на пекар

СРЯДА

командировка

в Пловдив

ВТОРНИК

9-17 - на работа

12.00 - при директора

18.30 - на гости у Павлов

ЧЕТВЪРТЪК

13.00 - официален обяд

18.00 - на прием

А ето каквò прàви г-жа Георгиева

ПОНЕДЁЛНИК

10.00 - на кафè с Мая

12.00 - на пазар

14.00 - при Таня

ВТОРНИК

12.00 - на обяд

15.00 - в магазина

18.30 - на гости у Павлов

СРЯДА

11.00 - на фризьор

18.30 - на кино

ЧЕТВЪРТЪК

12.00 - на кафè

18.00 - на прием с Димитър

ИЗРАЗИ - EXPRESSIONS

среща с Петров – an appointment with Petrov
 на работа – at work
 официален обяд – a formal luncheon
 на гости у Павлов – at Pavlov's place
 на пазар – to go shopping

НЯКОИ ПРЕДЛОЗИ И ТЯХНАТА УПОТРЕБА – USES OF SOME PREPOSITIONS

НА	гости	У	дома	В	къщи	С	Таня
	работа		Таня		Пловдив		Мая
	кафѐ				офиса	СЪС	Силвия
	обяд			ВЪВ	Видин		Здравка
	прием				Фракия		

ПРИНЦИП НА УДВОЯВАНЕТО – THE GEMINATION

To make the pronunciation easier, the conjunction **С** changes into **СЪС** and the preposition **В** changes into **ВЪВ** [въф] in front of words beginning with the letters **С/З** or **В/Ф**.

на кафѐ с Мая **НО** на чай **СЪС** Силвия, на гости **СЪС** Здравко
 книгата е в кутията **НО** Иванов работи **ВЪВ** фирмата

ЧЛЕНУВАНЕ В МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО – THE ARTICLE WITH THE PLURAL

1. Съществително име

	м.р.	ж.р.	ср.р.
ед.ч.	град ЪТ /град А родител ЯТ /родител Я *	жен АТА	сѐло ТО
мн.ч.	градов ЕТЕ	жен ИТЕ	сел АТА

*The article -ят/-я is applied only to the nouns ending in -тел and -й, as well as the noun "ден" (day)

учител - учителЯТ/учителЯ
писател - писателЯТ/писателЯ
родител - родителЯТ/родителЯ
свидетел - свидетелЯТ/свидетелЯ
трамвай - трамвайЯТ/трамвайЯ
ден - денЯТ/денЯ

2. Прилагателни и числителни имена - The adjectives and the adverbs

	прилагателно име	числително име
м. р.	хубавИЯ(Т)	единИЯ(Т)/първИЯ(Т)
ед.ч. ж. р.	хубаваТА	еднаТА/първаТА
ср.р.	хубавоТО	едноТО/първоТО
мн. ч.	хубавиТЕ	едните/първиТЕ

КАК? ... да открием пълния член -

how to recognize the article with the nominative case

Денят е горещ. Кой е горещ? Денят. (nom.)

Температурата през деня е висока. Когат? - през деня. (obj.)

СЕГАШНО ВРЕМЕ - THE PRESENT TENSE

There is only one Present Tense in Bulgarian which corresponds to all English present tenses.

СЕГАШНО ВРЕМЕ

The Present Simple

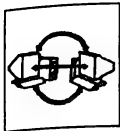
Всяка сутрин Георги
прави кафе.
Every morning
George makes coffee.

The Present Continuous

Сега Георги прави
кафе.
George is making
coffee now.

The Present Perfect and the Present Perfect Progressive Tenses

Георги прави кафе от десет
години насам.
George has made coffee for
ten years now.

The difference between the habitual action and the action in progress is gained by using verbs of perfective and the imperfective aspect (see Lesson № 14)

несвършен вид – imperf. aspect свършен вид – perf. aspect
Всѣки ден трѣбва да правѣ кафе. Сегѣ трѣбва да направѣ кафе.

КОГА КАКВО ПРАВЯ?

Слѹшайте рѣзка на Григор

Сутрин ставам от сън в 7 часа.

Отивам до тоалетната, после в банята си мия лицето и зѣбите.

След това закусвам и отивам на училище.

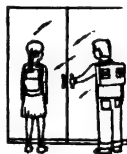
На обяд се връщам, обядвам и малко си почивам.

После уча, а вечер излизам да играя.

Вечер се прибирам, вечерям, гледам телевизия и лягам да спя.

ИЗРАЗИ – EXPRESSIONS

ставам от сън – get up
отивам до тоалетната – go to the toilet
закусвам – have breakfast
обядвам – have lunch
почивам си – have a rest
гледам телевизия – watch
вечерям – have dinner

1. Подредете картинките по последователност
2. Като използвате този текст, направѣте вѣша днѣвна програма

ГЛАГОЛЪТ “ПРАВЯ” (II)

п~~р~~авя → make Каквò п~~р~~авиш? - П~~р~~авя кафè.
→ do Каквò п~~р~~авиш? - Добрè съм.
Каквò п~~р~~ави Геòрги? – Рабòти.

	единствено числò	мнòжествено числò
1 л.	п р авЯ	п р авиМ
2 л.	п р авиШ	п р авиТЕ
3 л.	п р ави	п р авЯТ

ИЗПАДАНЕ НА ГЛАСНИ ПРИ НЯКОИ ИМЕНА - DROPPING OF THE VOWELS IN SOME NAMES

1. When changing the form, words ending in -ър or -ъл drop the “ъ” to facilitate the pronunciation. In some cases the dropping is followed by changing the place of the stress.

доб~~ъ~~р - доб~~ъ~~р~~а~~ - доб~~ъ~~р~~а~~
кр~~ъ~~г~~ъ~~л - кр~~ъ~~г~~ъ~~л~~а~~ - кр~~ъ~~г~~ъ~~л~~а~~
П~~е~~т~~ъ~~р - П~~е~~т~~ъ~~р~~е~~ - П~~е~~т~~ъ~~р~~е~~
з~~ъ~~л - з~~ъ~~л~~а~~ - з~~ъ~~л~~а~~
те~~а~~т~~ъ~~р - те~~а~~т~~ъ~~р~~и~~ - те~~а~~т~~ъ~~р~~и~~

2. In much the same manner, the words ending in -ец or -ен drop the “е” when changing the form

стрел~~е~~ц - стрел~~е~~ц~~и~~ - стрел~~е~~ц~~и~~
кон~~е~~ц - кон~~е~~ц~~и~~ - кон~~е~~ц~~и~~
т~~ъ~~мен - т~~ъ~~м~~ъ~~н~~а~~ - т~~ъ~~м~~ъ~~н~~а~~
др~~е~~бен - др~~е~~б~~е~~н~~а~~ - др~~е~~б~~е~~н~~а~~
вк~~у~~сен - вк~~у~~с~~у~~с~~у~~н~~а~~ - вк~~у~~с~~у~~с~~у~~н~~а~~

УПРАЖНЕНИЯ

1. Отговорете с думи – Answer in words:

- Кòлко ябълки има на мàсата?
- 8.

- Кòлко са децàта на семейство Василеви?
- 3.

- Имаш ли молив?
- Имам сàмо 1.

- В кòлко часà си на обяд?
- В 12.

- Каквò обичате?
- Искam 4 тетрадки.

- На кòлко години е Илия?
- На 17.

- На кой етàж живèете?
- На 17.

- Кой е синът на Василеви?
- III отляво.

2. Напишете с думи – Write in words:

1. Коя ваза искате? - I
2. Кой хляб предпочитате? - II
3. С когò желаете да говорите? - C V подред.
4. Кой нòмер апартамент търсите? - XIX
5. Марк е моят I приятел.

3. Превърнете от единствено в множествено число. – Turn into plural:

1. Отляво стои един мъж.
2. Огнян има един син.
3. Ъскам компютър.
4. Предпочитам добър приятел пред богат познат.
5. Когà имаш среща?
6. Ъскам да се срещнеш с един мой приятел във Франция.
7. Отивам на гости при едно момиче.

4. Попълнете с подходящи предлози или съюзи. – Fill in the blanks with a suitable preposition or conjunction:

1. В 12 часа отивам директора.
2. Ётре имам среща 12 часа.
3. вторник сме гости.
4. Ъскам да си отида домà.
5. Симеон Василев често ходи Финландия.
6. Ъмам главоболие и трябва да отида лекар.
7. В 11 часа сряда г-жа Георгиева е фризьор.
8. Ъбълката е масата.
9. Г-н Янсен е обяд колеги.
10. Ъмам уговорка Силвия.

5. Спрегнете глагола “работя” в съответното лице и число. – Conjugate the verb “работя”

Аз работя в София.

Ти

Той

То

Ние

Вие

Те

6. Подредете думите в изречения. – Make sentences

Асен, Това, е, Димитров.

сте, студент, Вие, ли?

се, казвам, аз, Елена

колеги, Ние, сме, ли

от, Вие, сте, не, Сòфия, от, Плòвдив, а.

7. Пълен или кратък член? –Put the right article

Хòлът е голям.

а

В хòлът има голям прозòрец.

а

Учителят на Моника стои на пътят.

я

я

Искам да спя в хòлът!

а

Кажи на учителят да влèзе.

я

Искам да отида в òфисът.

а

Мòят òфис не се намира в Сòфия.

я

Според Библията Адам е първият човèк.

я

Нòвият ученик е чужденец.

я

Имаш ли нòвият дйск на Уитни Хюстън?

я

За комуникацията е мнòго вàжен добрият тон.

я

СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST

Библията	уча (II)
ваза	фризьор
вторник	хляб
горещ	хол
директор	четвъртък
зъби	ябълка
играя (I)	
излизам (III)	
колега	
командировка	
конец	
лице	
мня	
неделя	
официален	
пазар	
пътък	
писател	
понеделник	
прибирам се (III)	
привечер	
прием	
свидетел	
среща	
сряда	
стрелец	
сутрин	
събота	
температура	
трамвай	

УРОК № 5

НАШИЯТ ДОМ

Здравейте! Аз съм Ваня Павлова.

Ето това е къщата, в която живеем от десет години насам. Тя не е много голяма, но е удобна и уютна.

В нашето семейство има петима души - аз, моят съпруг и трите ни деца. Освен това имаме котки, куче и папагал.

Ето това е дневната. Тук прекарваме голяма част от времето си. Обикновено вечер, след вечеря, всички сядаме около малката маса и гледаме телевизия, говорим или играем с децата. Къкото виждате, на масата има една много красива ваза с цветя. Тя е едно от нещата, които допълват семейния уют.

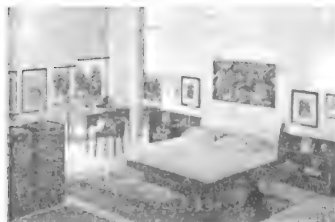
В дъното е масата за хранене. Голяма е, защото често ни идват гости. Ние имаме много приятели и рядко оставаме сами. Това е много хубаво, защото приятелите са нашето голямо богатство след здравето.

Дневната е свързана с кухнята. Там е мѐето “жѐнско царство”. В нея има пѐчка, хладилник, фризѐр, шкафове, кѐхненски плѐтове. Аз обичам самѐ да

гѐтвя и самѐ да подрѐждам масата. Разбѐира се, за второто и децѐта помагат. Мѐга с часовѐ да се въртѐ около пѐчката и да измѐнѐлям ѐстия, които всички да харѐсат. Понѐкога прѐсто сѐдам на кѐхненската маса и глѐдам красивата глѐдка през прозѐрѐца.

Детската стая... Не искам да я показвам, защото е малко разхвърляна, но това е нейното обичайно състояние. От всичко има по три неща-

три легла, три бюра, три гардероба.

Това е спалнята - много е уютна, топла и слънчева. От двете страни на леглото има нощни шкафчета, а под прозореца е работното бюро на мъжа ми.

Преди къщата има малка градина, отдясно е гаражът, а отзад има голяма поляна. Там е къщата на кучето и моята цветна алея. Ние много обичаме цветята - те носят радост, цвят на дома и много топлина.

ИЗРАЗИ – EXPRESSIONS

това е къщата, в която живеем от десет години насам – this is the house where we've been living for 10 years now

петима души – five persons

както виждате – as you can see

женско царство – petticoat government

аз обичам сама да готвя – I like to do my own cooking

да се въртя около печката – hang about the stove

да измислям ястия – to invent meals

маса за хранене – dining-table

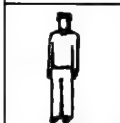
ние имаме много приятели – we've got a lot of friends

малко е разхвърляно – it's a little bit messy

мъж ми/жен ми – my husband / my wife

Запомнете!

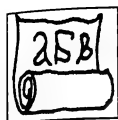
един човек

двама човека
няколко души

много хора

СРЕДЕН РОД НА СЪЩЕСТВИТЕЛНИТЕ ИМЕНА - NEUTER NOUNS

Forms

едѝнствено числò	мнòжествено числò
-О сèлО вино легло	-А селÀ винÀ леглÀ
-Е бèбе полè кафè	-ТА бèбеТА полèТА кафèТА

Членуване - the article

едѝнствено числò

вино

бèбе

полè +ТО

кафè

сèло

мнòжествено числò

винÀ

бèбета

полèта + ТА

кафèта

селÀ

Notes:

- A small group of nouns ending in -ме in the singular take the ending -на in the plural
име - именÀ
врèме - временÀ
- Nouns ending in -ие in the singular shift the ending from -е to -я in the plural
решèние - решèния
движèние - движèния
мнèние - мнèния

3. Съществителни имена на “-ище”

Nouns ending in -ище

ед.ч.	мн.ч.
жйлище	жйлища
учйлище	учйлища
съдйлище	съдйлища
чудòвище	чудòвища
игрйще	игрйща

The suffix -ище is being used to form neuter nouns denoting things of a very big size. It can also mark a slight mocking shade of the meaning.

женà – женйще

мъж – мъжйще

4. The following nouns have a specific form in the plural:

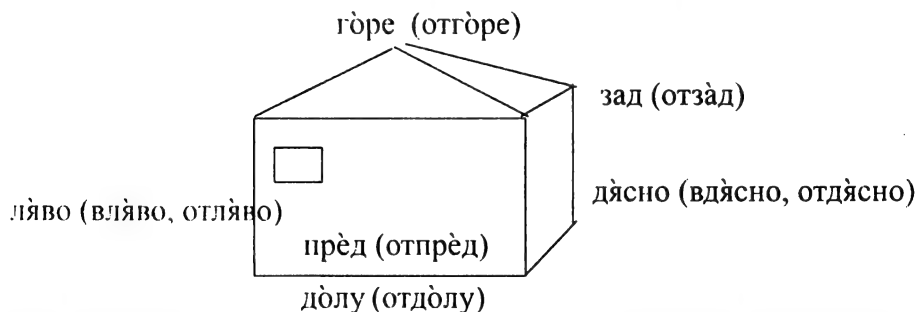

детè - деца

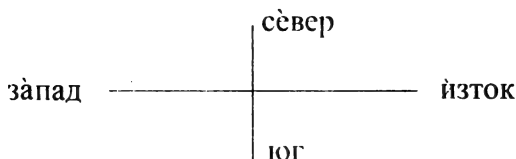
цвèте - цветя

сърцè - сърца

ПОСОКИ – THE DIRECTIONS

ПОСÒКИТЕ НА СВЕТÀ – THE FOUR CARDINAL POINTS

ГЛАГОЛЪТ ЖИВЕЯ (I)

	ед.ч.	мн.ч.
1 л.	живѐя	живѐем
2 л.	живѐеш	живѐете
3 л.	живѐе	живѐят

ПРИТЕЖАТЕЛНИ МЕСТОИМЕННИЯ - THE POSSESSIVE PRONOUNS - FULL FORMS

л. мест.	ПРИТЕЖАТЕЛНИ МЕСТОИМЕННИЯ			
	единствено число			множествено число
	м.р.	ж.р.	ср.р.	
аз	мой/мояТ, моя	моя/мояТА	моє/моєТО	мои/твоиТЕ
ти	твой	твоя	твоє	твои
той	негов	негова	негово	негови
тя	неин	нейна	нейно	нейни
то	негов	негова	негово	негови
ние	наш	наша	наше	наши
вие	ваш	ваша	ваше	ваши
те	тѐхен	тяхна	тяхно	тѐхни

Припомнете си!

куче	сестра
кучеТО	сестраТА
голямоТО куче	голямаТА сестра
моеТО голямо куче	мояТА голяма сестра

голям човек

моя къща

малко село

~~голяма човек~~

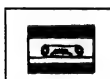
~~мой къща~~

~~малки село~~

ВЪПРОСИТЕЛНОТО МЕСТОИМЕНИЕ “ЧИЙ”, “НА КОГО” - WHOSE

едінствено число			мнѡжествено числѡ
м.р.	ж.р.	ср.р.	
чий	чия	чие	чий
син	дъщеря	детѣ	синѡве
брат	сестра	семейство	дъщери
панталѡн	книга	леглѡ	сестри

ДОМАШНИТЕ ЛЮБИМЦИ

Те мѡгат да бѣдат най-разлїчни - птїци - папагали или канарчета, рибки, бѡзайници - кучета, кѡтки, хамістери и дѡри екзотїчни живѡтни като костенурки или змїи.

Днес домашните любимци играят голяма рѡля в ежеднѣвието на чѡвѣка. Те естѣствено изискват грижи, но и нѡсят успокоение и радѡст. Кучетата напрїмер са отлични пазачи на домѡ; те са незаменим помѡщник и на слѣпи хѡра. Лѣкари препорѣчват около бѡлните хѡра да има куче, кѡтка или дрѹго живѡтно заради положителната енѣргия, която домашният любимец излѣчва.

Деца̀та стѡват по-добри, когѡто растѡт в компѡнията на домашно живѡтно. Ежеднѣвният контѡкт с нѣго означава по-висѡко кѡчество на живѡта, макар че четиринѡгийт или летѡщ приѣтел чѣсто изисква осѡбено внимѡние от господаря си. Тѡй ѡска специѡлна хранѡ, редѡвни медицински грижи и преди всїчко внимѡние.

ИЗРАЗИ - EXPRESSIONS

домашен любимец – a pet
медицински грижи – medical care
заради положителната енергия – due to the positive energy
четириногият приятел – the four-legged friend
изисква особени грижи – it calls for special care

Чуйте разказа на едно момче за неговия котарак

МОЯТ БРАТ БИЛИ

Били е на 11 години. Родени сме в една и съща година, обаче аз съм българин, а той – сиамец. Той е моят невероятен брат. С него никога не се разделяме, когато съм у дома.

Били е най-добрият ми приятел. Ние спим и ядем заедно, а когато нещо с мен не е наред, той тихо идва, ляга в мен и започва да мърка. Никога не хъпе, дори да е много ядосан.

Понякога си мисля, че хората могат да се научат на доброта и любов от него. Той никога не обижда, не се бие, не предава приятелите си. Гледа ме като човек и сигурно ми говори, но за съжаление рядко го разбирам. Не е вярно, че котките нямат чувства. Аз знам, че Били много обича да обича, иначе се разболява. Доколкото знам, така е и при хората.

ИЗРАЗИ - EXPRESSIONS

започва да мърка – he starts purring
доколкото знам – as far as I know
иначе се разболява – otherwise he is getting ill
за съжаление - unfortunately
дори да е ядосан – even if he is angry
когато нещо с мен не е наред – when there is something wrong with me
не е вярно – it is not true

Чуйте разказа още веднъж и го разкажете от ваше име (1 л. ед. ч.) или от името на някой друг (3 л. ед. ч.)

МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО ПРИ СЪЩЕСТВИТЕЛНИТЕ И ПРИЛАГАТЕЛНИТЕ ИМЕНА - PLURAL OF THE NOUNS AND THE ADJECTIVES

	съществителни		прилагателни	
	ед.ч.	мн.ч.	ед.ч.	мн.ч.
м.р.	-	-ове*	-	-и
	-	-и		
ж.р.	-а	-и	-а	
	-я		-я	
ср.р.	-о	-а	-о	
	-е		-ъо	

Plural form ending in -и is found in:

1. all feminine nouns, where the -и replaces the ending -а/-я in the singular

кѣща - кѣщи

стѣя - стѣи

2. masculine nouns of two or more syllables. The ending is added to the singular form

родѣтел - родѣтели

учѣтел - учѣтели

3. all adjectives in the plural

красѣв - красѣви

Plural form ending in -ове is added to the monosyllabic masculine nouns. The stress remains on the root-vowel or may shift to the first or the second syllable of the ending:

кит – китОВЕ

слон – слОнове

пън – пѐнове

мач – маЧОВЕ

бръг – брегОВЕ

дял – дялОВЕ

вид – видОВЕ и т.н.

НО мъж – мъжЕ

кон – конЕ

Note that if the last consonant of a masculine noun is -К, it changes into -Ц before the plural ending -и

ученик - ученици

тичник – тичници

глупак – глупаци

СЪСТАВНИ ГЛАГОЛИ - COMPOUND VERBS

Some verbs, which express modality like трябва, може, or state of being like мисля, започвам, спирам can form compound predicates, linked with some other verb by means of the particle “да”

глагол + да + глагол

обичам да отглежада цветя

искам да изляза

започва да мърка

1. Depending on the speaker's purpose both verbs can change in conjugation and number

(аз) искам да изляза

(ти) искаш да излезеш

(аз) искам (ти) да излезеш

2. According to the tense, only the second verb remains unchanged while the first one changes.

сегашно време

Искам да изляза

бъдеще време

Ще искам да изляза.

минало време

Исках да изляза.

ОБРАЗУВАНЕ НА ПРИЛАГАТЕЛНИ ИМЕНА ОТ СЪЩЕСТВИТЕЛНИ - ADJECTIVES FORMED FROM NOUNS

1. by means of the suffix -ен

уѹт+ен	уѹтен
ѹток	ѹтѹчен
пѣтък	пѣтъчен
цвѣте	цвѣтен
годѹна	годѹшен

2. by means of the suffix -ски, -шки

понедѣлник -	понедѣлнишки
втѹрник	втѹрнишки
детѣ	дѣтски
женѹ	жѣнски
човѣк	човѣшки

УПРАЖНЕНИЯ

1. Следвайте модела - Follow the pattern

МОДЕЛ:

обичам (III)

стоя (II)

Аз обичам да стоя в хола.

Аз Ние ли?

Те не Вие също

Той, но тя

Ти ли?

Той тя да

2. Отговорете на въпросите по модела – Answer the questions following the pattern

МОДЕЛ:

Това дете твое ли е? - Да, мое е.

1. Това семейство твое ли е?
2. Тази кола ваша ли е?
3. Това куче негово ли е?
4. Тази градина наша ли е?
5. Тези цветя ваши ли са?
6. Онзи басейн на децата ли е?
7. Онова куче на Петрови ли е?
8. Тези сандвичи на Петьо ли са?

3. МОДЕЛ:

Чия е тази къща? - Наша е.

..... е това куче? - Моё е.

..... е онова дете там? - На Петрови.

..... са учениците? - Техни са.

..... е онази кола зад къщата? - Негова е.

..... е онзи красив черен кон? - На моя съпруг.

..... е тази стая? - На децата.

..... е тази котка? - На дядо ми.

4. Напишете по друг начин – Write in another way:

сок от домат

топка на дете

коса на човек

глава на жена

стая за деца.

5. Членувайте с “-ът” или “-ят” – Put the correct article “-ът” or “-ят”

1. Къде е учител.....?

2. Мъж.... кара колата към града.

3. Съпруг... ми е на работа.

4. Вечер град.... е много светъл.

5. Компютър.... е помощник на човека.

6. Самолет.... излита в 12 часа.

7. Човек..., когото търсите, е в другата стая.

8. Кон.... също може да бъде домашен любимец.

9. Преподавател..... няма да дойде днес.

10. Брат.... на Елена е студент в Университета.

11. Университет... днес не работи.

12. Изпит..... е в стая № 134.

6. “Човек”, “души” или “хора”? – Choose the suitable word –

“човек”, “души” or “хора”

1. Един върви надолу по улицата.

2. Много имат домашен любимец у дома.

3. По улиците на София вечер има много
4. Кòлко живèят тук?
5. Двàма идват на гòсти довèчера.
6. В класà сме дванайсет
7. Няма в къщата. Тя е празна.
8. Сàмо няколко са преподаватели.
9. мòгат да научат много от животните.
10. Семейство Павлови се състои от петима
11. Кòлко учат бългàрски?
12. Каквò иска тòзи
13. Каквò искат тèзи
14. Кòлко искат да учат в чужбина?

7. Поставете подходящо съществително. Където е необходимо, членувайте – Choose the suitable noun from the list below, putting the article when needed:

ястия, поляна, спàлня, хòра, семейство, къща, градина, кùхня, гàраж, пèчка, годìна

1. В мòето има петима дùши.
2. не е голяма, но е удòбна и уютна.
3. Прèд къщата има, а зад нèя
4. е мястото, където приготвям храната.
5. Обичам да се въртя около и да приготвям
....., които всìчки да харèsат.
6. Децàта обичат да играят на зад къщата.
7. Колàта стои в
8. Живèем в тàзи къща от дèсет насàм
9. е стàята за почивка и сън.
10. Лèкарите препорèчват около бòлните да има
кùче или кòтка.

8. Попълнете, като изберете едно от прилагателните, и го поставете в подходящ род, лице, число или членувайте - Choose the suitable adjective from the list below, putting it into the correct form:

красив, болен, голям, отличен, слънчев, малък, уютен, медицински, домашен, семеен

1. След вечеря семейството сядат на маса.
2. Ваня Павлова обича уют.
3. Цветята стоят в ваза.
4. Преди къщата има градина, а отзад поляна.
5. Стаята е и
6. Домашните любимци играят роля в живота на човека.
7. Животните помагат на хора да се почувстват добре.
8. Приятелите са едно богатство.
9. Кучетата са пазачи на дома.
10. Животните, както и хората, се нуждаят от редовни грижи.

9. Попълнете с подходящи форми на глагола “живея”. – Fill in the blanks with the suitable form of the verb “живея”

1. Аз в София, а ти ... в Плевен.
2. Те не заедно.
3. Асен на третия етаж, а Петрови на седмия.
4. Извинете, кой на този адрес?
5. Хората не много дълго.
6. Бихте ли ми казали къде г-н Х?
7. Ние в къща извън София.

10. Поставете думите в скобите в съответното лице, число или членувана форма. Водете се от подчертаните думи. – Put the words in brackets in the correct form according to the underlined words:

1. Аз имам три (детѐ). И (три) деца са големи.
2. Къде е (молѝв)?

3. Приятелят на Силвия е (едін) (хубав) (рус) момчє.
4. (Котка) в (стая) ли є?
5. (Ябълка) на (маса) ли са?
6. Как є (семейство)? - Благодаря, добрє е.
7. С кучето сме (голям) (приятел).

ЗАПОМНЕТЕ: голям - голєми

СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST

алѐя	отлѝчен
богàтство	пазàч
бòлен	папагàл
бряг	пѝкник
бюрò	подобрявам (III)
вид	поля̀на
вино	помòщник
висòк	препорѝчвам (III)
внимàнис	прозòрец
вѣ̀тре	птица
гара̀ж	пѣ̀н
гардерòб	растà (I)
глѝдка	риба
глу̀пак	слон
гра̀дина	слѹжа (II)
грижа	слѣ̀нце
дѣ̀тска стàя	сляп
днѣ̀вна	спàлня
дял	специàлен
ежеднѣ̀вен	стàя
ѝдвам (III)	съпрѹг
изѝскване	съпрѹга
кит	сърцѐ
компàния	състоя̀ние
контàкт	топлѝна
кѹ̀хня	тòпъл
легло̀	удòбен
мач	у̀ютен
медицински	хàмстер
нощ	
но̀щно шка̀фче	
обича̀ен	
осигу̀рявам (III)	

УРОК № 6

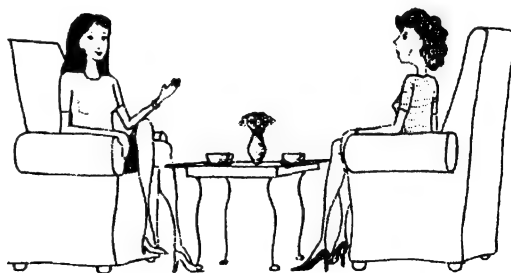
НА ГОСТИ

- Да, моля.
- Добър ден, мога ли да говоря с Нина?
- Да, на телефона е.
- Здравей, Нина, Бояна се обажда.
- Здравей, Бояна, радвам се да те чуя. Как си?
- Добре, благодаря. А ти?
- Горе-долу. Откъде се обаждаш?
- От София.
- Защо не минеш оттук? Ела у дома на гости.
- С удоволствие. Къде живееш?
- На улица "Витоша" № (номер) 2, етаж 4 (четвърти). На вратата има табелка с моето име.
- Когда да дойда?
- Следобед съм вкъщи. Заповядай.
- Благодаря, с удоволствие. До скоро виждане! Чао!
- Чао, приятен ден!

(малко по-късно)

- Добър ден, радвам се да те видя!
- И аз се радвам.
- Дай да те целуна! Заповядай, влез в хола!
- Много красив апартамент имаш!
- Радвам се, че ти харесва. Какво да ти предложа? Чай, кафе? Или може би коняк?
- Не, благодаря. Само кафе и чаша минерална вода.

Eleonora Ivanova

- Сàмò товà ли? Не йскаш ли еднò мартìни? С мàлко лед и маслìна?
- Добрè, мàлко мартìни, благодаря.
- Взе́ми си плодове́, ядки.
- Извиня́вай, има́ш ли цига́ри? Мо́нте са вкѣщи.
- Да, ето, заповя́дай, вземи́ си.
- Благодаря. А за теб?
- Не, мерси. Аз не пѹша.

ЇЗРАЗИ – EXPRESSIONS

да, мòля – hullo

мòга ли да говòря с ... - may I speak to ...

Бо́йна се обàжда – this is Boyana speaking

ра̀двам се да те чу́я – I am glad to hear you

как си – how are you

защо́ не минеш отту́к – why don't you drop in here

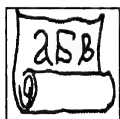
ела у домà на гòсти - drop in to see me

с удовòлствие – with a pleasure

да́й да те целу́на – let me kiss you

ра̀двам се, че ти харе́сва – I am glad that you like it.

извиня́вай – (here) – excuse me

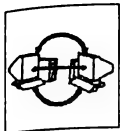

ТРЕТО СПРЕЖЕНИЕ – VERBS OF THE THIRD CONJUGATION

All verbs having endings -ам/-ям in 1Sg are of third conjugation

ГЛАГОЛЪТ “ИСКАМ” (III)

	+	-	?	?-
Аз	йскам	йскам	йскам	йскам
Ти	йскаш	йскаш	йскаш	йскаш
То́й, тя,	йска	йска	йска	йска
то	йскаме	НЕ йскаме	йскаме	НЕ йскаме ЛИ?
Ние	йскате	йскате	ЛИ?	йскате
Вие	йскат	йскат	йскате	йскат
Те			йскат	

1. The interrogative - “?” - form is formed by means of the interrogative particle “**ли**” (see Lesson 1)
2. The negative - “-“ – form is formed by means of the negative particle “**не**” (see Lesson 1) with the only exception of the verb “**и мам**”, which has a special negative form “**нямам**”.

ОКОНЧАНИЯ В ТРЕТО СПРЕЖЕНИЕ – ENDINGS IN THE THIRD CONJUGATION

	ед.ч.	мн.ч.
1	-м	-ме
2	-ш	-те
3	-а	-т

Как? да зададем въпрос - How to ask a question

Днес Бояна отива на гости на Нина.

Кога отива Бояна на гости?

Кой отива на гости?

Какво прави Бояна?

Къде отива Бояна?

На кога отива на гости?

ЗАЩО не дойдеш вкъщи?

не искаш чай?

КАКВЪ да ти предложи?

правиш?

КЪДЕ живееш?

има хотел?

е леглото?

искаш за ядене?

КАК си (ти)?

да дойда до твоя апартамент?

се казваш?

КОГА да дойда?

ОТКЪДЕ се обаждаш?

да купя газирана вода?

си?

ВЪПРОСИТЕЛНИ МЕСТОИМЕНЕНИЯ - THE INTERROGATIVE PRONOUNS

за лица и прѐдмети (in asking questions about persons and things)	кой, коя, коѐ, кой когò
за признаци (things, quality, nationality and occupation)	какъв, каквà, каквò, какви
за количество (quantity)	кòлко
за притежание (possession)	чий, чия, чиѐ, чий

Note that the interrogative pronoun agrees in gender and number of the noun it applies to

Чия е тази стая?

Какво е това животно?

Какви са тези хора?

местоименни наречия - the interrogative adverbs

за нàчин (manner)	как
за врѐме (time)	когà
за мя̀сто (place)	къдѐ
за причина (reason)	защò

СПРЕЖЕНИЕ НА ГЛАГОЛА - CONJUGATION OF THE VERB

In Bulgarian the verbs are divided into three large groups according to their stem-vowel, which can be found in the 3rd person in the singular:

- the First conjugation - ending in -е in the 3rd person in the singular
- the Second conjugation - ending in -и in the 3rd person in the singular
- the Third conjugation - ending in -а/-я in the 3rd person in the singular

Besides, every verb has special endings for the three persons in both the singular and the plural.

	<u>едѣнствено число</u>	
I спр.	II спр.	III спр.
1. четà	мисля	обичам
2. четèш	мислиш	обичаш
3. четѐ	мисл И	обич А
	<u>множествено число</u>	
1. четèm	мислим	обичаме
2. четете	мислите	обичате
3. четàт	мислят	обичат

СЛОВОРЕД - WORD ORDER

1. Разказно изречѣние - Statement

подлог	сказуемо	допълнение
Пѣтьо	четè	кнѣга.
Аз	обичам	кѹчетата

2. Отрицателно изречѣние - Negative - the particle 'не' stands before the word it denies.

Пѣтьо не четè кнѣга. Той играе.

Аз не обичам кѹчетата. Обичам кòтките.

3. Въпросително изречѣние (Да/Не въпрòси) – Question (general “да/не” questions) - the particle 'ли' always stands after the word it refers to.

Пѣтьо ли четè кнѣгата?

Да, Пѣтьо./Не, Иван четè кнѣгата.

Пѣтьо четè ли кнѣга?

Да, четè. /Не, не четè, а играе.

Пѣтьо кнѣга ли четè?

Да, кнѣга./Не, той четè вѣстник.

4. Въпросително изречение - специални въпроси - Special questions
They usually begin with an interrogative pronoun or adverb.

Къде има вода?

Защо си тук?

5. Въпросително-отрицателно изречение - Negative-interrogative - a combination of №2 and №3

Ти не обичаш ли кòтките?

(отриц.òтговор) - Не, не обичам кòтки.

- Да, не обичам кòтки.

(полож.òтговор) - Да, обичам кòтки.

- Не, обичам кòтки.

The Bulgarian language allows the presence of one, two or more words of negation in the sentence.

ДОМЪТ НА СЕМЕЙСТВО ПЕТРОВИ

Петрови живеят в тяхна собствена къща в центъра на града. Те са тук от 20 години. Сградата е висока и стара, но е удобна и приятна. В едната част на къщата, на втория етаж, живее госпожица Нина Петрова - 20-годишната дъщеря на семейството. От три години насам тя е самостоятелна.

Ето апартаментът на г-ца Петрова, който се състои от стая, хол, кухня, баня и тоалетна. В хола има телевизор, диван, фотьойли и няколко шкафа, а в ъгъла има мраморна камина. Два широки балкона гледат към планината Витоша.

Нина много обича да чете и да рисува, ето защо в стаята има високи библиотеки с книги и албуми на художници, а на стените висят картини. Тя се грижи за тях и всяка сряда ги подрежда и почиства.

Тя обича и музиката. Вечер, преди да заспи, с удоволствие слуша любимите си групи и музиканти.

Все пак г-ца Петрова не живее съвсем сама - с нея е и кучето й. Те са големи приятели. Нина много го обича, играе с него, а сутрин от 7 до 8 часа го разхожда в близкия парк.

Сега в апартаментата няма никой. В него е тихо и спокойно.

ИЗРАЗИ - EXPRESSIONS

от три години насам тя е самостоятелна – she has been on her
own for three years now

апартаментът се състои от ... - the flat consists of

два балкона гледат към Витоша – two balconies are facing
the Vitosha mountain

преди да заспи – before getting asleep

не е съвсем сама – she is not all by herself.

УПРАЖНЕНИЯ

1. Членувайте с **-ът, -ят, или -а, -я**. – Put the correct article – **-ът, -ят** or **-а, -я**

1. В апартамент.... живее г-ца Петрова.
2. Чакам съпруг... на Райна Маринова.
3. Компютър.... е в офис....
4. Студент.... до Нина се казва Марин.
5. Книгата е на стол.....
6. Ето това е син..... на Ваня.
7. Къде е телефон.....?
8. Влез в хол.....

2. Поставете подчертаните глаголи в съответното лице и число –
Conjugate the underlined verbs.

1. Аз мисля за Георги.

Ти

Тя

Ние

Вие

Те

3. Аз говоря със съседа.

Ти

Той

Ние

Вие

Те

4. Не разбираш ли, че можеш да ходиш?

Той

Ние

Те

5. Попълнете с подходящ предлог - Fill in the blanks with one of the prepositions:

на в при до

1. Момчето стои прозореца.
2. Колата е паркирана гаража.
3. Бебето спокойно спи леглото.
4. Вазата е масата, а картината виси стената.
5. Храната е вече хладилника.
6. Гостите седят дивана.
7. вратата се звъни.
8. 8 часа трябва да отида директора.
9. Цветята растат градината.
10. Нося цветя моята майка.

6. Превърнете подчертаните думи в множествено число - Put the words in bold type in the plural making the other necessary changes.

1. **Жената**, която виждаш от прозореца, е моя приятелка.
2. **Детето**, което ходи по улицата, е на наши съседни.
3. Никой **чужденец**, който дойде тук, не говори български.
4. **Топката**, с която играе детето, е нова.
5. Аз живея в **стая**, която гледа към реката.
6. Говорете за **човека**, който сега е в стаята.
7. Отидете до **прозореца**, който е до вратата.
8. **Мъжът**, който кара хубава кола, е богат.
9. **Човекът**, с когото работя, не е мой приятел.

7. Съставете колкото можете повече изречения – Make as many sentences as you can

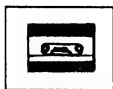
Чий Чия Чие Чий	е са	голям хубав добър тъмен едър вкусен малък светъл лош висок	съпруг стая кон кърпа цвете момче момиче бюро бира сандвич
--------------------------	---------	---	---

СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST

албум	музика	телефон
апартамент	Мартини	удоволствие
баня	маслина	улица
балкон	минерална	фотьойл
библиотека	мраморен	харесва
висок	музикант	художник
Витоша	никой	център
влѐз	обаждам	цигара
водà	отида	ча̀ша
врата	откъде	ча̀й
говоря	оттук	чакам
година	пу̀ша	ча̀ст
грижа	плодове	чѐта
гру̀па	подреждам	чу̀я
град	понеделник	широ̀к
град	почиствам	шка̀ф
до̀йда	предло̀жа	я̀дки
дива̀н	приятен	
дом	ра̀двам се	
дъщеря	разхо̀ждам	
ета̀ж	рису̀вам	
защо̀	са̀мо	
извиня̀вай	сòбствен	
как	самостоятелна	
ка̀мина	сгра̀да	
ка̀фе	Сгра̀да	
книга	следо̀бед	
ко̀няк	споко̀йно	
къ̀де	стѐна	
лед	ста̀р	
мѝна (I)	тихо	
мо̀га	табел̀ка	
мо̀ля	телеви́зор	

УРОК № 7

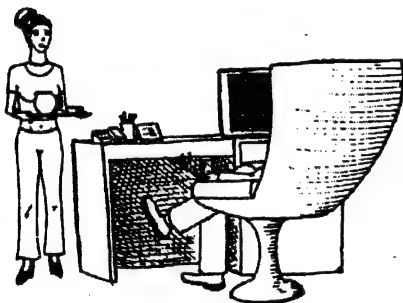
ЕДИН ДЕН В ОФИСА

- Добър ден, Милена.
- Добър ден, г-н Василев. Как сте?
- Благодаря, отлично. Как сме днес с програмата?
- Обичайното натоварване. Имате и седем срещи...
- Не са толкова много. Добре, направя ми списък по часове. Надявам се да се вместим в денонощието. Между тях

ми разпредели задачите, които остават.

- Добре. А телефонните разговори от вчера?
- Първо ме свържи с Павлов, после с Николов. Ако ме търси жена ми, не ме свързвай, освен в краен случай.

- А ако някой друг ви търси?
- Свързвай ме по твоя преценка.
- След като ме свържеш с Павлов, пусни, моля те, този факс и помоли за бърз отговор от фирмата – до два-три дни най-много.
- Господин Василев, какво става с конференцията през октомври? Имате ли вече решение кой да отиде?

- Попитай Илиева дали иска да отиде. Тя може да се справи. Ако се съгласи, започни да подготвяш документите, които са необходими – писма и покани, още от сега.
- Първият клиент вече чака в приемната. Да го поканим ли?
- Още не. Донеси ми кафе и сок и ме остави за две минути, след което го покани.
- Лека работа, г-н Василев.
- Благодаря, и на теб. Не забравяй да провериш и електронната поща.

ИЗРАЗИ – EXPRESSIONS

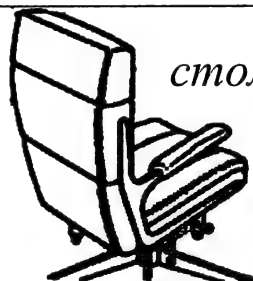
еден ден в òфиса – a day at the office
как сме днес с прогpамата – how are going along the schedule
свържи ме – put me through
не ме свързвай – do not put me through
краен слўчай – in the last resort
по тво̀я прецѐнка – in your judgement
тя мо̀же да се спpави – she will manage
докумeнтите, които са необходими – the required paper
пусни, мо̀ля те, то̀зи факс – send this fax, please
най-мнoго до два-три дни - up to two-three days
провери електрoнната пoща – check the e-mail
да го покaня ли – shall I let him come?
оста̀ви ме за две минyти – leave me alone for two minutes

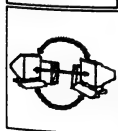
компютър

папка

ОТНОСИТЕЛНИ МЕСТОИМЕНЕНИЯ – THE RELATIVE PRONOUNS

1. The relative pronouns are formed by adding the ending **-то** to the corresponding interrogative pronoun (see Lesson 6)

въпр. мест + **ТО**

When shall we meet?
We will meet when you
have some free time.

Кога̀ да се срещнем?
Ще се срещнем, кога̀то има̀ш свободнo
врѐме.

за лица и предмети (denoting persons and things)	кòйто, която, коèто, който когòто*, на когòто* Човèкът, кòйто върви по улицата, е мой приятел.
за признаци (denoting characteristics of the nouns and the adjective)	какъвто, каквàто, каквòто, каквìто Никъде няма такива рòзи, каквìто има в Бългàрия.
за притежание (denoting possession)	чийто, чиято, чиèто, чийто Приятелят, чийто дйскове са у мен, вèче не живèе в Бългàрия.
за количество (denoting quantity)	кòлкото Взèми кòлкото йскаш цветя.

* The relative pronoun КÒЙТО referring to persons, possesses the nominative, accusative and dative forms.

Nom. Им.пад (кой?) Човèкът, кòйто се обажда, е мой съсед.

Acc. Вин.пад. (когò?) Човèкът, когòто срещам всèки ден, е мой съсед.

Dat. Дат.пад. (на когò?) Човèкът, на когòто казвам “дòбър ден”, е мой съсед.

2. The place of the relative pronoun is as close as possible to the noun it stands for and is ALWAYS preceded by a comma.

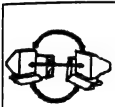
ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ - THE IMPERATIVE

There are two ways to express the imperative in Bulgarian

- simple form - 2nd person in the singular and the plural
- complex form - 3rd person in the singular and the plural

ПРОСТА ФОРМА НА ПОВЕЛИТЕЛНОТО НАКЛОНЕНИЕ - THE SIMPLE IMPERATIVE

with a consonant before the ending stem-form + -и/-ете	with a vowel before the ending stem-form + -й/-йте
стан-а → стан-й → стан-ете	гледа-м → гледа-й → гледа-йте
мисл-я → мисл-й → мисл-ете	пита-м → пита-й → пита-йте

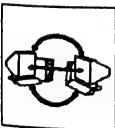
A negative imperative form is presented only in verbs of the imperfective aspect (see Lesson 14)

купувай не купувай/те влизай не влизай/те
купи влез

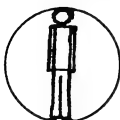
Only a small amount of verbs have their own imperative forms

вляза	влез
	влезте
ям	яж
	яжте
вида	виж
	вижте
дам	дай
	дайте

The complex imperative form will be worked up in Lesson 13

OCCUPATIONS – ПРОФЕСИИ

учител
директор
секретар

учителКА
директорКА
секретарКА

сътрѹдник
ученик
студѣнт
фризьòр

сътрѹдничКА
ученичКА*
студѣнтКА
фризьòрКА

*When turning into feminine, all masculine nouns ending in -k receive “ч” before the ending –ка.

According to the occupations, in some cases the masculine form replaces the feminine one

Г-н Милев е дирѣктор на училище.

Г-жа Милева е | дирѣктор на училище.
| дирѣторка

Отворете на приложѣние № 3 в кра̀я на учебника.

Намерете сво̀ята профѣсия и разкажете за нѐя в текст от около 100-150 дѹми

ДИАЛОЗИ

Прочетѣте диалòзите

- Ало, извинѣте, тов̀а ли е телефон № 45-28-510?

- Не, имате грѣшка.

- Съжалявам, извинѣте.

- Дòбър ден (вѣчер, добро ѹтро), т̀ърся Илиян.

- Не е вк̀щци (н̀яма го). Искате ли да оставите съобщѣние?

- Не, благодар̀я, ще го пот̀ърся ѹтре. Доч̀уване.

- Доч̀уване.

- Фирма “Х”, дòбър ден.

- Здравѣйте, мòга ли да говòря с г-н Павлòв, мòля?

- За когò да пред̀ам?

- Иван Маринов от фирма “У”.

- Имате ли уговòрка?

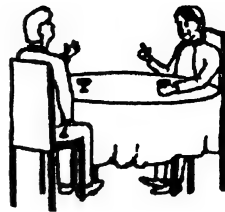
- Да, трябва да се чуем до 10 часа.
- Почакайте, свързвам ви.
- Благодаря.

ИЗРАЗИ - EXPRESSIONS

имате грешка – (*here*) you're dialing a wrong number
искате ли да оставите съобщение – will you leave a message
дочуване – so long
за когото да предам – who is calling, please
искате ли да оставите съобщение – will you leave a message?
ще го потърся утре – I will call him tomorrow
дочуване – so long
имате ли уговорка? – have you got an appointment?
почакайте – hold on

УПРАЖНЕНИЯ

1. Чуйте диалога между двама приятели.

– Listen to the following dialogue between two friends

А: Искам да работя в чужда фирма. Да стана шеф.
Да печеля много пари. Да бъда богат...

Б: Да, да

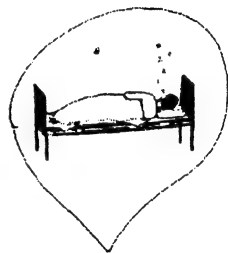
А: Искам да се ожена за хубава жена. Да имаме деца
и да купим голяма къща.

Б: Да, да...

А: После да купим една бърза
кола. Да пътуваме по света. А ти
какво искаш?

Б: Точно сега искам да спя.

Разкажете какво иска да прави Б и какво - А. Като използвате ключовите думи от текста, разкажете какво искате вие. – Retell what B and A want to do. Using the key-words from the text, make a story about what you want.

2. Допълнете телефонните разговори: - Add the missing words to the following telephone conversations:

-, мога ли
- Съжалявам, не е възможно.
-
-
- Господин Робев е зает сега. За кога да предам?

-
- Моля, обадете се утре.
-

-
- На телефона е.
- Здравей,
- Добре, благодаря. А ти?
-
- Искаш ли да дойдеш на гости?
- Да,
- Добре, до скоро.
-

3. Използвайте повелително наклонение – Use the imperative
Нина кажи Бояна да седне. Какво казва Нина?

.....
Бояна иска от Нина чаша вода.

.....
Петьо показва на Марин една интересна къща.

.....
Васил не иска да яде. Какво казва неговата майка?

.....
Вие виждате едно интересно момиче. Какво казвате на вашите приятели?

.....
Пешо стои на вратата. Поканете го да влезе.

.....
Вашите деца не искат да спят. Какво им казвате?

.....
Кажете на Христо да мисли.

.....
Кажете на Христо и Иван да мислят.

.....

4. Попълнете с подходящи относителни местоимения – Fill in the blanks with suitable relative pronouns:

Студентът, **който** е в моята стая, е българин.

Жената, е до прозореца, не е преподавател.

Стаята, в живеем, е много слънчева.

Това е къщата, живеят семейство Попови.

Чинийите и чашите, Ваня слага на масата, са подарък от нейния съпруг.

Отвори вратата, води към банята.

Спалнята и банята, са за гости, са на втория етаж.

5. Задайте въпрос към всяка част на изречението. Използвайте схемата от урок №5 - Ask questions to every part of the sentence using the pattern from Lesson № 5.

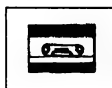
1. Господин Петров иска да види г-н Иванов.

2. Довечера имаме среща с Петя.

СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST

богат	разпределя
бърз	решение
вместя (II)	спя
вчера	съжалявам
грешка	съобщение
денонощие	телефонен
документ	факс
дочуване	шеф
извинете	
конференция	
купя	
надявам се	
направля	
натоварване	
необходим	
ожения се	
октомври	
отговор	
отида	
отлично	
пари	
печеля	
писмо	
покана	
поканя	
помоля	
попитам	
потърся	
проверя	
програма	
пусна	
пътувам	
разговор	

УРОК № 8

ЧИСЛАТА ОТ 21 до 500

NUMBERS FROM 21 TO 500

cardinal numbers

бройни

21 двадесет(двайсет) и едно

22 двадесет (двайсет)и две

23 двадесет(двайсет) и три

30 тридесет/трийсет

40 четиридесет/четирийсет

50 петдесет

60 шестдесет /шейсет

70 седемдесет

80 осемдесет

90 деветдесет

100 сто

101 сто и едно

110 сто и десет

200 двеста

300 триста

400 четиристотин

500 петстотин

ordinal numbers

редни числителни

двадесет(двайсет) и първи

двадесет (двайсет) и втори

двадесет (двайсет) и трети

тридесети/трийсети

четиридесети/четирийсети

петдесети

шестдесети/ шейсети

седемдесети

осемдесети

деветдесети

стотен

сто и първи

сто и десети

двестотен

тристотен

четиристотен

петстотен

Континентите на Земята

1 Азия

2 Африка

3 Северна Америка

4 Южна Америка

5 Австралия

6 Европа

7 Антарктида

МАЛКО АСТРОНОМИЯ

ЗЕМЯТА

Земята е една от планетите в Слънчевата система. Тя е трета поред от Слънцето и пета по разстояние от него - около 150 милиона километра. Засега тя е единствената планета, на която със сигурност има живот, макар че условия за това съществуват и на други места във Вселената. Земята няма идеално кръгла форма - нейната най-широка част е областта на Екватора, а най-тесната - на Северния и на Южния полюс.

Земята се завърта около слънцето за около 365 дни, което наричаме година, и около оста си - за около 24 часа, което наричаме денонощие.

Земята повърхност е разделена на суша - острови и континенти, и вода - реки, морета, океани и др.

Най-голямата планета в Слънчевата система е Юпитер.

Най-малката планета в Слънчевата система е Меркурий.

Най-кървавата планета е Марс заради червения си цвят.

Най-чаровната планета е Венера заради своето име.

Най-причудливата е Сатурн заради своите пръстени.

Може би една от най-оживените планети е Земята.

ИЗРАЗИ - EXPRESSIONS

трета поред - third in a row

единствената планета, на която има живот - the only living planet

със сигурност - for sure

денонощие - 24 hours

земята повърхност е разделена на суша и вода -

the earth surface is divided into dry and water

заради червения си цвят - because of its red colour

СЛЪНЧЕВАТА СИСТЕМА - THE SOLAR SYSTEM

1. Слънце

2. Меркурий

3. Венера

4. Земя

5. Марс

6. Астероиди

7. Юпитер

8. Сатурн

9. Уран

10. Плутон

НАРЕЧИЕ - THE ADVERB

The adverb itself represents a substantivized form of the neuter adjective in the singular

ПРИЛАГАТЕЛНО (каквò?)	НАРЕЧИЕ (как?)
Христо има хубаво колелò. Сòфия заема ва̀жно място в култúрния живòт на Бългàрия.	Христо пèе хубаво . Тòзи човèк глèда мнòго ва̀жно .

СРАВНИТЕЛНА И ПРЕВЪЗХОДНА СТЕПЕН НА ПРИЛАГАТЕЛНИТЕ ИМЕНА И НАРЕЧИЯТА - DEGREES OF COMPARISON OF THE ADJECTIVES AND THE ADVERBS

ВИСОК

ПО-ВИСОК

НАЙ-ВИСОК

Ангел е висок.

Пешо е по-висок от

Ангел, но е по-нисък от Васил.

него

Васил е **най-висок**. Васил скàча **по-високо** от Пешо.

Ангел е **най-нисък**. Васил скàча **най-високо** от тримата.

какъв?

как?

	ПРИЛАГАТЕЛНО име		НАРЕЧИЕ	
	сравнителна степен ПО-	превъзходна степен НАЙ-	сравнителна степен ПО-	превъзходна степен НАЙ-
бърз	по-бърз, -а, -о, -и	най-бърз, -а, -о, -и	по-бързо	най-бързо
голям	по-голям, -а, -о, -и	най-голям, -а, -о, -и	по-голямо	най-голямо
хубав	по-хубав, -а, -о, -и	най-хубав, -а, -о, -и	по-хубаво	най-хубаво
чаровен	по-чаровен, -а, -о, -и	най-чаровен, -а, -о, -и	по-чаровно	най-чаровно
умен	по-умен, -а, -о, -и	най-умен, -а, -о, -и	по-умно	най-умно
дървен	по-дървен 	най-дървен 		

Only qualitative adverbs and adjectives have their degrees of comparison. These are formed only by placing the particles **по-** and **най-** before the word and linked to it by a hyphen.

Христо има **по-хубаво** колело от Иван. (прилагателно)

Христо пее **по-хубаво** от Иван. (наречие)

МНОГО
пòвече
най-много

НАЙ-, НАЙ-, НАЙ-

- Най-големият морски бозайник е китът - с дължина около 30 метра и тегло около 200 тона.
- Най-големият земен бозайник е африканският слон - с височина около 3 метра и тегло около 5,5 тона
- Най-голямото влечуго е крокодилът - с дължина около 5 метра и тегло около 650 килограма.
- Една от най-едрите птици е африканският щраус - с височина около 2,5 метра и тегло около 150 килограма.

Направете своя класация “най-, най-“

ПРОМЕНЛИВО “Я” - VARIABLE “Я”

In the various forms of some words, containing Я, this sound alternates with the sound E. The rule is to spell and write it as it is pronounced, as follows:

- Я in stressed position, in a final syllable or when the final vowel of the next syllable is а, о, у or ъ.
- E in all the remaining cases when either of these conditions is lacking

голям

големи

цвят

цветен

сляп

слепи

тяхна

техни

бял

бели

цъл

цели

мляко

млечен

ляв

леви

Име: Иван Петров

Възраст: 28 години

Семейно положение: женен

Националност: българин

Местоживееене: София, България

Професия: мениджър

Чужди езици: руски, испански

Име: Д-р Спирос Кириакидес
Възраст: 32 години
Семейно положение: неженен
Националност: грък
Местоживее: Атина, Гърция
Професия: строителен предприемач
Чужди езици: български, немски

Име: инж. Ан Лестър
Възраст: 24 години
Семейно положение: неомъжена
Националност: англичанка
Местоживее: Лондон, Великобритания
Професия: компютърен дизайнер
Чужди езици: италиански

Име: Инге Шнайдер
Възраст: 40 години
Семейно положение: омъжена
Националност: германка
Местоживее: Бон, Германия
Професия: учител
Чужди езици: френски, английски

местоживее = място, където живеем

ПОПЪЛНЕТЕ, ТОВА СТЕ ВИЕ

Име:
Възраст:
Семейно положение:
Националност:
Местоживее:
Професия:
Чужди езици:

НАЦИОНАЛНОСТИ - NATIONALITIES

			
БЪЛГАРИЯ	българин	българка	български
АНГЛИЯ	англичанин	англичанка	английски
АМЕРИКА	американец	американка	
ГЕРМАНИЯ	германец	германка	немски
ХОЛАНДИЯ	холандец	холандка	холандски
КАНАДА	канадец	канадка	канадски
ФРАНЦИЯ	французин	французойка	френски
ГЪРЦИЯ	грък	гръкия	гръцки
РУСИЯ	русиак	руския	руски
ПОЛША	поляк	полякия	полски
ЧЕХИЯ	чех	чехкия	чешки
ТУРЦИЯ	турчин	туркия	турски

ИЗРЕЧЕНИЯ С “НАЛИ”? – TAG QUESTIONS

Despite of the tense, when confirmation by the interlocutor is asked for, ‘нали’ is added to the statement. The particle **нали** is used for all persons, genders, numbers and tenses. It can stand at the very beginning, at the middle or at the very end of the statement, which turns into interrogative.

In the beginning it is placed before the word to which the question refers

When **нали** is in the end of the sentence, it is always preceded by a comma.

Той е бразилец, **нали**? - Да, бразилец е.

Той **нали** е бразилец? – Да, бразилец е.

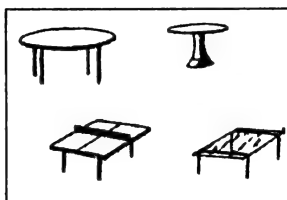
Нали Земята не е най-голямата планета във Вселената? Не, не е.

Нали искаш захар в кафето?=Искаш захар в кафето, нали?

УПРАЖНЕНИЯ

1. Подредете групите предмети по съответните признаци - височина, големина и т.н. – Compare the things according to their height, size etc.

2. Попълнете – Fill in the blanks

1. Аз съм, моята страна е България, родният ми език е
2. Ти си руския, твоята страна е, родният ти език е.....
3. Фред е холандец, неговата жена също е....., семейството му живее в
4. Вие сте англичанка, съпругът ви е, вашият роден език е
5. Марлен е французойка, съпругът ѝ е, те живеят във
6. Исмаил е от, нали? - Да, той е турчин.
7. Онези жени там са испанки, нали? - Щом говорят на, значи са от
8. Нали твоите приятели са американци? - Да, те са от
9. Моята съпруга е канадка, аз съм българин, но предпочитам да живеем при нея, в

3. Поставете по- или най- и членувайте, където е необходимо – Put the words in brackets into the proper comparative degree, making the other necessary changes:

1. Приятелите са (голям) богатство.
2. 76 е число, (малък) от 97.
3. Южните апартаменти са(топъл) от северните.
4. Маса е (висок) от стола.
5. Денят е(топъл) от нощта.
6. София е един от(стар) градове на Балканския полуостров.
7. Земята не е (голям) планета в Слънчевата система.
8. Момчетата са(силен) от момичетата.

4. Превърнете от единствено в множествено число, като направите необходимите фонетични промени – Turn into plural making the necessary phonetic changes:

хляб		
мляко		
цвят	сляп	свят
голям	цъл	бял
ляв		

5. Превърнете в множествено число, като замените личните имена с лични местоимения, където е необходимо – Turn into plural, alternating the personal nouns with the personal pronouns when needed:

Обикновено вечер хозя на гости, а Петър стой вкъщи. Обикновено вечер ние ходим на гости, а те стоят вкъщи

1. Аз обичам сладолед, но сега желая сандвич.
2. Петя знае, че Ина има куче.
3. Аз живея в Англия, но моят приятел предпочита България.
4. Той много обича да чете вестник, докато тя пие кафе.

5. Не играя того, защото нямам пари.
6. Нина слъща музика, която Ники ѝ купува.
7. Първо мисли, а после говори.

6. Отгответе професията, като използвате приложението в края на учебника – Find the occupation of the people mentioned below, using the Appendix at the end of the book

1. Работи с клиенти, които купуват различни стоки.
.....
2. Тя работи като персонален сътрудник на главния мениджър на търговска фирма. Сервир на гостите напитки, кафе и др. Грижи се за документите на шефа си.
.....
3. Работи с деца между 7 и 16-годишна възраст, помага им да добият знания и умения.
.....
4. Той строи къщи.
.....
5. Тя наблюдава звездите и следи движението на небесните тела.
.....
6. Тя се грижи за чистотата на жилището.
.....
7. Работи с компютър и създава програми за работа с него.
.....
8. Проектира къщи, блокове и други сгради, чертае техния план и контролира построяването им.

СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST

е́дра	киломе́тър	ро́ден
о́бласт	компю́тър	русна́к
о́стров	континѐнт	се́верен
ю́жен	крѝгъл	сйгу́рност
америка́нец	крокоди́л	су́ша
а́нглийски	крѝгъл	систѐма
астроно́мня	ля́в	сло́н
африка́нски	ма́лък	слъ́нце
бѝлгаре́ски	ме́ниджър	стро́ителен
боза́йник	ме́тър	съществу́вам
височина́	мо́рски	те́сен
влече́уго	мя́сто	ту́рчин
вода́	местоживѐене	тегло́
Вселе́ната	милион	тон
герма́нец	морѐ	усло́вие
герма́нка	не́мски	учи́тел
грѝк	ня́ма	фо́рма
диза́йнер	оживѐн	фре́нски
дру́г	океа́н	францу́зин
дължина́	ос	хола́ндец
еди́нствен	по́лнос	ця́л
еква́тор	планѐта	цвя́т
живо́т	повѝрхност	цвя́т
зе́мен	поля́к	чаро́вен
заради́	прѝстен	черве́н
засега́	предириѐмач	чех
Земя́та	прилича́м	чи́стия
идеа́лен	причу́длив	чи́стота
испа́нски	пти́ца	широ́к
ита́лиански	ру́ски	щра́ус
кѝрвав	разсто́яние	
кана́дец	река́	
като́		

УРОК № 9

Това е

Това са

едін човєк
едін часòвник
едін компю̀тър

двѝма ду̀ши
два часòвника
два компю̀търа

мнòго хòра
мнòго часòвници
мнòго компю̀три

ВРЕМЕ

Съврѝменният свят е изключително динамичен. Развитието на тѝхниката и техно̀логичте увеличава скоростта и кѝчеството на живòта. Врѝмето е парѝ, а товѝ в голяма с тѝпен дава смѝсл на човѝнското съществуване. Хòрата усѝщат, че то не стѝга, защòто не е лесно човєк да бѝдат в крак с врѝмето, в ко̀ето живѝят.

В сравнѝние с Вселѝната земното врѝме е крѝтко. Човѝшкият живòт се измѝрва в годѝни, мѝсеци, дни, часòве. За рѝзлика от него космѝческото врѝме е безкра̀йно и хòрата не мòгат да определят нѝто нѝговото начѝло, нѝто нѝговия край. В машѝба на Вселѝната измѝрванията са в светлѝнни годѝни, хилядолѝтия, милиòни и милѝарди векове.

Движѝнието на Земята, звездѝте, Слѝнцето и Лунѝта дава на хòрата пѝрвия на̀чин за определяне на врѝмето. По-кѝсно се появѝва часòвникѝт - пѝрво слѝнчев, пòсле пѝсѝчен, механичен, електронен и такѝ до днес. Днес измѝрването на врѝмето е изключително прецизно благодарѝние на тѝхниката. Товѝ помѝга на хòрата да бѝдат тòчни, да не закѝсняват или избѝрзват. Кѝзват обѝче, че щастливите хòра не нòсят часòвници, защòто врѝмето при тях течѝ по друг на̀чин.

Най-тòчното бѝлгарско врѝме се измѝрва в Нациòналната астрономѝческа обсерватòрия, ко̀ято се на̀мира в Борѝсовата градѝна в Сòфия. Тя съществува от кра̀я на XIX век като чѝст от Софѝйския

университет “Св. Климент Охридски”. Сега там ходят на упражнения студентите по физика и астрономия.

Тук е и службата “Точно време” с два специални астрономически часовника. От един век насам тези часовници дават “най-точното” българско време. Единият от тях е свързан с радио София и дава точното време по радиото. В обсерваторията денонощно работи дежурен телефон, който дава “точно време” на гражданите. Номерът на този телефон е 180.

ИЗРАЗИ - EXPRESSIONS

развитието на техниката и технологиите - the technological progress

Времето е пари – Time is money.

светлинни години – light years

слънчев часовник – a sun-dial

пясъчен часовник – a sand glass

да бъдат в крак с времето – to move with the times

хората усещат, че времето не стига –

people are hard pressed for time

в сравнение с – in comparison with

да бъдат точни – to be punctual

времето тече - time goes by

студенти по физика и астрономия -

students of physics and astronomy

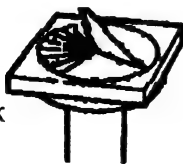
електронен
часовник

будилник

градски
часовник

слънчев
часовник

ръчен
часовник

Припомнете си!!!!

1 човек

двама (трима, петима...) души

много хора

Отговорете на въпросите, като използвате текста в урока –
Answer the questions after the text:

1. Лесно ли е за хората да бъдат в крак с времето?
2. Как се измерва времето днес?
3. Как се измерва българското време в Националната астрономическа обсерватория?
4. Защо трябва хората да бъдат точни?
5. Защо съвременните хора винаги бързат?

Денонощието има няколко части

	Наричаме	Поздравяваме с	Изпращаме с
⌚	Утро	Добро утро!	Приятен ден!
⌚	Предобед		
⌚	Обед	Добър ден!	Приятен ден!
⌚	Следобед		
⌚	Привечер		
⌚	Вечер	Добър вечер!	Приятна вечер!
⌚	Нощ		Лека нощ!

ИЗРАЗИ ЗА ВРЕМЕ - EXPRESSIONS OF TIME

В 8 часа сутринта.

В 8 часа вечерта.

Концертът започва в 2 часа [часъ] и трае 2 часа [часа].

снощи

вчера

онзи ден

довечера

снощи

утре

вдругиден

Запомнете!

ден + нощ - денонощие
вечер (ж.р.) - вечерта
нощ (ж.р.) - нощта

8:00

осем часа

9:00 – 17:00

осем часа

ДИАЛОЗИ

- Добър ден, извинете. колко (Ви) е часът?
- Девет (часа) и петнайсет (минути).
- Сигурен ли сте?
- Да, моят часовник е точен.

- Бихте ли ми казали колко е часът?
- Часовникът ми показва два и пет, но не може да му се вярва, защото понякога избързва, понякога изостава.

КАК? ... да питате-

How to ask about the time

Извинете. колко (ви) е часът?

Може ли да ми кажете (колко е) часът?

Бихте ли ми казали (колко е) часът.

Колко (ви) е часът?

ИЗРАЗИ - EXPRESSIONS

Бихте ли ми казали колко е часът? - Can you tell me the right time, please?

Колко е часът? - What time is it?

Часовникът ми показва два и пет. - My watch says five past two.

Не може да му се вярва. - It is no use relying on it.

Часовникът ми избързва. - My watch is fast.

Часовникът ми е назад. - My watch is slow

КАК?... да отговаряте? -

How to answer

Часът е:

(Точно) два

Два и петнайсет
четвърт

Два и трийсет
половина

Един без петнайсет
чѐтвърт

Един без пет

Тѐчно един

Ивайло трѐбва да бѐде на рѐбота тѐчно в девет часа.

9:15

8:45

9:00

Закъснявам!
късно е

Подранил съм
рано е

Наврѐме съм
тѐчно наврѐме

ИЗРАЗИ - EXPRESSIONS

Подранил съм – I've come early.

Закъснявам – I am late.

Наврѐме съм – I am on time.

Тя има часовник.

Тя има ли часовник?

Има ли тя часовник?

Да, има.

Той няма часовник.

Той няма ли часовник?

Няма ли той часовник?

Не, няма. = Да, няма.

Не, има. = Да, има.

* The choice of "да" or "не" in the beginning of the sentence belongs to the speaker. It depends on the context of the question asked as well as of the logical stress of the answer. If the person who is being asked a question agrees with the opinion of the person asking the question, he shows this by beginning the answer with "да" and vice versa. In this aspect the Bulgarian language is a little variable. For example:

Искам

Не искам

ли едно парче

Да, искам.

Не, не искам.

Да, не искам.

БРОЙНА ФОРМА ЗА МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО - NUMERICAL FORM

1. Masculine nouns (of one or many syllables) which end in a consonant and to not indicate persons have a special “numerical” form when used with

-a numeral **два** прозореца, **три** молива, **осем** компютъра
 -“кòлко”, “нѝколко” **нѝколко** прозореца, **кòлко** сàмолета

The endings of the numerical form are -a/-я just like the short masculine articles

единствено число	бройно множествено число	множествено число
един ден	два денА	мнòго дни
един часòвник	кòлко часòвникА	мнòго часòвникЦИ
един час	нѝколко часА	мнòго часОВÈ

Безлични конструкции и изречения -

Some impersonal expressions

Вѝрно е

Не е вѝрно

Тòпло е

Студèно е

Рàно е

Късно е

Трòдно е

Лèсно е

Вали

Гърми

Глòпаво е

Налàга се

и т.н.

When the constructions are part of the sentence, the adverb and the verb can change their places, i.e.

Много е рано. Часът е още шест.

На хората им е трудно да бъдат в крак с времето.

ГЛАГОЛЪТ “ТРЯБВА” - THE IMPERSONAL VERB “ТРЯБВА”

The impersonal verb “**трябва**” finds a wide variety of applications. It itself represents a substantivized 3rd person in the singular of the verb “**трябвам**”. As a modal verb it forms compound predicates linked with some other verb by means of the particle “**да**”.

It expresses

- obligation *Трябва да бъдеш точно в 9 часа в офиса.*
- necessity *Трябва да говоря с теб.*
- prohibition *Не трябва да пушиш толкова много.*
- probability *Това дете трябва да е на около 10 години.*

	+		-	?	?-
	ед.ч.	мн.ч.			
1 л.	трябва да четà	трябва да четèm	НЕ	трябва	НЕ трябва
2 л.	трябва да четèш	трябва да четете	трябва	ЛИ да	ЛИ да четà?
3 л.	трябва да чете	трябва да четàт	да четà	четà?	

Other modal verbs: *налага се, може, не бива*

Трябва is not changeable in gender and number, but only in tense and mood. While the impersonal verb-form remains unchanged, the verb after “**да**” is fully conjugated.

Трябва да внимаваши.

Трябва да дойдете утре точно в 9 часа.

Всички граждани трябва да платят данъците си до 15 април.

ВТОРО СПРЕЖЕНИЕ - VERBS OF THE SECOND CONJUGATION

All verbs ending in –а/-я in the 1st person in the singular are of the Second conjugation

ГЛАГОЛЪТ “МИСЛЯ”(II)

	ед.ч.	мн.ч.
1 л.	мисля	мислим
2 л.	мислиш	мислите
3 л.	мисли	мислят

ОКОНЧАНИЯ -ENDINGS

	ед.ч.	мн.ч.
1 л.	- а/ -я	- им
2 л.	- иш	- ите
3 л.	- и	- ат/ -ят

МЯСТО НА ГЛАГОЛА “СЪМ” В ИЗРЕЧЕНИЕТО - THE AUXILIARY VERB “СЪМ” IN THE SENTENCE

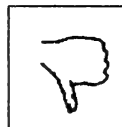
The verb “съм” can change its place in the sentence, but can NEVER stand in its beginning.

Аз съм инженер. = Инженер съм.

Късно е.

Не съм българин.

Съм инженер.

Е късно.

Съм не българин.

ОБРАЗУВАНЕ НА ДУМИ - WORD FORMATION

наречие	същ. име	прилаг. име	глагол
рано		ранен	подраня, подранявам
късно		късен	закъснѐя, закъснѐявам
бързо		бърз	бързам
бавно		бавен	бавя (се)
	час, часòвник		
врѐменно наврѐме	врѐме	врѐменен	

УПРАЖНЕНИЯ

1. Работете по модела – Follow the pattern:

МОДЕЛ:

3:00 Часовникът на Х. показва 3,15.

Нейният часовник избързва с 15 минути.

9:00 Часовникът на Х. показва 9,20.

1:00 Часовникът на Х показва 12:40.

3:55 Часовникът на Х показва 3:55.

7:30 Часовникът на Х избързва с 15 минути

14:10 Часовникът на Х изостава с 13 минути.

18:35 Часовникът на Х показва 17:35.

2. Работете по модела – Follow the pattern:

МОДЕЛ:

Детето спи от 3 до 5 часа. Колко дълго спи то?
- Два часа.

1. Христина свири всеки ден от 14 до 16 часа.

2. Художникът рисува от 9 сутринта до 9 вечерта.

3. Професорът работи от 7 до 18 часа.

4. Магазинът е отворен от 7,30 до 18,00 часа.

5. Галерията е отворена от 8 до 16,30 часа.

6. Студентите имат лекции от 9 до 14,15 часа.

7. Мога да чакам от 5 до 5,15 часа.

8. Изпитът започва в 8,40 и свършва в 12,40 часа.

9. Обедната почивка е от 12 до 13 часа.

10. Гарата е затворена между 0 и 6 часа.

3. Работете по моделите – Follow the pattern

А. Всяка сутрин отивам на работа в 7 часа.

А **вие** в колко часа отивате на работа?

- г-н Х.
- съпругът ви
- Маринови
- неговият син
- ти

Б. Всеки делничен ден работя по 7 часа.

- г-н Х
- съпругът ви
- Маринова
- децата
- служителите във фирмата.

4. Съставете изречения с думите от двете колони - Form as many sentences as you can using the words from the columns

трябва

не бива

може

налага се

пиша

говоря

пътувам

търся

чета

5. Разкрийте скобите – Open the brackets

1. Колко (ден)..... четеш тази книга?
2. Аз имам само два (учебник)....., а Хосе има много повече (учебник) от мен.
3. Димитър има два (компютър)
4. Фирмата има три (офис) в страната.
5. Тези (момче) учат в колеж.

6. Променете изреченията – Turn the sentences:

- превърнете ги във въпросителни, като започнете с “Колко”
- пред подчертаните думи прибавете “две / два”

1. В стаята има **легло**.
2. В ъгъла има **шкаф**.
3. До къщата има **голям магазин**.
4. Супермаркетът се отваря с **един ключ**.
5. При пътуване в чужбина ходя най-малко в **един град** в планината.
6. Отвори **един** прозорец, за да влезе слънце.
7. **Още един** месец студентите трябва да учат.
8. За офиса е **нужен един** факс апарат и **още един** компютър.
9. На всеки час часовникът звъни.
10. Къщата има **един** етаж.

7. Превърнете изреченията във въпросителни. – Turn the sentences into questions:

МОДЕЛ:

- А В болницата трябва да говорите тихо (ние)
Ние трябва ли да говорим тихо в болницата?

1. Трябва да донесеш доклада утре. (аз)
2. Трябва да питам за пътя. (ние)
3. Г-н Илиев трябва да пътува за срещата при директорите. (ти)
4. Трябва да ти кажа нещо много **важно**. (ние)
5. Децата до 16-годишна възраст **трябва да** посещават училище (те)
6. Трябва да сверя стения часовник, **защото** изостава. (дядото)
7. Слънцето трябва да изгрее всеки момент. (то)
8. Зрителите трябва да заемат местата си до 17:55 часа. (ти)
9. Секретарката трябва да дойде веднага. (те)

Б. Не трябва да пресичаш на червено. (тя)
Тя не трябва ли да пресича на червено?

1. Децата не трябва да гледат много телевизия. (вие)
2. Болните хора не трябва да пушат. (аз)
3. Жените не трябва да пият алкохол, когато очакват дете.
(тя)
4. Не трябва да ставаш по-късно от 9 часа. (то)
5. Не бива да си толкова груб. (вие)
6. Момичетата не трябва да ходят сами по улиците през
нощта. (то)
7. Не трябва да се ядосваш толкова. (ние)

8. Задайте въпрос към всяка част на изречението – Ask a question
after every part of the sentence

1. Нашият живот се измерва в години, месеци, дни и
часове.
2. Часовникът помага на хората да бъдат точни.
3. Обсерваторията работи от края на XIX век.
4. Сега там ходят на упражнения студенти-физици и
астрономи.

СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST

лѣсно	край	течѣ
ѡнзи ден	мѣсля	трѹдеи
ѹтре	машаб	трѣвѡжа се
ѹтро	милиард	увеличавам
астрономически	начало	упражненіе
бързам	нощ	усещам
благодарѣние	обсерватория	физика
брой	опредѣлям	хилядолѣтне
вѣрен	привечер	хилядолѣтне
вѣчер	предпобед	часѡвник
вали	прецизен	чѡвѣшки
вдрѹгиден	пѣсьчен	
век	рѣдно	
видя	развитіе	
врѣме	ранен	
вчѣра	самолет	
вървя	светлинен	
говоря	свят	
гражданин	скѡрост	
градина	слѹжба	
гърмя	следобед	
дежѹрен	снѡщи	
динамичен	спя	
довѣчера	сравненіе	
закъснявам	стига	
звезда	студѣн	
изключително	студѣнт	
измѣрване	сѡврѣменен	
изоставам	тѣхника	
качество	технологии	
късен	тѡпъл	
космически	тѡчен	
крѡча		

УРОК № 10

ГОДИШНИТЕ ВРЕМЕНА

Пролет е. Небѣто е ясно. Дните ставаат слънчеви и топли. Навън е приятно и хората са весели. През пролетта е много красиво и хората обичат да се разхождат сред природата. Снегът се

стопява, а дърветата се разлистват и птиците се връщат.

Лятото в България е слънчево и горещо. Температурите са високи, дните са дълги и горещи, а нощите - кратки и прохладни. Летните дъждове са изключително романтични и приятни.

Хората ходят на море или на планина.

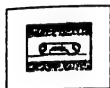
Есен е. Времето е мрачно и хладно. Често вали и духа вятър. Улиците са мокри и всички носят чадъри. Времето застудява, а хората изглеждат тъжни. Дърветата са голи, а птиците отлитат на юг.

Зима е. Часът е шест сутринта. Времето навън е лошо. Студено е и вали сняг. Небѣто е покрито с облаци. През зимата денят е къс - само девет часа, а нощта е дълга около 13 часа. В пет часа вечерта вече е тъмно. Хората бързат към къщи на топло.

ИЗРАЗИ

сред природата – in the open air
 птиците се връщат - birds fly back
 хората изглеждат тъжни – people look sad
 духа вятър – the wind blows
 на топло – in a warm place
 дърветата са голи – the trees are bare

ГОДИШНИ ВРЕМЕНА И МЕСЕЦИ - SEASONS AND MONTHS OF THE YEAR

ПРОЛЕТ	ЛЯТО	ЕСЕН	ЗИМА
март	юни	септември	декември
април	юли	октомври	януари
май	август	ноември	февруари

ПРЕДЛОГЪТ “ПРЕЗ” - THE PREPOSITION “ПРЕЗ”

през	during	през зимата, през нощта, през есента, през деня
	through	през прозореца, през вратата

НЯКОИ ОСОБЕНИ СЛУЧАИ НА АБСТРАКТНИ СЪЩЕСТВИТЕЛНИ ОТ ЖЕНСКИ РОД - FEMININE NOUNS OF ABSTRACTION

ед. ч.	членуване	мн. ч.*
пролет	пролетта	пролети
есен	есента	есени
милост	милостТА	милости
любов	любовТА	любови
хубост	хубостТА	хубости
ярост	яростТА	ярости

* The plural form is rare in use.

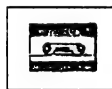
КАЛЕНДАР

Дванайсет месеца правят една година. Някои месеци имат трийсет, а други - трийсет и един дни. Само февруари се състои от двајсет и осем или двајсет и девет дни. Ако февруари има двајсет и девет дни, казваме, че годината е високосна. Тогав тя има триста шейсет и шест дни, а по принцип е с триста шейсет и пет. Всеки месец има около четири седмици, а петдесет и две седмици правят една година.

ИЗРАЗИ

високосна година – a leap year
по принцип - basically

ПРОГНОЗА ЗА ВРЕМЕТО

Днес времето в цялата страна е тихо и слънчево. Температурите са високи в сравнение с обичайните за сезона - 14-15 градуса. В планините времето е хладно, но все още няма сняг, за съжаление на скиорите.

По Черноморието духа слаб до умерен западен вятър, температурата на морската вода е около 12-13 градуса.

През нощта очакваме да остане ясно и тихо.

Утре и в другиден времето остава топло, но в края на седмицата очакваме понижение на температурите с 8 до 10 градуса, придружено с дъжд, а в планините - и със сняг.

Дежурен синоптик:

Кънчо Делников

ИЗРАЗИ

прогноза за времето – weather forecast
по Черноморието – at the Black sea coast
за голямо съжаление на скиорите - to the skiers' great regret
понижение на температурите - a fall in temperature

Синоними - Synonyms

студен - хладен
топъл - горещ

хубав - приятен, прекрасен, красив
ходя - вървя, отивам, движа се
искам - желая

ПРЕДЛОГЪТ “БЕЗ” -

THE PREPOSITION “БЕЗ” (without)

The preposition “без” is an antonym of “с”/”със”

- Как пиеш чая си - със или без захар?

- Със захар и мляко.

- Без захар, само с мляко мляко.

Sometimes “без” becomes one with the word as a prefix, which denies its meaning

съществително

без милост

без пари

без грижа

без жалост

без помощ

без ум

без край

без условие

без закон

без дъно

без опасност

без срам

без душа

и т.н.

прилагателно

безмилостен

безпаричен

безгрижен

безжалостен

безпомощен

безумен

безкраен

безусловен

беззаконен

бездънен

безопасен

безсрамен

бездушен

merciless

without money

light-hearted

merciless

helpless

insane

endless, infinite

unconditional

lawless, illegal

bottomless

safe, secure

shameless

heartless

КОЛЕДНИТЕ ОБИЧАИ НА БЪЛГАРИТЕ

В България Коледа се посреща тържествено от всички хора. Роднините си правят подаръци и обикновено семейството се събира на тържествена вечеря. С този празник са свързани едни от най-хубавите обичаи в нашата страна.

Според стар български обичай, във всяко семейство се прави банница с късмети. Късметът е пожелание, написано на листче хартия,

и всѣки се опитва да го изтегли. Във всяко парчѣ от баницата има късмет за здраве, за успех, за пътешествие, за любов или за сватба.

Друг обичай е сурвакането. Това е имитация на удар с дрянѡва прѣчка от децата към голѣмите в семейството: майката, бащата, бабата, дядото, роднини и приятели, с пожелание за здраве и за дълъг живот. Децата получават подаръци, сладки, бонбони и плодове. Така изглежда един от най-голѣмите християнски празници - навечерието на Коледа, наречена от българите “Бъдни вечер”.

ИЗРАЗИ

тържествена вечеря – an official supper
изтеглям късмета – draw a winner, find the bean in the cake
написано на листче хартия – written on a piece of paper
според стар български обичай – by an old Bulgarian custom
навечерието на Коледа, Бъдни вечер – The Christmas Eve

ЛИЧНО ВЪЗВРАТНО МЕСТОИМЕННИЕ СЕБЕ СИ, СЕ, СИ - THE REFLEXIVE PERSONAL PRONOUN

Direct object		Indirect object	
full	short	short	prepositional form
себе си	се	си	на за в до от със себе си

There are two forms of the Reflexive personal pronoun

- **long** - себе си. Аз обичам себе си.

Егоистът обича само себе си.

- **two short forms - ce, ch** which are used more frequently

Често ка̀звам на сѐбе си = Често си ка̀звам

Всяка сутрин се кляя, обличам се и се приготвям за работа.

кѣля сѣбе си облічам сѣбе си приготвям сѣбе си

-	не се кѣпя; не се обличам; не се пригѣтвям; не си казвам, не казвам на себе си
?	кѣпя ли се; обличам ли се; пригѣтвям ли се; казвам ли си, казвам ли на себе си
?-	не се ли кѣпя; не се ли обличам; не се ли пригѣтвям; не си ли казвам; не казвам ли на себе си

Remember: the particle 'ли' always stands right after the word it denotes.

ВЪЗВРАТНИ ГЛАГОЛИ - REFLEXIVE VERBS

1. Bulgarian reflexive verbs are formed with the short forms of the reflexive personal pronoun *се/си*
мисля си купувам си
2. Many of the Bulgarian verbs are reflexive in the form, but not in the meaning.

Радвам се да те видя. - I'm glad to see you.

Връщам се веднага. - I'm coming back in a minute.

Винаги се поздравяваме. - We always greet each other.

Често си пишем. - We often write to each other

Запознай се с X. - Meet X.

ПЪРВО СПРЕЖЕНИЕ – VERBS OF THE FIRST CONJUGATION

All verbs ending in -а/-я are of the First conjugation

ГЛАГОЛЪТ “РЕЖА” (I)

ОКОНЧАНИЯ - ENDINGS

	сд.ч.	мн.ч.
1 л.	режа	режем
2 л.	режеш	режете
3 л.	реже	режат

	ед.ч.	мн.ч.
1 л.	-а	-ем
2 л.	-еш	-ете
3 л.	-е	-ат

УПРАЖНЕНИЯ

1. Образувайте колкото можете повече думи от дадените – Derive as many words as you can from the nouns given below:

МОДЕЛ:

ден - днѐвен, ѓнзи ден, днес, ежеднѐвен, денонощен

женà

мъж

врѐме

игра̀

час

ден

сняг

ѐсен

2. Дайте кратки безлични конструкции на следните изречения – Give short impersonal constructions to the following sentences:

МОДЕЛ

Днес температурите са висѓки.

Топло е. Днес е топло.

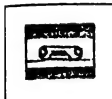
1. Не е трѓдно да работиш тук.
2. Аз трѓбва да ставам в 8 часа, а сегà е едва 5,30.
3. Съгласен съм, че хората бързат.
4. Врѐмето е мрачно и ѓлиците са мѓкри.
5. Температѓрите навѓн са мнѓго ниски.
6. Не съм съгласен, че жените са по-глѓпави от мъжете.

3. Превърнете изреченията в отрицателни, въпросителни и въпросително-отрицателни. – Turn the sentences into negative, interrogative and negative-interrogative

1. Събѓждам се винаги по-рано от Мая.
2. Винаги се обѓрквам в голѓмите градове.

3. Обичам да се къпя с топла вода.
4. Трябва да се срещна с г-н Х.
5. Дядото на Петьо си почива всеки ден след обяда.
6. Радвам се да се запознаем.
7. Лятото си отива и идва есента.
8. Приятелите ми се връщат след дълго пътуване.
9. Сигурно искате да си поиграте с компютъра.
10. Облечете се и излезте навън.

4. Чуите и прочетете текста – Listen to and read the text

През зимата всяка делнична сутрин Христо става в 6,30 часа. Докато е още в леглото, той се протяга, после става, взима си душ и си прави едно кафе. Бързо се облича, като си избира по-топли дрехи. През това време си изпива кафето. Като излезе на улицата, оглежда се, спира си такси и отива до офиса, където цял ден се занимава с документите на фирмата. Понякога след работа се среща с приятели, но по-често се прибира вкъщи, защото навън е студено и се стъмва рано. Той не понася снега и бурите. В таква време той предпочита да си легне в леглото и да си четє.

1. Превърнете текста в отрицателен
2. Превърнете текста от 3 л. ед. ч. в 3 л. мн. ч. и 1 л. ед. ч.

5. Попълнете със “се” или “си” – Fill in the blanks with “се” or “си”.

1. Х мие. После мие зъбите.
2. Всяка сутрин Х къпе с хладка вода.
3. Обличаш ли?
4. Искаш ли да облечеш новото яке?
5. Моля те, събуди; трябва да ходиш на работа.
6. Искам да взема душ и да върна вкъщи.
7. Много обичам да разхождам из парка.
8. Сутрин Х разхожда кучето в парка.

6. Намерете синонимите – Find the synonyms

хубав	тънък
слаб	леден
лош	дълъг
слънчев	девойка
къс	момче
младёж	вървя
татко	светъл
обичам	храня се
студен	прекрасен
момиче	добър
ям	баща
ходя	харесвам

7. Образувайте нови думи с представката “без” – Form new words with the prefix -без

пари
грижа
лице
милост
край
ум
начало

8. Попълнете празните места с подходящи повелителни форми – Fill in the blanks with a suitable imperative:

1. - Добре, ще отида.
2. - Добре, ще купя хляб.
3. - Добре, ще се изкъпя.
4. - Добре, ще ти кажа.
5. - Добре, ще седна.
6. - Добре, ще млъкна.
7. - Добре, ще изляза.
8. - Добре, ще погледна за писма.

9. Попълнете празните места по модела – Follow the pattern:
МОДЕЛ:

Подай ми сапунa, искам да се измия.

1. Подай ми шампоана!
2. Подай ми гребена!
3. Дай ми самобръсначката!
4. Дай ми обувките и чорапите!
5. Дай ми дрехите!

10. Поправете грешките в изреченията - Correct the mistakes in the sentences

Малки деца обича ли книги с картинки?
Малките деца обичат ли книги с картинки?

1. Брат на Малинка имате ли една книга за мен?
2. Той обичаш ли да гледа филмове?
3. Тяхно дете имате ли ски?
4. Госпожа Браун обичате ли син?
5. Обича ли да играете с компютри?

СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST

а̀вгуст	о̀тѝвам	х̀убав
а̀прил	п̀ланина	х̀убост
ба̀ница	по̀да̀рък	ча̀дър
бу̀ря	по̀жѐла̀ние	ю̀ли
вд̀ру̀гиден	по̀ня̀кога	ю̀ни
вѐсел	прек̀ра̀сен	я̀нуа̀ри
вѝрва̀	прид̀ру̀жа̀вам	я̀рост
го̀л	прѝятен	я̀сен
го̀рѐщ	про̀лет	
дви́жа се	прох̀ла̀ден	
деке́мври	п̀тица	
дря̀н	п̀тешѝ̀ствие	
дѝжд	разли́ствам се	
дѝльг	разх̀о̀ждам се	
ѐсен	ро̀днина	
жѐла̀я	ро̀манти́чен	
зи́ма	сва̀тба	
и́скам	се́зон	
календа̀р	септѝ́мври	
кло̀н	слѝ́нчев	
кра̀тък	сня̀г	
къ̀смѝ̀т	спи́рам	
лю̀бо̀в	сто́пявам	
ля̀то	студѝ́н	
ма̀й	сурва̀кане	
ма̀рт	то̀пъл	
ми́лост	тъ̀ржѐствен	
мо̀ре	успѝ́х	
мра́чен	у̀тре	
навѝ́н	фе́вруа̀ри	
ноѝ́мври	хла̀ден	
оби́чай	хо̀дя	
окто́мври	хри́сти́янски	

УРОК № 11

МАЛКО МАТЕМАТИКА?

СИСТЕМА НА МЁРНИТЕ ЕДИНИЦИ

Системата на мёрните единици в България е метрична. Основните единици за дължина са:

- 1 милимётър (мм);
- 1 сантиметър (см), равен на 10 милимётра;
- 1 мётър (м), равен на 100 сантиметра;
- 1 киломётър (км), равен на 1000 мётра.

Такà един мётър е една хилядна ($1/1000$) част от киломётъра, един сантиметър е една стотна ($1/100$) част от мётъра, един милимётър е една десета ($1/10$) част от сантиметъра.

Единиците за площ са: квадратен милимётър (мм^2) - това е площта на квадрат с дължина на страната 1 мм. По-голёмите единици са квадратен сантиметър (см^2), квадратен мётър (м^2), хектар (ха) и квадратен киломётър (км^2).

Единиците за обём на газове и течности са кубичен сантиметър (см^3), което е обёмът на куб с дължина на страната 1 см, следват по-голёмите: кубичен мётър (м^3), милилитър (мл) - една хилядна част от литъра, и литър (л).

Основните единици за маса/тегло на твърдите тела са:

- 1 грам (г), равен на 10 милиграма (мг);
- 1 килограм (кг), равен на хиляда грама.
- 1 тон (т), равен на хиляда килограма.

ИЗРАЗИ

основни единици – units of measurement

единица площ – a unit of area

единица за тегло - a measure of weight

мярка за обём – a measure of capacity

квадратен мётър – a square metre

е равен на – is equal to

МАТЕМАТИЧЕСКИ СИМВОЛИ

Знак	глагол	същ. име
+	събирам събера	събиране
-	изваждам извадя	изваждане
· (х)	умножавам умножа	умножение
:	разделям разделя	деление

ДРУГИ СИМВОЛИ

- $3 + 5 = 8$ (три плюс пет е равно на осем)

- $\sqrt{4} = 2$ (Квадратен корен от четири е равно на две)

- 2^3 – (две на трета с тепен)

- $\frac{3}{4}$ – (три четвърти)

- 0,5 (нула цяло и пет десети, половина)

- 5,6 (пет цяло и шест десети)

- 7,02 (седем цяло и две стотни)

- \angle ъгъл

- Σ (сума)

- % (процент)

ФИГУРИ

Двуизмерни фигури

1 Квадрат

2 Кръг

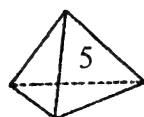
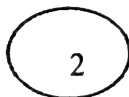
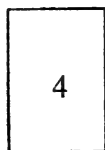
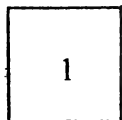
3 Триъгълник

4 Правоъгълник

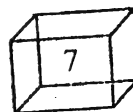
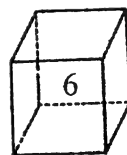
5 Пирамида

6 Паралелепипед

7 Куб

Триизмерни фигури

НАРЕЧИЕ - THE ADVERB

The adverb is the only unchangeable self-valued part of the speech. It finds its place surrounding the verb because it represents indication of the action. Most often it is a derivation of a noun, adjective, etc.

къща (същ. име) - къщи (наречение)

бърз (прилагателно) - бързо (наречение)

вид	въпрос	
за време	Когà?	сутрин, вèчер, след обяд (следòбед), винаги, рядко, чèсто, някога, никога и т.н.
за място	Къдè?	къщи, тук, навсякъдè, гòре, дòлу, вòтре, вън
за нàчин	Как?	добрè, зле, бързо, бавно, някак и т.н.
причина и услòвие	Защò? По какъв нàчин?	защò, затовà, защòто
логическо ударение и модàлно уточнение		мòже би, сигурно, впрòчем, нарòчно, осòбно, тькмо

Антоними - Antonyms

дълъг - къс

голям - малък

висок - нисък

красив - грозен

РЕДУВАНЕ НА СЪГЛАСНИ – ALTERNATION OF THE CONSONANTS

к – ц	г – з	х – с
ученик – учениЦи	съпруг – съпруЖи	стомàх - стомаСи
учебник – учебниЦи	белег – белеЖи	монарх – монарСи
пикник – пикниЦи	подлог - подлюЖи	патриарх – патриарСи
супник – супниЦи		монах – монаСи
вестник – вестниЦи		
умник – умниЦи		

камък-камъни

СПРЕЖЕНИЕ НА ГЛАГОЛИТЕ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК - CONJUGATION OF THE BULGARIAN VERBS

ПЪРВО СПРЕЖЕНИЕ First Conjugation (-е)	ВТОРО СПРЕЖЕНИЕ Second Conjugation(-и)	ТРЕТО СПРЕЖЕНИЕ Third Conjugation (-а/-я)
жив ^е я пи ^ш а че ^т а пе ^я зн ^а я (знам) иг ^р ая пи ^я	ми ^с ля гов ^о ря лов ^я бро ^я сто ^я уч ^а дър ^ж а	и ^с кам раз ^б ирам съз ^д авам куп ^у вам сл ^у шам и ^м ам оби ^ч ам

ПРИЧАСТИЕ. МИНАЛО СТРАДАТЕЛНО ПРИ- ЧАСТИЕ - THE PARTICIPLE. THE PAST PASSIVE PARTICIPLE

Having the characteristics of both verb and adjective, the Bulgarian participle represents a borderline grammatical class. It can change its tense, mood, gender and article.

Formation of the Past passive participle

1. С наставка -н - By means of the suffix -н

ку^пя ку^пен, ку^пенА, ку^пенО, ку^пенИ

ви^дя ви^дян, ви^дянА, ви^дянО, ви^денИ

че^та че^тен, че^тенА, че^тенО, че^тенИ

по^каня по^канен, по^каненА, по^каненО, по^каненИ

Ка^ня г^ости за ча^й. Г^остите са по^канени.

2. С наставка -т (малък брой глаголи само от I спр.) -By means of the suffix -т (a small group of verbs from the First Conjugation)

вди^гна - вди^гнат, вди^гнатА, вди^гнатО, вди^гнатИ

бр^ъсна - бр^ъснат, бр^ъснатА, бр^ъснатО, бр^ъснатИ

изпе^я - изп^ят, изп^ятА, изп^ятО, изп^етИ

изпи^я - изп^ит, изп^итА, изп^итО, изп^итИ

КАК? ...да различим страдателно причастие от прилагателно име - How to distinguish the Past passive participle from the adjective

The vowel “-e” always appear in the various forms of the participle, while in the adjectives it usually drops.

прилагàтелно

сòчен (плод)

сочна, сочно, сочни,

отрòвна (водà)

научна работа

прича́стие

сòчен (с пръст)

сòчена, сòчено, сòчени

отрòвена водà (някой я е отрòвил)

наўчен урòк

Only a small number of the adjectives keep the “e” in their various forms

студѐн - студѐна, студѐно, студѐни

зелѐн - зелѐна, зелѐно, зелѐни

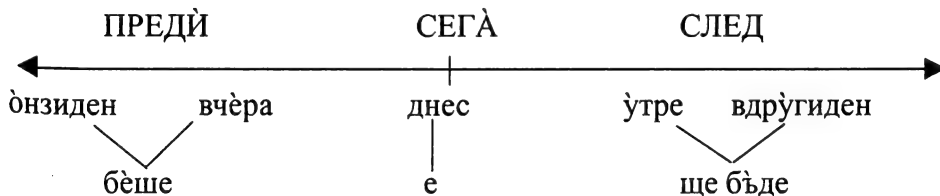
червѐн - червѐна, червѐно, червѐни

compare: чѐрен - чѐрна, чѐрно, чѐрни

ПОНЯТИЕТО ЗА ГРАМАТИЧЕСКО ВРЕМЕ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК -

THE CONCEPT OF THE TENSE IN BULGARIAN

Днес е втòрник.

Вчєра бєше понедєлник.

Ўтре ще бѣде сряда.

Онзиден беше неделя.

Вдругиден ще бѣде четвъртък.

You will find a great help in such adverbs as **днес, сега, вчѐра, ѱтре**, etc. while finding your way in the system of the Bulgarian tenses.

УПРАЖНЕНИЯ

1. Превърнете в множествено число - Turn into plural:

триъгълник	юнак
вълк	глупак
чинovníк	днёвник
пепелник	източник
чайник	пикник

2. Прочетете на глас: - Read:

$$\begin{array}{ll} 18 \times 8 = 144 & 2960 : 8 = 370 \\ \sqrt{263} = 16,21 & 627 + 82 = 709 \\ 84^2 = 4096 & \\ 12,286 - 0,359 = 11,927 & \end{array}$$

3. Работете по модела – Follow the pattern

МОДЕЛ:

Иди да донесеш книгата. - Вече е донесена.

1. Опечи пилето!
2. Иди да провериш пощата.
3. Организирай среща с Х.
4. Иди да подредиш масата.
5. Облечи се.
6. Кажй на децата да дойдат.
7. Трябва да платиш сметката.
8. Моля те, избърсни се.
9. Искам да си научиш урока.
10. Изпий си лекарството.

4. Работете по модела – Follow the pattern:

МОДЕЛ:

Това писмо не е моё. Не е (напиша) от мен.
Не е написано от мен.

1. Този документ не е мой. Не е (дам) на мен.
2. Този колет не е мой. Не е (изпрятя) до мен.
3. Този пакет не е мой. Не е (донеса) на мен.
4. Не зная нищо за срещата. Не ми е (съобщя).
5. Х трябва да е пристигнал. Беше (командировам) още в сряда.
6. Няма никакво уйски в шкафа. Всичко е (изпия).
7. Няма нужда да ходя в библиотеката. Книгата е (върна).
8. Обувките на децата ги няма. Значи вече са (обуя).
9. Вече е 8,30 часа. Всички ли са (облека)?
10. Защо докладът не е на бюрото ми? Трябваше вече да е (донеса).

5. Работете по модела: - Follow the pattern:

МОДЕЛ

Квадратът е четириъгълник, на който всички страни са равни и всичките му ъгли са прави

Обяснете какво е:

- правоъгълник
- триъгълник
- равностраничен триъгълник
- сфера
- успоредник

6. Задайте въпроси по модела: - Ask questions following the pattern:

МОДЕЛ:

Таксито идва. Качваш ли се?

1. Ето ти дрехите.
2. Ето ти чорапите.
3. Ето сапун.
4. Ето шампоан
5. Ето сешоар.
6. Ето книгата.
7. Ето стола.

7. Заместете подчертаните думи и изрази с техните синоними –
Replace the word in bold type with their synonims:

1. Х е добър ученик, защото непрекъснато **учи**.
2. Х не използва транспорт до офиса, защото **предпочита** да **ходи** пеша.
3. Не **желая** никакви гости в момента.
4. Защо трябва да **задаваш въпроси** толкова често?
5. Много **харесвам** сандвичите, направени от моя **татко**.
6. Х е един симпатичен **младеж**.
7. Много си **тънка**, трябва да ядеш повече.

8. Разположете в граматическата скала на времената следните изречения – Place the following sentences into the grammar scale of tenses:

1. Вчера беше вторник.
2. Преди много години Земята била безлюдна.
3. Искам вода.
4. Утре трябва да тръгна.
5. Много години трябва да минат, преди да се пенсионирам.

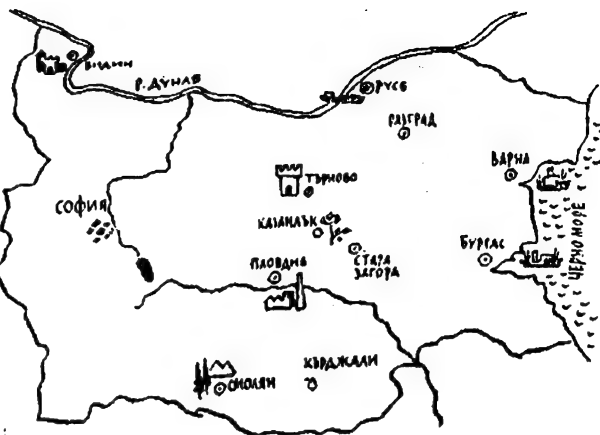
СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST

източник	лѣтър	сѡчен
бавно	малѣк	сфѣра
бързо	мѣтър	тѣчност
вѣчер	мѡже би	транспѡрт
винаги	мерен	триѣгълник
вѣтре	милимѣтър	тук
вкъщи	никога	гѣкмо
впрѡчем	ниѣтък	чѣсто
вълк	някога	чайник
вън	навсякъдѣ	чиновник
гѡре	нарѡчно	чорап
газ	нищо	шампоан
глупак	някак	ѣгъл
грѡзен	обѣм	юнак
дѡлу	облекà (I)	
днѣвник	облѣчам (III)	
добрѣ	обѹвка	
доклад	осѡбено	
дрѣхи	отрѡвен	
единица	пакѣт	
затова	пенсионѣрам	
защѡ	пенелниѣк	
защѡто	пирамѣда	
зле	плющ	
квадрат	правѡѣгълник	
квадратен	приѣстигна (I)	
киломѣтър	рядко	
колѣт	сѣгурно	
командирѡвам (III)	сѹтрин	
крѣг	сантимѣтър	
куб	сапѹн	
кубичен	сешѡар	
къс	систѣма	

УРОК № 12

БЪЛГАРИЯ

България се намира в югоизточната част на Европа, на Балканския полуостров. На изток е Черно море, на запад страната граничи със Сърбия и Македония, на север, през река Дунав - с Румъния, а на юг - с Гърция и Турция.

В България живеят около 8 милиона души на територия от 111 000 км². Главните градове на страната са столицата София, вторият по големина град Пловдив, “морската столица” Варна, Русе, Стара Загора, Хасково, Благоевград.

Природата на България е изключително привлекателна. Тук се намират най-високите планини на Балканския полуостров - Рила, Пирин и Родопите. Най-голяма е Стара планина - тя пресича страната от запад и свършва на изток в Черно море.

Най-дългата река в България е Марица. Тя извира от Рила, преминава през Турция и се влива в Средиземно море, а най-голямо значение има река Дунав, втората по дължина река в Европа.

България е туристическа страна. Климатът ѝ е умерен. През зимата е прекрасно да се карат ски в зимните курорти - Боровец, Пампорово, Банско, а през лятото Черноморието, със своите обширни плажове, е истински хит за туристите.

ИЗРАЗИ

се намира – is situated

Балканския полуостров – the Balkan peninsula

пресича страната от запад на изток – it crosses the country from the west eastwards

извират от Рила – it rises from the Rila mountain

да се карат ски – to ski

зимните курорти – the winter resorts

климатът ѝ е умерен – with a temperate climate

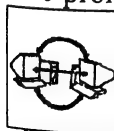

КРАТКИ ФОРМИ НА ПРИТЕЖАТЕЛНИТЕ МЕСТОИМЕННИЯ – THE SHORT FORMS OF THE POSSESSIVE PRONOUNS

Take a look of the following pairs

Нашите деца обичат да играят заедно.	Деца ни обичат да играят заедно.
Моят баща е инженер.	Баща ми е инженер.
Техните приятели заминават на почивка.	Приятели им заминават на почивка.

The right column is showing sentences using the short form of the possessive pronoun. Unlikely to the first column, this form has neither gender, nor number and fully coincide with the Dative forms of the Personal Pronoun **ми, ти, му, ѝ, му, ни, ви, им**. (see Lesson 13). Though the short form of the possessive pronoun is placed **only after a noun** (in a Dative case they find their place only after verbs).

лично местоимение	притежателни местоимения	кратка форма
аз	мой, моя, моє, мои	ми
ти	твой, твоя, твоє, твои	ти
той	негов, негова, негово, негови	му
тя	неин, нейна, нейно, нейни	й
то	негов, негова, негово, негови	му
ние	наш, наша, наше, наши	ни
вие	ваш, ваша, ваше, ваши	ви
те	тѐхен, тѣхна, тѣхно, тѣхни	им
сѐбе*	свой*, своѣ*, свое*, своѣ*	си*

*ВЪЗВРАТНО-ПРИТЕЖАТЕЛНИ МЕСТОИМЕНИЯ - THE REFLEXIVE POSSESSIVE PRONOUN

Яна чака бащата на Ханс. Яна чака баща му.

Яна чака бащата на Яна. Яна чака баща си.

Ти обичаш мене = Ти ме обичаш.

Аз обичам аз. Аз обичам сѐбе си.

Той харесва него, **НО**

Той харесва сѐбе си.

Пѣтър и женà му летят за Бургàс, **НО**

Пѣтър с женà си лети за Бургàс.

Аз обичам родителите му (неговите родители).

Аз обичам родителите си (своите родители).

Обличам дрѣхите си (своите дрѣхи).

Обличам дрѣхите му (неговите дрѣхи).

Like the other short forms of the Possessive Pronoun, the reflexive form “се” has neither gender, nor number, and stands after the noun it refers to.

МАЛКО ИСТОРИЯ?

България е една древна държава. Българите с гордост помнят своята история, която започва преди повече от 1300 години. В 681 г. от н.е. Хан Аспарух създава държавен съюз на славяни, траки и прабългари. Управлението на страната още в началото се отличава с единство на добра организация, силна войска и мъдра политика.

В ранните си години младата държава на българите има за столица град Плиска, а единствените ѝ съседи по това време са Византия и държавата на франките.

Хан Аспарух

Цар Симеон

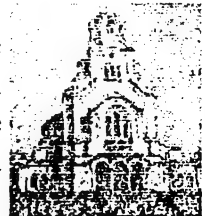
Два века след основаването на държавата братята Кирил и Методий създават славянската азбука и писменост. Това събитие, заедно с приемането на християнството, е едно от най-важните за българската култура. “Златният” век на България е при цар Симеон Велики. По време на царуването му се развива литературата, изкуството, философията и науките.

През тези години, до XIII век, България граничи с три морета и е силна в политическо, военно и културно отношение.

През XIII век тя губи силата си на влиятелна държава и пада под турска власт, която продължава почти 5 века, до 1878 година.

В продължение на почти 500 години - между 13 и 19 век - българската култура, история и дух успява да оцелее благодарение на християнството.

Оттогава досега българската нация уважава и се грижи за своята вяра. Нашите църкви и манастири са великолепни. Влезте в някой православен храм, вижте красивите икони, послушайте неземните гласове на певците и запалете свещ за живите или за мъртвите.

Храм-паметникът “Св. Ал. Невски”

Днес България е многоетническа държава, в която заедно живеят православни християни, мюсюлмани, католици, евреи, арменци и други.

ИЗРАЗИ

древна държава – an ancient state
държавен съюз - a state union
славянската азбука - The Slavonic alphabet
по време на царуването му- in his reign
е силна в политическо, военно и културно отношение -
... has the political, military and cultural strength
пада под турска власт – to be under Ottoman domination
благодарение на християнството – thanks to the Christianity
неземните гласове - the heavenly voices
запалете свещ – light a candle
Златният век – The Golden age

АБСТРАКТНИ СЪЩЕСТВИТЕЛНИ - ABSTRACT NOUNS WITH SUFFIXES

с наставка -ост (ж.р)	с наставка -ство (ср.р.)
радОСТ	детСТВО
младОСТ	приятелСТВО
глупОСТ	единСТВО
лудОСТ	майчинСТВО
хубОСТ	бащинСТВО
толерантнОСТ	съперничеСТВО

НАЧИНИ ЗА ИЗРАЗЯВАНЕ НА ПРИТЕЖАНИЕ – EXPRESSING POSSESSION

Пєтя има чанта.
чанта на Пєтя

Това е нєйна чанта.
Чантата е нєйна.
нєйната чанта = чантата ѝ

моята удòбна чанта
чантата ми
удòбната ми чанта

моя удòбната чанта
чанта ми
удòбна ми чанта

ЧИСЛИТЕЛНИ ИМЕНА НАД ХИЛЯДА - NUMBERS OVER 1000

	cardinal брòйни числòтелни	ordinal рèдни числòтелни
1001	хиляда и еднò	хиляда и първи
1100	хиляда и сто	хиляда и стòтен
1999	хиляда деветстòтин деветдесèt и девет	хиляда деветстòтин деветдесèt и девети
2000	две хìляди	двехìляден
2500	две хìляди и петстòтин	две хìляди и петстòтен
3000	три хìляди	трихìляден
1 000 000	едìн милиòн	(еднò)милиòнен
1 000 000 000	едìн милиàрд	(еднò)милиàрден

29 януари 1999 - двайсет и девети януари хиляда деветстотин
деветдесет и девета година

ед.ч.	мн.ч.
баща	бащи
брат	брата
чичо	чичовци
дядо	дядовци
ба́тко	ба́тковци

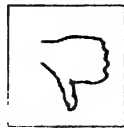

140

2. Note that nouns denoting family members such as *māika*, *cecpā* etc., **do not take article** if followed by a short form of the Possessive pronoun

мāйка ми
бащā ти
дядо му

мāйката ми
бащāта ти
дядото му

син – синџир ми

УПРАЖНЕНИЯ

1. Работете по моделите – Follow the pattern:

МОДЕЛ:

Този колà е мòя. Не пипай колàта **ми**.

1. Този чàша е мòя.
 2. Тези играчки са нèгови.
 3. Тези кнìги са на мàйка ми.
 4. Този парфюм е на брàт ми.
 5. Това е мòето кафè.
 6. Този чàнта е на мен и на брàт ми.
2. Работете по моделите – Follow the pattern:
- МОДЕЛ:

Вàшата колà нòва ли е? - Не, Колàта **ни** не е нòва.

1. Тяхната държавà на Балкàните ли е?
 2. Нàшият апартамент в южните квартали на Сòфия ли е?
 3. Тяхната спàлня източна ли е?
 4. Мòята чàша стъклена ли е?
 5. Твоите обувки от кòжа ли са?
 6. Вàшата къща стàра ли е?
3. Заместете пълните притежателни местоимения с кратки -
Replace the full forms of the possessive pronouns with short ones
1. Ётре отивам с нèговия брàт на кино.
 2. Нèговите брàтя не са в Бългàрия.
 3. Твòята мàйка е добрà приятелка с мòята сестрà.
 4. Нèговата сестрà е мнòго добрà танцòрка.
 5. Мòят дядо е пенсионèр, а мòят чичо е търгòвец.
 6. Нàшите брàтовчèди живèят в сèверна Бългàрия.
 7. Вàшата дъщеря в тòзи колèж ли учи?
 8. Нàшият син е пàшата гòрдост.
 9. Нèйното детè е момчèнце.

4. Попълнете празните места с подходящи страдателни причастия:

- Fill in the blanks with proper passive participles:

1. Къщата ни е от строителната фирма, в която работи татко. Подръждането в нея е от мама.
2. Децата са готови за закуска. Зъбите и ръцете им са
3. Договорът е от главния мениджър.
4. Всичкото мляко е от кòтката.
5. Всичката храна е Няма вече нищо за ядене.
6. Това списание е старо. Вече е от сестра ми.
7. Христина е с нови обувки.
8. Всичко е много добре, благодаря ви, деца, че ми помогнахте.
9. За концерта няма билети, всички са
10. Тази картина е от наши известен художник.

5. Разкрийте скобите. – Open the brackets

1. От колко (ден) си на работа?
2. Имам само два (учебник), а ти имаш всички (учебник).
3. Всъщност ти колко (брат) имаш?
4. Джими има двама (брат) и три (сестра).
5. В онези високи (блок) живеят (колеги) ми.
6. На снимката са (братя) ми и (женя) им.
7. (Баща) му е дребен търговец на храна.
8. Тези (момиче) не учат при нас.

6. Попълнете с подходящи форми на съществителните – Fill in the blanks with suitable forms of the nouns

врата - 2

много

блок - много

страна - колко

университѣт - кòлко
20
мнòго
бюрò - 3
чиє
брàт - 2
мнòго
бàня - 2
преподавàтел - 2
всїчки
ученїчка - 3
мнòго
продавач - 5
всїчки
прозòрец - 4
мнòго
мъж - 2
мнòго

7. Образуйте абстрактни съществителни

маїстор
глупàк
лїдер
студѣнт
родїтел
луд
маїка
детє

8. Свържете отделните съществителни във всички възможни логически отношения (на притежание, професия, свободно време, туризъм и т.н.) - Bound up the nouns from the three columns in all possible logical relations (possession, occupation, leisure, etc.)

делова чанта	телефакс	астронавт
офис	звездна карта	самолет
обувки	жена	къща
мъж	топка	пътна карта
турист	група деца	история
политика	юг	държава

9. Поправете грешките, ако има такива. – Correct the mistakes, if there

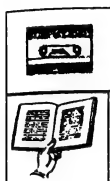
1. Братята ни са студенти по физика.
2. Майката ти е домакinya.
3. Детe й играе в градина ни.
4. Братовчеди им са в Пловдив.
5. Братовчедът ви разказва много често за семейството си.
6. Дядото ми е пенсионер, а чичото ми е лекар.
7. Сестрата му е много добра танцьорка.
8. Сестри им говорят добре английски.

СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST

армѐнец	лїдер	свѣршвам
Балкàнски	литерату̀ра	свещ
брàтовчѣд	луд	сїла
вѣра	мѣдър	славянин
великолѣпен	маїстор	стòлица
власт	манастир	събїтие
влиятелен	многоетническа	съюз
войскà	мѣргтв	танцòр
гòрдост	мюсюлмàнин	теритòрия
гранича	нация	трак – a Thracian
дрѣвен	нау̀ка	турист
дух	незѣмен	туристически
държа̀ва	обширен	умѣрен
държавен	организа̀ция	управлѣние
дядо	осно̀ваване	филосòфия
еврѣин	оцелѣя	фрàнки – the Franks
едїнство	оцеля̀вам	хит
жив	певѣц	храм
за̀едно	пїсменост	христия̀нство
запàля	плаж	цàр
зїмен	политїка	цару̀ване
злàтен	полуòстров	ча̀нта
значѣние	прабѣлгарин	ча̀ст
извїрам (III)	правослàвен	югоизточен
изку̀ство	премина̀вам	
икòна	пресїчам	
истòрия	привлекàтелен	
истински	прирòда	
католик	продължà (II)	
клїмат	продължàвам (III)	
култу̀ра	продължѣние	
курорт	развївам	

УРОК № 13

В ГРАДА

Пит и Ана вървят из Сѝфия и разглеждат забележителности.

- Пит, побързай! Музеят затвѝря в пет часа. Закѝснѝваме!

- Да, но ние не зѝаем кѝдѝ се намира тоѝй. Нѝка попитаме някого.

Пит се обрѝща към един вѝзрастен минувѝч.

-Извинѝте, господине, как мѝжем да стигнем до Националния исторически музей? Дали е далѝче оттѝк?

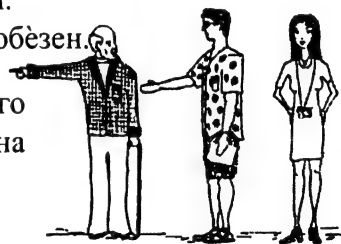

-Не, не е – отговѝря минувѝчът. - Вървете направо по ѝлицата. Когѝто стигнете до ЦУМ, завѝйте наляво покрай хотѝл “Шератон” и отѝясно ще видите една голяма църква. Не спирайте, а продължете направо. След стотина мѝтра ще видите музея.

- Благодарѝ ви, бяхте много любѝзен.

- Не бързайте, защѝто движѝението е много натовѝрено и най-важното - не прѝсичайте на червѝно!

-Да, добре, благодарѝ много.

ИЗРАЗИ

разглеждам забележителности – to go sightseeing

побързай – hurry up

как (мѝга) да стигна до ... - how can I get to ...

кѝдѝ се намира – which way is

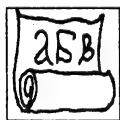
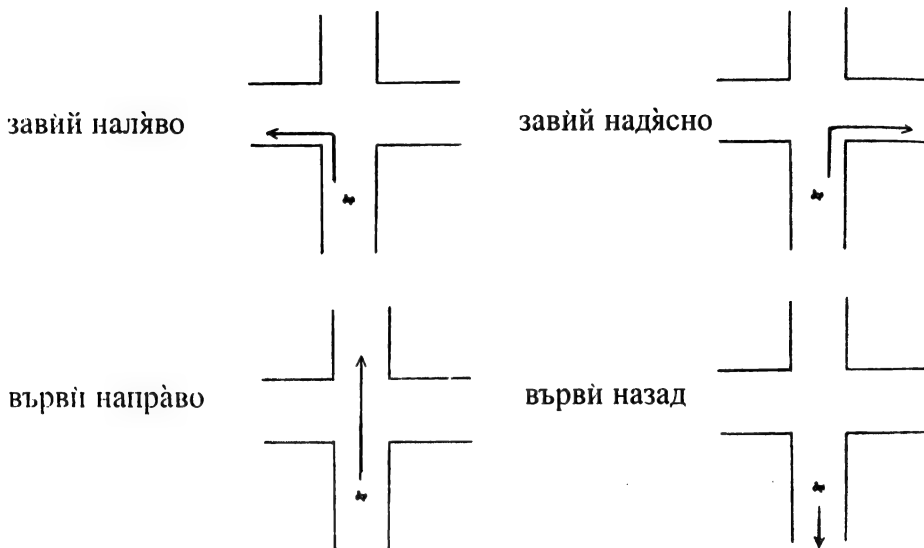
Зѝнаете ли кѝдѝ се намира ... - do you know the way to ...

.... далѝче ли е оттѝк - is ... far from here?

продължете направо – go straight on

не спирайте – don't stop

не бързайте – don't hurry
бяхте много любезен – You were very kind
натоварено движение - a heavy traffic
не пресичайте на червено – don't cross the street against a red light
благодаря много – thanks a lot

ПРЕОБРАЗУВАНЕ НА ВЪПРОСИТЕЛНО ИЗРЕЧЕНИЕ В ПОДЧИНЕНО - TRANSFORMATION OF THE QUESTION INTO SUBORDINATE CLAUSE

Как да стигна до Университета?

Моля ви, покажете ми —→ как да стигна до Университета.

Къде се намира Университетът?

Моля ви, кажете ми —→ къде се намира Университетът.

Защо правиш това?

Обясни ми —→ защо правиш това.

Note that the word order of the subordinate clause fully coincides with the one in the question.

ГЛАГОЛЪТ “ВЪРВЯ” (II)

ед.ч.	мн.ч.	повелителна форма
вървя върви́ш върви́	върви́м върви́те върва́т	върви́ (ед.ч.) върве́те (мн.ч.)

УПОТРЕБА НА “КОЙТО” И “КОГОТО” В ИЗРЕЧЕНИЕТО – USES OF “КОЙТО” AND “КОГОТО” IN THE SENTENCE

	одушевени прѣдмети (persons)	неодушевени прѣдмети (things)
именителен падеж	Човѣкът, който минава по улицата, е мой познат.	Столът, който е най-близо до вратата
винителен падеж – direct object	Поздравя човѣка, който познаваш.	Подай ми стола, който е най-близо до вратата.
дателен падеж indirect object (with prepositions)	Погледни човѣка, на който казваш "добър ден".	Подай ми стола, на който са книгите.

- Защо плачеш, момиченце?

- Не мога да се върна вкъщи! Загубих се!

- Не плачи, моля те! Сигурно можем да ти помогнем.

Знаеш ли адреса си?

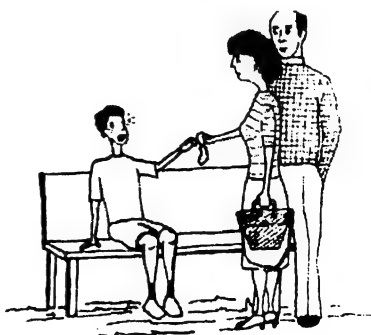
- Моля? Не ви разбрах.

- Знаеш ли къде живѣеш?

- Да, зная. Живѣя на улица

“Бачо Киро” № (номер) 15, вход Б,
етаж 7.

- Кажй ми телефона си.

- Защо?
- Защото искам да се обадя на родителите ти и да им кажа къде си.
Те сигурно вече се тревожат.
- Телефонът ми е 829-32-61

ИЗРАЗИ

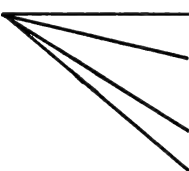
Загубих се - I lost my way, I got lost
не плачи – don't you cry
Сигурно можем да ти помогнем - may be we can be of
some help
Знаеш ли адреса си, знаеш ли къде живееш – Do you
know your address?
Моля?– (here) I beg you pardon?

КАК?

- да питаме за адреса - to ask about the address
Къде живееш/живеете?
Какъв е адресът ти/ви?
Къде мога да те/ви намеря?

- да кажем своя адрес - to tell the address

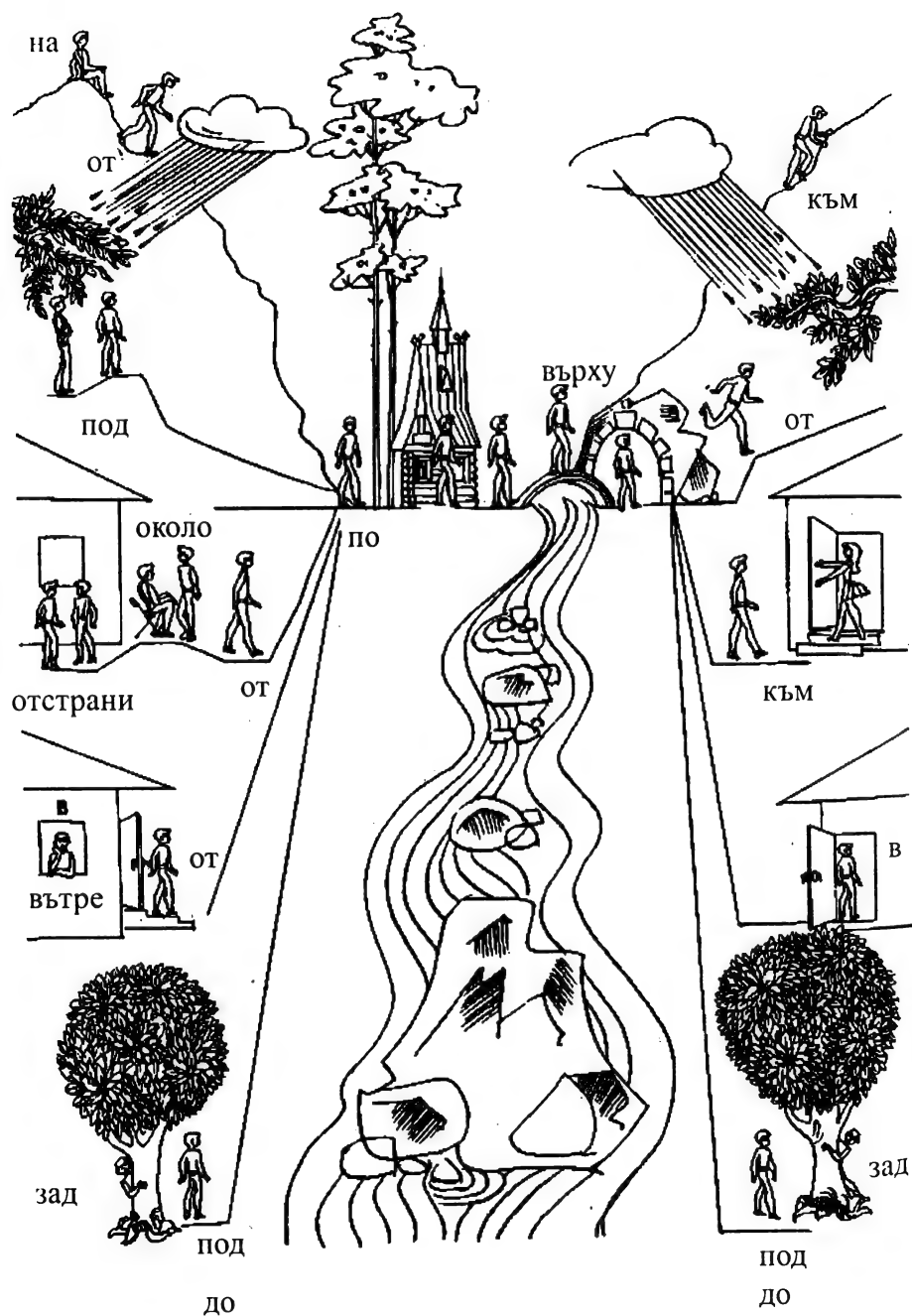
Живея **в** Сòфия (Лòндон, Венеция),
в квартал “Младост”, блок 305, вхòд 3, етàж 6,
апàртамèнт 28
на ул. (улица) “Àнгел Кънчев”,
на бул. (булевард) Скобелев

- да поискаме телефонен нòмер - to ask for the phone number
Кой нòмер е телефонът ви?
Бихте ли ми дали своя/неговия,
нейния телефонен нòмер?

ГЛАГОЛИ ЗА ДВИЖЕНИЕ С ПРЕДЛОЗИ - VERBS OF MOTION

вървя	къдѐ? НАкъдѐ?	ПО пътя ИЗ љлиците КЪМ хотѐла
двѣжа се	ПРЕЗ къдѐ? ДОкъдѐ?	ПРЕЗ подлеза ДО последната спирка
отѣвам хѡдя	къдѐ?	ДО дирѐктора ПРИ съпруѣа си НА ра̀бота, кѣно, дискотѐка В ђфиса
ѣдвам врѣщам се	къдѐ? ОТ къдѐ?	В Со̀фия ОТ Со̀фия
влѣзам	къдѐ?	В ста̀ята
излѣзам	ОТ къдѐ?	ОТ гара̀жа
слѣзам	къдѐ? ПО каквѐ?	НА долния етаж НА последната спирка В гара̀жа ПО стѣлбата
ка̀чвам се	къдѐ? НА каквѐ? ПО каквѐ?	НА последната спирка НА ски ПО стѣлбата
мина̀вам	къдѐ?	ПРЕЗ подлеза (ПО)КРАЙ хотѐла ПО љлицата
трѣгвам	къдѐ? НАкъдѐ?	ПО пътя КЪМ центѣра
завѣвам	НАкъдѐ? ПОКРАЙ каквѐ?	НАдѣсно ПОКРАЙ светофара
пѣту̀вам	С каквѐ? ДО къдѐ?	С ко̀ла, С автобѹс ДО Ва̀рна
разхо̀ждам се	къдѐ?	В парка ПО алѐята ИЗ гра̀да
пристѝгам	къдѐ?	В Со̀фия

АНТОНИМИ

слизам - качвам се	обличам - събличам
тръгвам - спирам	обувам - събувам
идвам - отивам	отивам - връщам се
затварям - отварям	започвам - спирам

ГЛАГОЛЪТ МОГА (I)

The verb “мога” is specific:

1. Due to the alteration of “г” to “ж”.

	ед.ч.	мн.ч.
1 л.	мòга	мòжем
2 л.	мòжеш	мòжете
3 л.	мòже	мòгат

2. Due to the substantivation of the form for the 3rd person in the singular, which has acquired a modal meaning of expression the general possibility.

Мòже ли да вляза?

(in common)

Мòга ли да вляза?

(in particular)

Ўчи сегà, ўтре мòже да е кїсно.

(general possibility)

Товà мòже да се слўчи.

Мòже би е по-добрè да отидем на теàтър. (suggestion)

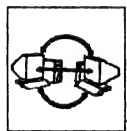
СЛОЖНА ФОРМА НА ПОВЕЛИТЕЛНОТО НАКЛОНЕНИЕ - THE COMPLEX IMPERATIVE

положителна фòрма	отрицàтелна фòрма
да	да
хàйде да	хàйде да
нèка + глагòл	нèка НЕ + глагòл
нèка да	нèка да
Хàйде да вървим.	Да не хòдим.
Да вървим.	Хàйде да не хòдим.
Нèка да вървим.	Нèка не хòдим.
Нèка вървим.	Нèка да не хòдим.

ДАТЕЛНИ ФОРМИ НА ЛИЧНИТЕ МЕСТОИМЕН- НИЯ - THE PERSONAL PRONOUNS IN THE DA- TIVE CASE

		именителна форма	дательна форма – indirect object	
			пълна	кратка
ед.ч.	1 л.	аз	(на) мен(е)	ми
	2 л.	ти	(на) теб(е)	ти
	3 л.	той	(на) него	му
		тя	(на) нея	й
		то	(на) него	му
мн.ч.	1 л.	ние	(на) нас	ни
	2 л.	вие	(на) вас	ви
	3 л.	те	(на) тях	им

1. The full forms are always preceded by the preposition “на”.
2. The full forms of the personal pronouns for the indirect object coincide

with the full forms for the direct object (see Lesson 14).

3. The short forms of the personal pronouns for the indirect object fully coincide with the short forms of the possessive pronouns

4. The short forms of the personal pronouns for the indirect object are more often used than the full ones. The short forms can be replaced by the full ones only when the latter are used after the preposition “на” and are not an adverbial in the sentence.

Дай книгата **на** Петър = Дай **му** книгата.

indirect object

Книгата е **на** масата = Книгата е **на** нея.

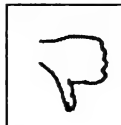
adverbials of place-

cannot be replaced by a personal pronoun

5. The short forms of the personal pronouns for the indirect object, like the full ones, have no definite place in the sentence. But unlikely to the full ones, they cannot stand at the beginning of the sentence.

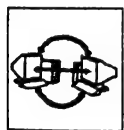
Кажѝ ми

Ми кажѝ

6. Forms

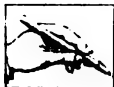
	+	-	?	-?
пълна фòрма	Тя пѝше на бащà си писмò.	Тя <i>не</i> пѝше на бащà си писмò.	Тя пѝше <i>ли</i> на бащà си писмò?	Тя <i>не</i> пѝше <i>ли</i> на бащà си писмò?
кратка фòрма	Тя <u>му</u> пѝше писмò.	Тя <i>не</i> <u>му</u> пѝше писмò.	Тя пѝше <i>ли</i> <u>му</u> писмò?	Тя <i>не</i> <u>му</u> <i>ли</i> пѝше писмò?

7. The simultaneous use of both full and short forms in the Dative case is absolutely correct. (see also the Accusative form - Lesson 15)

На мен ми даѝ 10 лèва (а не на нèго).

На мен ми кажѝ каквò ѝма.

УПРАЖНЕНИЯ

1. Заместете подчертаните думи с притежателни местоимения . Replace the underlined words with suitable possessive pronouns:

МОДЕЛ:

Бащата на Хуан е химик.
Неговият баща е химик.
Баща му е химик

1. Майката на Еди е астроном.
2. Сестрата на Петър и Мая учи в САЩ.
3. Родителите на Петър и Мая живеят в чужбина.
4. Сестрите на Петър са студентки.
5. Братята на Иван са полицаи.
6. Дядото на Здравка е пенсионер.
7. Бабата на Чочо е стюардеса.
8. Братът на Пламена се казва Теодор.
9. Преподавателят на Силвия днес не е на работа.
10. Лелята на мен и на Виктор работи в голяма търговска фирма.

2. Работете по модела – Follow the pattern:

МОДЕЛ:

Аз обичам (= харесвам) този човек.
Този човек ми харесва.

1. Аз обичам тази работа.
2. Х. харесва шдуюто на Тодор Кюлев.
3. Х. не обича глупави жени.
4. Те харесват съвременна музика.
5. Майка ми не обича да чете любовни романи.
6. Младите хора харесват бързите коли.
7. Пит харесва Ани.
8. Ана много обича Пит.

3. Работете по модела – Follow the pattern:

МОДЕЛ

Къдѐ се нами́ра Опера́та?

Бихте ли ми ка́зали къдѐ се нами́ра Опера́та?

1. Кога̀ е послѐдният самолѐт за Прага?
2. Къдѐ мога̀ да кѹпя̀ карта̀ на Со̀фия?
3. До ко̀лко часа̀ е отво̀рена галѐрия “Ма́кта”?
4. Къдѐ да пресека̀ булева̀рда?
5. Как да стигна̀ до по̀длеза̀ на бул. “Бѹлга̀рия”?
6. Как се четѐ та̀зи дѹма̀?
7. Какво̀ пишѐ на то̀зи плакат̀?
8. За какво̀ се разка̀зва в та̀зи книга̀?
9. Защо̀ няма̀ хо̀ра по̀ ѹлицата̀?
10. Ко̀лко пътѝ трябва̀ да поли́вам цвѐтето̀?
11. Кѹм ко̀го да се обѹрна̀ за помо̀щ?
12. Ко̀лко стру̀ва та̀зи книга̀?

4. Работете по модела – Follow the pattern:

МОДЕЛ

Изпрати́ ме до спи́рката. (те)

Нека̀ те да ме изпра́тят до спи́рката

1. Върни́ се обр̀атно до преди́шната пресечка̀. (ниѐ)
2. Вървѐте напра̀во до слѐдващото крѐстовищѐ и слѐд това̀ завийтѐ наля̀во. (тя)
3. Приготви́ закуска̀та на детѐто. (те)
4. Нека̀ Ива̀н да дойдѐ ѹтрѐ вечера̀ при мен. (виѐ)
5. Нека̀ то̀й да купи́ хля̀б от мага̀зина зад ѹ̀гъла. (ти)
6. Запиши́ откъ̀дѐ мина̀ваш. (виѐ)
7. Нека̀ аз да оти́да до о̀фиса. (тя)
8. Изгладѐ́ ми костѹ́ма. (тя)
9. Да́йте ми билѐ́та, ако̀ обича̀те. (те)
10. Сложѐ́ кни́гите в шка̀фа. (то̀й)

5. Работете по модела – Follow the pattern:

МОДЕЛ

Изпрати ме до спирката.

Не ме изпращай до спирката

1. Върни се обратно до предишната пресечка.
2. Вървете направо до банката и след това завийте наляво по улицата.
3. Пригответи закуската на детето.
4. Нека Иван да дойде утре вечерта при мен.
5. Нека той да купи хляб от магазина зад ъгъла.
6. Запиши откъде минаваш.
7. Нека аз да отида до офиса.
8. Изгладя ми костюма.
9. Дайте ми билета, моля.
10. Сложи книгите в шкафа.

6. Работете по модела – Follow the pattern:

МОДЕЛ

Струва ми се, че Кирил затваря прозореца.

Не, той го отваря.

1. Струва ми се, че Х. влиза в блока.
2. Струва ми се, че влакът спира.
3. Струва ми се, че трябва да се облечеш.
4. Струва ми се, че Х. се връща от работа.
5. Струва ми се, че е добре да се събуем.
6. Струва ми се, че концертът по телевизията започва.
7. Струва ми се, че Елена си съблича палтото.
8. Струва ми се, че колегите отиват на обяд.
9. Струва ми се, че Х. заминава за Берлин.
10. Струва ми се, че Петър излиза от банята.

7. Попълнете с подходяща форма на “мòга”. Преценете кога да използвате модàлен глагòл. Понякога са възможни пòвече от един вариант. - Fill in the blanks with the suitable form of “мòга”. Sum up when to use a modal verb. Sometimes several choices are possible.

1. Вие ли да шофирате? - Разбира се, че От 10 години съм шофьòр.
2. има мнòго облаци и слънцето не да изгрее.
3. да вляза? Съжалявам, не Магазинът е затвòрен.
4. Не човèк на 70 години изведнъж да запòчне да тича като 25-годишен.
5. В бъдеще пазаруването по Интернет да напràви ненужно хòденето в магазините.
6. Всички тела да се движат в пространството.
7. Извинете, господине, ли да ми кàжете как да стигна до НДК?

8. Изберете “кòйто” или “когòто” – Choose between “кòйто” and “когòто”

1. Сгра̀дата, е построена от архитèкт Милев, вèче не съществува.
2. Ако човèкът, покрай минавам, ме глèда учудено, каквò тря̀бва да напràвя?
3. Хòрата, са твои приятели, са и мòи приятели.
4. Колèгата, за питаш, замина̀ва у̀тре за провинцията.
5. Парите, търсиш, не са у мен.
6. Борис, ние мнòго добрè позна̀ваме, вèче има семейство.
7. Това е мòят приятел, за всички говòрят напоследък.
8. Сèлото, през мина̀ваме, се кàзва Ковачевица.

9. Поставете подходящ прѐдлог – Fill in the blanks with suitable prepositions:

Какѐдѐ завѣиваш след светофара? (ляв)

Палѣво.

1 През кой град минѣва влакът за Бургѣс?

..... Пловдив

2 Кѐдѐ трѣбва да сляза за Университѣта?

..... трѣтата спѣрка оттук.

За кѐдѐ пътувате, господине?

..... Окрѣжна бѣлница.

3 До кѐдѐ ѣскате да ви закарѣм?

..... там.

4 Кѐдѐ да ви оставя?

..... главния вхѣд.

5 Кѐдѐ минѣваме сегѣ?

Движим се надѣлу ѹлцата, пѣсле завѣиваме ѣгѣла и стѣгаме хотѣла.

6 Кѐдѐ се разхѣждаш?

Обикновѣно хѣдя цѣнтѣра на граѣа, а пѣсле се прибирам тук метрѣто.

7 Каквѣ ѣскаш да правим в сѣбота и недѣля?

Хѣйѣде да се качим Вѣтоша, пѣсле да слѣзем

Драгалѣвци и да се приберѣм автобѣс.

10. Заместѣте пѣлните прѣтежѣтелни местонѣмѣния с кратки -
Replace the full forms of the possessive pronouns with short ones

1. Кѐдѐ е твойа мѣлк син?

2. С каквѣ се занимава нѣйният по-голѣм брат?

3. Тѣхните часовѣ по бѣлгарски език запѣчват сѣутрин в 7,30 часѣ.

4. Мойа лѣкар е един от най-добрѣте в свѣята профѣсия.

5. Всички родители обичат своите деца.
6. Нейният почивен ден е събота.
7. Къде са моите нови дискове?
8. Знам, че вашето свободно време е ограничено.

11.

1. Искате да попитате един непознат мъж за пътя. Какво казвате?
2. Казват ви "Може ли да ви попитам нещо?" Какво отговаряте?
3. Едно момиче ви моли да ѝ покажете пътя до спирката на автобуса.
4. Ваш приятел иска да знае къде се намира най-близкото кино.
5. Вие имате много време и не бързате. Един приятел ви казва: "Хайде да вземем такси!" Вие какво му отговаряте?
6. Една баба ви моли да ѝ помогнете да пресече улицата. Какво отговаряте?

СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST

идвам	обувам	такси
улица	обличам	тръгвам
автобус	ограничен	тревожа се
адрес	оставям	хотел
бързам	отивам	център
болница	отварям	червен
възрастен	отговарям	
върщам се	оттук	
вход	подлез	
вървя	плача	
далече	покрай	
движение	поливам	
дискотека	помогна	
етаж	последен	
забележителност	пресичам	
завивам	пресекà	
загубя се	прибера	
започвам	продължà	
затварям	продължавам	
зная	пространство	
исторически	път	
качам се	разбера	
карам	разглеждам	
любезен	светофар	
минавам	слизам	
минувач	спирам	
мoля	спирка	
музей	стълба	
номер	стигна	
направо	стотина	
натоварен	струва	
нека	събувам	
обадя се	събличам	

УРОК № 14

Когато пътувам из града, аз използвам различни превозни средства - автобуси, тролей, трамваи, таксита, метрò.

Някои хора пътуват с автобус или с такси.

Някои хора пътуват с влак.

Някои - с метрò.

Някои - с трамвай.

ФРЕД И ЗДРАВКА

Фред е от Холандия, но в момента се намира по работа в България. През уикенда той иска да посети Националната художествена галерия и Здравка - неговата колежка от България, се съгласява да го придружи до там.

Те пътуват първо с автобус, а после - с метрò, и междувременно разговарят за пътуването из града.

Фред: Как да стигнем до галерията?

Здравка: Първо пътуваме с автобуса за две спирки, след това пътуваме с метрòто, после вървим малко пеша и накрая стигаме. Трябва да си купим билети или карта за деня.

Фред: Ти откъде ги купуваш?

Здравка: От павилионите за вестници или от специални гишета по спирките.

Фред: Ясно, разбирам.

Здравка: Добре е да разбереш, че е по-добре да си вземеш карта, защото тя е валидна за целия ден и можеш да я използваш както за автобуса, така и за тролей или за метрòто.

Фред: Колко струва?

Здравка: Картата струва 1 лев и 50 стотинки, а билетът е 30 стотинки.

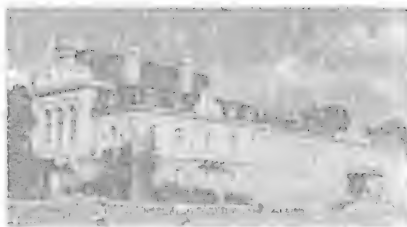
Фред: Какво да правя с билета, като си го купя?

Здравка: Не те разбирам. За какво говориш?

Фред: Шофьорът заверява ли го?

Здравка: Не, просто трябва да го перфорираш.

* * *

След посещението в галерията двамата стоят на спирката, но на Фред не му се чака.

Фред: На колко минути са автобусите?

Здравка: На всеки десет минути.

Националната художествена галерия

Фред: Да, казваш ми го за втори път от двайсет минути насам. И без друго закъснява. Хайде да вземем такси.

Здравка: Да почакаме. Нeka да постойм още малко.

Фред: Не може ли просто да вземем такси!

Здравка: Моля те, нека не взимаме, защото такситата са скъпи.

Фред: Хайде, хайде, до хотела не е далече, няма да е толкова скъпо!

Пък и там ни чака една бутилка студено вино.

ИЗРАЗИ

пътувам из града – walk about the town

някои хора пътуват с автобус – some people travel by bus

по работа – on business

вървим пеша – we walk on foot

целия ден – all day long

колко струва – how much is it?

на колко минути се движат автобусите – how often does the bus come?

на всеки десет минути – every ten minutes

и без друго – anyway

до хотела не е далече – the hotel is not far from here

трамвай

влак

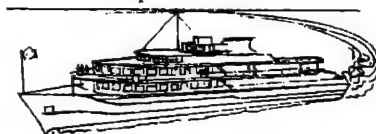
автобус

автомобил / кола

кораб

самолет

МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО НА СЪЩЕСТВИ- ТЕЛНИ НА -Й - PLURAL OF THE NOUNS ENDING IN -Й IN THE SINGULAR

единствено число	множествено число
трамвай	трамваи
тролей	тролеи
завой	завои
гуляй	гуляи
злодей	злодеи

ВИД НА ГЛАГОЛА - VERBAL ASPECT

Take a look at the following verbal pairs, taken from the text above:

кúпя - купúвам
говòря - разговàрям
взèма - взíмам
стíгна - стíгам
разберà - разбíрам
чàкам - почàкам
стой - постой

In Bulgarian, as well as in every other language, there is a way for an action to be expressed as a complete or as an incomplete. In English this is fulfilled by the pairs Present Simple - Present Continuous Tense and Past Simple - Past Continuous. In Bulgarian the possibility to distinguish the complete from the incomplete action is carried out in a quite different way – by the verbal aspect. The correct comprehension of the idea concerning perfective and imperfective aspect of the verb stands on the basis of the successful work with the verbal tenses.

The verbal aspect denotes the inner completion or incompleteness of the verb action:

несвършен вид -
the imperfective aspect
an action in progress

свършен вид -
the perfective aspect
a completed action

несвършен вид (imperfective aspect)	свършен вид (perfective aspect)
взймам	взема
виждам	видя
влизам	вляза
идвам	дойда
избйрам	избера
изпращам	изпратя
купувам	купя
оставам	остана
почивам (си)	почина (си)
тръгвам	тръгна
сядам	седна

USE

Verbs of the imperfective aspect are more often used in Present and Past Imperfect Tense and the verbs of the perfective aspect are more often used in the Future and the Past Simple Tense.

КАК? да разпознаем свършен от несвършен вид - How to distinguish the perfective from the the imperfective aspect?

1. Verbs of the perfective aspect do not exist on their own in the Present Tense. When they do, they are always preceded by the particle “да”, forming compound predicates.

2. As the imperfective aspect denotes the action in progress, it is logical that the verb of the imperfective aspect is preceded by expressions which mark the habitual or repeating action, such as

често (often)

всеки ден (every day)

всяка сутрин (every morning)

всяко лято (every summer) etc.,

as well as

винаги (always)

никога (never)

отново (и отново) (again and again)

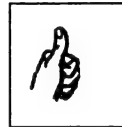
Отивам да разходя кучето (свършен вид)

Всяка сутрин разхождам кучето (несвършен вид)

3. Verbs of the perfective aspect cannot be used in connection with an action taking place at the moment of speech. It cannot be said

В момента той разкаже виц.

В момента той разказва виц.

4. Verbs which indicate a beginning, an end or a part of the action must be used **only in the imperfective aspect**

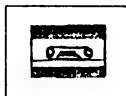
От сутре започвам да купувам книги за библиотеката (несв.вид)

but *Сутре ще купя кни ги за библиотеката (св.вид)*

5. All verbs of the Third conjugation are of the imperfective aspect

КАК ДА СИ ПОРЪЧАМЕ ТАКСИ?

Оператор: Поръчки на таксита, добър ден!

попълнете таблицата с глаголи от текста

Господин Х.: Добър ден, искам да **поръчам** такси от ул. Раковски № 112 до квартал "Люлин".

Оператор: За колко часа го **поръчвате**?

Господин Х.: Можете ли да изпратите колата бързо?

Оператор: Добре. Изпращам я веднага.

Господин Х.: Помолете го да изчака малко, ако закъснѐя.

Note that "такси" is of the neuter gender

св.в.	несв.в.
поръчам	поръчвам

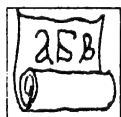
Оператор: Нашите шофьори винаги изчакват.

Господин Х.: Благодаря ви.

Оператор: Дочуване.

ИЗРАЗИ

искам да поръчам такси от .до - I would like to order a taxi from.. to приятно пътуване – have a nice trip

ВИНИТЕЛНИ ФОРМИ НА ЛИЧНИТЕ МЕСТОИМЕНЕНИЯ - PERSONAL PRONOUNS IN THE ACCUSATIVE CASE (direct object)

	ИМЕНТЕЛНА ФОРМА	ВИНИТЕЛНА ФОРМА	
		пълна	кратка
1 л. ед.ч.	аз	мен(е)	ме
2 л. ед. ч.	ти	теб(е)	те
3 л. ед.ч	той	него	го
	тя	нея	я
	то	него	го
1 л. мн.ч.	ние	нас	ни
2 л. мн.ч.	вие	вас	ви
3 л. мн.ч.	те	тях	ги

1. The full forms of the personal pronouns - direct object - are not so often used as the short ones.
2. In contrast to the short forms of the personal pronoun - direct object - which never stand after a preposition, the full forms are often used after different prepositions as adverbials or prepositional objects

Утре отивам при Ивѐн и за̀едно с нѐго отива̀ме на кѐно.

Ето леглòто, но **под нѐго** нѐма нѐкого.

3. Forms

	+	-	?	-?
пълна фòрма	Търсят <u>тебе</u> по телефòна.	<u>Тебе</u> не те търсят по телефòна.	<u>Тебе</u> ли търсят по телефòна?	<u>Тебе</u> не те ли търсят по телефòна?
кратка фòрма	Търсят <u>те</u> по телефòна.	Не <u>те</u> търсят по телефòна.	Търсят ли <u>те</u> по телефòна?	Не <u>те</u> ли търсят по телефòна?

The short forms of both objects - direct and indirect - coincide only in the 1st and 2nd person in the plural.

USE

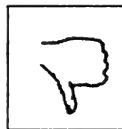
1. The full forms are used:
 - after a preposition, for example

ще до̀йдете
{
за̀д
с
при
 МЕН

2. at the beginning of the sentence, for example

Мен **ли** тѐрсите?

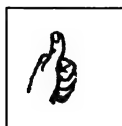
Аз **ли** тѐрсите?

3. When the logical stress of the sentence requires the common use of both full and short forms for greater emphasis

Асен го боли главà. - Нèго го боли главà.

Боли ме главà. - Мен(е) ме боли главà.

Мен ме боли главà.

Боли ме главà.

Нèго го обичам.

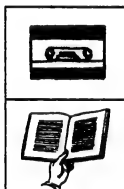
Обичам го.

Аз го обичам.

Аз ме боли главà.

Тòй го обичам.

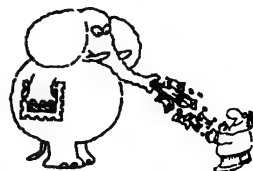
В ОБМЕННОТО БЮРО

Млада женà влиза в обмèнно бюрò на оживèн софийски булевàрд.

- Добър ден, бих искала да сменя малко пари. Не виждам обаче курсовете.
- Каква валута ви интересува?
- Какъв е курсът на долара?
- Можете да го видите на таблото вляво от вас. Днес е 1,98 лева за долар. Купувате или продавате валутата?
- Искam да купя лèвовe. Иma ли комисиòна?
- Не се тревожете, нашето бюрò не взима комисиòна.

Продавачът брой парите, след товà й ги подàва.

- Ето, заповядайте. Можете да ги преброите.
- Благодаря ви. Приятен ден!
- Довиждане!

ИЗРАЗИ

в обменното бюро – at the exchange
не виждам курсовете – I cannot see the selling rates
какъв е курсът на ... - what is the selling rate of ...
има ли комисиона – is there a commission

БЪЛГАРСКИТЕ ПАРИ

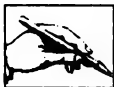
един лев		една стотинка
два лѐва		две стотинки
пет лѐва		пет стотинки
дѐсет лѐва		дѐсет стотинки
двайсет лѐва		двайсет стотинки
петдесѐт лѐва		петдесѐт стотинки

Note that the noun ПАРИ is always in the plural

Имаш ли някакви пари ?
Нямам много пари .
Нямам никакви пари .
Парите ми са малко.

УПРАЖНЕНИЯ

1. Работете по модела – Follow the pattern:

МОДЕЛ:

Познавате ли Сòфия?

Да, познавам я.

Разбира се, че я познавам

1. Разбирате ли каквò говòри тòзи мъж?
2. Познавате ли г-н Христов?
3. Виждате ли тèзи висòки сгради там?
4. Усещате ли вятъра?
5. Чувате ли мýзиката от рàдиото?
6. Харесвате ли сeмeйство Попови?
7. Ало, чувате ли ме?
8. Ѐскате ли тòзи вeстник?
9. Чувате ли се каквò говòрите?
10. Обичаш ли ме?

2. Работете по модела – Follow the pattern:

МОДЕЛ:

Къдè е?

Няма го.

1. Къдè са?
2. Къдè си е?
3. Къдè е Марин?
4. Тук ли е Ани?
5. Къдè са?
6. Тук ли сте?
7. Тук ли са?

3. Работете по модела – Follow the pattern:

МОДЕЛ:

Къде е детето?

Ето го.

- светофарът
- пътя за Пловдив
- таксито
- колата
- трамваят
- заводят
- полицаят

4. Работете по модела – Follow the pattern:

МОДЕЛ:

Търсят ме по телефона. Мен търсят.

1. Питат го за пътя.
2. Чакат те отвън.
3. Искат ме в компанията.
4. Гледам го по телевизията.
5. Слушам я по радиото.
6. Чуйте ни как пеем.
7. Питай ги къде е Университета.
8. Харесваме ви как работите.

5. Попълнете с *ми, ти, му, ѝ, ни, ви* или *им*. – Fill in with *ми, ти, му, ѝ, ни, ви* or *им*

1. Аз имам брат. Брат не живее при мен.
2. Христина има пари. Парите са в чантата.
3. Фред си купува карта за пътуване. Картата е в джоба
4. Всеки ден аз пътувам с автобус. Той спира зад кооперацията
5. Когà ще видя децата...?
6. Това е дядото на Здравка. Дядо е пенсионер.

7. Къдѐ са нàшите билѐтите? - Билѐтите са в джòба на панталòна
8. Брàт ми тук ли е вѐче? - Брàт те чàка.
6. Употребете един от прѐдлозите, посòчени в скòбите – Place in the most suitable preposition from the brackets
 1. Фред мнòго обича да пѣтува (в, под, из) градà.
 2. Борис всàка сѹтрин минàва (през, под, по) пòдлеза на пѣт (към, в, през) òфиса си.
 3. Тàзи сѹтрин трѣбва да излѣза (в, зад, от) кѣщи по-рàно.
 4. Тòзи старец всàка сѹтрин върви бàвно с кѹчето си (над, прѐд, по) алѐнте в пàрка.
 5. Качете се (по, на, от) нѣкое такси и отидете (към, до, от) бòлницата.
 6. Завийте (прѐд, покрай, на) ѳгъла, продължѐте (по, на, прѐд) ѹлицата и спрете (на, прѐд, в) светофарà.
 7. Как мòга да стигна от Орлов мост (на, към, до) парка?
 8. Трамвàят се движи сàмо (до, през, край) слѐдващата спѣрка.
 9. Пѣрво трѣбва да слезете (на, от, с) долния етàж.
 10. Вземѐте асансьора, с кòйто да се качите (от, до, с) 5-ия етàж.
 11. Ъ̀тре мòже да мина (с, през, от) теб, за да те видя.
 12. В 8 сутринта сѣм (от, сѣс, на) срѣща с дирѐкторите на отдѐли.

7. Изберете глагол от двойката, поставена в скоби. – Choose the proper verb from the couple in brackets

1. Трябва да (разберà, разбирам) с кой трамвай да стигна до центъра.
2. Фред редòвно си (купи, купува) билети от павилиòна за вестници на автобусната спìрка.
3. В недèля Ивàn обикновèно (става, стане) кòсно, (взème, взима) си вестник и го четè, докато си пие кафèто.
4. Мòля ви, разберèте, мнòго е вàжно да (стигам, стигна) наврème в бòлницата!
5. (Трèгна, Трèгвам) си от рàбота в 17,30 часà.
6. Всèки мèsец мàйката (изпрати, изпраща) парì на дъщеря си, която ùчи в друг град.
7. Не ìскам да (чакам, почакам) пòвече Ивàn, защòто закъснèвам за училище.
8. В сòбота съветът на дирèкторите (избира, избере) нòв управител на бàнката.
9. Всяко лятò (отидем, отиваме) на почивка, като (взèмем, взимаме) децàта сèс сèбе си.

8. Съставете колкото можете повече изречения, като изберете правилния по вид глагол – Make as many sentences as you can

Той Човèкът Тя Приятелката ми	чèсто обича да ìска да редòвно	вижда, види срèщне, срèща порèча, порèчва пусне, пуска сядà, сèдне купува, купи	товà момиче товà момчè на тàзи мàса в тòзи магазин сандвич писмò от нèго рàно сутринта
---	---	--	--

9. Вие и вашата приятелка/вашия приятел имате 500 лèва, който да похàрчите през почивните дни. Измислèте каквò да прàвите с тях. Преди всичко направèте списък на местèта, който искате да посетите, например:

- кьдè искате да обядвате
- кьдè да отидете през деня
- каквò да посетите вечертè
- кьдè да бьдете през нощтà

Направèте си и таблица на приблизителните разхòди

СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST

евтин	момѐнт	уйкенд
идвам (III)	оживѐн	хàрча (II)
бàнка	павилиòн	харѐсвам
билѐт	пари	худòжествен
броя	перфорйрам (III)	чàкам (III)
булевàрд	пешà	чѐсто
вѐстник	посетя (II)	чұвам
винаги	посещàвам (III)	
вино	посещѐние	
валиден	почàкам (III)	
валұта	превòзно срѐдство	
взѐма (I)	придружа (II)	
взймам (III)	продàвам (III)	
вйдя (II)	продàм (I)	
виждам (III)	пускам (III)	
всѐки	пусна (I)	
вървя (II)	разбирам (III)	
говòря (II)	разберà (I)	
заверявам (III)	разговàрям (III)	
изпòлзвам (III)	редòвно	
изпрàтя (II)	скъп	
изпрàщам (III)	смѐням (III)	
кàрта	сменя (II)	
кòлко	спирка	
кұпя (II)	стигна (I)	
колѐжка	стотинка	
комисиòна	стрұвам (III)	
купұвам (III)	съгласявам (III)	
лев	таблò	
междуврѐменно	трамвай	
метрò	тролѐй	

УРОК № 15

НА ЕКСКУРЗИЯ

Асен и Петър са двама приятели. Те са заедно от 1980 година - още от ученическите си години. И двамата отскоро имат семейства. Съпругите им също са приятели.

Наш репортер е сегà при тях, за да разберем малко повече за намеренията им за следващите дни.

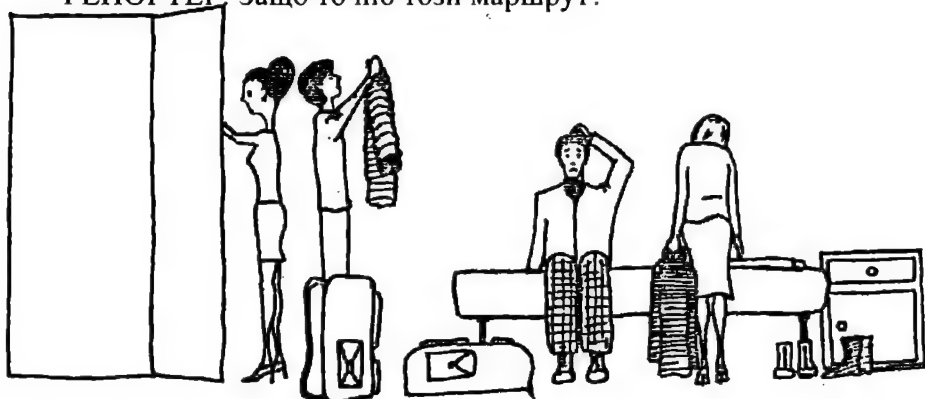
РЕПОРТЕР: Здравейте! Виждам, че тук царя голямо оживление - усилено се подготвят багажи - тръпат се дрехи, обувки, храна. Каква е причината за тази трескава подготовка?

АСЕН: Искаме да отидем на екскурзия. Всички сме в отпуск и имаме намерение да го прекараме добре.

РЕПОРТЕР: Какви идеи имате?

ЖЕНАТА НА АСЕН: Петър и жена му утре летят със самолет до Бургас, а аз и мъжът ми смятаме да отидем с кола до там. Оставаме да спим при родителите на Петър, а на другата сутрин всички заедно пътуваме на северозапад към Велико Търново.

РЕПОРТЕР: Защо точно този маршрут?

ЖЕНАТА НА ПЕТЪР: Защото трябва да видим старата българска столица. Срамът е човек на моите години да не познава историята си и този прекрасен град. После смятаме да посетим близките Боженци, Трявна и Арбанаси.

РЕПОРТЕР: Това ли е цялата екскурзия?

ПЕТЪР: Разбира се, че не. После ни очаква едно изкачване на Балкана...

РЕПОРТЕР: Имате ли готовност за такъв планински поход?

ПЕТЪР: Естествено. Ще бъдем със специални екипи и раници, за да можем и да се катерим, и да издържим дългите преходи.

РЕПОРТЕР: Петре, ти си градски човек, няма да издържиш...

ПЕТЪР: Ще издържам, ще видите. Така добре съм трениран, че ще бъдете много изненадани.

ЖЕНАТА НА АСЕН: После разглеждаме Копривщица - искаме да видим старите къщи там, на другия ден ще сме из стария Пловдив и след това се прибираме вкъщи.

РЕПОРТЕР: Всичко това звучи много романтично.

АСЕН: Да, защото ние сме романтични хора.

РЕПОРТЕР: А колко дни ще сте на път?

ПЕТЪР: Около 10 дни.

РЕПОРТЕР: Имате ли осигурено нощуване?

ЖЕНАТА НА ПЕТЪР: Във Велико Търново сме на хотел, а после ще бъдем в частни къщи.

РЕПОРТЕР: Благодаря ви, пожелавам ви приятно пътуване. Чакам да видя снимки след това.

АСЕН: Разбира се.

ИЗРАЗИ

те са заедно от 1980 година – they have been together since 1980
ученически години – school-years
трескава подготовка – a feverish preparation
да отидем на екскурзия – to make an excursion
всички сме в отпуск – we're all on holiday
да прекараме добре – to have a good time

на другата сутрин – next morning
 срамотѐ е – it is a shame
 на моите години – at my age
 ... градски човек – a townsman
 (осигурено) ношѐване – a booked accommodation

ИЗРАЗЯВАНЕ НА БЪДЕЩЕ ВРЕМЕ - FUTURITY

There are two ways of expressing the futurity

1. by means of the Present Simple Tense

- when the action is to take place or is forthcoming

Утре пътувам за Пловдив.

Петър и жена му летят за Бургас със самолет. (скоро, утре, преди това)

(Compare to the Present Tense: *Петър и жена му обичат да летят със самолет.*)

- when expressing habitual actions – timetables, schedules, etc.

Автобусът тръгва в 18,30 ч. вечерта .

Самолетът излита след половин час.

2. By means of the Future Tense, which, in general, is formed by the particles **ЩЕ(+)** or **НЯМА (-)** + verb of the Present tense.

БЪДЕЩЕ ВРЕМЕ НА ГЛАГОЛА “СЪМ” “БЪДА”* - FUTURE TENSE OF THE AUXILIARY VERB “СЪМ” (“БЪДА”)

+		-	?	?-
аз	бъда	бъда	бъда	бъда?
ти	бъдеш	бъдеш	бъдеш	бъдеш?
той/тя/то	ЩЕ бъде	НЯМА бъде	ЩЕ бъде ЛИ?	НЯМА бъде
ние	бъдем	ДА бъдем	бъдем	ЛИ ДА бъдем?
вие	бъдете	бъдете	бъдете	бъдете?
те	бъдат	бъдат	бъдат	бъдат?

	+	-	?	?-
аз	съм	съм		съм
ти	си	си		си
той, тя, то	е	НЯМА ДА е		НЯМА ЛИ ДА е
ние	ЩЕ сме	сме		сме
вие	сте	сте		сте
те	са	са		са

- Ътре ЩЕ БЪДЕМ в Плòвдив. = Ътре ЩЕ СМЕ в Плòвдив.

ПОДЧИНЕНИ ИЗРАЗИ ЗА ПРИЧИНА И ЦЕЛ - SUBORDINATE CLAUSES OF REASON AND PURPOSE

Защо искате да пътувате? - Искаме да пътуваме, защото трябва да видим старите градове.

Толкова съм изморен, че искам да си легна веднага.

ВЪЗВРАТНИ ЧАСТИЦИ “СЕ” - THE REFLEXIVE PARTICLE “СЕ”

The reflexive particle “се” is unchangeable and stands in front of or after the verb it refers to.

възвратно-лични (засягат един човек)	възвратно-взаимни (засягат отношенията между много хора)	възвратно-безлични
къпя се мия се боя се	бия се (с някой друг) срещам се уважавам се	съмва се пуши се шуми се яде се пие се

Аз и ти се разбърме.

Аз разбърмам теб.

Ние взаимно се разбърме.

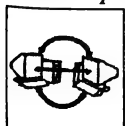
Ние се разбърме едн и друг.

Ник и Пит си ходят на гòсти.

Пит ходи на гòсти на Ник.

Те си ходят на гòсти помежду си.

Те си ходят на гòсти едн на друг.

There is another reflexive particle “си” - see Урòк № 12

ПОКАЗАТЕЛНИ МЕСТОИМЕНЕНИЯ - DEMONSTRATIVE PRONOUNS

1. denoting things and persons

	БЛИЗКИ ПРЕДМЕТИ	ДАЛЕЧНИ ПРЕДМЕТИ
м.р.	тòзи/тоя	òнзи/оня
ж.р.	та̀зи/тая	она̀зи/оная
ср.р.	това̀/туй	онòва̀/онуй
мн.ч.	тèзи/тия	онèзи/ония

The forms **тоя**, **тая** etc., are mainly used in the colloquial speech, they are often used also as a sign of negative attitude which means that they should be applied with caution'

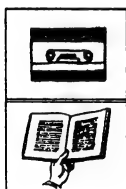
2. denoting characteristics of things and persons

м.р.	такъ̀в, онакъ̀в, инакъ̀в, толкав*
ж.р.	така̀ва, онака̀ва, инаква, толкава*
ср.р.	такова, онакова, инакво, толкаво*
мн.ч.	такй̀ва, онакѝва, инакви, толкави*

* - rare in use

3. denoting quantity - то̀лкова/толко̀з

4. demonstrative adverbs – тук/там

ВЕЛИКО ТЪРНОВО

Велико Търново се намира в централната част на България и е един от големите ѝ градове - в него живеят повече от 100 000 души. Той е важен кръстопът между северната и южната част на страната, както и между столицата и Черноморието.

Велико Търново е град с богата история. В древността той е столица на Втората българска държава и между XII и XIV век там се намират царският дворец и най-големите църкви. Не случайно първата част от името на града е прилагателното "велик", което е синоним на голям, силен, властен.

Днес Велико Търново е важен туристически обект. Градът привлича вниманието с уникалната архитектура на крепостта, построена на хълма Царевец, която и сега пази атмосферата на типичен средновековен град. Царевец е ограден с високи крепостни стени и е трудно достъпен, тъй

Крепостта "Царевец" - Велико Търново

като около него минава река Янтра. Във Велико Търново са и архитектурните шедеври на един от гениалните български строители - майстор Кольо Фичето - сгради и мостове, които функционират и сега, векове след своето създаване.

Във Велико Търново се провеждат множество международни културни, спортни и образователни форуми. През 2002 г. градът ще бъде домакин на международна конференция по проблемите на чуждоезиковото обучение.

(по материали от Интернет)

ИЗРАЗИ

град с богата история – a town with a rich history

той привлича вниманието – it attracts notice

типичен средновековен град – a typical town of the Middle ages

трудно достъпен – difficult of access

архитектурни шедеври – architectural masterpieces

функционират и днес – they still keep their original function

провеждат се – take place

международна конференция по проблемите на чуждоезиковото обучение – international conference on foreign-language teaching

УПРАЖНЕНИЯ

1. Transform the following sentences making the subject object of the sentence and the object - subject.

МОДЕЛ:

Аз го обичам. - Той ме обича.

Аз	ви	гледам.
Пётър	ни	виждаме.
Ти	ги	чувам.
Валя	я	разказва.
Хората	ги	чете
Вие	ме	гледате
Пётър и Валя	ме	срещат.
Ние	го	чакаме.

2. Работете по модела – Follow the pattern:

МОДЕЛ

Г-жа Попова разбира г-н Попов.

И той я разбира.

Следователно **те се разбират.**

1. Пётър уважава колегата си.
2. Съпругът помага на съпругата си.
3. Илияна пише писма на брат си.
4. Аз ще ходя на гости на Иван.
5. Приятно ми е да те видя.
6. Ние не познаваме новите си колеги.
7. Господин Х. обича да разказва истории на госпожа Х.
8. Не правя подаръци на приятелите си.

3. Работете по модела – Follow the pattern:

МОДЕЛ:

Изморен съм. Не мога да правя нищо.

Толкова съм изморен, че не мога нищо да правя.

1. Тя е хубава. Всички се обръщат след нея.
2. Мостовите на Кольо Фичето са построени гениално. Те и днес се използват.

3. Петър и Асен си приличат. Всички мислят, че са братя.
4. Репортерът е впечатлен. Исква му се да тръгне с групата.
5. Мениджърът е опитен. Може да ръководи без проблем огромна компания.
6. Илияна знае чужди езици. Може да се оправи навсякъде по света.
7. Обиден съм. Няма да отида на срещата.
8. Бързам. Не мога да ти обърна внимание.
9. Хитри са. Могат да излъжат всеки.
10. Вие сте мили. Не знам как да ви благодаря.

4. Поставете **на**, където е необходимо – Fill in the preposition **на**, when necessary

1. Тя чака приятеля си.
2. Той не може да помогне майка си.
3. Обичаме детето си.
4. Обаждаш ли се родителите си, когато излизаш?
5. Кажй брат ми, че излизам.
6. Не мога да предложа гостите нищо.
7. когò да се обадя, ако имам нужда от помощ?
8. Виждаш ли онази кола там?
9. Каквò да пожелаая Николай?
10. Трябва да помогна съпругата си вкъщи.
11. Искам да изпратя еднò писмò семейството си.

5. Отговорете на въпросите – Answer the questions:

1. Днес следобед ще си бъдеш ли вкъщи?
Да,
2. Довечера приятелите ти ще бъдат ли с нас?
Не,
3. Сутринта ще бъдете ли в офиса?
Да,
4. Утре по обяд гостът ще бъде ли в хотела?
Не,

5. През лятото Ралица ще бъде ли в чужбина?

Не,

6. Ще бъдете ли в библиотеката до един час?

Да,

7. Няма ли да бъдем с Петрови на партито?

Да,

8. Няма ли да сте уморени след пътуването?

Не,

9. Няма ли да бъдат в ресторанта довечера?

Да,

6. Поставете “се” или “си” – Fill in the blanks with “се” or “си”

1. Петър пътува с жена и ще ни чака в Бургас.

2. Двете семейства приготвят за пътуване.

3. Двете семейства приготвят багажа.

4. Те искат да срещнат с много хора и да
разходят из старите градове.

5. Късно е. Веднага лягай.

7. Поправете грешките, където ги има. – Correct the mistakes, if any

1. Х. се качва от колата.

2. Трябва да слезете на автобуса от третата спирка.

3. Имаме конференция по екология.

4. Искаме да отидем в екскурзия в планината.

5. Смятаме на другия ден да се разходим пред стария Пловдив.

6. Готов ли си за това?

7. През лятото излизаме в отпуск и отиваме по море.

8. Колко дни ще сте в път?

9. Миняваме през паметника, завиваме наляво и тръгваме на
улицата.

10. Хайде да отидем в театър.

8. Измислете подходящ отговор на въпросите: - Think up suitable answer to the questions below:

1. Защо винаги си оставяш обувките в коридора?
2. Защо ядеш толкова малко?
3. Защо пиеш толкова много?
4. Защо не искаш да излезем довечера?
5. Защо не заминем някъде на екскурзия?
6. Защо майка ти ме гледа така?
7. Защо трябва да ти се обаждам преди да изляза?
8. Защо котките обичат мляко?

СПИСЪК НА ДУМИТЕ - WORD LIST

архитекту̀ра	приби́рам се (III)
атмосфе́ра	приго̀твям
бия́ (I)	проя̀ва
бо́я се (II)	ра̀ница
ва̀жен	репо̀ртѐр
ви́дя (II)	сгра̀да
ви́ждам (III)	специ́ален
гото̀вност	срамота̀
дома́кин	сре́дновековен
достъ́пен	сре́щам (III)
еки́п	ста̀р
екску̀рзия	ува̀жавам (III)
звуча́ (II)	уника̀лна
иде́я	функцио̀на̀лност
издър́жа (II)	храна̀
издър́жам (III)	хълм
изка̀чване	ца̀рски
квартира̀	центра̀лен
конфе́ренция	ча́кам (III)
кре́постен	ча̀стна
кръсто́път	шедьо̀вър
кѝ́пя се (I)	
мия́ се (I)	
мост	
нощу́ване	
ограде́н	
оживле́ние	
о̀тпуск	
подгото̀вка	
позна́вам	
прекра́сен	
прибе́ра се (I)	

УРОК № 16

ВАКАНЦИЯ

Калина и Асен се срещат случайно на морето. Тя е със съпруга си, а той - с високо и красиво чърнокосо момиче.

АСЕН: Калина, здравей!

КАЛИНА: Асене! Каква изненада! Много се радвам да те видя тук. Как си?

АСЕН: Отлично, благодаря. Радвам се, че ви срещам на толкова прекрасно място. Запознайте се с приятелката ми, Кармен - тя е испанка, но говори малко български. Кармен, това е Калина, моя колежка, а това е нейният съпруг.

КАРМЕН: Приятно ми е.

КАЛИНА: Откога сте тук?

АСЕН: От около два дни и ще останем тук около седмица. Ще живеем в къщата на майка ми. Преди това бяхме на планина, после бяхме при един приятел в Мелник и сега се забавляваме на морето.

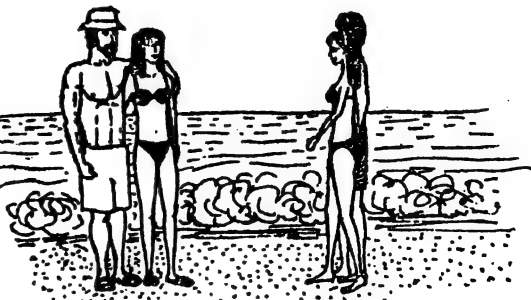
КАЛИНА: Значи правите голямо пътуване.

АСЕН: Наистина. Между другото, какви са плановете ви за вечерта?

СЪПРУГЪТ НА КАЛИНА: Засега нямаме ясна идея. Обикновено ходим на ресторант, после на разходка и завършваме в някой бар или дискотeka.

АСЕН: Ако сте свободни, мисля, че довечера можем да вечеряеме някъде заедно. Ти какво ще кажеш, Кармен?

КАРМЕН: Разбира се. Нямам нищо против.

КАЛИНА: За нас ще бъде удоволствие. А къде?

АСЕН: Хайде да отидем в хубавия ресторант на плажа. Кухнята е чудесна, а и ще можем да гледаме морето. Вечер то е много красиво.

КАЛИНА: Страхотно! Къде да се срещнем?

АСЕН: Нека да се видим направо в ресторанта. Аз ще запазя маса. С Кармен ще ви чакаме там в 19,30.

КАЛИНА: Чудесно, благодаря ти. Ще се видим довечера. Чао!

АСЕН И КАРМЕН: Чао! До довечера.

ИЗРАЗИ

случайно – by chance

каквa изненада! – what a surprise!

Много се радвам да те видя тук – I'm very glad to meet you here

тя говори малко български – she speaks a little Bulgarian

откога сте тук – how long have you been here

забавляваме се – we're enjoying ourselves

нямам нищо против – I do not mind

ходим на разходка – we go for a walk

кухнята е чудесна – the food is delicious

къде да се срещнем – where shall we meet

ще се видим довечера – see you tonight

Отговорете на въпросите към текста

Къде се срещат четиримата?

Какво прави Асен, когато вижда, че Калина не познава Кармен?

Откога Асен и Кармен са в града?

Къде ще отседнат Асен и Кармен?

Какво обикновено прави Калина вечер?

Какво ще правят те вечерта?

Какво е предложението на Асен за вечерта?

Кога и къде ще се срещнат двете двойки?

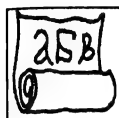
Как?... да йскаме съвет или разрешение – How to ask for advise or permission

Къдѐ ДА се срѣщнем?

Йскате ли ДА отидем на рѣсторант?

ДА отворя ли вратата?

Мога (мѡже) ли ДА отворя вратата?

ОТНОСИТЕЛНИ МЕСТОИМЕННИ НАРЕЧИЯ – THE RELATIVE ADVERBS

за място	къдѣто Къдѣ йскаш да отидем? - Къдѣто кажеш.
за начин	както Как пиеш чая? - Както и ти - без захар.
за време	когато Когà да излѣзем? - Когàто йскаш.
за причина	защѡто Защѡ питаш? – Защѡто йскам да знам

УПОТРЕБА НА “КАТО” – USES OF “КАТО”

като
 as
like
when

 Лидия Павлѡва работи **като** секретарка.
 Ние сме **като** братя.
 Ще се върна, **като** свърша работата.
 = ...**когато** свърша работата.

Sometimes **като** replaces **когато** in the colloquial speech

Като се върнеш, обади се на Иванѡв, instead of

Когàто се върнеш, обади се на Иванѡв.

Като се вѣдим, ще говорим, instead of

Когàто се вѣдим, ще говорим.

Мѡжеш да караш колà, като пораснеш, instead of

Мѡжеш да караш колà, когàто пораснеш.

БЪДЕЩЕ ВРЕМЕ – THE FUTURE TENSE

I. FORMATION

1. Affirmative +

ЩЕ + глагол в сегашно време

единствено число	множествено число
аз изляза	ние излезем
ти ЩЕ излезеш	вие ЩЕ излезете
той/тя/то излезе	те излязат

2. Negative -

НЯМА ДА + глагол в сегашно време

единствено число	множествено число
аз изляза	ние излезем
ти НЯМА ДА излезеш	вие НЯМА ДА излезете
той/тя/то излезе	те излязат

3. Interrogative ?

ЩЕ + глагол в сегашно време + ЛИ?

единствено число	множествено число
аз чакам	ние чакаме
ти ЩЕ чакаш ЛИ?	вие ЩЕ чакате ЛИ?
той/тя/то чака	те чакат

4. Negative-interrogative ?-

НЯМА ЛИ ДА + глагол в сегашно време

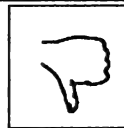
единствено число	множествено число
аз помогна?	ние помогнем?
ти НЯМА ЛИ ДА помогнеш?	вие НЯМА ЛИ ДА помогнете?
той/тя/то помогне?	те помогнат?

As you know from the previous lesson, the future tense of “съм” has two alternatives:

1. ще бъда, бъдеш etc.,

2. ще съм, ще си etc.,

but **only** the “бъда, бъдеш” form is used in the interrogative

*Ще бъдеш ли вкъщи тази вечер?
Ние ще бъдем ли с тях в Англия?
Те ще бъдат ли уморени след
пътването?*

*Ще си ли вкъщи тази вечер?
Ние ще сме ли с тях в Англия?
Те ще са ли уморени?*

II. USE

Future tense is used to denote some action or a state of being, which is supposed or expected to take place at a time following the moment of speech.

*Къде ще живеете, когато дойдете в София?
Няма да започнем вечерята без нея.*

The Bulgarian Future Tense corresponds to the English Future Simple Tense, Future Continuous Tense and the other ways of expressing futurity in English.

Ще те чакам в три часа.

*I'll be waiting for
you at 3 o'clock.*

Няма да дойда на рождения ден.

*I'm not coming to
the Birthday party.*

*Кой ще се грижи за къщата
следващия месец?*

*Who is going to
look after the house
next month?*

Bulgarian
Future Tense

English

Future Simple Tense

Future Continuous Tense

other forms of expressing
futurity - to be going to,
Present Simple, etc.

Present Simple as a near future activity

ЛИЧНИ МЕСТОИМЕНЕНИЯ (ОБОБЩЕНИЕ) – THE PERSONAL PRONOUNS (SUMMARY)

		именителна форма	винителна форма	дательна форма
ед.ч.	1 л.	аз	мен(е)/ме	на мен(е)/ми
	2 л.	ти	теб(е)/те	на теб(е)/ти
		той	него/го	на него/му
	3 л.	тя	нея/я	на нея/й
		то	него/го	на него/му
мн.ч.	1 л.	ние	нас/ни	на нас/ни
	2 л.	вие	вас/ви	на вас/ви
	3 л.	те	тях/ги	на тях/им
възвратно-лично		себе	себе/се	на себе/си

ОБРАЗУВАНЕ НА ГЛАГОЛИ ОТ СВЪРШЕН И НЕСВЪРШЕН ВИД - FORMATION OF THE VERBS OF THE PERFECTIVE AND THE IMPER- FECTIVE ASPECT

1. Formation of the verbs of the perfective aspect with prefixés

In Bulgarian this method is basic and it changes both the aspect and the lexical meaning of the word.

2. Newly-created verbs of the perfective aspect can once again form secondary verbs of the imperfective aspect by means of the suffix **-ва** (несвършен вид II), i.e

несв. вид I	свършен вид	несвършен вид - II
пйша	над-пйша mark	надписвам
	за-пйша enroll	записвам
	под-пйша sign	подписвам
	на-пйша write	написвам
	до-пйша finish writing	дописвам
	пре-пйша copy	преписвам
	по-пйша write a little	пописвам
	в-пйша register	вписвам

несв. вид I	свършен вид	несвършен вид - II
пия	пре-пия overdrink от-пия take a sip из-пия toss down на-пия get drunk до-пия finish drinking	препивам отпивам изпивам напивам допивам

несв. вид I	свършен вид	несвършен вид - II
мисля	раз-мисля reflect за-мисля plan, по-мисля think for a while из-мисля invent пре-мисля think over	размислям замислям помислям измислям премислям

3. By means of the suffix **-на**

This suffix changes the aspect, but only introduces a new shade of the meaning. It can denote the beginning or the end of the action.

many times

once

бутам

бутна

падам

падна

ритам

ритна

чукам

чукна

мушкам

мушна

мълча

млъкна

Note that the stress never falls onto the suffix **“-на”**.

The Future Tense takes mainly verbs of the perfective aspect, though there might appear verbs of the imperfective aspect, when denoting habitual actions

Всёки ден стàвам в 7 часа.

Често купувам вестници

Утре ще стàна в 9 часа.

Утре ще купя списàние.

Всёки ден облìчам костюм

След рàбота отìвам вкъщи.

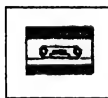
Утре ще облекà джìнси и пуловер.

Утре ще отìда на гòсти.

СВЪРШЕН И НЕСВЪРШЕН ВИД С ИМПЕРАТИВ

СВЪРШЕН ВИД	НЕСВЪРШЕН ВИД
Допиши си домашното!	Пиши писма̀ по-често!
Взѐми си още кейк	Всѐки ден си взѐмай лекарствата!
Изпий си лекарството!	Пийте ко̀ка-ко̀ла!
Прочети то̀зи вѐстник!	Четете вѐстник "Днес"!
Затвори прозореца!	Затваряй прозорците, за да не изстива стаята!
Почакай малко!	Чакай!

НА МОРЕ

Фред и Николай си говорят за своите ваканции:

ФРЕД: Николай, разкажи ми как прекарваш лятната си ваканция.

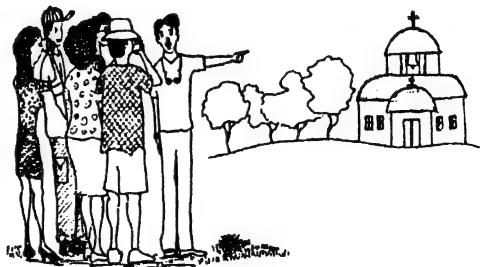

НИКОЛАЙ: Лятно време ходя на почивка. В България има много курорти, които задоволяват всякакви вкусове. Едните

са на Черно море, други в планините; някои са скъпи, други - не толкова. Аз от две години ходя в Созопол, един прекрасен град на юг от Бургас. Обикновено с мѐето семейство наемаме една много красива стара къща или отсядаме в хотел. По Черноморието всяко лято идват много чужденци от различни страни: Англия, Германия, Гърция, Русия и други. Идват на групи за по 15-20 дни и си отиват.

ФРЕД: Има ли много българи в града?

НИКОЛАЙ: Разбира се, там ходят не само чужденци, но и много българи. Освен това на всяка чужда група има един българин или българка преводач. Понякога и аз ходя там като преводач на английски или американски групи.

ФРЕД: Какви хòра идват в тòзи град?

НИКОЛАЙ: Идват хòра с различни професии - инженèри, журналисти, учители, бизнесмени. Всички си тръгват подмладèни и вèсели.

ФРЕД: Навя̀рно е мнòго хубаво там?

НИКОЛАЙ: Прекрасно е.

ФРЕД: Имаш ли снимки от Созопол?

НИКОЛАЙ: Разбира се. Ето, виж тèзи албуми. В тях има снимки не сàмо от там, а и от други градовè. Сигурно ще ти харèsат.

ИЗРАЗИ

лятно врème – in the summer

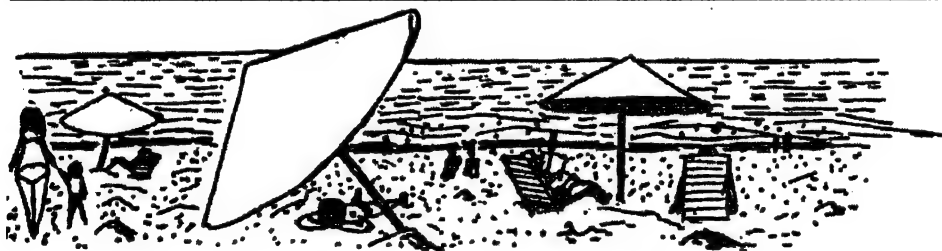
задоволяват всякакви вкùсове – satisfy every liking

не тòлкова – not that much

идват на грùпи – they come into groups

не сàмо от ..., но и от ... - not only ... but also from ...

Сигурно ще ти харèsат – Probably you'll like them

УПРАЖНЕНИЯ

1. След богатата вечеря четиримата отиват на разходка. Съпругът на Калина разговаря с Кармен. Тя обаче не говори добре български и прави грешки. Прочетете и ги поправете.

МОДЕЛ:

Да, тя е много хубав. Вашата страна има много хубав природа.

Да, тя е много хубава. Вашата страна има много хубава природа.

- Кармен, харесваш ли страната ни?

- Да, тя е много хубав. Вашата страна има много хубав природа.

- За първи път ли си тук?

- Миналата година ние с Асен бяха тук, но бяха само в София.

Никога няма да забрави вашата хубава планина Витоша. Но сега ние има повече време за пътуване.

- Къде бяхте преди да дойдете на морето?

- Бяхте на планина, после бяха на гости при неговия приятел.

- А след това къде ще пътувате?

- Ние ще бъдем тук още две седмицата, а после аз сама ще отивам в Пловдив, за да види градовете.

- Не те ли е страх да пътуваш сама?

- Не, мога да отида там без проблем. Ще пътува с влак.

- Къде е по-добре - в България или в Испания?

- И Испания, и България са красиви. Но тук, в Испания, хората са по-богати. Това е разлика. А и в България времето не е толкова

горещ, колкото там. Тук често валият дъжд.

- Харесваш ли морето?

- Да, ние обичаме да разхождаме се на плажа, особено рано в сутрин и във вечер.

- Ще дойдеш ли с нас утре да поплуваме?

- Не, аз не мога да плувам и затова няма ида.

- Колко жалко! А каква е твоята професия?

- Съм лѐкар.
- Товà е интерѐсна профѐсия.
- Да, но е трѹдно. Аз трѹбва да си мнòго концентрирана, за да рабòти добрѐ. Когàто рабòтя цял ден, вѐчер съм уморѐн и не мòже спи добрѐ през нощѹт. Затовà йска да йдва чѐсто тук на почѹвка.

2. Работѐте по моделите – Follow the patterns:

1. МОДЕЛ

Калин спи. Аз ще рабòтя.

Докато Калин спи, аз ще рабòтя.

1. Пѐтъо чете. Мàйка му готви.
2. Аз говòря. Вие мълчите.
3. Борис чете. Учениците пѹшат.
4. Глупакѹт мечтàе. Умният рабòти.
5. Гòстите се настаняват. Домакинѹта подрѐжда мàсата.
6. Ние сме на кино. Остàналите се разхòждат.
7. Грее слѣнце. Навѣн е топло.

2. МОДЕЛ:

Аз ще пѹя, а тя ще ядѐ. (**ние** - **вие**)

Ние ще пиѐм, а **вие** ще ядѐте.

1. Аз ще пѹша, а тя ще чете. (те - аз)
2. Докато тòй чисти Колàта, аз ще поглѐдна списàнието. (те - вие)
3. Тя ще пиѐ кафѐ, а аз ще пѹя мляко. (аз - тя)
4. Като се качим в автобѹса, ще сѐднеш до прозòреца. (те - тя)
5. Ако купиш тàзи картина, аз нѹма да ти говòря. (те - ти)
6. Когàто влѐзеш в стàята, ще загася телевизора. (ние - вие)

3. МОДЕЛ:

Сегà **пийша** писмò.

След като го **напийша**, ще отида до пòщата и ще го пусна.

1. Сегà подписвам вàжни докумèнти. След като,
ще ти се обàдя.
2. В момèнта пия кафè. Като, ще изпùша
еднà цигàра.
3. Асен предстàвя Кармèn на приятелите си. След като
....., те ще отидат да вечèрят някùдè заедно.
4. Сегà мисля по проблема. След като, ще ти
съобщя решèнието си.
5. Отивам да купùвам кафè. След като, ще ти го
донеса.
6. Всяка сùтрин си четà вèстника. След като,
отивам на рàбота.
7. През лèтните вечèри се разхòждам край морèто. След като
....., се прибìрам.

4. Задайте въпрòси към подчертаните думи –
Ask questions to the words in bold type

Когàто дòйде лятото, Николай **хòди** на почивка.

Каквò прави Николай през лятото?

1. Когàто има туристически грùпи, Николай **им показва**
забележителностите на курорта.
2. Калина срèща **Асен** на морèто.
3. Вèчер Асен и Кармèn хòдят **на ресторàнт**.
4. Асен и Кармèn са заедно, **защòто** се обичат.
5. След вечèрята ще се разхòдим,
6. **Ще се вèдим** направо в ресторàнта.
7. Обичам да пия кафèто **с мляко**.
8. Ще дам **на колèгите** някои докумèнти.

5. Превърнете глаголите от свършен в несвършен вид –
Turn the verbs from the perfective into the imperfective aspect.

МОДЕЛ:

За рождения ден на майка ми ще ѝ **подаря** нова рокля.
Ти винаги ѝ **подаряваш** много хубави неща.

1. През лятото ще отидем на екскурзия в чужбина.
Вие винаги
2. Довечера ще напиша писмо на родителите си.
Ти винаги
3. Искам да ти дам една много интересна книга.
Ти винаги
4. Г-н Х. ще се оплаче в полицията от шума, който вдигате.
Той винаги
5. И да кажа на Мария, тя няма да разбере.
Мария никога
6. Не мога да вляза без разрешение.
Ти никога
7. Обещавам, че ще завърша книгата след месец.
Ти я от една година насам.
8. Ще подпиша документите веднага.
Ти ги вече три часа.
9. Ще кажа на майка каквo правиш.
Ти винаги ѝ

6. Отговорете отрицателно на въпросите – Give a negative answer:

Ще бъдеш ли вкъщи утре вечер?
Ще ходите ли на концерт в неделя?
В залата ли ще бъдете?

7. Превърнете изреченията от бъдеще в сегашно време, като замените **утре, следобед, довечера** и т.н. с **често, всеки ден, понякога** и т.н. – Turn the sentences into the Future tense, replacing **утре, следобед, довечера** with **често, всеки ден, понякога** etc.

Утре ще напиша писмата.

След два часа ще изпия лекарството.

Утре ще прочета списанието.

Следобед ще подпиша документите.

Довечера ще се прибера, ще почета книга и след това ще си легна.

СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST

албѹм
вакѹнция
вкѹс
всѹкакѹв
глѣдам (III)
говѹря (II)
джинси
довѣчера
завѣршвам (III)
запѹзя (II)
изненѹда
колѣжка
концѣрт
лекѹрство
мѹсто
наѣма (I)
наѣмам (III)
отѹивам си (III)
отида си (I)
отлѹчно
план
плѹвам (III)
подмладѣн
разкаѹжа (I)
ресторѹнт
срѣщам (III)
срѣщна (I)
счѹпя (II)
трѣгвам си (III)
трѣгна си (I)
хѹдя (II)
чакам (III)

УРОК № 17

ЯДЕМ, ЗА ДА ЖИВЕЕМ, А НЕ ЖИВЕЕМ, ЗА ДА ЯДЕМ

Ако в древността храненето е условие за оцеляване на човечеството, днес за повечето хора на нашата планета то е удоволствие, лукс, а понякога и излишество. Днес човекът може да яде всякаква храна, защото познава цялото й изобилие и разнообразие. Когато говорим за съвременно хранене обаче, не бива да забравяме, че над всичко господстват две фикс-идеи: естествените продукти и диетите. Да се храним съвременно не означава да гладуваме или да ядем само сандвичи.

Една стара китайска поговорка казва: “Закъската си изяж сам, обяда раздели с приятеля си, а вечерята дай на врага си”.

Какво всъщност означава режим на хранене? Не да сядаме на обяд с готварска книга, таблица с калориите или речник, а да знаем от какво се нуждае нашият организъм, за да останем здрави, енергични и млади. Основното условие за това е храната да бъде прясна, вкусна и здравословна. В нея трябва да има и зеленчуци, и плодове, и месо, и подправки, и чаша-две хубаво вино, и не на последно място - добри приятели за компания.

Когато човек преяжда или се храни нередовно, той пълнее и боледува. Когато човек се храни лошо, той става тъжен и това състояние вреди на здравето му. Истината е в спазването на златна среда - ние трябва да се храним, за да живеем, а не трябва да живеем, за да ядем.

ИЗРАЗИ

в древността – in antiquity
 услòвие за оцеляване – a question of survival
 готварска книга – a cookery book
 оснòвното услòвие – the main point
 не на послèдно място – last, but not least
 златната средà – the golden mean

ОБОБЩИТЕЛНИ МЕСТОИМЕННИЯ - THE UNIVERSAL PRONOUNS

Formed by means of the prefixes *вся-*, *все-* added to the corresponding interrogative pronoun

	лица и прèдмети	признаци	количество
мъжки род	всèки	всякакъв	всички(ят)
жèнски род	всяка	всякаква	всичка(та)
срèден род	всяко	всякакво	всичко(то)
мнòжествено числò	всèки	всякакви	всички(те)

	за място	за врèме	за нàчин
местоименни нарèчия	(на)всякъдè	всякога	всякак

ОСОБЕНИ СЛУЧАИ НА МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО - PLURAL OF NOUNS - SPECIAL CASES

м.р.

мъж - мъжЕ

кон - конЕ

път - пъТИЩА

вятьр - ветрОВЕ

цèнтър - цèнтрОВЕ

ден - дни

гост - гèсти

брат - братЯ

внук - внуци

ср.р.

чудо – чудЕСА

небè – небеСА

Гатанки:

Баща и син и баща и син отиват на лов и хващат три заека.
Като се връщат, всеки от тях носи по един заек. Кòлко дýши
са и какви роднини са те?

(мня и нис ‘аща - ащи)

На една нива работят мъж и жена. Край тях минава един човек и
ги поздравява: “Добрò úтро, мъжо и жено!” Жената отговаря: “Ние
не сме мъж и жена, а майката на този мъж е на моята майка свекърва.”
Какви роднини са тези хора?

(аща и ащи)

**ОБРАЗУВАНЕ НА НЕСВЪРШЕН ОТ СВЪРШЕН
ВИД – VERBS OF THE IMPERFECTIVE ASPECT
FORMED BY MEANS OF A SUFFIX**

Secondary verbs of the perfective aspect formed by means of the suf-
fix **-на** (чукна, викна, литна, мигна), as well as 50 basic verbs, can form
verbs of the imperfective aspect by means of the suffixes **-а-, -я-, -ва-, -ява-**

несвършен	свършен	несвършен II
чúкам	чúкна	чúквам
мигам	мигна	мигвам
ритам	ритна	ритвам
	дам	давам
	реша	решавам
	взема	вземам
	(пре)броя	(пре)бройвам
	отида	отивам

2. By changing the root-vowel

свѣршен	несвѣршен
вля̀за	вля̀зам
сля̀за	сля̀зам
отво̀ря	отво̀рям
отгово̀ря	отгово̀рям
отмо̀ря	отмо̀рям
спра̀	спира̀м
раздѐра	раздѝрам
разбѐра	разбѝрам

3. By changing the root-consonant

	свѣршен	несвѣршен
т-щ	изпра̀тя пла̀тя	изпра̀щам пла̀щам
д-жд	ро̀дя по̀дредя̀ до̀ведя̀ вѝдя	ра̀ждам по̀дрежда̀м до̀вежда̀м вижда̀м
ж-зв	ка̀жа (на)ма̀жа	ка̀звам (на)ма̀звам
ш-с	(за)пѝша срѐша	запѝсвам срѐсвам

ОБРАЗУВАНЕ НА ДУМИ - WORD FORMATION

заку̀ска - заку̀свам

обя̀д - обя̀двам

вечѐря - вечѐрям

хра̀на - хра̀ня се

ХРАНА И НАПИТКИ

хляб

супа

яйце

зеленчуци

сирене

месо

ястие

ориз

плодове

сок

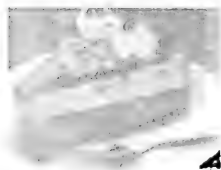
мляко

десерт

салата

консёрва

вода

ЗНАЕТЕ ЛИ, ЧЕ...

за 70 години всѣки човѣк

- изпѣва 60 т вода

- изяжда 2,5 т мазнини

- изяжда 3 т белтъчини

- изяжда 12 т въглехидрати

- изяжда около 400 кг сол

Ето нѣколко златни правила за добрò храносмѣлане:

- Ако мѡжете, яжте сѣмо тогѡва, когѡто сте гладни - не превръщайте храненето в задължение по часѡвник.
- Ако закусвате сѹтрин, ще се чѹствате по-бодър и енергичен през цѣлия ден.
- Пийте голѣми количества вода (най-добрѣ минерална) между храненията.
- Не яжте мнѡго горещи или мнѡго студѣни храни.
- Предпочитайте леките прѣд тежките ястия – пържени или мазни. Ако правите товѡ, нѣма да чѹствате тежест в стомѡха.
- Намалѣте кафѣто, кѡка-кѡлата, чая - те дразнят стомѡха.
- Останѣте 10 минѹти около масата след като приключите с храненето.

ИЗРАЗИ

златно правило – a golden rule
през целия ден – all day long
останете около масата – remain sit at the table

Ако сте съгласни/несъгласни с тези правила, обяснете защо.
Имате ли свои собствени правила?

Как се храните? - създайте текст около 40 думи

Какво мислите за този плакат?
Съгласни ли сте с него? Защо?

ИЗРАЗЯВАНЕ НА РЕАЛНО УСЛОВИЕ - EXPRESSING REAL CONDITION

Ако.....

Когато....., ще (няма да)

Докато.....

Ако имам пари, **ще** си купя костюм.

Ако ти не искаш, **няма** да идвам с теб.

Ако ти няма да говориш, и аз **ще** мълча.

Докато гостите са тук, **ще** стоя с тях.

Докато имам приятели, **ще** бъда силен.

Когато не разбираш нещо, учителят **ще** ти обясни.

Когато получа писмото, **ще** знам какво да правя.

УПРАЖНЕНИЯ

1. ОТГОВОРÈТЕ

Говорèте вмèсто Х

Кой ден е днес?

Х: Понедèлник.

отговорèте, ако ви питат

Кой ден ще бѐде ùтре?

Кой ден бѐше вчѐра?

Кой ден бѐше онзиден?

Кой ден ще бѐде вдру̀гиден?

Каквò ще прав̀иш?

Х: Ще отида в магазин̀а.

Каквò ще прав̀ят те? (на к̀ино)

Каквò ще прав̀и тòй? (в б̀анката)

Каквò ще прав̀ите в̀ие? (в полиция̀та)

Каквò ще прав̀и тя? (на разхòдка)

Каквò ще прав̀ите, г-н Петрòв? (на р̀абота)

Б̀анката ще бѐде отвòрена
след 15 мин̀ути. Ще ч̀акаш ли?

Х: Не, н̀яма да ч̀акам.

Те ще ч̀акат ли?

Тòй ще ч̀ака ли?

Г-н Петрòв, ще ч̀акате ли?

Госпòжо, в̀ие ще ч̀акате ли?

Ще дòйдеш ли на гòсти?

Х: Не, н̀яма да дòйда. За̀ет с̀ьм.

Филип ще дòйде ли в Бург̀ас?

Мария и Пѐтър ще дòйдат ли с
нас?

Г-жа Милева ще дòйде ли в
òфиса?

Ти ще дòйдеш ли у нас?

Х: Къдѐ бѐше снòщи?

На к̀ино

Мария

Г-жа П̀енева

Ив̀ан и Пѐтър

Топло е. Ще вземеш ли
сакото си?

Х: Не, няма да го взема

Студено е. Ще вземеш ли
палтото?

Топло е. Ще вземеш ли
ръкавиците?

Хладно е. Ще вземеш ли
пуловера?

Облачно е. Ще вземеш ли
слънчевите
очила?

Слънчево е. Ще вземеш ли
чадъра?

2. Работете по модела:
МОДЕЛ

Приключваме.

След като приключите, каквò ще правите?

1. Започваме да строим.
2. Г-н Х. закусва.
3. Г-жа Х. се облича.
4. Децата рисуват пейзаж.
5. Всяка сутрин пием чай.
6. Тя идва.
7. Срещаме се в парка.
8. Служителите си почиват.
9. Петър се къпе.
10. Всяка сутрин мъжете се бръснат.
11. В момента журналистът задава въпрос.

3. Изберете подходящия глагол от двойката свършен-несвършен
вид:

давам - дам

- Имаш да ми пари.
- Веднага щом си получа заплата, ще ти ги

изпращам - изпратя

- Довечера майка си в санаториум.

- Като я, ела вкъщи, ако искаш.

подръждам – подреда

- Какво правиш при библиотеката?

-

- И аз трябва да си моята в най-скоро време.

тръгвам - тръгна

- Бързият влак в 18,30 часа.

- Олеле, значи ще всеки момент.

купувам - купя.

- Много често се налага да скъпи плодове от пазара.

- Ако дойдеш с мен, ще ти покажа откъде да ги
на по-ниска цена.

отварям – отворя,

поглеждам - погледна

- Не вратата преди да през
шпионката.

- Винаги, преди да

4. Попълнете с подходящо обобщително местоимение:

1. Човек може да яде храна, ако тя не вреди на здравето му.
2. В магазина могат да се намерят плодове и зеленчуци.
3.граждани, които са родени след 1945 година, трябва да сменят документите си.
4. Толкова съм гладен, че мога да изямядене, което е на масата.
5. чудеса на Земята са дело на гениални хора.

6. Ние ще прие́мем идѐя, сти́га тя да е добра̀.
7. Или ще ми ка́жеш, или о́ще у́тре ще си трѐгна.
8. човѐк но́си в се́бе си ду́шата на е́дно добро̀ детѐ.
9. чу́до - за три дни.
10. През то́зи о́фис де́н ми́нават хо́ра
- аз не мо́га да ги запо́мня

5. Превърнете те́кста в сегашно време, като замените **у́тре** с **все́ки де́н** и промените вида на глаголите - Turn the text into the Present Tense, replacing **у́тре** with **все́ки де́н** and changing the aspect of the verbs:

У́тре Яна ще оти́де в Униве́рсите́та. От автобу́сната спи́рка до блока, в който живее, ще си кúпи биле́ти и вѐстник, ще взѐме тролѐя и ще оти́де на учи́лище. След пѐрвите две ле́кции ще оти́де в униве́рсите́тското кафе́не, ще изпи́е е́дин ча́й с коле́гите си и ще ха́пне са́ндвич. По́сле ще се ве́рне о́бротно в аудито́рията. След кра́я на ле́кциите тя ще се отбие в книжа́рницата, за да си кúпи няко́я но́ва кни́га, по́сле ще поплу́ва в ба́сейна на спо́ртния це́нтьър и ве́чѐрта ще се ви́ди с прия́теля си.

6. Вие сте член на Уп̀равителния съвет на голя́ма комп̀ания за екологично чисти плодове и зеленчу́ци. Ва́шите проду́кти са най-ка́чествените в мо́мента на паза́ра. Конкуре́нтите ви о́баче ви прити́скат с по-ни́ски це́ни за проду́кция, ко́ято е с по-ни́ско ка́чество.

1. Убеде́те сво́ите ше́фове, че не трѐбва да се отка́звате от досега́шната си паза́рна полити́ка.
2. Убеде́те клие́нтите си, че ва́шата сто́ка заслу́жава да се купу́ва.

7. Поправете грешките в писмòто:

Мила майко,
Аз ще отивам в Шотландия с училището и ще
пътувам със сàмолет. Ти и тàтко ще ми дàвате парì и
ще дàвате камера ви. Аз ще купувам кукла на
сестрàта ми, подàръци, кàртичка. Там аз ще отивам до
Burger King и аз ще играя с приятелите си. Аз ще
бъда там за две сèдмици и ще се върна след две
сèдмици.
Мнòго пòздрави на семейството ми.
Твòят син

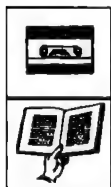

СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST

белтъчина	
боле́дувам (III)	свѣрзан
враг	сол
въгле́хидра̀т	стома̀х
гла́ден	свѣре́менен
гла́дувам (III)	та̀блица
дам (I)	те́жест
е́нергичен	ха̀пна (I)
за́дълже́ние	храна̀
здрав	хране́не
здравосло́вен	храните́лен
зеле́нчу̀к	храносми́лане
изли́шество	храня́ се(II)
изоби́лие	ям (I)
изпи́вам (III)	
изя́м (I)	
кало́рия	
лу́кс	
мазнина̀	
млад	
оста̀на (II)	
пло́д	
подпра́вка	
пола́гам (III)	
превръ́щам (III)	
пресе́н	
прея́ждам	
прикля́юча (II)	
прикля́ючвам (III)	
пълне́я (I)	
разде́лям	
разнообра́зие	

УРОК № 18

ГЛАДЕН СЪМ!

Сашко се връща на обяд от училище. Още от вратата той започва да вика:

- Мамо, гладен съм!

- Какво има, Сашко? Защо крещиш така?

- Много съм гладен, бе, мамо! Гладен съм като вълк! Мога и теб да изям!

- Недей, после няма да има кой да ти готви!

- А какво има днес за обяд?

- Все още нищо. В момента готвя.

Сашко хвърля един поглед към тенджерата и казва:

- Не ми се яде това. Ядат ми се пържени картофи.

- Късно е, супата е почти готова. А ти ще трябва да отидеш до магазина, защото ни трябва някои продукти. Докато се върнеш, аз ще сложа масата.

- Какво искаш да купя?

- Ето това е лист с продуктите, които ми трябва. Ето ти и пари.

- Това ли е всичко?

- Да. О, и да не забравя – ако искаш, купи и прясно мляко за закуската си утре.

1 бял хляб

1 черен хляб

1 кг сирене

1 пакет брашно

10 яйца

1 кутия доматено пюре

2 кофички кисело

мляко

1 пиле

3 краставици

ИЗРАЗИ

гладен съм – I am hungry
 каквò има днес за обяд – what do we have for lunch today
 хвърля един поглед – he takes a look
 все още нищо – nothing yet
 слòжа мàсата – lay the table
 пържени картòфи – chips, pomme fraïs
 каквò ÿскаш да кùпя – what do you want me to buy
 който ми трябват – which I need

FEEL LIKE

ядè		тòрта	
спи		мнòго	
пие		водà	<i>Ядè ми се тòрта.</i>
крещи		от бòлка	<i>Пие ли ти се водà?</i>
глèда	МИ СЕ	телевизия	<i>На Пётър мнòго му се спи.</i>
хòди		на кìно	<i>(На тях) не им се глèда</i>
ядàт		черèши	<i>телевизия.</i>
нòсят		нòви дрèхи	

Forms

+	-	?	?-
Спи ÿ се.	Не ÿ се спи.	Спи ли ÿ се?	Не ÿ ли се спи?

Аз ми се спи

СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ - THE PASSIVE VOICE

1. In Bulgarian there are two ways of expressing the passive voice. The easier one is to use the verb conjugated in the corresponding form, preceded by the reflexive particle **се**.

Active voice

Как мога да изпратя писма?
Изпратете ги по пощата.

Поднесете ястията топли. ..
Не пийте чая горещ.

Купувам хляб от хлебарницата.
Хляб се купува от хлебарницата.
Взимам книги от библиотеката.
Книги се взимат от библиотеката.
Купувам билети на касата.
Билети се купуват от касата.

Passive voice

Как **се изпращат** писма?
Писмата **се изпращат** по пощата.
Ястията **се поднасят** топли.
Чаят **не се пие** горещ.

2. Impersonal Form

In the impersonal passive voice the action has been represented as something anonymously accomplished.

Тук не се пуши.
В болницата не се говори високо
На червено не се пресича.

В МАГАЗИНА

САШКО: Добър ден!

МАГАЗИНЕР: Здравей, Сашко. За какво те изпраща майка ти днес?

САШКО: Трябва да купя хляб...

МАГАЗИНЕР: Бял или черен?

САШКО: И двата. Още една бучка бяло сирене около килограм, пакет бяло брашно, едно пиле, пакет яйца, три краставици, а също едно прясно и две кисели млека.

МАГАЗИНЕР: Ето, заповядай!

САШКО: Доматено пюре има ли?

МАГАЗИНЕР: Не, няма. Има пресни домати и домати в консерва

САШКО: Не, благодаря. Мисля, че няма да свършат работа на мама.

МАГАЗИНЕР: А мога ли да ти предложа нещо друго?

САШКО: Да, може. Онзи шоколад ей там.

МАГАЗИНЕР: Той не става за готвене, Сашко

САШКО: И на мама няма да ѝ върши много работа, но за мен е идеален. Колко струва всичко?

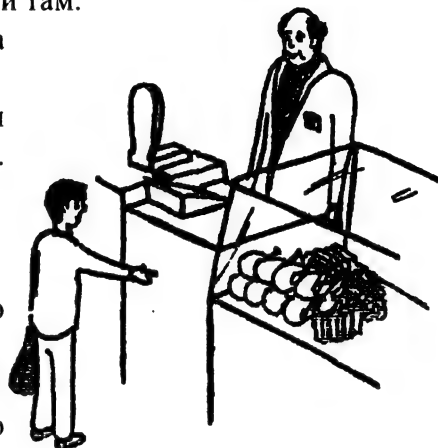
МАГАЗИНЕР: Общо 18, 35 лв.

САШКО: Заповядай. Ето 20 лева.

МАГАЗИНЕР: Заповядай рестото 1,65 лв.

САШКО: Благодаря. Довиждане!

МАГАЗИНЕР: Чао, Сашко! Много поздрави на майка ти!

ИЗРАЗИ

за какво те изпраща майка ти – what does your mother send you for
и двата – both

кисело мляко - yoghurt

домати в консерва – tinned tomatoes

няма да свършат работа – they will be of no use

вместо това – instead

той не става за – it does not fit

много поздрави на ... - say hello to

(също) както и – as well as

заповядай рестото – here is your exchange

ВИДОВЕ МАГАЗИНИ

за хранителни стоки

за дрехи

за обувки

супермаркет

за техника

автосалон

магазин за вестници

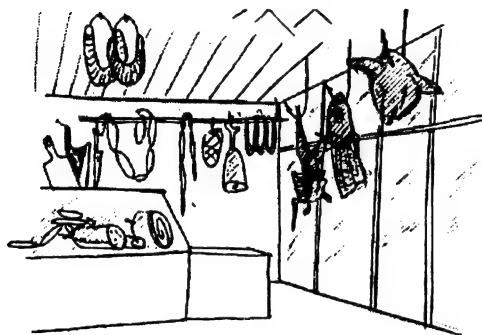
и списания

книжарница

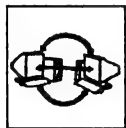
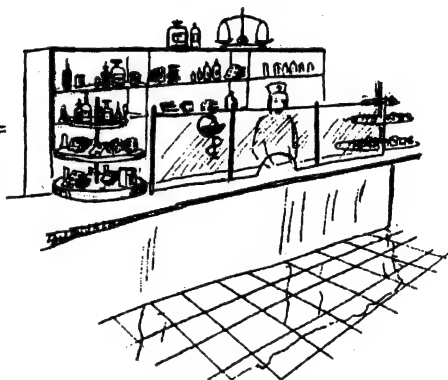
плод и зеленчук

месарски магазин

аптека

More about shops you can see in the Appendix 6

СВЪРШЕН И НЕСВЪРШЕН ВИД НА ГЛАГОЛА – VERBS OF THE PERFECTIVE AND THE IMPERFECTIVE ASPECT

Несвършен вид (много пъти)	Свършен вид (веднџ)
без промяна на спрежението	
правя II	направя II
уча II	науча II
пийша I	напийша I
чета I	прочета I
спя II	заспя II
питам III	попитам III
чакам III	почакам III
с промяна на спрежението	
давам III	дам I
влизам III	вляза I
казвам III	кажа I
повтарям III	повторя II
свършвам III	свърша II
затварям III	затворя II
пускам III	пусна I
оплаквам се III	оплача се I

УПОТРЕБА НА НЯКОИ ПРЕДЛОЗИ С ВЪПРО- СИТЕЛНИ МЕСТОИМЕННИЯ – INTERROGATIVE PRONOUNS USED WITH PREPOSITIONS

1. **Какво** можете да кажете за този човек? - Мога да кажа, че той е много добър.

С **какво** искате да започнем днешната тренировка? - С бягане.

На **какво** разчиташ? - Само на себе си.

2. **Кого** ще покàниш на вечèря ўтре? - Ня̀колко прия̀тели.
С когò ще хòдиш на кинò довèчера? - **С** Мишо.
За когò говòрите? - **За** Мишо.
3. **Кòлко** срèщи имаш днес? - Сàмо две.
На кòлко срèщи мòжеш да отидеш? - **На** две.
С кòлко дўши ще се срèщнеш днес? - **С** двàма.
4. **Чий** рàбота вършиш? - Тàзи на секретàрката.
С чий колà смя̀таш да пъ̀туваш? - **С** тàзи на мàйка ми.
На чий теритòрия се на̀мираме? - **На** бъл̀гарска.

ОБРАЗУВАНЕ НА ПРИЛАГАТЕЛНИ ОТ СЪЩЕСТВИТЕЛНИ ИМЕНА - ADJECTIVES FORMED FROM NOUNS

Some relative adjectives are formed by adding suffixes to nouns denoting things or abstract ideas

1. By means of the suffix **-ен** (feminine, neuter and plural **-и**)
глад - глàден, гладна, гладно, гладни
жажда (ст. жад) - жàден
омрàза - омрàзен
рàдост - рàдостен
звездà - звезден
хляб - хлебен
2. By means of the suffix **-нен** (feminine, neuter and plural **-ни**)
лунà - л̀унен, лунна, лунно, лунни
стенà - стèнен
ценà - цèнен

Note that the stress changes its place

The following phonetic changes take place in this process

г-ж

юг - южен

тъга - тъжен

сняг - снежен

бог - божествен

к-ч

изток - източен

брак - брачен

сок - сочен

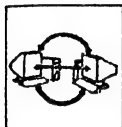
мляко - млечен

х-ш

прах - прашен

страх - страшен

грях - грешен

(КАК? да различаваме прилагателни от причастие -
see Lesson № 11)

УПРАЖНЕНИЯ

1. Поставете продуктите в подходящия магазин. Ако се наложи, дублирайте

обувки

палто

хляб

сирене

домати

кръставици

салам

филе

тетрадки

компакт-диск

телевизор

музикална уредба

компютър

джип

масло

зеле

аналгин

вино

ракия

“плод и зеленчук”

бакалия

автосалон

магазин за облекло

магазин за обувки

супермаркет

универсален магазин

книжарница

аптека

2. Работете по модела:

Откъде мога да си **ку́**пя хляб?

Хляб **се купу́**ва от **хлебарницата**.

Къде мога да изпълня една рецепта?

Рецептите в аптеката.

Откъдѐ да изпратя писмò?

Писмàта от

Откъдѐ да си взѐма месò?

Месò от

Откъдѐ да си взѐма колѝчка?

Колѝчките от вхòда на магазѝна.

Откъдѐ мòга да кùпя бутѝлка вѝно?

Вѝно от

3. МОДѐЛ:

Искам торта.

Яде ми се торта.

1. Искам водà.
2. Искам да отѝда до Гърция.
3. Искам да глѝдам нòв филм.
4. Искам интересна книга
5. Искате да спите.
6. Искаш да почиваш в недѝля, нали?
7. Искам да слùшам нòва мùзика.
8. Искам да слùшам нòвите им албùми.
9. Ивайло иска да пътùва по светà.
10. Тя иска да спортува

4. МОДѐЛ:

Яде ми се торта

Яде ли ти се торта?

1. Искам водà.
2. Искам да отѝда до Гърция.
3. Искам да глѝдам нòв филм.

4. Ѐскам интєрєсна кнїга
5. Ѐскате да спїте.
6. Ѐскаш да почїваш в нєдєля, налїй?
7. Ѐскам да слўшам нўва мўзика.
8. Ѐскам да слўшам нўвите им албўми.
9. Ивайло їска да пўтўва по свєтї.
10. Тя їска да спортува.

5. Работєте по модєла, като їзпўлзватє глагўли от несвўршен вид

Обядът прїготвен ли є?
В момєнта се прїгўтвя.

1. Кафєто направєно ли є?
2. Цветїта купени ли са?
3. Мїсата подрєдена ли є?
4. Плодовєтє вєчє їзмїти ли са?
5. Докладът ти напїсан ли є?
6. Пїсмўто їзпратєно ли є?
7. Пїлето їзпечєно ли є?
8. Пїцата порўчана ли є?

6. Make adjectives from the nouns in brackets putting them in the appropriate form

1. От (юг) балкўни їма їзглед към булевїрда.
2. Кашкавалът є (мляко) продўкт сўщо кїкво и сїренєто.
3. В (пїзник) дни семєїството нї хўди на рєсторїнт.
4. Портокалът є (сок) плод.
5. През цїлїто лїто пїтищата са (прах), а през зїмата - (сняг).
6. (Ѐсен) плодовє са мнўго вкўсни.
7. Старїнните прєдмети са єднї от най-(цєна).
8. При спокўйно морє мўжє да се вїди їсна (луна) штєка.
9. Мнўго сўм (радўст), чє отнўво тє вїждам.
10. Нє, гїсподїне, нє мўга да ви продїм аспїрїн тук. В тўзи магазїн продїваме сїмо хляб и (мляко) продўкти.
11. Насїлїєто и бєдносттї прївїят свєтї (тўга) и (печал)
12. (Юг) стїи са по-тўпли от (сєвер).

8. Изпòлзвайте текстовете на учебника, кàкто и Бългàрски тълковен речник, за да изберèте подхòдjàща дефиниция за следните дýми

1. хлебàрница - магазин, в кòйто се продàват хляб и хлебни изделия.
2. пèчка
3. пека
4. пазарýвам
5. пари
6. поръчка

СПИСЪК НА ДУМИТЕ - WORD LIST

аптека	повтарям (III)
аспирин	повторя (II)
болка	прах
брашно	приготвя (II)
викам (III)	приготвям (III)
вълк	продукт
върна се (I)	пюрè
гòтвене	ракия
гòтвя (II)	салàм
грях	сирене
дрèха	страх
жажда	студ
забравя (II)	супермàркет
забравям (III)	тèнджера
затвòря (II)	тетра̀дка
зе́ле	филè
идеàлен	хвèрлям (III)
картòф	хляб
каса	черèша
кашкава̀л	шùнка
кисело мля̀ко	яйцè
книжа̀рница	
кра̀ставица	
крещя̀ (II)	
лист	
маслò	
мля̀ко	
облеклò	
омра̀за	
оплаквам (III)	
опла̀ча (I)	
още	
пй̀ле	

УРОК № 19

НА РЕСТОРАНТ

Константин, Николай и Емилия са колеги и приятели. След работа понякога отиват в близкия ресторант, който, без да е много голям и луксозен, е уютен и приветлив. Тримата много го харесват, защото храната е вкусна и цените не са високи.

ЕМИЛИЯ: Хубаво е, че отново сме тук. Не може непрекъснато да ядем сандвичи. Надявам се храната да е все така вкусна.

КОНСТАНТИН: Аз също. Единственият начин да го разберем е да проверим. С какво да започнем?

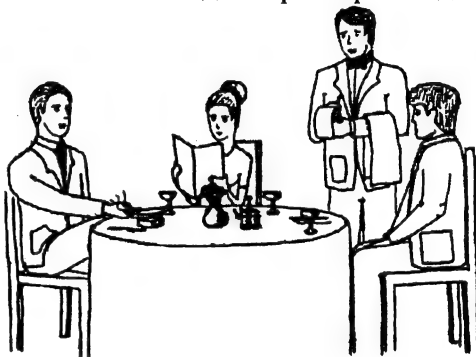
СЕРВИТЬОР: Какво ще обичате?

КОНСТАНТИН: Първо дамите.

ЕМИЛИЯ: За мен - малка водка, чаша доматен сок и рибна салата.

СЕРВИТЬОР: За вас, господа?

НИКОЛАЙ: За мен една мускатова ракия, една сода и шопска салата.

КОНСТАНТИН: Същото и за мен, но вместо мускатова искам гроздова ракия.

След малко сервитьорът донесе салатите. Тримата продължават да разглеждат менюто.

ЕМИЛИЯ: Аз всъщност не съм много гладна. Хм, може би ще взема две пилешки шишчета.

СЕРВИТЬОР: Някаква гарнитурa желаете ли?

ЕМИЛИЯ: Малко задушени зеленчуци - картофи, карфиол, грах и моркови.

КОНСТАНТИН: На мен ми донесете една телешка пържола с гъби и кашкавал, а преди това една телешка супа.

НИКОЛАЙ: На мен ми се яде риба. Коя ще ми препоръчате?

СЕРВИТЬОР: Най-добре си вземете пастърва.

НИКОЛАЙ: Как се приготвя?

СЕРВИТЬОР: Пълни се с лимон, лук, слагат ѝ се подправки, завива се във фолио и се пече.

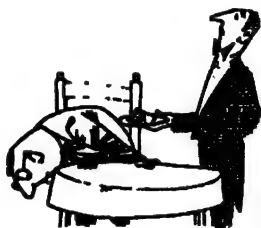
НИКОЛАЙ: Звучи вкусно. Донесете ми една порция и отделно - пържени картофи.

СЕРВИТЬОР: Какво ще желаете за пиене?

КОНСТАНТИН: Предлагам да си поръчаме една бутилка бяло вино. По мое мнение българското е най-хубаво.

ЕМИЛИЯ: Съгласна съм. Предпочитам шардонэ.

След малко сервитьорът донесе поръчките. От чиниите се вдига пара и мирише вкусно. Той ги оставя върху масата, пожелава добър апетит и се отдалечава.

ИЗРАЗИ

на ресторант – at the restaurant

обедна почивка – a lunch break

за да отскочат до близкия ресторант –
to drop into the near restaurant

без да е – without being

цените не са високи – the prices are not high

с какво да започнем – what shall we start with

какво ще желаете за пиене – what would you like to drink

първо дамите – ladies first

мирише вкусно – it smells delicious

по мое мнение – on my opinion

съгласен съм – I agree

БИСТРО “БОХЕМ”

МЕНЮ

САЛАТИ

Бохем
Салата на майстора
Шопска салата
Печен пипер
Домати
Краставици

SALADS

Bohem
Chef's Salad
Salad Shopski style
Baked Peppers
Tomatoes
Cucumbers

СУПИ

Пилешка
Таратор
Дроб чорба

SOUPS

Chicken Soup
Cold Cucumber&Yoghourt Soup
Liver Soup

ОМЛЕТИ

Омлет с гъби
Омлет “Асорти”
Хемендекс

OMELLETES

Ommelette with Mushrooms
Ommelette “Assorti”
Ham and Eggs

СКАРА

Кебапче
Кюфте
Пържола
Пилешка пържола
Пилешко шишче

GRILL

Kebapche
Meat-ball
Steak
Chicken steak
Pieces of Chicken grilled on a spit

ЯСТΙΑ С МЕСО

Сарми
Мусака
Телешко задушено
Агнешко задушено

MEAT DISHES

Stuffed cabbage leaves
Mousaka
Stewed Veal
Stewed Lamb

ДЕСЕРТИ

Крем карамел
Палачинка с шоколад
Торта с орехи
Сладолед
Плодова салата

SWEET COURSES

Custard Caramel
Chocolate Pancake
Cake with Nuts
Ice-cream
Fruit Salad

**БЕЗАЛКОХОЛНИ
И ТОПЛИ НАПИТКИ**

Сок
Кока-кола
Газирана вода
Минерална вода
Чай
Кафе
Горещ шоколад

**SOFT AND
HOT DRINKS**

Fruit Juice
Coca-Cola
Soda
Mineral Water
Tea
Coffee
Hot Chocolate

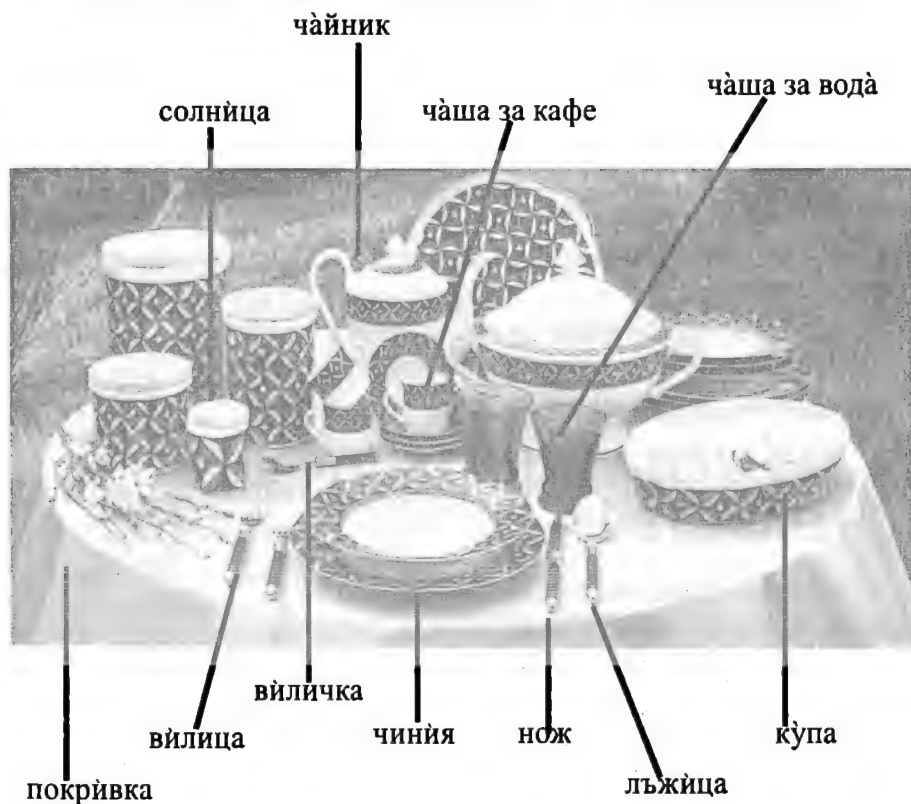
АЛКОХОЛНИ НАПИТКИ

Ракия
Водка
Джин
Уиски
Ром
Мартини

STRONG DRINKS

Brandy
Vodka
Gin
Whisky
Rum
Martini

ПРИБОРИ И СЪДОВЕ ЗА ХРАНЕНЕ

СЪЩЕСТВИТЕЛНИ ИМЕНА ОТ ЧИСЛИТЕЛНИ	ПРИЛАГАТЕЛНИ ИМЕНА ОТ ЧИСЛИТЕЛНИ
един – единица две – двойка	единичен, -на, -но, -ни двоен, двойна, -о, -и двуглав двуезичен двустранен
три - тройка четири - четворка пет - петорка, петица	троен, тройна, -о, -и триетажен четворен четиркрак петорен петкратен
десет - десетица, десетка	десеторен
сто - стотица	стотен
хиляда - хилядарка	хиляден

УЧТИВ РЕЧНИК - VOCABULARY OF POLITENESS

Каквò обичате?

Мòга ли да ви помòгна с нещò? С каквò мòга да ви бъда полèзен?

Имате ли нужда от нещò?

Бих йскал/а.....

Бих желал/а

Имате ли

Бих ли могъл/могла да

Търся

Товà ли е всичко? Желаете ли нещò другò?

Как ще платите? В брой, с чек или кредитна кàрта?

Благодаря ви. Желая ви приятен ден.

“ЗА МЕН КУЛИНАРСТВОТО Е ИЗКУСТВО”

еднò интервю на Пèтя Мишева

Димитър Златев, 34-годишен, роден в Кърджали. Главен готвач на ресторант “Троя”. От малък мечтае да стане летец, но не съжелява за съдбата си на готвач. Жениен, с 2 деца. Вкъщи готви съпругата му.

- От кòлко години си готвач?
- През януàри ще стàнат дèсет.
- Товà е сериòзен стаж. Как реши да се занимаваш с такова нещò?
- За мен стàна случайно, макар хòрата да казват, че случайни неща няма.
- Как се чувстваш сегà, когàто вèче имаш признанието на хòрата? Все пак товà е и голяма отговòрност.
- Не го чувствам като брème. За мен кулинарството е изкуство и аз съм изключително щастлив, когàто хòрата оценяват товà, коèто

пра́вя, и идват, за да опита́т вку́сните ми я́стия.

- Имаш ли си мечта́?
- Мечта́та ми вина́ги е била́ да ста́на лете́ц. Обаче зре́нието ми не е мно́го добро́ и ...е, поне вижда́м какво́ слагам в те́нджерата.
- Често ли готви́ш вку́щи?
- (сmee се) Же́на ми го пра́ви вме́сто мен.
- Каква́ е тайната на вку́сната храна́? Какво́ ще посъве́тваш домакините?
- Мога́ да ги посъве́твам да го́твят са́мо с удово́лствие, но се страхува́м, че така́ мъже́те им ще умра́т от глад.
- Имаш ли си любима́ реце́пта? Неща́, които мо́же да се приготвят вку́сно и бързо́ дори́ кога́то чове́к не е в настро́ение?
- Сегà се се́щам за една́ мно́го лесна́ реце́пта – “сирене по шо́пски”

Необходи́ми са следните проду́кти:

- 300 гр. сирене
- 1 яйце́
- 1 до́мат
- 1 люта чу́шка
- 30 гр. олио

В гове́дже се сипва олиото, след което се поставя цялото парче́ сирене, покрива се с нарязания до́мат, слага се лютата чу́шка, захлупва се с капака и се пече около 10 минути въ́в фу́рна. Три минути преди да се извади, върху сиренето се счу́пва яйце́то и се доизпича. Подходящо е за предястие в комбина́ция с препечени филийки. Добър апетит!

ИЗРАЗИ

как реши́ да се занима́ваш с тако́ва не́що – how did you decide to concern yourself with such matters
сбъ́дната мечта́ – a dream, (which has) come true
но се страху́вам – but I am afraid
ще умра́т от глад – they will starve to death
хо́рата оценя́ват това́ – people appreciate that
сирене по шо́пски – chese “shopsky” style

УПРАЖНЕНИЯ

1. Отговорете според вкъса си

1. Коя напитка е най-подходяща за горещите лятни дни?

- горещ чай
- горещо кафе
- вода
- чай с лед
- безалкохолна напитка
- плодов сок
- ракия

2. Коя напитка е най-подходяща за студените зимни дни?

- бульон
- горещ чай
- чай с лед
- малка ракия
- плодов сок
- вода

3. Какво количество безалкохолни напитки изпивате за един ден?

- една чаша
- един литър
- една бутилка
- една кутийка
- повече от литър

4. Откъде купувате напитките:

- от магазина на ъгъла
- от супермаркета
- от магазина за техника
- от аптеката

2. Съставете изречения с думите от четирите колони - Make sentences using suitable words from the four columns:

Аз	се срещам	на	мен
Ние	говорят	при	теб
Тя	отивам	с	него
Те	разговаря	до	нея
Той	донася	у	нас
Вие	плащаш	от	вас
Ти	взимаме	в	тях
	сядаме		
	влизащ		

3. “Който” или “когато”?

1. Сега ще ви разкажа за онзи приятел, винаги закъснява за срещите си.
2. Човекът, нарекохте подлец, е всъщност уважаван гражданин.
3. Това е масажистът, при ходя всеки път, когато мога.
4. Запознайте се с американския писател, от няколко години живее в България.
5. Това са обувките, за толкова много вече знаеш.
6. Това е ресторантът, най-много харесвам.
7. Това е г-жа Христова, у ще ходим на гости следващата седмица.

4. Работете по модела:

Много млади хора напускат България. Това ме тревожи.
Това, което ме тревожи, е, че много млади хора напускат България.

1. Много хора умират от рак. Това е много страшно.
2. Животът все повече поскъпва. Това е много лошо.
3. Храната в този ресторант е вкусна. Това ме радва.

4. Къщите в този град са цветни. Това радва окото.
5. Човешкият труд е тежък. Това трябва да оценим.
6. Вечерята е много вкусна. Това трябва да призная.
7. Светът става все по-технически. Това не мога да отрека.
8. Г-н Х. е изтънчен кулинар. Всички признават това.

5. Поставете местоименията от скъбите в правилните им форми.

Той гледа (аз), не (той).
Той гледа мен, не него.

1. Ти обичаш (той) повече от (аз).
 2. Ще вземем в ресторанта (те), не (ти).
 3. На (той) донесете бира, а на (тя) - чаша вино.
 4. Отворете бутилката и налейте от (тя).
 5. Поръчай за (ние) две кафета.
 6. Тя няма да плаща на (той), а на (аз).
 7. (Кой) гледаш?
 8. (Кой) те гледа?
 9. За (кой) е тази порция? - Не е за (аз).
 10. Аз не съм поръчвал за (тя).
 11. На (вие) ли трябва да платя?
6. Попълнете с подходяща форма на глагола **ставам - стана**
1. Сега брат ми е все още студент, но след две години ще инженер.
 2. Всяка сутрин аз в шест часа.
 3. Винаги весело, когато приятелите ми дойдат къщи.
 4. Какво с теб, нещо не ми харесваш.
 5. В трамвая тя, за да седне един инвалид.
 6. Каквото и да, можеш да разчиташ на мен.

7. Изберете правилния глагол и го поставете в правилната му форма

1. В ресторанта често (срещам, среща) мои приятели.
2. Искам да (купувам, купя) едно хубаво цвете.
3. Днес приятелката ми ще (отивам, отида) в пощата, за да (изпращам, изпратя) колет с книги на сестра си.
4. Когато Асен (получавам, получа) писма от Мария, то веднага й (отговарям, отговоря).
5. Калина обича да (събирам, събера) часовници.
6. Когато Петър (събирам, събера) няколко интересни диска, (изпращам, изпратя) ги на братовчедките си.
7. Всеки ден ние (изяждам, изям) по един сладолед.
8. Хайде да (изяждам, изям) сандвичите и да (тръгвам, тръгна).

8. Казват, че добрите готвачи се познават по наглед най-обикновените ястия. Ако смятате себе си за такъв (таква), направете (с думи) омлет, като изберете само тези продукти, които са ви необходими, и после опишете стъпка по стъпка процеса.

яйца	сирене	печка	готварска лъжица
сол	òлио	тиган	салàм
какао	брашно	захар	мляко

9. Бъдете учтиви - Be polite

1. Вие сте в магазина и търсите чифт черни мъжки/дамски обувки за себе си.
2. Вие сте продавач и към вас се приближава клиент. Вашите първи думи.
3. Виждате на улицата човек, който изглежда, че има нужда от помощ.
4. Искате да ви покажат òнзи пуловер на най-горния рафт.
5. В ресторант сте и вече сте готов/а с поръчката.
6. Излизате от заведението/магазин и т.н.

СПИСЪК НА ДУМИТЕ - WORD LIST

аперитив	салата
брѐме	салфѐтка
бутилка	стаж
вѝлица	сѹпа
виличка	фѹрна
глад	цѐна
грах	чашка
задушѐн	чек
занимáвам	чинѝя
зрѐние	чѹвствам (III)
карфиòл	чѹшка
крѐдитен	шишче
кулинàр	
кърпа	
летѐц	
луксòзен	
лъжѝца	
мечтàя (I)	
мòрков	
напѝтка	
настроѐние	
нож	
òлио	
отговòрност	
отрекà (I)	
отскачам (III)	
отскòча (II)	
привѐтлив	
пържòла	
пъстърва	
ресторàнт	
рецѐпта	
риба	

УРОК № 20

БОЛЕН СЪМ

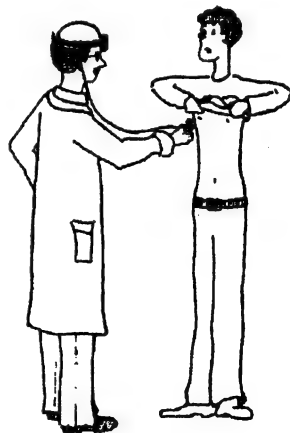

В кабинета на лекаря. Вли за пациент

- Добър ден, докторе.
- Добър ден, с каквò мòга да ви помòгна?
- Мисля, че съм бòлен.
- От каквò се оплаквате?

- Всичко ме боли - главата, гърлото, ушите, носът ми течè, имам температурà...
- Да, разбирам....
- Болят ме кòстите и мýскулите, освèн товà мнòго кàшлям.
- Откогà се чùвствате такà?
- От 2-3 дни насàм. Онзи ден бяхме с приятели в планинàта. Врèмето бèше мнòго хùбаво - смяг, слънце... Аз обàче бях мнòго леко облèчен. Същата вèчер вèче бях с температурà. Сегà или мнòго се потя, или ми е мнòго студèно.
- Ясно. Някой от вàшите приятели бèше ли бòлен тогàва?
- Не, докòлкото си спòмням, никой не бèше бòлен.
- Товà е добрè. Пиете ли някакви лекàрства?
- Никакви засегà.
- С каквò се хрàните?
- Ох, нищо не ми се ядè. От вчèра се чùвствам мнòго отпàднал, подтиснат съм и нямам никакъв апетит.
- Разбìрам. Сегà ще ви преслùшам гърдите и ще ви измеря температурата. Хм, да, имате хрипове. И температурата ви е висòка... Товà е грип. Ще ви изпиша нýколко лекàрства. Взимайте ги редòвно и по схèмата, която ще ви състàвя. И най-вàжното: недейте да излизате навън. Не ходèте нýколко дни

на ра̀бота, пийте мнòго ча̀йове и витамини. Кòлкото пòвече витамини взимате, тòлкова по-бързо ще се излекувате.

- За кòлко време ще оздравея?
- Не мòга да ка̀жа, но ще минат нýколко дни, докато ка̀шлицата и хрёмата преминат. Стòйте на тòпло и не се тревожѐте - ще се опра̀вите. Довиждане и след една сèдмица заповяда̀йте отнòво за прèглед.
- Благодаря̀ ви, дòкторе, довиждане.

ИЗРАЗИ

всичко ме боли – everything aches
носът ми течè – my nose is running
бях леко облечен – I was lightly dressed
студено ми е – I am cold
пия лека̀рство – to take a medicine
мнòго ми е лошо – I feel very bad
отпаднал съм - I have no strength

Запомнете

Кòлкото по-,
тòлкова по-.....
Или или
....., с̀що и
Нйто, нйто

Кòлкото пòвече ям, тòлкова пòвече пълнèя.

Кòлкото по-мàлко спя, тòлкова по-уморèн се чу̀ствам.

Или ще дòйдеши с мен, или ще ти се разсърдя.

Нйто йскам да говòря с теб, нйто йскам да ми пра̀виш услуга.

МИНАЛО ВРЕМЕ НА ГЛАГОЛА “СЪМ” - THE PAST TENSE OF THE AUXILIARY VERB “СЪМ”

	едѣнствено число	мнѣжествено число
1 л.	(аз) бях	(ние) бяхме
2 л.	(ти) бѣше	(вие) бяхте
3 л.	(тѡй, тя, то) бѣше	(те) бяха

The form is used for both Past Tense and Past Imperfective Tense

КАК?..... ни питат за здравето? -

How are we asked about our health?

Как си/сте?

От каквѡ се оплаквате?

Каквѡ ви боли?

Каквѡ ви притеснява?

Какъв е проблемът?

кашлям/кихам

боли ме гърлото

КАК?...отговаряме

How to answer

боли ме главата

боли ме коремът

боли ме зъбът

Боли ме главата, зъба, стомаха, гърлото, крака, сърцето, корема

Болят ме ръцете, краката, мускулите, очите, ставите.

Имам температура.

Вие ми се свят.

Не мога да спя.

Кашлям.

Кихам и носят ми течѣ.

Имам висѡко/ниско кръвно налягане.

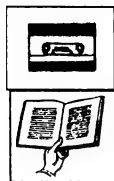
боли ме главата = имам главобѡлие

боли ме зъб = имам зъбобол

имам температура

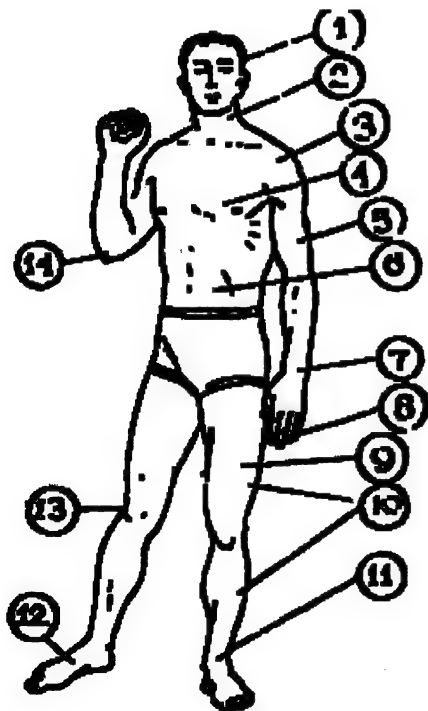

ЧОВЕШКОТО ТЯЛО

Кожата е най-голёмият човешки орган - нейната повърхност е около два квадратни метра. Тя е гъвкава бариера, която спира водата, бактериите и вредните лъчи от въздуха. Въпреки че не е с голяма дебелина, кожата пази от нараняване вътрешните органи. Тя регулира телесната температура, защото освен с белите си дробове човек диша и през кожата си.

Сърцето е най-важният човешки орган. Подобно на помпа, този мускул с големина на юмрук изпомпва кръв в цялото тяло.

1. глава
2. шия
3. рамо
4. гърди
5. ръка
6. корем
7. китка
8. пръсти
9. бедро
10. крак
11. глезен
12. стъпало
13. коляно
14. лакът

Човек се ориентира в заобикалящата го среда с помощта на петте си сетива.

1. Кожата - тя е основен орган на осезанието - чрез допира през нея човек получава усещането за големина, дължина, дебелина и височина на предметите.

2. Ушите позволяват на човек да чува и да пази равновесие.

3. Очите възприемат светлината, която се излъчва или се отразява от предметите. Те изпращат сигнали към мозъка, като дават информация за форма, големина, цвят и разстояние.

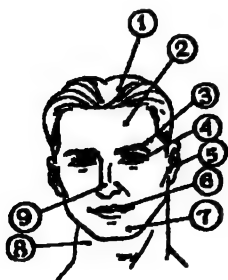
4. Носът е орган на обонянието. По последни изследвания дясната и лявата ноздра усещат миризмата по различен начин.

5. Езикът е орган на вкуса. Отделните негови участъци различават четирите вида вкус - горчивина, сладост, соленост и киселина.

(Из "Портативна енциклопедия")

ИЗРАЗИ

въпреки че не е с голяма дебелина – though it's not very thick
в заобикалящата го среда – in the surroundings
усещат миризма – they can smell
подобно на помпа – like a pump

1. коса
2. челò
3. вèжда
4. окò
5. ухò
6. ùстни
7. брадèчка
8. шìя
9. нос

Срещу имената на различните органи и части на човешкото тяло поставете глаголи, които отразяват техните функции

съществително име	глагол
око ухо крака бели дробове език нос мозък ръце	гледам, виждам

Образуване на думи - Word Formation

тяло - телесен
кожа - кожен
мускул - мускулен,
мускулист
кòсьм - космàт
корем - корèмен
грѣб - грѣбен

ОБРАЗУВАНЕ НА АБСТРАКТНИ СЪЩЕСТВИТЕЛНИ С НАСТАВКА -ИНА - ABSTRACT NOUNS FORMED BY MEANS OF THE SUFFIX -ИНА

Abstract nouns are derived from adjectives by adding the suffix **-ина** to the corresponding adjective:

прилагателно име	съществително име
голям	големина
висок	височина
широк	ширина
дълбок	дълбочина
топъл	топлина
студен	студенина
тих	тишина
дълъг	дължина

Remember that **к** becomes **ч**, **г** becomes **ж**, **х** becomes **ш**

МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО НА НЯКОИ СЪЩЕСТВИТЕЛНИ - PLURAL OF THE NOUNS DENOTING PARTS OF THE HUMAN BODY

еднoствeнo числo	мнoжeствeнo числo
oкo	oчи
уxo	уши
кpaк	кpaкa
ръкa	ръцe
зъб	зъби
пръст	пръсти

СЕГАШНО ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ - PRESENT (ACTIVE) PARTICIPLE

1. The Present Active participle is formed from the stem-form of the present verb and is divided into two groups according to the Conjugation

I и II спpeжeниe			III спpeжeниe
-АЩ (след ж,ч,ш)	-ЯЩ (при ударение на посл. сричка	-ЕЩ	-Щ
лeжАЩ тйчАЩ скaчАЩ	сeдЯЩ	гoвopЕЩ пeЕЩ двйжЕЩ	йскАЩ пйтАЩ слўшАЩ сънyвАЩ

Not that all participles changes in gender and number in the same way as the adjectives do.

спящ - спящА, спящО, спящИ

Like the adjectives they can be put an article.

пеещ - пеещИЯТ

The Present active participle can be turned into a descriptive expression by means of the relative pronoun

работещ часoвник - часoвник, КOЙТО работи

ЩО Е БИОЛОГИЧЕН ЧАСОВНИК?

Още през III век преди новата ера китайците откриват, че съществува някакъв вътрешен механизъм, който контролира ритъма на различните процеси в растенията и животните.

На науката е известно, че повечето жизнени процеси следват 24-часова дnevно-нощна закономерност. Например повечето катастрофи стават между 1 и 6 часа следобед, бебетата се раждат в сутрешните часове, сърдечните кризи настъпват между 6 и 9 сутринта, а олимпийските рекорди се поставят в късния следобед.

Направете анотация на текста в рамките на 4-5 изречения, като използвате следната схема:

В статията се говори за

Основната идея е

Посочва се, че

УПРАЖНЕНИЯ

1. Попълнете празните места с *боли* или *болят*и подходящо местоимение

1. - Каквò ви боли? крака.
2. - Каквò те боли? ухото.
3. - Каквò го боли? ушите.
4. - Каквò я боли? главата.
5. - Каквò го боли? ръцете.
6. - Каквò го боли? зъбът.
7. - Каквò те боли? око̀то.

2. Работете по модела:

ти - гърбът

- Как си днес? - Не ми е добре.
- Каквò ти е? - Боли ме гърбът.

1. болният - краката
2. вие - стомахът
3. майка ти - пръстите
4. сестра̀ му - главата
5. баща̀ й - сърцето
6. ти - ушите

3. Работете по модела

Аз ще спя̀ до късно̀ у̀тре.
Ти вина̀ги спиш до късно̀.

1. Ще стана̀ рано̀.
2. Ще се изкъ́пя с хладка вода̀.
3. Ще напра́вя няколко̀ упражне́ния.
4. Ще се вёрна̀ за обяд̀ вкъщѝ.

5. Тòй ще ти се обади.
6. Ще ме потърсиш.
7. Ще купя няколко вестника.
8. Ще попитам за пътя.

4. Попълнете с абстрактно съществително - Fill in each blank with one of the abstract nouns

горещина, височина, дълбочина, топлина, големина, дължина

1. Човешкото сърце има кòлкото юмрук.
2. От пèчката лъха силна
3. Рекà Марица е с 470 километра.
4. Вр̀х Мусала в Рила има най-голямата на Балканския полуòстров - 2925 метра.
5. на човешкото тяло е между 1,50 и 2,20 метра.
6. на басейна е 1,50 метра, а му - 50 метра.
7. Лято е, температурите са висòки, голяма е.

5. Обяснете как се нарича

кола̀, която се движи - движеща се кола̀

1. папагàл, кòйто гòвори
2. вода, кòйто ври
3. човèк, кòйто се смее
4. дете, кòето спи
5. хòра, кòйто тичат
6. старец, кòйто лежи
7. устройство, кòето печати
8. човèк, кòйто се дави
9. женà, кòйто пла̀че
10. екран, кòйто свети

6. Комбинируйте

Кòлкото, тòлкова

Кòлкото пòвече се увеличава денят, тòлкова по-силно е слънцето.

ям	ставам по-здрав
тичам	разхвърлям
те гледам	спи ми се
уча	пълнея
пия кафе	изморен съм
работя	ставам по-чист
спя	научавам
подреждам	чувствам се по-бодър
мия се	харесваш ми

или, или

Или ще бѣда в зàлата, или в библиотеката

яж	няма да ядеш
млъкни	дръпни се
сядай	ставай от масата
казвай каквòто имаш да кажеш	затвори
измий си ръцете	тръгвай си
отвори	ще се разболееш

7. Представете си следната ситуация- Imagine the following situation:

Член на вашето семейство е болен и кашля. Вие се тревожите, защото това продължава вече две седмици. Искате да му/й помогнете, но нямате медицински познания. Откъде ще потърсите информация?

1. от Интернет
2. от лекар
3. от библиотеката вкъщи
4. от медицинска сестра
5. от съседката ви

6. от вaш приятел, който е ветеринарен лекар

7. от другo място (посочете коe).....

Кoлкo сигурни ще се чувствате след това? Разкажете защo.

8. Тема за разгoвор – Conversation topics

Някои хора смятат, че не e необходимо да посещават лекар, защото това им носи неприятно усещане. Други мислят, че лекарят по принцип не слyша много внимателно. Вие на каквo мнениe сте?

Изберете си партньор и дискутирайте поставените проблеми.

Как се чувствате, когато отидете на лекар?

- страх ви e
- неприятно ви e
- нервен сте
- успокоявате се
- (другo)

Защо?

9.

Търсят се мъже и жени за рекламни лица и модели. Възраст до 25 години, подходяща външност. Високо заплащане. Тел

Вие се обаждате и кандидатствате за обявените позиции. За тази цел трябва да опишете себе си.

Използвайте следните фрази:

Висок/а съм

Тежа

Имам очи, коса и т.н

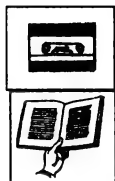

СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST

апетѝт
боля̀ (II)
грип
ка̀шлица
кита̀ец
ко̀жа
механи́зъм
òрган
пацие́нт
пот
преста̀вам (III)
преста̀на (I)
проце́с
расте́ние
ритъ̀м
тя̀ло
хре́ма

УРОК № 21

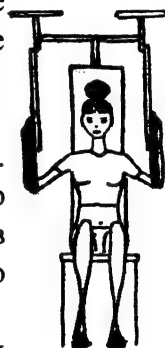
В ЗДРАВО ТЯЛО - ЗДРАВ ДУХ

Галин среща Нина, негова колежка от университета, на входа на факултета:

- Здравей, Нина! Радвам се да те видя. Вчера сутринта беше ли си вкъщи? Много пъти те търсих по телефона.

- Не, не си бях вкъщи, ходих в залата.
- Коя зала?
- Спортната. Отидох да потичам малко, после около час правих упражнения и накрая скочих да поплувам в басейна.
- О, ти си привърженик на максимата “Здрав дух в здраво тяло”.
- Естествено! Никой не се чувства добре, ако не е здрав. Тялото има нужда от движение и аз се съобразявам с това.
- Сигурно е интересно да живееш по този начин.
- О, да! Особено вчера ми се случи нещо вълнуващо. В залата видях Петър Пашов, който спечели първото място на световното първенство миналата година в скока на дължина. Беше много интересно да го гледам как тренира. А ти какво прави вчера?
- Аз бях малко болен, но сега вече съм добре. Ходих в библиотеката. Четох за изпита в сряда и започнах да подготвям доклада си.

Браво! От теб ще стане велик учен някой ден.

О, благодаря ти. Сега обаче си помислих, че и аз имам нужда да се раздвижа. Дали би могла да ме вземеш с теб някой ден на тренировка?

Зависи какво умееш да правиш.

Мога да плувам, играя малко тенис, но в тичането не съм много добър – бързо се уморявам.

Ще видим, ще си помисля. Сега трябва да вървя. Ще ти звънна.

Добре, чао засега.

Чао.

ИЗРАЗИ:

В здраво тяло - здрав дух - a sound mind in a sound body
колега от университета – a fellow-student
беше ли си вкъщи – were you at home
тялото има нужда от движение и аз се съобразявам с това –
the body needs motion and I conform with it
сигурно е интересно – it must be interesting
по този начин – this way
скок на дължина - a broad jump
подготвям доклада – to do my paper
от теб ще стане велик учен някой ден –
some day you will become a great scholar
зависи какво умееш да правиш – depends on your skills
ще ти звънна - ще ти се обадя по телефона
чао засега – so long now

МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ - THE PAST TENSE

The Past Tense denotes an action, which has began and finished in a given past moment of time

КАК?... да познаем миналото време -
How to recognize the Past Tense

Вчера

Сидици

Преди час (месец, седмица, година)

Отдавна

Миналата година (седмица, вечер)

Преди малко

ОБЩ ВИД НА МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ - THE PAST TENSE IN GENERAL

	ед.ч.	мн.ч.
1 л.	-х	-хме
2 л.	-	-хте
3 л.	-	-ха

For example:

стац.	аз станах	хѡдя	аз хѡдих
	ти стана		ти хѡди
	тѡй стана		тѡй хѡди
	ние станахме		ние хѡдихме
	вие станахте		вие хѡдихте
	те станаха		те станаха

ОБРАЗУВАНЕ НА МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ – FORMATION OF THE PAST TENSE

	единствено число			множествено число			
	аз	ти	той	ние	вие	те	
-ОХ (I спр.)	четà вляза	чѐтОХ влязОХ	чѐте влѐзе	чѐте влѐзе	чѐтохмѐ влязохмѐ	чѐтохте влязохте	чѐтоха влязоха
-ЯХ (I спр.)	живѐя пея	живЯХ пЯХ	живя пя	живя пя	живяхмѐ пяхмѐ	живяхте пяхте	живяха пяха
-ЕХ (I спр.)	приѐма взѐма	приЕХ взЕХ	приѐ взѐ	приѐ взѐ	приѐхмѐ взѐхмѐ	приѐхте взѐхте	приѐха взѐха
-УХ (I спр.)	чѹя обѹя	чѸХ обѸХ	чу обѹ	чу обѹ	чѸхмѐ обѸхмѐ	чѸхте обѸхте	чѸха обѸха
-ИХ (I, II)	пия I ѹча II	пИХ ѹчИХ	пи ѹчи	пи ѹчи	пихмѐ ѹчихмѐ	пихте ѹчихте	пиха ѹчиха
-АХ (I, III)	лѐгна I чакам III	лѐгнАХ чакаАХ	лѐгна чака	лѐгна чака	лѐгнахмѐ чакахмѐ	лѐгнахте чакахте	лѐгнаха чакаха

Forms

+	-	?	?-
отидох	НЕ отидох	отидох ЛИ	НЕ отидох ЛИ
взѐх	НЕ взѐх	взѐх ЛИ	НЕ взѐх ЛИ
питах	Не питах	питах ЛИ	НЕ питах ЛИ

Каквò **п̀рави** Нина вч̀ера?

Ст̀ана р̀ано, **облѐче се**, **изп̀и** един чай и един сок и **от̀иде** в спортната зала. **Стоя** там до обяд, **п̀осле от̀иде** на л̀екции.

Каквò **п̀рави** Галин вч̀ера?

Ст̀ана р̀ано, **зак̀уси**, **изп̀и** н̀яколко кафѐта. **П̀осле се облѐче** и **от̀иде** до библиотѐката. Там **седн̀а** и **ч̀ете** два ч̀аса, **п̀осле от̀иде** на л̀екции.

The Past Tense is formed mainly from verbs of the perfective aspect (which denote the action as a moment), although some verbs of the imperfective aspect can be also used when denoting the action in progress.

Вч̀ера п̀исах докл̀ад 2 ч̀аса. (несв.в.)

Вч̀ера нап̀исах докл̀ада за 2 ч̀аса. (св.в.)

In the Past Tense the stress remains on the same syllable as in the Present tense.

Намерете в текста миналите съответствия на следните глаголи от сегашно време

съм -
търся -
ходя -
отйда -
права -
скоча -

спечеля -
права -
чета -
започна -
помисля (си)

ОТГЛАГОЛНИ СЪЩЕСТВИТЕЛНИ - VERBAL NOUNS

They are formed from verbs of the **imperfective** aspect by adding the suffixes **-не, -ние**

глагол	отглаголно съществително (глагол + -не, -ние)
плувам	плуване
бягам	бягане
чета	четене
пиша	писане
мисля	мислене
спя	спане
движа	движение
сравня	сравнение

Practically every verb of the imperfective aspect finds its corresponding verbal noun

Ни на: Вчѐра ходих да тѝчам.

Галин: В тѝчането не съм мнѝго добѝр.

Посочете глаголите, от които са образувани следните отглаголни съществителни:

управлѐние -
сравнѐние -
създаване -
запѐчване -
събиране -
питане -
движѐние -

УБЕДИТЕЛНА ПОБЕДА

АП, 27 февруари

“Реал (Мадрид)” унижи с 3:0 вѐчния си враг “Барселѐна” в дѐрбито на испанското първенство в сѐбота вѐчер.

Осемдесѐт хиляди дѹши на стадиѐн “Сантяго Бернабеу” видѹха позѐра на каталѹнците, които отстъпиха на трѐто мѹсто в класирането.

Трагѐдията за гѹстите запѐчна още в пѐтата минѹта. Бразилецѹт Карлош вкара гол от 35 мѐтра разстояние и направи безпѐмошен вратѹря Арнау.

След още 13 минѹти настѹпи събитие, чѹкано пѐвече от шест мѐсеца. Нападѹателят Анелка вкара пѐрвия си гол за “Реал” в испанското първенство.

Испанският национал Мориенте отбеляза трѐтия разгромѹващ гол в седмата минѹта на вѹторото полуврѐме.

“След тази побѐда мѹжем да отпра̀вим по̀глед и към титлата”, каза след мѹча президентѹт на “Реал” Лоренцо Санс.

ИЗРАЗИ:

вѐчния враг – the usual competitor

вка̀ра гол – he scored a goal

настѹпи събитие – an event has come

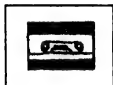
мѹжем да отпра̀вим по̀глед – we can fix our eyes

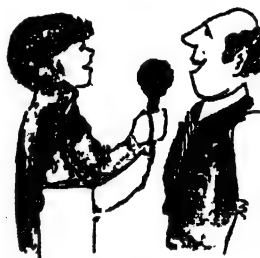
Запомнете!

спòрт	спортувам
фúтбол	играя фúтбол
баскетбол	играя баскетбол
волейбòл	играя волейбòл
шах	играя шах
ски	карам ски
езда	яздя
плуване	плувам

ОБИЧАТЕ ЛИ СПОРТА?

На въпросите на журналистката от Радио “Дъга” “Спортувате ли? Обичате ли спорта?” отговарят:

Евгения (25)

- Да, обичам спорта и активно спортувам.
- Колко често?
- Винаги, когато мога.
- С какъв спорт се занимавате?
- Най-много обичам да плувам, а когато мога, ходя и на ски.

Мира (40)

- Да, обаче вече нямам време.
- Спортувахте ли като малка?
- Да, тренирах лека атлетика, но след раждането на синя ми напълнях, а сега вече и нямам време.

Мирослав (20)

- Не, от малък не обичам. Сега, когато мога, ходя на фитнес.

Катя (23)

- Обичам спорта, но предпочитам да танцувам.
- Занимавате ли се активно?
- Да, танцувам поне три пъти седмично, а ходя и на дискотека.

Григор (45)

- Да, но рядко спортувам.
- Каквò, ако не е тайна?
- Малко тенис, малко джогинг.

Цветан (23)

- Да, аз съм професионален спортист.
- Каквò тренирате?
- Вòлейбòл.
- Кòгà бèше последното ви състезàние?
- За последно играхме с отбòра срèщу Куба и пàднахме с 3:1 гèйма.
- Съжалявам. Пожелàвам ви по-голjàм кьсмèt слèдвация път.
- Мерси.

ИЗРАЗИ:

след като родих син – after giving birth to a son

карам ски – to ski

три пèти сèдмично – three times a week

предпочитам да танцувам – I prefer dancing

пàднахме с 3:1 – we lost in 3:1

пожелàвам ви кьсмèt – Good luck!

Отговорèте на въпрòсите, като изпòлзвате òтговорите в анкетата

1. Кой от интервюираните се занимава с тенис?
2. С какъв спорт се занимава третиият интервюиран?
3. С какъв друг спорт се занимава момичето, което плува?
4. Коè е последното състезàние на професионалния вòлейболист?
5. Кòлко чèсто спортува тòзи, кòйто казва, че тренира джòгинг?

ОТРИЦАТЕЛНИ МЕСТОИМЕННИЯ – THE NEGATIVE PRONOUNS

Formed by adding the negative prefix “ни-” to the corresponding interrogative pronoun

	единствено число			множестве но число
	м.р.	ж.р.	ср.р.	
За лица и предмети именителна форма винителна форма дателна форма	никой никого на никого	никоя	никое	никои
За признаци	никакъв	никаква	никакво	никакви
За притежание	ничий	ничия	ничие	ничии
За количество	николко			
	за място	за време	за начин	
местоименни наречия	всякъде	всякога	всякак	

УМАЛИТЕЛНИ СЪЩЕСТВИТЕЛНИ ИМЕНА - DIMINUTIVE NOUNS

Formed by the suffixes **-че**, **-це**, **-ка** added to the noun, the diminutive nouns denote things of a very small size, inserting an affecting shade of the meaning.

All diminutive nouns are neuter.

-че	-це	-ка
братче	котенце	градинка
сестриче	кученце	женичка
бебче	сърчице	душичка
градче	селце	картичка
джобче	личице	брадичка
шкафче	носленце	
конче	вратленце	
хлебче	писъмце	

УПРАЖНЕНИЯ

1. Работете по модела:

Обичаш ли фътбола?

Да, от малък играя футбол. Играх две години в отбора на училището.

1. Обичаш ли тениса?
2. Обичаш ли да караш ски?
3. Обичаш ли плуването?
4. Обичаш ли ездата?
5. Обичаш ли бокса?
6. Обичаш ли художествената гимнастика?
7. Обичаш ли бейзбола?

2. Работете по модела

Станахте ли рано вчера? - Да, станахме.

А Нина и Петя? - Те не станаха.

Ходихте ли в понеделник на кино? - Да,

А родителите ти? -

Четохте ли новата книга на П.? - Да,

А колегите ни? -

Чухте ли за К.? - Да,

А приятелите ти?

Говори ли с майка си преди час? - Да,

А сестра ти? -

Пи ли вече кафе? - Да,

А шефът? -

Вчѐра плѹва ли? - Да,

А треньòрът ти? -

3. Попълнѐте с глагол в сегашно или минало свѣршено врѐме.

Вчѐра сутринтà (хòдя, хòдих) на лѐкар.

Вчѐра сутринтà хòдих на лѐкар.

1. От два дни те (чàкам, почàках) да ми се обàдиш.
2. Ймахме уговòрка за 8 часà, а ти не (дòйдеш, дòйде).
3. Кòгàто бях мàлък, (тренирам, тренирах) плѹване чѐтири години.
4. Йскам да (дам, дàдох) на онàзи женà мàлко хляб.
5. Нàшите футболисти (спечèлят, спечèлиха) ли снòщния мач?
6. Съжалявам, но не (чѹя, чѹх) каквò кàза.
7. Не (видя, видях) никого прѐд вратàта.
8. Кòгàто не се (обàдиш, обади), си (помисля, помислих), че нямà да дòйдеш.
9. (Четà, чѐтох) тàзи стàтия преди два чàса.
10. Вѐче два чàса (съм, бях) на кòрта.

4. Съставѐте изречѐния по модѐла:

Откъдѐ мòга да си кѹпя химикалка? -

Химикалки се купѹват в книжàрницата.

1. Къдѐ мòга да изпрàтят писмò? (пòщата)
2. Откъдѐ мòга да получа колѐт? (пòщата)
3. Как мòга да отида до зàлата? (автобѹс № 12)
4. Откъдѐ мòга да кѹпя книга? (от книжàрницата)
5. Кòгà мòга да видя звездите? (през нощтà)
6. Къдѐ да си проверя електрòнната пòща? (в Интернет)
7. Къдѐ мòга да тренирам аерòбика? (в зàлата)

5. Заменете думите с тъмен шрифт с подходящо местоимение -
Replace the words in bold type with the appropriate pronoun

1. Ние бяхме **в този ресторант с Никола**.
2. Аз се познавам с **този инженер**.
3. Отсядаме винаги **в този хотел**.
4. Станимир поръча за **Пенка** кампари, а за **Кирил** – шампанско.
5. В неделя ходихме **на вилата**, за да се видим с **Нели**.
6. Съседът ми замина **в Австрия**.
7. **Петя** имаше среща с **Иво**.
8. Всички идват **в този клуб**.

6. Попълнете:

- са органи на дишането.
..... е орган на обонянето.
..... са орган на зрението.
..... е орган на вкуса.
С човек мисли.
С човек се движи.
С човек пийше
С човек работи.
..... е най-важният човешки орган.

7. Срещу дадените съществителни отбележете техните умалителни съответствия

шкаф	езеро
маса	река
къща	кутия
пръстен	сърце
чорап	лице
молив	
телефон	
кола	
цвете	
слънце	

8. Попълнете с подходящи съществителни

1. Културният човек не се храни с ръце, а използва
и
2. Супата се яде с и се сипва в
3. Сокът се пие от
4. Кафето се пие от и се разбърква с
5. Десертът се яде с
6. Виното се пие от, а се налива от
7. Устата се избърсва със

СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST

атлѐтика	скòча (II)
бокс	спечѐля (II)
вѐчен	спортен
вòлейбòл	спортист
враг	събитие
вълнѹващ	съобразявам (III)
гейм	състезàние
гол	танц
движѐние	тѐнис
дѐрби	тичам (I)
езда	тичане
ѐзеро	трагѐдия
естѣствен	тренирам (III)
зависи	тренирòвка
зàла	уморявам (III)
здрав	унижà (II)
играя (I)	унижàвам (III)
класиране	̀учен
мàксима	факултѐт
нападàтел	
обàче	
отстѣпвам (III)	
отстѣпя (II)	
плѹване	
позòр	
полуврѐме	
президент	
привѣрженик	
професиона̀лен	
първенствò	
разгромяващ	
скачам (III)	
ски	

УРОК № 22

ЮБИЛЕЙ

Днес в дома на семейство Ангелови имаше празник. Главата на семейството - Стоян Ангелов - имаше юбилей - навърши 50 години. Бяха поканени много гости – деца и внуци, както и много приятели, роднини, колеги. Всички бяха готови за едно блестящо, шумно и весело тържество.

Подготовката започна цяла седмица преди деня на празненството. Таня Ангелова - домакинята, беше известна със своите вкусни ястия, затова вложи цялото си старание, за да се представи добре (тя държеше да пригответи всичко сама).

Настъпи дългоочакваният ден. Целия предиобед трескаво се приготвяха меси, подреждаха се прибори, помощници тичаха нагоре-надолу до последния момент.

Точно половин час преди да пристигнат гостите, Стоян изведнъж каза:

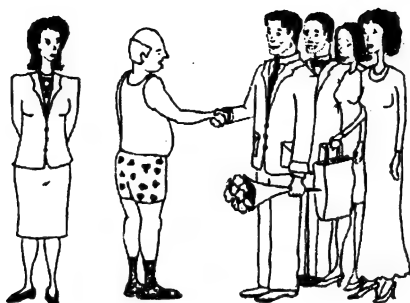
- Забравих нещо!
- Моля? – обърна се жена му, докато подреждаше цветята.
- Не знам какво да облека.
- Е как така не знаеш? Гардеробът ти е пълен с костюми. Избери някой празничен.
- Ох, нямам и изгладена риза, а и вратовръзките ми ... Къде ли ми е новата?

Сегà вече Таня се ядоса.

- А не искаш ли да те храня с лъжичка? Как може да се сетиш в последния момент? Трябваше да ми кажеш малко по-рано! Ето гостите ще пристигнат вече. Мъже!
- Моля те, не ми се сърди! По-добре ела и ми помогни. Какво да направя, като така съм свикнал...

Жена му полъшеговито, полусърдито запрати една роза по него.

- Следващия път ще бъде нещо по-тежко - обеща тя и го поведе нагоре по стълбите.

* * *

- Сега каквò? – чудеше се Стоян пред гардерòба.
- Как каквò? Ще облечеш сивия костюм! – реши вмèсто нèго Тàня.
- Сивия костюм.... Къдè ли бèше?
- Първо си избери риза! Ето например тàзи свèтлосивата ти стои мнòго добрè.
- Предпочитам бяла.
- Тя е всекиднèвна. Не, най-добрè вземй свèтлосинята, тя ти стои чудèсно на костюма и те прави по-млад.
- Ех, ако бях по-млад с трийсетина години, и рòзова мòжех да слòжа.
- Не говори глòпости! Дàй ризата, ето сегà ще я изглàдя. След мàлко е готòва, а ти си избери вратоврèзка.
- След мàлко Стоян вèче бèше готòв, стèгнат и излèскан в празничното си облеклò.

На вратàта се позвъни. Тòй се усмихна щастливо, целуна с благодарност женà си и отиде да посрèщне първите гòсти. Тòчно тогàва Тàня се сèти, че тя самàта все още не е облечена.

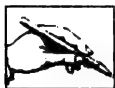

От приложение №7 й помогнèте да си избере подходяща дрèха за празника.

А вие каквò ще облечете, ако ви покàнят на юбилèя?
Опитайте се да си представите и да опишете атмосферата на празника.
Каквò бихте облèкли, ако отивате на представлèние в теàтъра?

ИЗРАЗИ

имаше празник – there was a party
главата на семейството – the head of the family
беше известна с – was famous with
да пригòтви всичко сама – to prepare everything herself
дългоочакваният ден – the long-awaited day
да те храни с лъжичка – (*here*) to pamper you
трябваше да ми кажеш по-рано – you should have told me earlier
не ми се сърди – don't be cross with me
такъв съм свикнал – I got used to that way
нагоре по стълбите – up the stairs
не говори глупости – don't be silly
прави те по-млад – it makes you look younger
тя сама – she herself

1. Какъв празник имаше у семейство Ангелови?

- а) развод
- б) юбилей
- в) годишнина от сватбата

2. Кога започна подготовката за празника?

- а) в деня на празника
- б) предишния ден
- в) седмица преди празника

3. Какво беше забравил Стоян?

- а) да закуси
- б) да подреди цветята по масите
- в) да си пригòтви подходящи дрехи

4. Какво беше забравила Таня?

- а) да купи цветя
- б) да се облече подходящо за празника
- в) да отиде на работа

ИЗ ПОЗДРАВЛЕНИЯТА ЗА ПРАЗНИКА

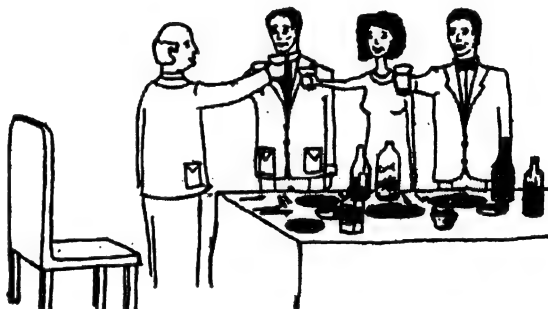
- Честит юбилей! Бъди жив и здрав! Пожелавам ти много щастие, радост, успехи в работата, но преди всичко - много и много любов и семейно щастие.
- Честит рожден ден, стари приятелю! Нека Господ ти даде още толкова години на тази земя, който да изживееш щастливо! Нека в този дом все така царят уют и разбирателство!
- Скъпи татко, мила мамо, скъпи гости! Това е един прекрасен ден за всички нас - твоето семейство, приятелите, колегите и за теб самия. Да пием за здравето на най-милият, добър и грижовен баща на света. Благодаря ти, татко, за всичко!

Как? ... честитим празник – How to congratulate on something?

Честит рожден ден
Честит имен ден!
Честита Нова Година!
За много години!
Честита Баба Марта!
Честит Осми март!
Честит празник!
Честит юбилей!

Честито Рождество Христово! Весела Коледа!
Христос воскресе! Во истина воскресе!

ИЗРАЗИ:

Честит юбилей! – Many happy returns!
преди всичко – above all this
Бъди жив и здрав! – God bless you!
да пием за здравето на .. – to health
Честито Рождество Христово – Merry Christmas
Христос Воскресе! – Happy Easter

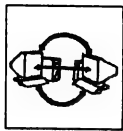
Note how we address to somebody

Скъпи приятелю,

Драги господин Иванов,

Уважаеми приятелю,...

Драги приятелю,...

The ending **-и** is added, when the masculine adjective is in the Vocative Case (see Lesson № 1)

ОБРАЗУВАНЕ НА МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ - FORMATION OF THE PAST TENSE

1. Verbs of the First Conjugation ending in **-а** and preceded by consonants (ж, ч, ш, г)

ж - з

ка̀Жа – ка̀Зах

ма̀Жа – ма̀Зах

(на)рѐЖа - (на)ря̀Зах

ш - с

бъ̀рШа – бѣ̀рСах

пѝша – пѝСах

ч - к

пла̀ча – пла̀Ках

г - ж

мо̀Га – мо̀Жах

2. Verbs of the First Conjugation ending in **-ера** in Present drop the **-е**-

разбѐра – разбра̀х

прибѐра – прибра̀х

изпѐра – изпра̀х

дрѐра – дра̀х

СУБСТАНТИВИРАНИ ДУМИ - SUBSTANTIVIZED WORDS

... *ето та̀зи етлосинята*

... *ако бях трийсетина години по-млад, и рѳзова мо̀жех да сло̀жа*

It is already known that the adjective, as well as the pronouns and numerals, “works” for the noun - it explains and illustrates it. Though when the noun is self-understood (for example is already mentioned in the

text) it can be omitted and replaced by a substantivized word. The latter takes all the characteristics of the noun - gender, number and article.

Децата да се разделят на две групи. Малките да седнат в този ъгъл, а големите - в другия.

Тук има два чифта чорапи. Вие вземете едините, аз ще взема другите.

Тези са моите, а тези - твоите.

Видяхте ли новите стоки в магазина? - Видяхме всичко, но не купихме нищо.

МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ НА ГЛАГОЛИТЕ “ЯМ” И “ДАМ” - THE PAST TENSE OF THE VERBS “ЯМ” И “ДАМ”

ядох	ядохме	дадох	дадохме
яде	ядохте	даде	дадохте
яде	ядоха	даде	дадоха

ЕДИН ОСОБЕН БЪЛГАРСКИ ПРАЗНИК

В България има един уникален празник, който не се среща никъде другаде по света - денят на Баба Марта, който се празнува всяка година на първи март. По този начин българите отбелязват края на дългата и студена зима и началото на пролетта. С нея са свързани и всички надежди за новото начало, за възраждане на природата и човешкия дух.

Мартеница

На първия ден от месец март българите си подаряват мартеници – бяло-червени фигури от конци - с пожелание за здраве. Бялото в мартеницата е символ на чистотата и любовта, а червеното - на здравето, радостта и щастието.

ИЗРАЗИ:

който не се среща никъде другаде – which takes place nowhere else
който се празнува всяка година на първи март – which has been celebrated on the 1st March every year
възрождане на природата – a revival of nature
символ на чистотата и любовта – a symbol of purity and love

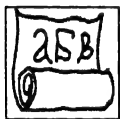
Some compound adjectives

дългоочакван

черноморски

старопланински

тъмносин

СЛОЖНИ ГЛАГОЛНИ ФОРМИ В МИНАЛО ВРЕМЕ - THE COMPOUND VERBAL FORMS IN THE PAST TENSE

When using a compound predicate (глагол+да+глагол) only the first verb can change its tense, the second one remains in present tense.

Though note that both verbs change in gender and number (except for the modal ones).

..... тя държеше да пригòтви
..... трябваше да ми кàжеш
..... отиде да посрèщне

УПРАЖНЕНИЯ

1. Попълнете празните места с форми за минало време на глагола “дам” - Fill in the blanks with a Past-tense form of **дам**:
 1. Куриерът едно писмо на секретарката.
 2. Посланикът прием по случай националния празник на страната си.
 3. Гостите много подаръци на рожденика.
 4. Ти не му ли химикалката си назаем?
 5. Те съжаляват, че не ти книгата навреме.
 6. Кой ми тази книга?
 7. Ние не ви парите, докато не изпълнихте договора.

2. Попълнете изпуснатите допълнения, като ги изразите с формите на личните местоимения

МОДЕЛ:

Аз ...видях вчера на гарата, но не ... се обадох, защото бързах.
Аз го видях вчера на гарата, но не му се обадох, защото бързах.

1. Повтори въпроса, защото не чух добре, а така не мога да отговоря.
2. Фред отговаря ли на писмата? Пита ли как живееш?
3. Питах ливчера каквое мнението за новата книга на Алекс Гарланд?
4. Аз много обичам, но не вярвам.
5. Аз ще се обадя довечера, а ако не намеря, ще търся утре в Университета.

3. Работете по модела:

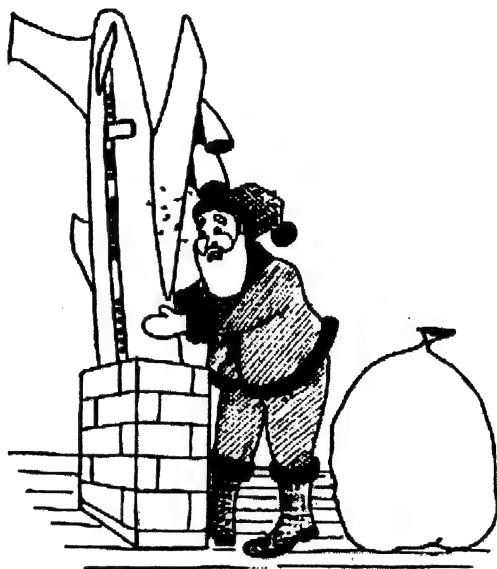
МОДЕЛ:

Отивам да посрещна сестра си на аерогарата.
Утре ще отида да посрещна сестра си на аерогарата.
Вчера отидох да посрещна сестра си на аерогарата.

1. Започвам да търся подарък за рождения ден на Х.
 2. Трябва да ми кажеш новия си телефон.
 3. Опитвам се да се свържа с брат си в Щатите.
 4. Не мога да ти кажа цялата информация.
 5. Излизам да потичам в парка.
 6. Радвам се да те видя.
4. Превърнете изреченията в минало свършено време - Turn the verbs in the following sentences into the Past Tense:
1. Ще набера малко цветя от градината
 2. Х. ще напише няколко покани за партито и ще ги изпрати.
 3. Можеш ли да отидеш на срещата с колегите?
 4. Ще разбера датата на полета и ще ти я кажем.
 5. Ще се върна след 10 минути.
 6. Ще нарежем малко плодове за десерт.
 7. Ще напишеш ли писмо на баба си?
5. Отправете пожелание - send a wish
1. Приятелката (приятелят) ви има рожден ден.
 2. Родителите ви имат годишнина от сватбата.
 3. Ваш роднина си е намерил хубава работа.
 4. Сестра ви за първи път участва в лотарията.
 5. Единият от родителите ви има юбилей.
6. От приложението в края на учебника си изберете подходящи дрехи за
1. пикник	5. делова среща
2. тренировка по плуване	6. вкъщи
3. посещение на театър	7. ремонт вкъщи
4. разходка	8. купон
	9. първа среща

7. Попълнете празните места в текста с някоя от следните думи:

пилотирам
вòзя
летì
кàзах
знам
самолёт
получих
помисли
кѣщата
ще се наұча
зарядвах

Скъпи Дядо Коледа,

Много ти благодаря за подаръците, който от теб миналата година. Наистина много им се Тази година искам само едно нещо, един Когато аз на татко, той, че искам играчка, но сгреша. Искам такъв, който наистина Обещавам, че ще се наұча да го и после ще всички деца до училище.

....., че не можеш да го пуснеш през комина, така че просто го паркирай зад

Много ти благодаря,

С òбич,

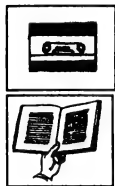
Йна, 10-годишна

СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST

бял	риза
внук	свѣтлосив
вратовръзка	свързан
възраждане	сѣтя се (II)
грешà (II)	сѣщам се (III)
грижòвен	старàние
дългоочàкван	тържество
запратя	успѣх
играчка	царя (II)
изберà (I)	целувам (III)
избирам (III)	целуна (I)
излѣскан	чистотà
комин	шùмен
конѣц	щàстие
костюм	юбилей
куриєр	
мàртеница	
надѣжда	
начàло	
обещàвам (III)	
обещàя (I)	
обрѣщам (III)	
ообърна (I)	
паркирам	
подготòвка	
подредя (II)	
подрѣждам (III)	
полусърдито	
полушеговито	
помòщник	
прибор	
разбирàтелство	
развòд	

УРОК № 23

ЖИВОТЪТ Е КРАТЪК, ИЗКУСТВОТО – ВЕЧНО

Георгиев и Петров се срещнаха след завръщането на Георгиев от Мадрид, където той представи своя изложба живопис. След като се прибра у дома, той звънна на Петров и го покани на гости. В слънчевия неделен следобед двамата седнаха на терасата да пият по чашка.

- Как мина пътуването? Чух за успеха ти там - каза Петров. - Много ли видя, много ли преживя?
- О, Мадрид е един прекрасен град - въздъхна с носталгия Георгиев.
 - Някой ще каже, че за три месеца могат да се видят много неща, но на мен не ми беше достатъчно. Нагледях се на великолепна архитектура, страхотни пейзажи... и все пак само тук мога да работя добре. Хубавото на моето посещение там беше, че се запознах с много колеги и междувременно пороботих върху няколко пейзажа. Това е в общи линии.
- А при теб? Какво ново?
- Нищо ново под слънцето. Продължих да си пиша книгата и в скоро време може би ще види бял свят.
- Разбрах от телевизията за концерта на една наша музикална формация преди няколко дни. Ти ходи ли?
- Да, отидох и не съжалявам.
- Каква музика изпълняват?
- Не знам как да ги определя. Те смесват фолклорно, църковно и модерно пееие. Знам, че звучи странно, но резултатът е изумителен.

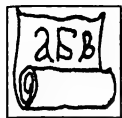

Аз ги следя от много време насам. Когато ги чух за първи път, две нощи не спях от вълнение. Онзи ден отново пяха на световно ниво. Публиката ги извика два пъти на бис.

- Знаеш ли, като те слушам сега, се сещам за нещо, което прочетох в “Ню Йорк Таймс” преди много години. Беше приблизително следното: “Има мит, че Орфей е роден там, където сега е България. Изглежда, че това е истина, щом неговите дъщери и синове днес паят така вълшебно.” Още Аристотел казвал: “Ars longa, vita brevis” - “Животът е кратък, изкуството – вечно”. След това, което ми каза, съжалявам, че не бях тук, за да дойда с теб. Ти прави ли нещо друго, докато ме нямаше?
- Гледах няколко нови филма. На единия много се смях, някои от тях ме развълнуваха, на други се отегчих до смърт.
- Е, така е. Ела сега да ти покажа какви дискове с музика си купих от Мадрид и ако ги харесаш, ще ти ги дам да ги слушаш.

ИЗРАЗИ

изложба живопис – a painting exhibition
да пият по чашка – to have a drink
някой ще каже – one can say
на мен не ми беше достатъчно – it wasn't enough for me
в общи линии – in board outlines
няма нищо ново – no news
ще види бял свят – it will come on light
преди няколко дни – few days ago
на световно ниво – on a world level
два пъти ги извика на бис – encored them twice
развълнуваха ме – they excited me
отегчих се до смърт – I got bored to death

ОБРАЗУВАНЕ НА МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ – FORMATION OF THE PAST TENSE (продължение)

1. Verbs of the First Conjugation

- ending in **-ея** in the Present Tense, they drop the **-е** in the Past Tense

живея	живях	живяхме
	живя	живяхте
	живя	живяха

пеея	пях	пяхме
	пя	пяхте
	пя	пяха

- ending in **-ра** in the Present Tense

спра	спрях	спряхме
	спря	спряхте
	спря	спряха

- ending in **vocal+я** in the Present Tense (except those ending in **-ея**)

чуя	чух	чухме
	чу	чухте
	чу	чуха

пия	пих	пихме
	пи	пихте
	пи	пиха

Изключение:

взема	взех	взехме
	взе	взехте
	взе	взеха

МИНАЛО СВЪРШЕНО ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ - THE PAST ACTIVE PARTICIPLE

The past active participle is formed from the stem-form of the past tense by replacing the ending “-х” with the ending “-л”. Like the present active participle, it changes in number and gender and when substantivized, can also be put the article.

Минало свършено време на глагола + наставка	Минало свършено деятелно причастие			
	м.р.	ж.р.	ср.р.	мн.ч.
вървя х	вървял	вървяла	вървяло	вървели
обича х	обичал	-а	-о	-и
има х + -л	имал	-а	-о	-и
иска х	искал	-а	-о	-и
пита х	питал	-а	-о	-и

The place of the stress remains unchangeable. The Past active participle can be formed both from verbs of the perfective and the imperfective aspect

	м.р.	ж.р.	ср.р.	мн.ч.
хòдих	хòдил	хòдила	хòдило	хòдили
говòрих	говòрил	говòрила	говòрило	говòрили
седях	седял	седяла	седяло	седели
рёкох	рёкъл	рёкла	рёкло	рёкли
дойдòх	дошъл	дошла	дошло	дошли
дадох	дал	дала	дало	дали
ядох	ял	яла	яло	яли

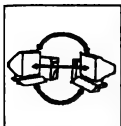

When the verb has -т, -к, -з, -с before the ending -ох, the latter is replaced by -ъл, -ла, -ло, -ли

зане~~с~~ох – зане~~с~~ъл

рёкох – рёкъл

Употреба - Use

The past active participle has a wide variety of application. It participates in forming of all compound tenses, in formation of the indicative mood (see Lesson 24), as well as an attribute which (like the adjective) agrees in gender and number with the noun it qualifies and takes the article.

условно наклонение – the indicative mood	Бих искал чаша вода.
преизказно наклонение – the indirect indicative mood	Човекът поискал чаша вода.
минало неопределено време – the Present Perfective Tense	Човекът е поискал чаша вода.
минало предварително време – the Past Perfective Tense	Човекът беше поискал чаша вода.
бъдеще предварително – The Future in the Past	Човекът ще е поискал чаша вода.

МИНАЛО СВЪРШЕНО ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ НА МОДАЛНИТЕ ГЛАГОЛИ – THE PAST ACTIVE PARTICIPLE OF THE MODAL VERBS

може	можело
трябва	трябвало
има	имало
няма	нямало

НЕПРЯКА РЕЧ – INDIRECT SPEECH

Like the indirect indicative mood, the indirect speech transmits somebody else's words not literally, but in a general way. At that the following grammatical changes take place:

1. The question from the direct speech turns to a subordinate clause, preceded by an interrogativa pronoun or adverb. No changes in the word order have been made

Ние попитахме: - Къде наблизо има хотъл?

Ние попитахме къде наблизо има хотъл.

Тя го попита: - Искаш ли да останеш?

Тя го попита — *иска ли да остане.*

дали иска да остане.

2. When the imperative is presented, the subordinate clause is preceded by the particle “да”, forming a compound.

Пётър му изкрещя: - Стани!

Пётър му изкрещя да стане.

3. Clauses and exclamatory sentences turn into the indirect speech by means of the conjunction “че”.

Той каза: - Отивам за хляб.

Той каза, че оти ва за хляб.

Тя каза: - Много съм ти обидена!

Тя каза, че ми е много обидена.

СЪВМЕСТНА УПОТРЕБА НА ДАТЕЛНИ И ВИНИТЕЛНИ ФОРМИ - COOPERATION BETWEEN DATIVE AND ACCUSATIVE FORMS

If the sentence has two objects - direct and indirect and they both are pronouns, the pronoun in the Dative case (indirect object) always stands before the one in the Accusative case (direct object)

Аз поисках химикалката от Пётър. Ще дам билета на Пётя.

+ Аз му я поисках.

- Аз не му я поисках.

? Аз поисках ли му я?

?- Аз не му ли я
поисках?

+ Ще ѝ го дам.

- Няма да ѝ го дам.

? Ще ѝ го дам ли?

?- Няма ли да ѝ го дам?

ОБРАЗОВАНИЕТО В БЪЛГАРИЯ

Българското образование се нарежда сред най-добрите в света. То е продължение на възрожденските културни традиции от средата на XIX век и оттогава насам е в непрекъснат диалог с промените в европейските и световни тенденции.

Съвременната ни образователна система е разделена на следните нива: начален курс - от I до IV клас, среден курс - до VIII клас, след който се получава с тѐпен “основно образование”; горен курс - до XI или XII клас, след който се получава с тѐпен “средно образование”.

Първите три с тѐпени на обучение са безплатни за държавните и общинските училища.

След завършване на средното училище всеки има право да кандидатства и да продължи образованието си в многобройните държавни и частни колежи, университети и институти в страната и чужбина. Обучението в различните ВУЗ (висши учебни заведения) е на изключително високо ниво по

*Софийският университет
“Св. Климент Охридски”*

отношение на преподаватели, техника и възможности за международен академичен обмен. Обучението трае между четири (за бакалавърска с тѐпен) и пет (за магистърска с тѐпен) години.

ИЗРАЗИ

едно от най-добрите в света – one of the best in the world
възрожденски културни традиции –
the cultural traditions of the Bulgarian national revival
оттогава насам – from then on
по отношение - regarding

Направѐте анота́ция на тѐкста в ра̀мките на 50-60 дѹми,
като изпòлзвате слѐдната схѐма:

В ста̀тията се говòри за

Оснòвната идѐя е

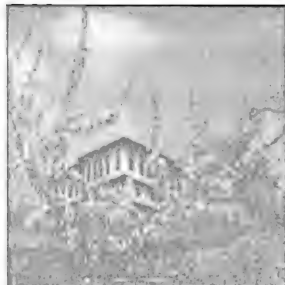
Посòчва се, че

ЧУЖДИ СТУДЕНТИ ПРАВЯТ ДИПЛОМНИТЕ СИ РАБОТИ В МЕЛНИК

Ярослава Прохазка, в. “24 часа”

Чуждестра̀нни студѐнти по архитекту̀ра ма̀сово идват в
Бѹлга̀рия, за да пра̀вят дипло̀мните си ра̀боти
в Мѐлник и Плòвдив зара̀ди ста̀рите кѹщи,
ка̀за шѐфката на Мѐждуна̀ро̀дния от̀дѐл в
просвѐтното мѝнистѐрство Виолета Га̀нева
вчѐра. Това̀ ста̀на на ко̀нфѐрѐнция за
акадѐмичния обмѐн, за ко̀ято мѝнистѐр

Кѹща в Мѐлник

ДѝмитѢр ДѝмитѢрòв
сѹбра̀ ко̀лѐгите си от̀
òсем дѹржа̀ви.

По врѐме на сѐсиите
било съòбщѐно за го̀лям ин̀терѐс от̀ стра̀на̀ на
чу̀жденѐците кѹм тѐхничѐските ВУЗ-ове в Со̀фия,
Га̀брово и Рѹсе.

Кѹща в Мѐлник

ИЗРАЗИ

студѐнти по архитекту̀ра – students of architecture

дипло̀мна ра̀бота – a graduation paper

ма̀сово – in large numbers

просвѐтно мѝнистѐрство – the Ministry of education

акадѐмичен обмѐн – students exchange

УПРАЖНЕНИЯ

1. Спрегнете в минало свършено време –

Conjugate in the Past Tense:

1. Вчѐра се спрѣх да си кѹпя вѣстници и видѣх едѣн стѣр
прѣятел.

Ти

Тя

Нѣе.....

Те двѣмата

Вѣе

2. Пѣтър си обѹ нѣвите обѹвки и излѣзе на разхѣдка.

Ти

Тя

Нѣе.....

Те двѣмата

Вѣе

3. Тя живѣ с нѣго 20 години и не спрѣ да му се възхищѣва.

Ти

Тѣй

Нѣе.....

Те двѣмата

Вѣе

4. След като се прибрѣ, продѣлжи ли да работиш?

Ти

Тя

Нѣе.....

Те двѣмата

Вѣе

2. Работете по моделите

пия кафе

- Аз пих кафе. А вие пихте ли?

- Да, пихме.

1. ям плодове
2. карам ски
3. слушам
4. тръгна за работа
5. живее в чужбина
6. спра цигарите
7. обуща си новите обувки

3. Попълнете с подходящи форми на “който” и “когато”

1. Това е картината, видях в националната галерия.
2. Това са хора, на нямам доверие.
3. Ето мъжът, с не успях да се срещна.
4. Ето списък на филмите, гледах миналия месец.
5. Това е колежката, с се запознах преди няколко дни.
6. Това е докладът, за говорихме вчера.
7. Това е дискът, търся от две седмици.
8. Това е преподавателят, при имахме изпит.
9. Това е авторът, ми харесва най-много.
10. Това е авторът, харесвам най-много.

4. Работете по модела

МОДЕЛ:

Никола пише доклад.

И тази сутрин писа, но довечера няма да пише.

1. рисува (вчера, утре)
2. среща се с приятелката си (вчера, довечера)
3. ходи на театър (миналата седмица, следващата седмица)
4. танцува (миналата вечер, довечера)
5. пие коктейл (преди, вече)
6. взема такси (сутринта, следобед)

4. Образувайте минало свършено деятелно причастие от глаголите по-долу и ги включете в изречения

съм	(да) целуна
(да) видя	(да) започна
(да) среща	(да) легна
(да) спечеля	(да) реша
(да) гледам	(да) звъня
(да) живеея	(да се) прибера
(да) забравя	

6. Превърнете от пряка в непряка реч:

- Къде живееш сега? - попита Мартин.
Мартин попита Лили къде живее сега.

1. - Ще ходите ли на работа? - попита Мартин.
2. - Каква музика слушаш? - попита Мартин.
3. - Какво ще пиеш? - попита Мартин.
4. - Вие не искате ли да видите това? – попита Мартин.
5. - Какво искаш да вечеряме? - попита Мартин.
6. - Искаш ли да отидем заедно на концерта? - попита Мартин.
7. - Легни! – каза Мартин.
8. - Защо не си лягаш? - попита Мартин.

7. Превърнете от пряка в непряка реч:

- Отивам на гости! - съобщи Марин и излезе.
Марин съобщи, че отива на гости, и излезе.

1. – Излизам по работа - съобщи Илиян и затвори телефона.
2. - Кога ще се върнеш? - попита го жена му, докато той се обличаше.
3. - Няма да ходим заедно на изложбата - казаха приятелите му и си тръгнаха.
4. - Кога ще бъде готова картината? - попита колекционерът, докато палеше цигара.
5. – Млъкнете! - изкрещя тя и скочи на крака.

8. Заменете подчертаните думи с кратки винителни и дательни форми на местоимения.

Сервитьорът донàся смётката на четиримата.
Сервитьорът им я донàся.

1. Ще дам кòшницата с плодове на мàйка му.
2. Трèбва да избèра хубави продùкти за г-н Х.
3. Младèн поднàся цветя на Пèтя.
4. Ще пригòтвим голяма изненада на Илìя.
5. Ще кùпя тàзи книга за бащà си.
6. Иди и отвори вратàта на приятеля ми.
7. Няма ли да поднесèш кафèто на гòстите?
8. Йскаш ли да видиш мòите нòви снìмки?
9. Трèбва ли да занесà нòвите докумèнти на шèфа?
10. Няма ли да покажеш магазинà на брàт си?

9. Превърнете тèкста в преизкàзно наклонèние

Еднò момиче дойдè вчèра във фризьòрския салòн, поглèдна фризьòрката в очите, пòсле видя как ÿ трепèреха ръцèте от умòра, взè мълчаливо нòжицата, остави я върху мàсата и все такà мълчаливо взè ръцèте ÿ в свòите. Пòсле подстрига клиèнта, без да му взèме парì, след коèто си отиде. А фризьòрката сèдна на един стол и се разплàка заради внезапната човèшка добрòта.

10. Превърнете диалòга в описàние - Retell

МОДЕЛ:

Георгìева: - Здравèй, Петрòва!
Георгìева поздравì Петрòва.

Петрòва: - Здравèй, Георгìева!

Георгìева: Как си?

Петрòва: Добрè. Рàдвам се да те видя.

Георгìева: Накъдè отиваш?

Петрòва: На пазàр. Йскаш ли да дòйдеш с мен?

Георгиева: - Не, благодаря. Имам работа.

Петрова: - Тогава защо не ми се обадиш следобед?

Георгиева: - Ако имам време, ще ти се обадя.

Петрова: - Моля те, имам да ти казвам нещо много важно!

Георгиева: - Добре. Засега чао.

Петрова: - Чао, приятен ден.

Помислете кой части от пряката реч да се заменят с глагола “поздравявам” и “сбогувам се”

СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST

безплатен	пла̀ча (I)
в̀ечен	подстригвам (III)
възд̀хна (I)	подстрижа (I)
вълшѐбен	пора̀ботя (II)
диалòг	предста̀вя (II)
диск	предста̀вям (III)
добротà	преживѐя (II)
достàтъчен	приблизителен
европ̀ейски	продължѐние
живопис	промя̀на
завръ̀щане	развъ̀лнувам (III)
излòжба	резултàт
изп̀лнявам (III)	сбогувам се
изумителен	светòвен
институт	с̀esia
колèж	следя̀ (II)
курс	см̀esвам (III)
мàсов	смея се (I)
междуврѐменно	среда̀
минист̀ерство	с тѐпен
мит	съврѐменен
многобр̀ден	тендѐнция
мълчалѝво	тера̀са
наглѐдам се (III)	традиция
ниво̀	трая̀ (I)
ножица̀	трепѐря (II)
носта̀лгия	филм
образова̀ние	фолклòр
общински	форма̀ция
Орфѐй	църкòвен
отдèл	чу̀я (II)
отегча̀ (II)	
пейза̀ж	

УРОК № 24

НА ПЪТ

Ето как някои хора тръгват на път:

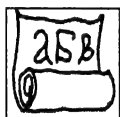

... Всеки посеше само това, което смяташе най-необходимо в своя живот. Когато отворихме чантите си за митническа проверка, съдържанието им доста добре разкриваше различните характери и интереси. Така например багажът на Марго съдържаше множество одежди от прозрачна материя, три ръководства за отслабване и цяла купчина шишеница, всяко пълно с някакъв елексир, гарантиращ излекуването на акне. В пътната чанта на Лесли имаше няколко пулвера с висoka яка, чифт панталони, в които бяха увити два револвера, въздушен пистолет, книга със заглавие "Как да си направим сами оръжие" и голямо шише със смазка, който течеше. Дари пътуваше с два сандъка, пълни с книгите му, и с малко кюфарче с дрехи. Багажът на мама се състоеше от две части: първата – дрехи, и втората – различни тонове по готварство и градинарство. Аз пътувах само с тези пеня, които смятах за необходими, за да облекчат досадата от дългото пътешествие: четири книги по естествена история, сакче за пеперуди, куче и буркан от сладко, пълнен с тъсченици, който всеки миг заплашваха да се превърнат на какавици. Според нашите схващания, бяхме напълно екипирани за повня си живот и в този вид напуснахме хладните и влажни английски брегове....

(Джералд Даръл, "Моето семейство и други животни", изд. "Пан", София 1999)

ИЗРАЗИ

ръководство за отслабване – a slimming manual
как да си направим сами – do it yourself
томове по готварство и градинарство –
issues on cooking and gardening
бяхме напълно екипирани – we were fully equipped
тези неща, които смятах за необходими –
these things which I considered important
книги по естествена история – natural science books
според нашите схващания – in our opinion

МИНАЛО НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ - THE PAST IMPERFECT TENSE

The past imperfective tense denotes an action, which has began at a given past moment. It can be completed in the past, but can also be continued at the moment in question. Compare:

минало свършено време

*Вчера **ходих** на кино.
Миналия месец **куних** кола.*

*През нощта **валя** сняг.*

***Забравих** ключа в офиса.*

минало несвършено време

*Всеки ден **ходех** на кино.
Миналата година **купувахме**
много домати.*

*Поглеждах през прозореца:
навън **валеше**.*

*Когато бях малък, често си
забравях ключа.*

ОБЩ ВИД НА МИНАЛО НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ - THE PAST IMPERFECT TENSE IN GENERAL

ед.ч.	мн.ч.
-х	-хме
-ше	-хте
-ше	-ха

These endings are added to the **-е-** stem-form (работя - работех), which, when stressed, turns into **-я-** (чета - четях). The place of the stress remains the same as in the Present tense.

1. Formation

I, II спрежение		III спрежение
-ЕХ	-ЯХ (the stress falls onto the ending)	-АХ (-ЯХ)
хòдЕХ	вървЯХ	обличаХ (се)
пишеХ	сediaХ	закúсваХ
живèЕХ	четЯХ	вечèрЯХ
хранЕХ (се)	спяХ	отговàряХ

The past imperfective tense is formed mainly from the verbs of the imperfective aspect. Verbs of the perfective aspect can be used in the past imperfective tense only in subordinate clauses:

Ако сегà кúпex (м.несв.вр.) панталòна, мòжex да остàна без парè .

When comparing the Past tense and the Past imperfect tense it is clear that some verbs of the second and the third conjugation differ only in the 2nd and the 3rd person in the singular

1. Verbs of the Second Conjugation with a stress on the last syllable (летя, вървя, стой)

Example: летя

	м. св. вр	м. несв. вр
1		летях
2	летя	летеше
3	летя	летеше
1		летяхме
2		летяхте
3		летяха

Eleonora Ivanova

*Миналата сѐдмица тоѝ летѝ до
Мюнхен.*

Два дни птиците летѝха на юг.

*Самолѣтѣт летѣше на
500 м. височинѝ.*

Из стѝята летѝха мухи.

1. Verbs of the Third Conjugation

Example: **вечѣрям**

м. св. вр м. несв. вр

1		вечѣрях
2	вечѣря	вечѣряше
3	вечѣря	вечѣряше
1		вечѣряхме
2		вечѣряхте
3		вечѣряха

*Снѝци тя **вечѣря** с нѣго.*

*Докато **вечѣряше** с нѣго, навѣн
валѣше сняг.*

*Снѝци **вечѣряхме** мнѝго кѣсно.*

*Докато **вечѣряхме**, навѣн
валѣше сняг.*

УПОТРЕБА – USE OF THE PAST IMPERFECT TENSE (MAIN)

The Past Imperfect Tense is used

1. to denote a past action which was not finished a given moment

Когѝто ти се обѝди, аз четѝх.

2. to denote two or more continuous actions taking place at the same time

Тоѝ вървѣше по ѹлицата и си мѝслеше за бѣдецѣто.

Аз гѝтвех, а тя спѣше.

3. to describe places, events, etc.

*В ѹгѣла стоѣше шкаф с кнѝги, върху мѝсата лежаха вѣстници,
от рѝдиото се чѹваше мѹзика. Навѣн тѝхо валѣше сняг.*

СРАВНЕНИЕ МЕЖДУ МИНАЛО СВЪРШЕНО И МИНАЛО НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ - COMPARI- SON OF THE PAST TENSE AND THE PAST IM- PERFECT TENSE

минало свършено време	минало несвършено време
живях	живеех
пях	пеех
ходих	ходех
говорих	говорех
мислих	мислех
опитах	опитвах
смених	сменях

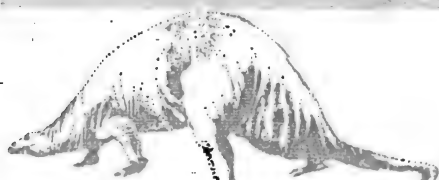

In the Gerald Darrel's text find the verbs of the Past Imperfective Tense and write their corresponding ones of the Past Tense. Note that the forms in some of the pairs may coincide.

... Това е Земята по времето, когато динозаври се разхождали по плодородната, потънала в зеленина планета. Парче скала, широко само 10 км, променило всичко това. То ударило Земята със силата на 10 000 ядрени оръжия. Стотици милиарди тонове пепел и камъни полетели в атмосферата и създали покривка от прах, през която слънцето не можело да проникне хиляди години. Случвало се е преди. Ще се случи отново. Въпросът е само кога.

(из пролога към филма "Армагедон")

ИЗРАЗИ

потъналата в зеленина планета – the all-green planet
ядрени оръжия – nuclear weapons
покривка от прах – a cover of dust
случвало се е преди – it happened before
ще се случи отново – it will happen again
въпросът е само кога – the only question is when

ПРЕИЗКАЗНО НАКЛОНЕНИЕ – THE INDIRECT INDICATIVE MOOD

The indirect indicative mood denotes that the speaker reports something he himself has not witnessed but had heard from somebody else or read somewhere.

Аз видях, че той ходи там в
сряда. (пряк свидетел)

Казаха ми, че той ходил там
в сряда. (непряк свидетел)

The Past and Past Imperfect Tenses are most often used in the Indirect indicative mood.

УПРАЖНЕНИЯ

1. Работете по модела

МОДЕЛ

стоя на палубата

Когато пътувахте с кораба, **стояхте ли на палубата?**

Не, не стояхме.

1. слизам на брега
2. обикалям градовете
3. слушам вълните
4. боли ме главата
5. попадам в буря
6. къпя се в морето
7. обаждам се вкъщи

2. МОДЕЛ:

Той отсяда в този хотел.

Той често ли отсядаше там?

1. тя пазарува отгук
2. ти купуваш книги
3. тя заминава на почивка
4. работим до късно
5. те крадат коли
6. викам полицията
7. ходите на гости
8. той изпраща картички
9. зает съм

3. Съставете изречения със следните двойки глаголи

пътуваше (2 л. ед. ч.) - научихме (1 л. мн. ч.)

Докато ти пътуваше към нас, ние научихме за катастрофата.

носех (1 л. ед. ч.) - паднах (1 л. ед. ч.)

пишехме (1 л. мн. ч.) - обади се (3 л. ед. ч.)

валеше (3 л. ед. ч.) - замръзна (3 л. ед. ч.)

влизах (1 л. ед. ч.) - забравих (1 л. ед. ч.)

състоеше се (3 л. ед. ч.) - бяха (3 л. мн. ч.)

хòдеха (3 л. мн. ч.) - видяха (3 л. мн. ч.)

имаше (2 л. ед. ч.) - почерпи (2 л. ед. ч.)

мислех (1 л. ед. ч.) - напуснах (1 л. ед. ч.)

виждахме (1 л. мн. ч.) - бягаха (3 л. мн. ч.)

4. Преизкажете изреченията както в модела

Вчера те ходиха на гости.

Казват, че вчера те ходили на гости.

1. Господин Х. купи пръстен на жена си.
2. Тя разбра всичко за мъжа си.
3. Картината се оказа изключително красива.
4. Концертът беше на много високо ниво.
5. Те се преместиха да живеят в друг град.
6. Детето дойде вкъщи и разказа за случката.
7. Шефът дойде и уволни половината персонал.
8. На всички им беше много интересно.
9. Съпрузите вечеряха сами.
10. Николай плати цялата сметка в ресторанта.
11. Там нямаше никого и беше много студено.
12. Беше го страх от тъмното.
13. Баща ѝ не се съгласи с нея.
14. Те излязоха и повече не се върнаха.

5. Поставете подходящо възвратно притежателно местоимение

Никога няма да забравядобри приятели от детството.

Професорът завърши лекция с пожелание за приятен ден.

Ние съобщавахме на родителите за успехи в работата.

Жителите на градчето се готвеха да посрещнат гости.

Вчера почти забравих да поздравя майка за рождения ден.

Отидохме двамата с брат да видим резултатите от изпитите.

Детето вдигна хубави очи към баща и мило се усмихна.

Въздържам се да говоря за бъдеща дейност.

Кажи това на близките

Влакът пристигна навреме и ние заехме места.

6. Прочетете текста

Лондон, 28 октомври, Ройтерс

Компанията “Кòка-кòла” работи върху въвеждането на автомат за продуктите си, който автоматично да увеличава цената на напитките пропорционално с повишаването на температурите на въздуха.

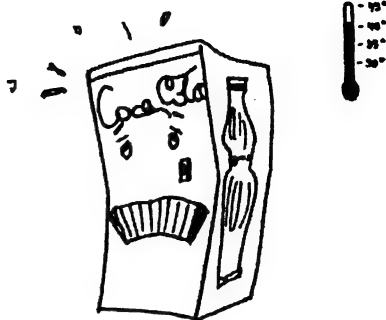
Дъглас Айвестър, един от директорите в компанията, разказал пред едно бразилско списание, че машината била конструирана, за да балансира търсенето и предлагането, като при нараснало търсене просто повишавала цената.

“Кòка-кòла” е продукт, ползата от който се мені в различните моменти” казал той.

Машината вече била тествана в Япония и компанията продължавала да я усъвършенства.

Като имате прѐдвид тѐкста,
довършете по подходящ начин
изречѐнията

1. Цѐната на напитката ще се повиши автоматично, когàто
.....
2. Ако компàнията реши да запòчне изпòлзването на такàва машинà, тогàва
.....
3. Кòка-кòлата мòже да загуби свòята популярност, ако.....
4. Хòрата ще плащат пòвече, ако

Как намирате идѐята на компàнията? Ако я харѐсвате, защò? Ако тя не ви допада, защò? Създайте текст около 50 думи.

СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST

автомат	полетя (II)
баланс	предлагане
бразилски	проверка
бряг	прозрачен
влажен	променя (II)
въздушен	променям (III)
гарантирам (III)	прониквам (III)
готварство	проникна (I)
градинарство	разкривам (III)
гъсеница	разкрива (I)
динозавър	револвер
екипиран	ръководство
елексир	сандък
заглавие	скала
зеленина	сметна (I)
излекуване	смятам (III)
какавиди	списание
конструирам (III)	съдържание
купчина	тестувам
куфарче	том
материя	търсене
митнически	увелича (II)
одежда	увеличавам (III)
оръжие	усъвършенствам (III)
отслабване	
палуба	
панталон	
парче	
пепел	
персонал	
пистолет	
плодороден	

УРОК № 25

“РАЗЧИТАМ НА СКРИТАТА РЕКЛАМА”

Той е млад, привлекателен, със заслужено високо самочувствие. Облича се спортно, въпреки че има магазини за елегантно мъжко облекло в България. Дизайнерът В.П. днес разказва за успеха си.

- Представял ли си си, че някой ден ще бъдеш един от най-известните български дизайнери?

- Е, аз не съм се родил нито с дипломата в джоба си, нито с банкова сметка, за да си плащам образованието. Баща ми

беше обикновен строител, а майка ми - учителка. Никога не съм искал да бъда като родителите си за разлика от останалите деца, които по принцип се стремяха да приличат на майките или на бащите си. От дете си мечтаех да стана каквото ли не - пилот, зъболекар, вълшебник, пожарникар. Е, в крайна сметка станах нещо като вълшебник. Значи една от мечтите ми се е сбъднала.

- Случайно ли стана?

- Няма случайни неща на този свят.

Тогаво обаче не съм го подозирал.

Един ден, както си драсках, ми хрумна, че мога да изрисувам

една сива копринена рокля на мама, която ме дразнеше с едноцветността си. Така че взех флумастерите и започнах. Толкова се увлякох, че не съм забелязал кога нашите са се прибрали. После ме наказаха да не гледам

телевизия и да пестя, докато събера пари за нова рокля.

Трябва много да си страдал от наказанието.

Да, вярно е, обаче повече ме болеше, че не оцениха рисунките ми.

Съгласен ли си с онази мисъл, която казва, че геният е 99 процента труд и 1 процент талант?

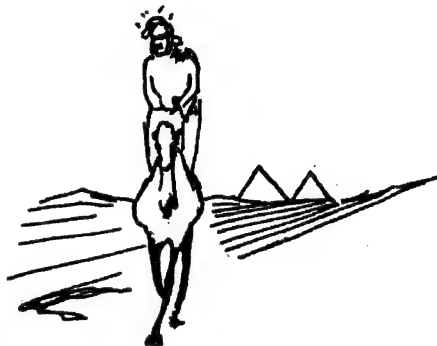
Не, не съм съгласен. За мен това е извинение за некадърността на едни и престараването на други. Талантът е природна дарба, кой каквото иска да казва.

Как се справяш със скръстите и разстоянията в живота?

Когато съм се родил, сигурно ми се е паднала душата на някой

скитник, защото и до днес не обичам да стоя на едно място.

Пътувал съм много, разбира се, може би съм обиколил света няколко пъти, но не съм изчислявал. Видял съм култури, много различни от европейските, като японската например. Най-много обаче се

прекланям пред свободния дух на хората в Америка.

Разкажи за някое твоё интересно преживяване.

За последно ходих в Египет по работа. Бил съм там по различни поводи, но едва последния път имах свободно време и успях да се кача на камила. Много е вълнуващо. Едно качване струва само два долара. За да те свалят обаче ти искат десет.

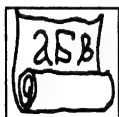
Нека поговорим за работата ти като дизайнер. Разкажи ни за последните си представления.

Имал съм възможност да покажа колекции на различни модни форуми в Милано, Ню Йорк, Лондон. Модата, която аз правя, е била и ще бъде винаги актуална, защото се прицелва в работещия човек и по-точно в неговото удобство по време на работа или пътуване. Така човек може в една и съща дреха да се чувства удобно през целия ден.

- Оптимист ли си за бъдещето на българската мода?
- Винаги съм бил такъв. И понеже тук все още нямаме толкова престижни форуми, аз разчитам на скритата реклама - един човек си купил костюм, почувствал се удобно и го споделил със свой приятел.

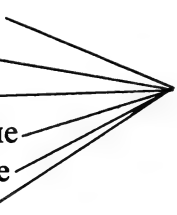
ИЗРАЗИ:

заслужено самочувствие – a well-deserved self-confidence
мъжко облекло – men's wear
една от мечтите ми се е сбъднала – one of my dreams came true
нашите – (*here*) my parents
не оцениха рисунките ми – they didn't appreciate my paintings
за да те свалят – to get you down
прицелва се в работещия човек – it aims into the man-at-work
да се чувства удобно през целия ден –
to feel comfortable all day long
природна дарба – a natural endowment
кой каквото иска да казва – never mind what people say
много е вълнуващо – it is very exciting

МИНАЛО НЕОПРЕДЕЛЕНО ВРЕМЕ - THE PRESENT PERFECT TENSE

Formation of the Present perfect tense

(аз) съм		+	минало свършено деятелно причастие хòдил, -а, -о, -и живял, -а, -о, -и и т.н.
(ти) си			
(той) е			
(ние) сме			
(вие) сте			
(те) са			

Аз съм живял две години в Канада. = Живял съм две години в Канада.

ФОРМИ ЗА МИНАЛО НЕОПРЕДЕЛЕНО ВРЕМЕ - THE PRESENT PERFECT TENSE IN GENERAL

+	-	?	?-
хòдил съм = аз хъм хòдил	не съм хòдил	хòдил ли съм	не съм ли хòдил

ГЛАГОЛЪТ “СЪМ” В МИНАЛО НЕОПРЕДЕЛЕНО ВРЕМЕ - THE AUXILIARY VERB “СЪМ” IN THE PRESENT PERFECT TENSE

+	-	?	?-
бил(а) съм=аз съм бил(а) ти си бил(а) = бил си тòй е бил= бил е тя е била = била е ние сме били = били сме вие сте били = били сте те са били = били са	не съм бил(а) не си бил(а) не е бил не е била не сме били не сте били не са били	бил(а) ли съм бил(а) ли си бил ли е била ли е били ли сме били ли сте били ли са	не съм ли бил(а) не си ли бил(а) не е ли бил не е ли била не сме ли били не сте ли били не са ли били

The Past tense and the Present perfect tense find the difference in that that the first one has the action fixed in a given past moment, while in the Present perfect tense the action has not been fixed.

Words and expression, supporting the Present perfect tense

винаги

много пъти

често

някога

още (не) + отрицателна форма

някога

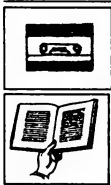
сигурно

мòже би

- Хòдил ли си някога в чужбина?
- Да, хòдил съм.
- Къдè?
- Бях в Индия.
- Кòлко врème прекара там?
- Хòдих на екскурзия за две сèдмици.

Note that the first question and answer exchanges use in the Present perfect tense, but the following question usually use the past tense

Когато си спомняме някоя цивилизация, първата картина, която изплува в съзнанието ни преди архитектурата или политическата система, е дрехата. Едно историческо време се характеризира първо с начина на обличане. Това значи, че модата е феномен с дълбоко значение в едно общество.

На всяка промяна в поведението съответства еволюция в облеклото. Преди жената беше основно домакиня. След като мъжът замине на фронта през Първата световна война, жената се оказваше принудена да ходи на полето, в завода, да управлява автобуси и влакове. Тя речееше сама косите си, прибираше в шкафа толкова непрактичната дълга рокля и я заменяше с панталон или къса рокля.

Веднага щом възникне проблем, една обикновена, „класическа“ личност показва в известен смисъл различен вкус, излага на показ нов, по-дързък вид. Развива някакъв символ във вид на провокация: прекалено очебийна вратовръзка, по-„раздвижен“ вид. Жената започва да носи прекалено дрънчащо бижу, пищна прическа. Жената, която носи петнадесет гривни на китката си, има тежки проблеми: тя се страхува да бъде пренебрегната, страхува се от липса на любов, тогава вдига шум, разтърсва украшенията си, като че ли иска да каже: „Аз съм тук, съществувам, гледайте ме, обичайте ме.“ Обратно, една цъфтеща от любов жена носи леки и дискретни бижута.

.... Защото именно жената, а не моделиерът, е тази, която инстинктивно намира подходящия ѝ тоалет. Избира го в хармония със задачите, които трябва да изпълнява в ежедневието си живот.

(по автобиографичната книга на Пако Рабан „Траектория“, изд. „Хипопо“, Варна, 1993)

ИЗРАЗИ

вдига шум – she makes noise
тя се оказваше принудена – she found herself forced
излага на показ – lay out
като че ли иска да каже – as if to say
ежедневния си живот – her everyday life

МИНАЛО НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ - THE PAST IMPERFECT TENSE

The meaning of the Past tense and the Past imperfect tense can be seen in their common use. For example

Павел **тръгна** (м.св.вр.) обратно по улицата, като не **поглеждаше** (м.несв.вр.) встрани.

Докато семейството **спеше** (м.несв.вр.), крадци **обраха** (м.св.вр.) къщата.

На вратата се **позвъни** (м.св.вр.), докато **говорех** (м.несв.вр.) по телефона.

Here the Past imperfective tense is used to denote a continuous action

м.св.вр.	м.несв.вр.
Main narrative tense	Main descriptive tense
describing actions in contiguous moments of time	describing pictures and processes
dynamic character of the action	static character of the action

УПОТРЕБА – USE OF THE PAST IMPERFECTIVE TENSE

1. modal use – to denote uncertainty
*Исках да те попитам нещо.
Ти къде заминаваше?*
2. to form the Past imperfective active participle from verbs of the Past imperfect tense
*пийших - пийшел, пийшела, пийшело, пийшели
пия – пиял, пияла, пияло, пияли*
3. “used to”
*Преди често пях, но вече не пях.
Миналата година често ходехме на гости у Ца неви, но
после се скрахме с тях и сега дори не се поздравяваме.
Като млад много танцувах, но сега вече не мога.*

Слушайте, а след това прочетете следния диалог:

– Накъде си тръгнала?

– Идвам при теб. Трябва да измислим какво да купим на г-н Ангелов за рождения му ден.

– Не зная. Той е богат човек, има си всичко. Някакви дрехи подходящи ли са?

– Определено не. По-добре да му купим някакъв сувенир. Нека да бъде просто нещо красиво, което да му остане за спомен от нас.

– Да му купим ли свещник? Или може би игла за вратовръзка?

– Не-е, вече сме му подарявали такива неща. Има си ги и двете.

– Тогава една хубава писалка?

– Виж, това е страхотна идея. Много ще му отива – нали е шеф.

– Ами цветя? Не е прието никак... на мъж...

– Няма такова нещо. Той е юбиляр и няма нищо неудобно да му подарим един хубав букет.

– Добре. Да побързаме, защото нямаме време. Магазините затварят в шест.

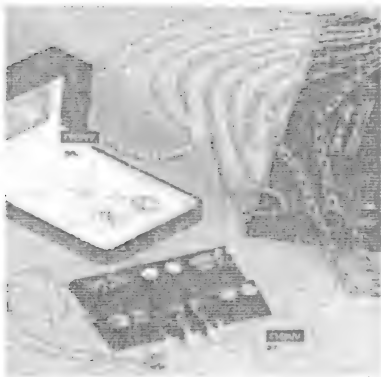
ИЗРАЗИ

много ще му отива – it will suit him well

за спомен – as a souvenir

страхотна идея – a great idea

ПОДАРЫЦИ

Нèка сегà трансформираме диалòга в рàзказ на трèто лице

Let's turn the dialogue into the indirect speech in:

The Past tense -

мìнало свършено врème

1. А **пìта** Б *къдè* отива.
2. Б **отговàря**, *че* идва при А. След товà го **пìта** *каквò* да кùпят на г-н Àнгелов.
3. А **отговàря**, *че* не знàе и **пìта** *дали* дрèхите са подхòдящ подàрък.
4. Б **кàзва**, *че* е по-добрè да му кùпят нýкакъв сувенир.
5. А **пìта** *дали* да му кùпят свещник или иглà за вратоврèзка.
2. Б **отговàря**, *че* тòй вèче има.
- 7, 8 Двàмата **решават**, *че* е най-добрè да му подарят писалка

и т.н.

Довършете рàзказите самì

Indirect indicative mood -

преизказно наклонèние

1. А **попìтал** Б *къдè* отива.
2. Б **отговòрила**, *че* идва при А. След товà го **попì-тала** *каквò* да кùпят на г-н Àнгелов.
3. А **отговòрил**, *че* не знàе и **попìтал** *дали* дрèхите са подхòдящ подàрък.
4. Б **кàзала**, *че* е по-добрè да му кùпят нýкакъв сувенир.
5. А **попìтал** *дали* да му кùпят свещник или иглà за вратоврèзка.
6. Б **отговòрила**, *че* тòй вèче има.
- 7,8. Двàмата **решили**, *че* е най-добрè да му подарят писалка.

и т.н.

УПРАЖНЕНИЯ

1. Отговорете на въпросите, като използвате първия текст на урока

1. Професията на В.П. е:

- шивач;
- дизайнер на облекло;
- пътешественик;

2. Една от мечтите му е била да стане:

- като родителите си;
- зъболекар;
- учител;

3. Думите “дразнеше ме с едноцветността си...” се отнасят за

- роклята на майка му;
- колата на баща му;
- косата му;

4. При посещението си в Египет той е:

- ял сладолед;
- посетил пирамида;
- яздил камъла;

5. На какво разчита в работата си В.П.?

- на съседите от горния етаж;
- на скритата реклама;
- на чаровната си усмивка;

6. Дрехите на В.П. са предназначени за:

- празници;
- спорт;
- ежедневието;

2. В отговòрите изкажèте:

съгласие

Трябва да е вèче около 9 часа.

.....

Египет е мнòго интересна държàва.

.....

нèсъгласие

Ти си диза̀йнер, извèстен в цèлия свят.

.....

Тя не е добър професионалист.

.....

разрешèние

Нèка да те заведà довèчера на ресторàнт.

.....

Мога ли да те попитам нèщо?

.....

забрàна

Ще си взèма от твоите цигàри.

.....

Трябва да тръгвам.

.....

òтказ

Моля те, изчисти стàята.

.....

Обади ми се утре.

.....

3. Създайте детайлно описание по една от следните теми:

1. Как се използва ксероксът в офиса;
2. Как се сменя гума на кола;
3. Как се играе голф;
4. Как се прави варено яйце;
5. Как се прави кафе с мляко;

4. Темы за разговор

1. Колко страни в света сте посетили?
2. Опишете най-вълнуващото си пътуване.
3. Къде планирате да отидете в скоро време?
4. Къде никога повече няма да отидете? Защо?
5. Пътували ли сте с кораб?
6. Кой почивки предпочитате - лятните или зимните? Защо?

СПИСЪК НА ДУМИТЕ – WORD LIST

актуален	китка	прицелвам (III)
банков	класически	прическа
бижу	колѐкция	проблем
вид	копринен	промяна
възмòжност	костюм	развитие
вълшѐбник	липса	разрѐшение
въпреки	личност	разстояние
гѐний	мечта	рѐклама
гривна	мисъл	рòкля
дàрба	мòда	самочувствие
джоб	моделиер	сбѣдна (I)
дизайнер	накажа (I)	свещник
диплома	наказвам (III)	свобòден
дискрѐтен	некадърност	скòрост
дразня (II)	несъгласие	сладолѐд
дра̀скам (III)	обикалям (III)	слизана
дрѐха	обиколя (II)	справя (II)
дух	обществò	справям (III)
душà	отказ	стройтел
дързък	очебиен	сувенир
еволюция	панталон	съгласие
едноцвѐтност	пестя (II)	съществувам (III)
забрана	пилòт	талант
заслужен	поведение	тоалет
зболѐкар	подозирам (III)	удòбен
игла	показ	удòбство
известен	представяне	феномѐн
извинѐние	преживяване	фòрум
изплувам (III)	прекалено	цивилизация
изрисувам (III)	прекарвам (III)	шум
инстинктивно	пренебрегнат	япòнски
ка̀мйла	престижен	
ка̀чване	принуден	

ПРИЛОЖЕНИЕ №1

ТЕКСТОВЕ ЗА ДОПЪЛНИТЕЛНА РАБОТА

МОИТЕ ВПЕЧАТЛЕНИЯ ОТ БЪЛГАРИЯ

(съчинение на един аспирант)

България е една зелена плодородна земя, която се намира на прехода между Ориента и Европа. Хората тук са сърдечни, гостоприемни и трудолюбиви - от това аз най-много се възхищавам.

Тази тема е дълга и широка. Просто не знам за какво по-напред да пиша - дали за природата или за богатата история на България, от която могат да се направят много изводи за начина, по който хората трябва да се борят, за да постигнат свободата си; за гостоприемството, за сърдечността на българите или за трудолюбието на тези хора. Откровено казвам, че аз се вълнувам много от тези работи и ми е трудно да говоря за тях, тъй като тези неща заслужават цели трудове.

Пристигнах в България преди осем години в един приятен топъл есенен ден, което изобщо не бях очаквал, тъй като през цялото време на пътуването със самолета все си мислех как ще се справя със студовете и снега, тъй като изобщо няхах представа за климата в България. Обаче, обратно на очакванията ми, времето беше прекрасно.

Първото нещо, което ми направи впечатление, беше природата. Зеленината, цветята, подреждането на тези цветя, парковете. Ние сме хора, които много обичат тертипа (т.е. подреждането на цветята). (Между другото, аз имам слабост към тези думи в българския език, които са от арабски произход, например “тертип”, “късмет” и др. Но те не са литературни, а се използват главно в селата.)

Второто нещо, което ми направи впечатление, бяха хората. През моето пребиваване в България имах възможност за контакт с много хора и да спечеля много приятели. Към тях аз изпитвам много добри чувства и сега, откровено казано, не ми се напуска България.

БЪЛГАРИЯ И БЪЛГАРИТЕ

В продължение на почти 500 години - между 13 и 19 век - българската култура, история и дух успява да оцелее благодарение на християнската вяра. Основното място за спасението и съхранението на книги, религия и култура са били българските религиозни храмове - църкви и манастири. Именно от там през XVII век тръгва осъзнатото движение за национално възрождане. Далече от България, на Атонския полуостров в Гърция, в един такъв манастир монахът Памсий създава първата завършена история за държавата на българите. Книгата е "История славянобългарска", която показва на българите богатата им история и правото им да се гордеят с велики царь, силна държава, богатата култура и необходимостта и правото им да се борят за свободата и бъдещето на поробената си от турците държава.

В продължение на почти 500 години - между 13 и 19 век - българската култура, история и дух успява да оцелее благодарение на християнската вяра. Българската нация уважава и се грижи за своята вяра. Нашите църкви и манастири са великолепни. Влезте в някой православен храм, вижте красивите икони, послушайте неземните гласове на певците и запалете свещ за живите или за мъртвите

Днес България е многоетническа държава, в която живеят наравно православни християни, мюсюлмани, католици, евреи, арменци и т.н. Българинът винаги е бил и остава толерантен към другите религии, защото знае от собствената си история колко важно е това. През Втората световна война българският цар Борис спасява хиляди евреи от смърт. А днес на много места в България се издигат един до друг православна църква и мюсюлманска джамия.

ПОНЕДЕЛНИЦИТЕ ДОКАРВАТ ИНФАРКТИ

Понеделникът е най-вероятният ден да получите инфаркт след обилните гуляи през уикенда, установиха учени в Шотландия, предаде Би Би Си.

Стресът от връщането на работа също допринасял за големия брой смъртни случаи в първия ден от седмицата.

20 % повече хора умират от инфаркт в понеделник в сравнение с другите дни, показало десетгодишното изследване, проведено в Шотландия. Изследвани били 80 000 мъже и жени, които починали от сърдечен удар там между 1986 и 1995 година.

Партитата с много пиене през почивните дни са най-вероятната причина за внезапния сърдечен удар. През уикенда хората също похапват повече и правят всичко, за да си угодят, предупреждават лекарите.

Стресът от връщането към работната седмица също може да бъде фатален, смятат те.

ПРИЛОЖЕНИЕ № 2

КРАТКА МОРФОЛОГИЯ

СЪЩЕСТВИТЕЛНО ИМЕ

Част на речта, която означава лице или предмет

1. Съществителни собствени – Георги, лгария, Витоша и т.н.
2. Съществителни нарицателни – обувка, седмица, човек

С конкретно значение	С абстрактно значение
човек	услуга
маса	нация
автомобил	бъдеще
телевизор	радост

Род на съществителното име

мъжки род		женски род		среден род	
съгласна	гласна	гласна	съгласна	-о, -е	-ме
мъж	баща	жена	пролет	село	име
език	чичо	стая	нощ	дете	време

Множествено число на съществителното име

мъжки род			женски род
-ове	-и	-е	-и
синове	автори	мъже	системи
редове	езици	царе	нации
среден род			
-а	-я	-ена	-ета
деца	отношения	имена	морета
места	сравнения	знамена	полета

Членуване на съществителните имена

ЕДИНСТВЕНО ЧИСЛО				МН. ЧИСЛО	
мъжки род		женски род	среден род	мъжки и женски	среден род
пълнен	кратък				
мъжът	мъжа	кутията	делото	мъжете	делата
конят	коня	есента	отношението	кутиите	имената

ПРИЛАГАТЕЛНО ИМЕ

Част на речта, която показва качествена характеристика на предмета.

1. Качествени прилагателни – червен, дълъг, сладък
2. Относителни прилагателни – летен, международен, дървен

Качествени прилагателни

размер	цвят	форма	вкус	свойств о	човешко качество	обща оценка
голям	зелен	кръгъл	солен	нов	добър	ценен
малък	червен	прав	сладък	хубав	лош	полезен

Относителни прилагателни

място	време	материал	предназна- чение	принадлеж- ност
столичен	дневен	дървен	детски	български
морски	летен	железен	обувен	международен
небесен	съвременен	пластмасов	музикален	ден

Род и число на прилагателните

Прилагателните нямат собствен род и число, а се изменят в зависимост от рода и числото на съществителното, което поясняват

ЕДИНСТВЕНО ЧИСЛО			МН.ЧИСЛО
мъжки род	женски род	среден род	големите силните
голям – големият силен – силният	голяма – голямата силна – силната	голямо – голямото силно – силното	

Степенуване на прилагателните имена

Качествените прилагателни имена имат три степени на сравнение

положителна степен	сравнителна степен	превъзходна степен
голям силен	по-голям, -а, -о, -и по-силен, -а, -о, -и	най-голям, -а, -о, -и най-силен, -а, -о, -и

МЕСТОИМЕНИЯ

Части на речта, които заместват съществително, прилагателно или числително име

1. Лични местоимения

число	лице	падеж				
		имени- телен	винителен		дателен	
			пълна	кратка	пълна	кратка
ед.ч.	1	аз	мене	ме	на мене	ми
	2	ти	тебе	те	на тебе	ти
	м.р.	той	него	го	на него	му
	ж.р. 3	тя	нея	я	на нея	й
	ср.р.	то	него	го	на него	му
мн.ч.	1	ние	нас	ни	на нас	ни
	2	вие	вас	ви	на вас	ви
	3	те	тях	ги	на тях	им

2. Притежателни местоимения

		ПЪЛНИ ФОРМИ				КРАТКИ ФОРМИ
		Един предмет			Много предмети	
Един притежа- тел	1 л.	мой моя, моят	моя, моята	мое моето	мои моите	ми
	2 л.	твой, твоя, твоят	твоя, твоята	твое, твоето	твои твоите	ти
	- л. м.р.	негов, неговия, неговият	негова, неговата	негово, неговото	негови неговите	му
	1. л. ж.р.	нейн, нейния, нейният	нейна, нейната	нейно, нейното	нейни нейните	й
	1. л. ср.р.	негов, неговия, неговият	негова, неговата	негово, него- вото	негови него- вите	му
Много притежа- тели	1 л.	наш, нашия, нашият	наша, нашата	наше, нашето	наши нашите	ни
	2 л.	ваш, вашия, вашият	ваша, вашата	ваше, вашето	ваши вашите	ви
	3 л.	техен, техния, техният	тяхна, тяхната	тяхно, тяхното	техни техните	им

3. Показателни местоимения

- за лица и предмети

- за близки лица и предмети	единствено число			множествен о число
	м.р.	ж.р.	ср.р.	
	този тоя	тази тая	това	тези тия
- за далечни лица и предмети	онзи оня	онази оная	онова	онези ония

- за признаци

единствено число			мн. число
мъжки род	женски род	среден род	
такъв онакъв инакъв	такава онакава инаква	такова онакова инакво	такива онакива инакви

- за количество: толкова/толкоз

4. Въпросителни местоимения

	мъжки род	женски род	среден род	мн. число
за лица и предмети	кой	коя	кое	кои
за признаци	какъв	каква	какво	какви
за притежание	чий	чия	чие	чий
за количество	колко			

5. Относителни местоимения

	единствено число			мн.ч.
	мъжки род	женски род	среден род	
за лица и предмети	който	която	което	които
за признаци	какъвто	каквата	каквото	каквито
за притежание	чийто	чиято	чието	чиито
за количество	колкото			

6. Неопределителни местоимения

	единствено число			мн.ч.
	мъжки род	женски род	среден род	
за лица и предмети	някой	някоя	някое	някои
за признаци	някакъв	някаква	някакво	някакви
за притежание	нечий	нечия	нечие	нечий
за количество	няколко			

7. Отрицателни местоимения

	единствено число			мн.ч.
	мъжки род	женски род	среден род	
за лица и предмети	никой	никоя	никое	никои
за признаци	никакъв	никаква	никакво	никакви
за притежание	ничий	ничия	ничие	ничий
за количество	николко			

8. Обобщителни местоимения

	единствено число			мн.ч.
	мъжки род	женски род	среден род	
за лица и предмети	всеки	всяка	всяко	всички
за признаци	всякакъв	всякаква	всякакво	всякакви
за количество	всичкия(т)	всичката	всичкото	всички(те)

ГЛАГОЛ

сегашно време		бъдеще време		м. св. време
несв.вид	св.вид	несв.вид (рядко)	св.вид	несв.вид (рядко)
качвам се	кача се	ще се качвам	ще се кача	качвах се
върщам се	върна се	ще се върщам	ще се върна	върщах се
обличам се	облека се	ще се обличам	ще се облека	обличах се
храня се	нахраня се	ще се храня	ще се нахраня	храних се
обувам се	обуя се	ще се обувам	ще се обуя	обувах се
събувам се	събуя се	ще се събувам	ще се събуя	събувах се
събличам се	съблека се	ще се събличам	ще се съблека	събличах се
мия се	измия се	ще се мия	ще се измия	мих се
къпя се	изкъпя се	ще се къпя	ще се изкъпя	къпах се
бърша се	избърша се	ще се бърша	ще се избърша	бърсах се
реша се	среша се	ще се реша	ще се среша	ресах се
обаждам се	обадя се	ще се обаждам	ще се обадя	обаждах се
бръсна се	избръсна се	ще се бръсна	ще се избръсна	бръснах се

м.св. време	минало несвършено време		минало неопределено време	
св.вид	несв.вид	св.вид (много рядко)	несв.вид	св.вид
качих се	качвах се	качех се	качвал съм се	качил съм се
върнах се	върщах се	върнех се	върщал съм се	върнал съм се
облякох се	обличах се	облечех се	обличал съм се	облякъл съм се
нахраних се	храних се	нахранех се	хранил съм се	нахранил съм се
обух се	обувах се	обуех се	обувал съм се	обул съм се
събух се	събувах се	събуех се	събувал съм се	събул съм се
съблякох се	събличах се	съблечех се	събличал съм се	съблякъл съм се
измих се	мих се	измиех се	мил съм се	измил съм се
изкъпах се	къпах се	изкъпех се	къпал съм се	изкъпал съм се
избърсах се	бърсах се	избърших се	бърсал съм се	избърсал съм се
сресах се	ресах се	срешех се	ресал съм се	сресал съм се
обадах се	обаждах се	обадох се	обаждал съм се	обадил съм се
избърснах се	бърснах се	избърсних с	бърснал съм се	избърснал съм се

ПРИЧАСТИЯ

Образува се от глагола и означава едновременно и действие във времето, и приписва признак на предмета

ДЕЯТЕЛНО			СТРАДАТЕЛНО	
Сегашно	Минало		Сегашно	Минало
	свършено	несвършено		
говорещ	превърнал	превърщал	невидим	подреден
четящ	живял	живеел	любим	съставен
движещ	работил	работел	говорим	скъсан

ОТГЛАГОЛНИ СЪЩЕСТВИТЕЛНИ ИМЕНА

глагол		съществително	глагол		съществително
сег.вр.	м.св.вр		сег.вр.	м.св.вр	
бягам	бягах	бягане	движа	движих	движение
пиша	писах	писане	наблю-	наблю-	наблюде-
говоря	говорих	говорене	давам	давах	ние
запазя	запазих	запазване	спася	спасих	спасение
			творя	творих	творение

ПРИЛОЖЕНИЕ № 3

ПРОФЕСИИ

фризьор

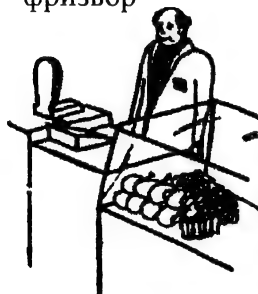
актьор

агроном

лекар

магазинер

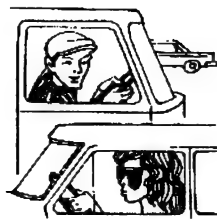
учител

архитект

биолог

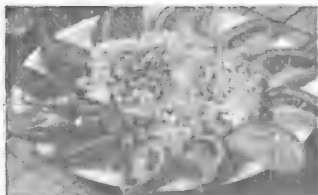
шофьор

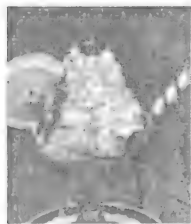
директор

ПРИЛОЖЕНИЕ № 4

ХРАНИ И НАПИТКИ

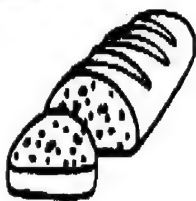
салата

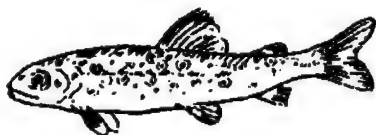
сладолед

вода

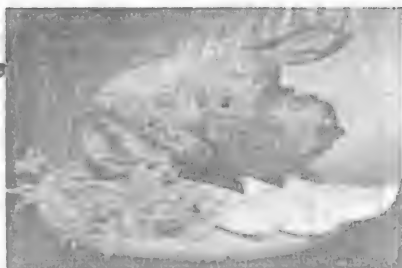
хляб

риба

яйца

пиле

кекс

вино

салам

ПРИЛОЖЕНИЕ № 5

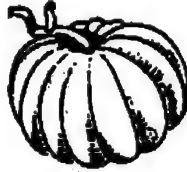
ПЛОДОВЕ И ЗЕЛЕНЧУЦИ

морков

зеле

тиква

репички

праскова

ягода

ябълка

диня

круша

череша

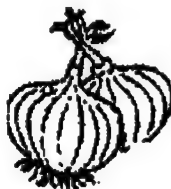

домат

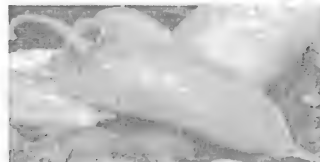
грозде

гъба

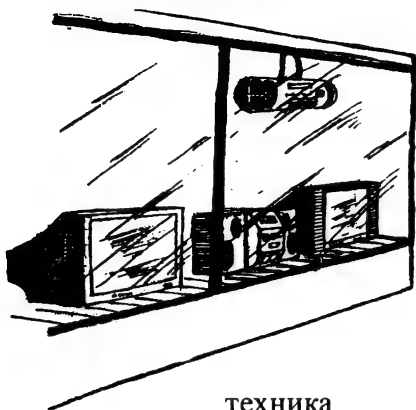
лук

чушка

ПРИЛОЖЕНИЕ № 6

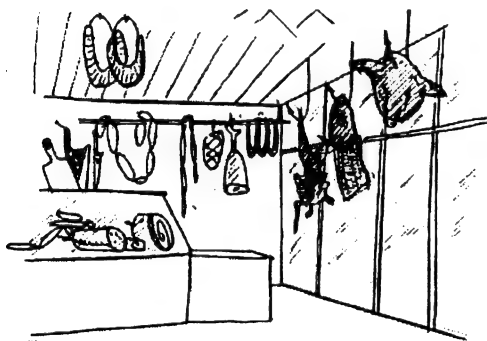
МАГАЗИНИ

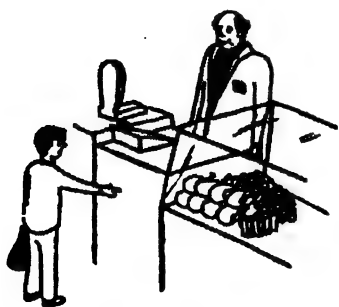
техника

облекло

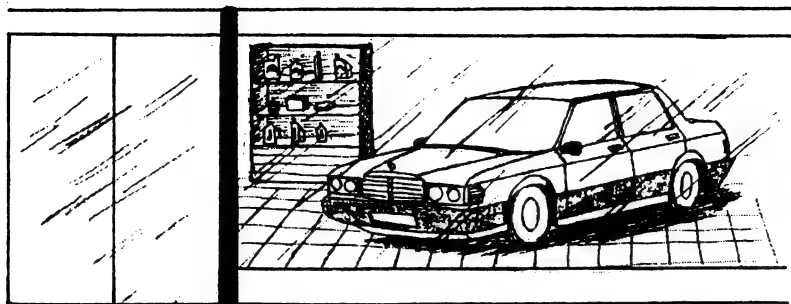
месо и месни продукти

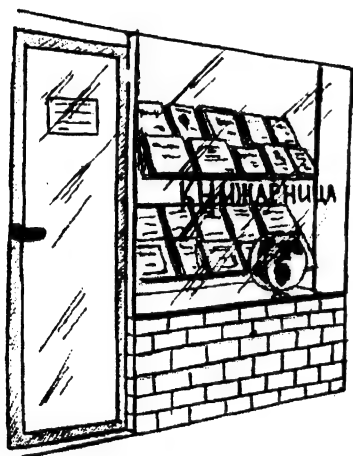
хранителни стоки

плод и зеленчук

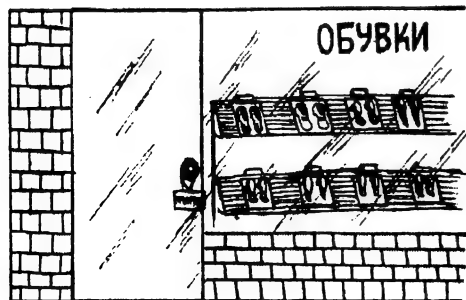
автосалон

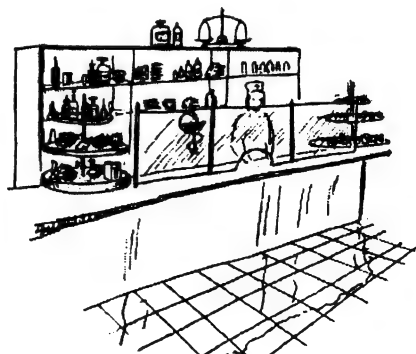
книжарница

павилион за вестници и списания

обувки

аптека

ПРИЛОЖЕНИЕ № 7

ОБЛЕКЛО И ОБУВКИ

КОСТЮМ

ПОЛА

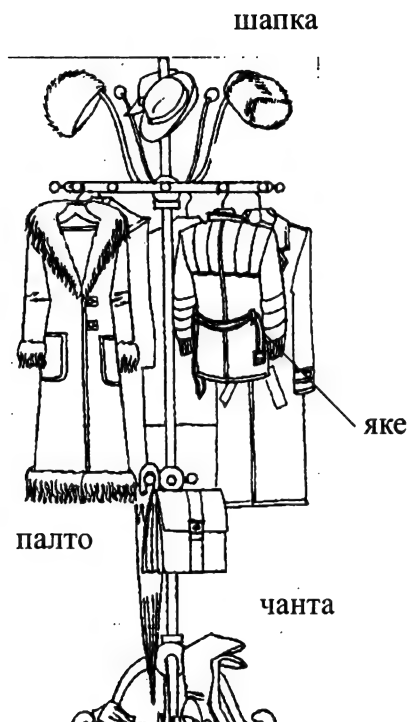
ДАМСКА БЛУЗА

ПУЛОВЕР

ШОРТИ

ШАПКА

ПАЛТО

ЧАНТА

ЯКЕ

РОКЛЯ

САКО

ФЛАНЕЛКА

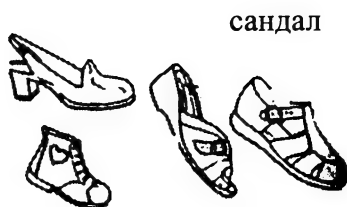
ПАНТАЛОН

ВРАТОВРЪЗКА

ботуши

сандал

летни обувки

чорап

чифт чорапи

ръкавица

чифт ръкавици

спортни обувки

пантоф

моден салон

ПРИЛОЖЕНИЕ № 8

СПОРТ

фитнес

фигурно пързаяне

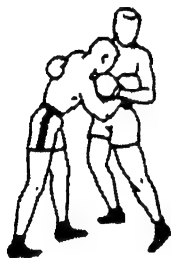
гольф

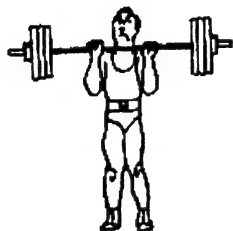
ски

художествена гимнастика

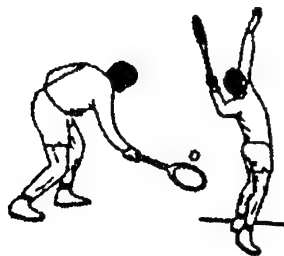
бокс

вдигане на тежести

борба

тенис

плуване

ПРИЛОЖЕНИЕ № 9

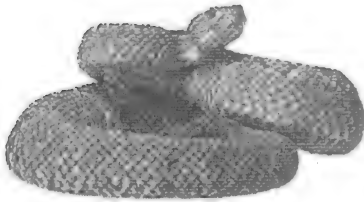
ЖИВОТНИ

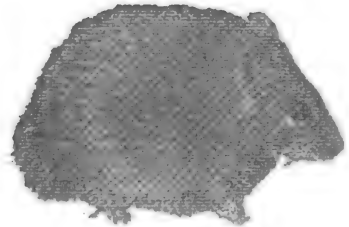
куче

тигър

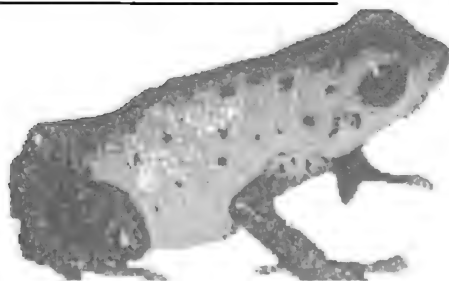
змия

мишка

лъв

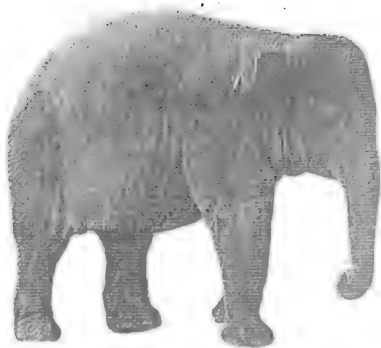
жаба

носорог

орел

слон

РЕЧНИК - VOCABULARY

A

август august
автобус - bus, coach
автомат - automat
адрес - address
актуален live, up to date
актьор actor
албум album
алея vista, walk
американец American
английски British, English
апартамент apartment, flat
аперитив aperitive
апетит appetite, relish
април April
аптека pharmacy
арменец armenian
архитектура architecture
аспирин aspirin
астрономически astronomic
астрономия - astronomy
атлетика athletics
атмосфера atmosphere, climate
африкански - African

Б

баба grandmother, granny

бавно slow

баланс account, balance

Балкански Balkan

балкон balcony

баница - cheese pie

банка-bank

баня bathroom

баща dad, father

бебе baby, infant

безплатен cost-free, free, gratuitous

белтъчина protein

библиотека library

Библията - The Bible

бижу bijou, jewel

билет ticket, fare

бия(I) beat, batter, hit

благодаря thanks

бог God, lord

богат rich, profuse

богатство treasure, possession, wealth

бозайник mammal

бокс boxing

боледувам (III) - get ill

болен ill, diseased

болка ache, complaint, pain

болница hospital

боля (II) - hurt

боя се (II) scare, to be afraid of
бразилски Brazilian
братовчед - cousin
брашно - flour
бреме burden, encumbrance
броя - count
бряг margin, coast
булевард boulevard
буря storm, tempest
бутилка bottle
български Bulgarian
бърз fast, hasty
бързам hurry, scurry
бързо fast, hastily
бюро bureau, writing-desk
бял white

В

важен important, leading
ваза vase, bowl
ваканция holidays vacation
вали - rain(ing)
валиден valid
валута currency
вдругиден the day after tomorrow
век century age
великолепен glorious gorgeous
верен constant correct faithful
весел joyful jolly

ВЕСТНИК newspaper journal
вечен endless eternal
вечер evening night
взема (I) , взимам (III) get have take
ВИД - kind, type, sort
видя (II) - see, look
вие - you (Sg and Pl)
виждам (III) - see, look
викам (III) call cry scream
вилица fork
винаги always ever
вино wine
висок - high lofty loud
височина height highness
Витоша - The Vitosha mountain
вкус flavour taste
вкусен delicious tasty
вкъщи indoors, at home
влажен soaky soggy
власт authority domination
влез - come in
влечуго reptile
влиятелен influential weighty
вместя (II) - put, fix
внимание attention
внук grandson
вода - water
войска army soldiery
волейбол volley-ball

впрочем by the way
враг - enemy
врата door
вратовръзка - (neck)-tie
време - time, tense
връщам се - go back, come back
всеки - everybody, everyone
Вселената - The Universe
всякакъв all
вторник Tuesday
вход entrance entry gateway
вчера yesterday
въглексидрат carbo-hydrate
въздушен aerial airy
възможност chance eventuality
възраждане - revival
възрастен - old
вълк - wolf
вълнуващ - exciting
вълшебен magic, fairy
вълшебник - magician
вън - out, outside, outdoor
въпреки although though
вървя (II) go pass
върна се (I) - go back, return
вътре - inside, indoors
вяра faith, religion

Г

газ gas, petroleum
гараж garage
гарантирам (III) assure insure guarantee
гардероб wardrobe
гейм game
гений genius phenomenon
германец, германка German
глава head, master
глад hunger, scarcity
гладен hungry
гладувам (III) hunger starve
гледам (III) look, view regard
гледка view, sight
глупак fool, bonehead
говоря (II) speak, talk, converse
година year
гол bare, naked
гол (sports) goal
голям big, great, large, wide
гордост pride, boast
горе up, above, upstairs(s)
горещ hot, passionate
готварство cookery
готвя (II) cook -се prepare
готовност readiness, eagerness
град town, town
градина garden
градинарство, gardening

гражданин citizen, townsman
гранича border, bound
грах pea
греша (II) err, to be wrong
грешка fault, error, mistake
гривна bracelet, bangle
грижа care, look after
грижовен anxious
грип flu
грозен ugly, unattractive
група crew, group
грък, гъркиня Greek
грях guilt, sin
гърмя bang, blare
гъсеница caterpillar

Д

далече far, away
дам (I), давам (III) give, deliver, hand out, pass
дарба gift, talent
движа се go, move
движение motion, movement
дежурен on duty, orderly
декември December
ден day
денонощие day, day-and-night
дерби derby
дете child, kid
джинси jeans

джоб pocket
диалог dialogue, interlocution
диван sofa, divan
дизайнер designer
динамичен dynamic
динозавър dinosaur
диплома diploma
директор director, manager
диск disk
дискотека diskothèque
дискретен discreet
дневна day-room, living-room
дневник diary, journal
добре well, right
доброта goodness, kindness
добър good, nice, fine
довечера tonight
дойда (I) come
доклад report, paper
документ document, paper, record
долу down, below от~ under
дом home, house, place
домакин host
достатъчен enough, satisfactory
достъпен available, accessible
дочуване so long
дразня (II) provoke, mock, irritate
драскам (III) scratch
дребен small, little, pimping

древен ancient, antique
дреха dress, clothes
друг another, else
дух spirit, soul, ghost
душа soul
дъжд rain
дългоочакван long-awaited
дължина length
дълъг long
държава state, country
държавен state, government
дързък impudentp audacious
дъщеря daughter
дядо grandfather
дял part, quota

Е

еволуция evolution, derivation
евреин, еврейка Jew, Hebrew
европейски European
евтин cheap, inexpensiveness
единица one, unit, measure
единствен one, only, unique, singular
единство unity
едноцветен plain, unicolour(ous)
едър large, massive
ежедневен everyday
езда riding
езеро lake

екватор equator
экип team, outfit
экипиран equipped
экскурзия tour, trip
элексир philtre
энергичен active, dynamic
есен, autumn
естествен natural
етаж floor

Ж

жажда drought
желая want, wish, desire
жена woman, wife, lady
женен(а), омъжена married
жив alive, brisk
живея (I) live
живопис painting
живот life

З

забележителност sights, prominence
забравя (II), забравям (III) forget
забрана forbiddance, prohibition
заверявам (III) authenticate
завивам (III) wrap
завися (II) depend
завръщане homecoming
завършвам (III) finish

заглавие title
загубя се (II) disappear
задушен stew, stuffy
задължение charge, commitment
заедно together
закъснявам lag
зала hall
занимавам exercise, amuse
запазя (II), запазвам (III) keep, protect, preserve
запаля (II), запалвам (III) switch on, turn on
заповядай here you are
започвам (III), започна (I) begin
запратя dash, throw
заради because of, for
засега for now
заслужен deserved, earned
затварям (III), затворя (II) close
затова because
защо why
защото because
звезда star
звуча (II) sound
здрав healthy, right
здравей - hi, hallo
здравословен wholesome, wholesome
зеле cabbage
зелен green
зеленина greenery
зеленчук vegetable

Eleonora Ivanova

земен earthly, ground
Земята earth, globe, ground, land
зима winter
зимен winter, wintry
златен gold, golden
зле ill, badly
значение meaning, matter, denotation
зная know, to be aware
зрение vision, eyesight
зъб tooth
зъболекар dentist

И

игла needle, prick
играчка toy
играя (I) play, perform, sport
идвам (III) come, arrive, proceed
идеален ideal
идея idea, conception
избера (I), избирам (III) choose, decide, pick
известен famous, known
извинение apology, excuse
извинете excuse me
извинявай I'm sorry
извирам (III) flow, rise (за река)
издържа (II), издържам (III) resist, support, survive
изискване requirement
изкачване rise
изключително superb, rare

изкуство art, craft
излизам (III) exit, come out
излишество extravagance, surfeit
изложба exhibition
излъскан glossy
измерване measurement
изненада surprise
изобилие abundance, plenty
изоставам lag, lose
изпивам (III) consume, drain, drink up
изплувам (III) emerge
използвам (III) use, utilize
изпратя (II), изпращам (III) forward, send
изпълнявам (III) fulfil, do, follow
изрисувам (III) fresco
източник origin
изумителен overwhelming, surprising
изям (I) consume, manage
икона icon
инстинктивно instinctively
институт institute, school
искам desire, want, want
испански Spanish
истински real, actual, factual
исторически historical
история history, story
италиански Italian

К

казвам (III), кажа (I) say, state, tell
как how
какавида cocoon
календар calendar
калория calorie
камила camel
камина fire-place
канадец Canadian
карам (III) move, drive, navigate; make
карта card, map, weather chart
картоф potato
карфиол cauliflower
каса exchequer, pay-desk
като as, like
католик catholic
кафе coffee
качвам се (III) mount, get up
качество grade, quality
кашкавал cheese (yellow)
кашлица cough
квадрат square
квадратен square, quadratic
квартира accommodationp housing
километър kilometre
кисело мляко yoghurt
кит whale
китаец Chinese
китка bunch, wrist

класиране ordinationp rating
класически classical
климат climate
клон limbp branch
книга book, paper
книжарница bookshop
кожа leather, fur
кола car
колега, колежка colleague, mate
коледуване mummary
колеж college
колекция collection
колело bicycle
колет parcel
колко how many, how much
командировка business trip
комин chimney, funnel
комисиона commission
компания party, troop, company
компютър computer
кон horse
конец thread
конструирам (III) construct, engineer
контакт touch
континент continent
конференция conference
концерт concert
коняк cognak
копринен flossy

Eleonora Ivanova

кораб boat, vessel
коса hair
космически space
костюм costume, suit
край border, close, end
красив beautiful, handsome
краставица cucumber
кратък brief
крача pace, step
кредитен credit
крепостен bond
крещя (II) yell, scream
крокодил crocodile
кръг round
кръгъл globular
кръстопът cross-road
куб cube
кубичен cubic
кулинарен culinary
култура culture
купувам (III), купя (II) buy, purchase
купчина hill
куриер courier
курорт resort
курс course, class
кутия box, case
куфарче gripsack, suit-case
кухня kitchen, cookery
куче dog

къде where
къпя се (I) bathe
кървав bloody
кърпа towel
къс brief
късен late
късмет luck
къща home, house

Л

легло bed, couch
лед ice
лекар physician, doctor
лекарство medicine, cure
лесно easily
летец aviator, pilot
лидер leader
липса need, lack
лист leaf
литература literature
литър litre
лице face, person
личност person
луд wild, mad
люкс luxe
люксозен luxury, luxury
лъжица spoon
любезен pleasant
любов love

ляв left

лято summer

М

мазнина fat, grease

май May

майка mother

майстор master, artist, craftsman

максима saw, dogma

мальк small, young

манастир abbey, monastery

март March

маса table

маслина olive

масло butter, oil

материя substance, stuff

мач game, match

машина engine, machine

мащаб gauge

медицински medical

междувременно meantime, meanwhile

мениджър manager

местоживееие inhabitation, address

метро underground, tube

механизъм mechanism, works

мечта dream

мечтая (I) dream, hanker

милиард billion

милиметър milimetre

милион million
МИЛОСТ mercy, grace
мина (I), минавам (III) pass, go by
минерален mineral, thermal
министерство department
минувач passer-by
мисля think, guess
мисъл mind, thought
МИТ myth
МИТНИЧЕСКИ custom
мия (се) (I) wash
млад young
мляко milk
многоброен multiple
многоетническа multiethnic
МОГА may, can
мода fashion, style
моделиер designer
МОЖЕ БИ maybe, perhaps
МОЛЯ beg, ask
МОМЕНТ instant, moment
момиче girl
момче boy, lad
море sea
морков carrot
морски marine
мост bridge
мраморен marmoraceous
мрачен dim, darksome

музей museum

музика music

музикант musician

мъдър wise

мълчалив mum, mute

мъртъв dead

мюсюлманин Mussulman

място place, point

Н

навсякъде everywhere, anywhere

навън out, outwards

надежда expectation, hope

надявам се hope

наема (I), наемам (III) rent, engage, employ

накажа (I), наказвам (III)

нападател raider, forward

напитка beverage, beverage

направо outright, directly

направя do, make

народ nation, people

нарочно with meaning, purposely

настроение mood, temper

натоварване loading

наука science

нация nation

начало genesis, beginning

небе sky, heaven

неделя Sunday

НЕЗЕМЕН ethereal

НЕКА let

НЕКАДЪРНОСТ fecklessness, incapacity

НЕМСКИ German

НЕОБХОДИМ needed, necessary

НЕСЪГЛАСИЕ disagreement

НИВО level

НИКОГА never

НИКОЙ nobody, anybody, no man

НИСЪК low , stub

НИЩО zero, nothing

НОЕМВРИ November

НОЖ knife

НОЖИЦА scissors

НОМЕР size, number

НОСТАЛГИЯ homesickness

НОСЯ (II) carry, bear

НОЩ night

НОЩУВАНЕ doss, sleep

НЯКАК somehow

НЯКОГА ever, someday

О

ОБАДЯ СЕ (II), ОБАЖДАМ СЕ (III)

ОБАЧЕ however, though

ОБЕМ volume, largeness, cubature

ОБЕЩАВАМ (III), ОБЕЩАЯ (I) promise

ОБИКАЛЯМ (III), ОБИКОЛЯ (II) circulate

ОБИЧАЕН habitual

обичай custom
обичам (III) love, like
област area
облека (I), обличам (III) dress up
облекло caparison
образование formation, education
обръщам (III), обърна (I) turn, turn up
обсерватория observatory
обувка boot, shoe
обширен broad, commodious
общество society
общински municipal
ограден edged
ограничен closed, determinated
одежда dress
оженя се marry
оживен lively, vivacious
оживление briskness
океан ocean
октомври October
олио oil
омраза hate, hatred
омъжена married
оплаквам (III), оплача (I) complaint
определям determine
орган organ
организация organization
Орфей Orpheus
оръжие weapon, arm

ос axis, pivot
осигурявам (III) ensure,
основаване establishment, constitution
особено peculiarly
оставям leave
остана (II), оставам (III) remain
остров island
отварям open
отговарям answer
отговор answer
отговорност responsibility
отдел bureau, department
отегча (II) weary, bore
отивам (III), отида (I) go
отивам си (III), отида си (I) be off, quit
отказ refusal, rejection
откъде whence, where from
отличен excellent, prime
отлично famously, fine
отпуск holidays, lay-off
отрека (I) deny
отровен virulent
отскачам (III), отскоча (II) bounce
отслабване slimming
отстъпвам (III), отстъпя (II) accede, draw back
оттук here, hereof
офис office
официален official, state
оцелея, оцелявам survive

очебиен salacious

още else, more, more

П

павилион pavilion

пазар market, market-place

пазач watcher, keeper, guard

пакет package

палуба deck

панталон trousers, pants

папагал parrot

пари money

паркирам park

парче piece, part

пациент patient

певец singer, performer

пейзаж sight

пенсioniрам retire

пепел ash

пепелник ash-tray

персонал staff, tank

перфорирам (III) perforate

пестя (II) save, spare

петък Friday

печеля earn, win

пеша on foot

пикник picnic

пиле chicken

пилот pilot

пирамида piramide
писател writer, author
писменост literacy
писмо letter
пистолет gun
плаж beach, front, seashore
план plan, plot
планета planet
планина mountain
плача (I) cry
плод fruit
плодороден productive, hearty, fertile
площ area, acreage
плувам (III) swim
поведение behaviour
повтарям (III), повторя (II) repeat
повърхност surface
подарък gift
подготовка preliminary, preparation
подлез subway
подмладен rejuvenate
подобрявам (III) retrieve, perfect
подозирам (III) suspect
подправка spice
подредя (II), подреждам (III) range, arrange, tidy
подстригвам (III), подстрижа (I) barber, trim
пожелание wish
познавам know, recognize
позор disgrace, dishonour

Eleonora Ivanova

покана invitation
поканя invite
покрай by, past
полагам (III) lay, bed, place
полетя (II) hurtle,
поливам water
политика policy, politics
полувреме half
полуостров peninsula
полюс pole
поляк Pole
поляна lawn
помогна help, hand out
помоля beg, ask
помощник helper, assistant
понеделник Monday
поякога sometimes, from time to time
попитам ask
посетя (II), посещавам (III) visit
посещение call, visitation
последен last
пот seat
почакам (III) wait, expect
почиствам clean
прабългарин protobulgarian
православен orthodoxal
правоъгълник rectangle
прах dust
превозно средство vehicle

превръщам (III) turn, turn into
предлагане offer, offering
предложа offer
предпочитам (III) prefer, choose, elect
предприемач developer, undertaker
представя (II), представям (III) present, imagine
представяне presentation
преживея (II) survive, overpass, scrub
преживяване experience
президент president
прекалено above all measure, too
прекарвам (III) spend
прекрасен wonderful, magnificent
преминавам pass, go by
пренебрегнат unregarded
препоръчвам (III) recommendate
пресека, пресичам pass, cross
пресен fresh
преставам (III), престана (I) stop, cease, give over
престижен prestigious
прецизен accurate
преяждам overeat
прибера remove, gather
прибера се (I), прибирам се (III) go home
приблизителен approximate, with a fair approach
прибор implement, instrument
приветлив sweet, kind, friendly
привечер dusk
привлекателен attractive

Eleonora Ivanova

привърженик fan, supporter, upholder
приготвя (II), приготвям (III) prepare
придружа (II) придружавам accompain
прием party, reception
приключа (II) приключвам (III) conclude, end, get over
приличам resemble, look like
принуден forced
природа nature
пристигна (I) arrive, come
прицелвам (III) aim, purpose
прическа hair-style
причудлив odd, cranky
приятел friend
приятен nice, pleasant, kind
проблем problem
проверка check, verification
проверя check, investigate, look up
програма programme
продавам (III), продам (I) sell, market
продукт product, growth
продължа (II), продължавам (III) go on, keep on, last
продължение continuation, extension, prolongation
прозорец window
прозрачен transparetn, luculent
пролет spring
променя (II), променям (III) change
промяна change
прониквам (III), проникна (I) sweep in, pierce,
penetrate

пространство space
професионален professional
прохладен cool, fresh
процес process
проява procedure, proceeding
пръстен ring
птица bird
пускам (III), пусна (I) let, start
пуша smoke
пълен full, vast
пълнея (I) plump
пън clump, bole, log
пържола steak
пъстърва trout
път road, way
пътешествие trip, journey
пътувам travel, cruise
пюре mash
пясъчен sandy, gritty

Р

работя (II) work, operate
радвам се enjoy, delight
радио wireless, radio
разбера (I), разбирам (III) understand, comprehend,
find out
разбирателство understanding, fellowship
развивам develop
развитие development

развод divorce
развълнувам (III) excite
разглеждам view
разговарям (III) talk, discourse, dialogue
разговор conversation, talk
разгром rout
разделям separate, split
разкажа (I) tell
разкривам (III), разкрива (I) discover, detect, denounce
разлиствам се foliate, leaf
разнообразие variety
разпределя divide
разрешение permission, order, licence
разстояние distance, expanse, interval
разхождам walk
ракия brandy
раница sack, rucksack
раста (I) grow
растение plant
револвер gun
редовно regularly, ordinary
резултат result
река river
реклама advertisement, commercial
репортер reporter
ресторант restaurant
рецепта receipe, prescription
решение decision
риба fish

приза shirt

рисувам paint, draw

РИТЪМ rhythm

родител parent

роднина relative

рокля dress

романтичен romantic

русски Russian

руководство manual, text-book; management,
leadership

рядко rare

C

салам sausage, salami

салата salad

салфетка napkin, handkerchief

camo only, just

самолет plane, aircraft

самостоятелен autonomous, independent

самочувствие self-confidence

сандък bin, box

сантиметър centimetre

сапун soap

сбогувам се farewell, valediction

сбъдна (I) come true

сватба wedding, marriage

светлинен light

СВЕТЛОСИВ light-grey

CBETOBEN world

Eleonora Ivanova

светофар traffic-light
светъл light
свещ candle
свещник candle-stick
свидетел witness, bystander
свободен free, fluent, liberate
свързан united, bound, related
свършвам finish, accomplish
свят world
сграда building, construction
северен North, northwards
сега now
седмица week
сезон season
село village, place, country
семејство family, house, kin
септември September
сесия session
сестра sister
сетя се (II), сещам се (III) guess
сешоар dryer
сигурно surely, definitely, certainly
сигурност certainty, security, safety
сила power, strength
симпатичен nice, handsome
син son; blue
сирене cheese
система system
скачам (III), скоча (II) jump, leap

ски ski
скорост speak
скъп expensive, rich; darling, sweetheart
слаб weak, slim
славянин Slav
сладолед ice-cream
следобед noon, afternoon
следя (II) follow, track
слизам go down, get down, descend
слизане downcome, climb-down
слон elephant
служи (II) serve
служба service
слънце sun
слънчев sunny
сляп blind
сменя (II), сменям (III) change
смесвам (III) mix
сметна (I), смятам (III) reckon, consider, think up
смея се (I) laugh
снимка picture
снощи last night
сняг snow
собствен of one's own
сол salt
сочен lush, juicy
спалня bed-room
специален special
спирам cease, brake, desist, hold

Eleonora Ivanova

списание magazine
спокойно easy, even, pacific
спортен sporting
спортист sportsman
справя (II), справям (III) manage
спя (II) sleep
сравнение comparison, parallel
срамота shame
среда middle, core, midst
средновековен medieval
среща meeting, appointment
срещам (III), срещна (I) meet, face
сряда Wednesday
стаж probation
стар old
старание effort, diligence
стая room
стена wall, fence
степен rate, grade
стига enough
стигна (I) reach, get to
стол chair, armchair
столица capital city
стомах stomach
стопявам melt down, fuse
страх fear, fright, dread
струвам (III) cost
студ chill, cold
студен cold, chilly

студент student
стълба ladder, stairway, stairs
сувенир souvenir
супа soup
супермаркет supermarket
сутрин morning
суша dry, drought
сфера sphere
счупя (II) break
събитие event
събличам undress
събота Saturday
събувам take off, pull off
съвременен contemporary, up-to-date
съгласие consent, consort, agreement
съгласявам (III) agree
съдържание content
съжалявам regret, sorry
сън dream
съобразявам (III) conform, defer
съобщение message, item, word
съпруг husband
съпруга wife
сърце heart
състезание competition, contest
състояние condition, position
съществувам (III) exist
съюз unity

Т

табелка plate

таблица table

табло canvas

такси taxi

талант talent, gift

там there, over there

танц dance

танцувам (III) dance

танцьор dancer

театър theatre

тегло weight, gravity

тежест load, weigh, load, pressure

телевизор television, TV set

телефон phone

температура temperature

тенденция tendence, proclivity

тенджера cooker

тенис tennis

тениска T-shirt

тераса terrace, balcony

територия territory, domain

тесен narrow, contracted

тествам test

тетрадка work-book

техника technick

технология technology

течност wet, liquid, fluid

тихо quite, calm

тичам (I) run
тоалет toilet; clothes
том issue
тон ton; tone, sound
топлина heat
топъл warm, hot
точен precise, punctual
трагедия tragedy
традиция tradition
трак - a Thracian
трамвай tram
транспорт transport
тревожа disturb, fuss
тревожа се worry
тренирам (III) train, exercise
тренировка training
треперя (II) tremble
триъгълник triangle
тролей trolley
труден difficult, hard
тръгвам start off, go
тръгвам си (III), тръгна си (I) go off
тук here
турист tourist
туристически tourist
турчин Turk
тъкмо just
тъмен dark, dim, deep
тържествен ceremonious, festive

Eleonora Ivanova

тържество celebration, fiesta
търсене seeking, investigating
тяло body

У

уважавам (III) respect
увелича (II), увеличавам (III) increase, enlarge
удобен convenient, cosy
удобство accomodation, ease
удоволствие pleasure
улица street, road
умерен modest, mild, moderate
уморявам (III) fatigue, weary, tire
унижа (II), унижавам (III) humiliate
уникална uniq
управление reign, management
упражнение exercise
усещам feel, realize
условие condition
успех fortune, success
усъвършенствам (III) improve, overwork
утре tomorrow
утро morning
уча (II) study
учен scholar, scientist
учител teacher
уютен cosy

Ф

факс fax

факултет departament

фамилия family

февруари February

феномен phenomenon, prodigy

физика physics

филе filet, loin

филм movie

философия philosophy

фирма firm

фолклор folk-lore

форма form

формация formation

фотьойл armchair

франки - the Franks

французин French

френски french

фризьор hair-dresser, coiffeur

функционалност usage, function

фурна oven, cooking-stove

Х

хамстер hamster

хапна (I) nosh, pill

харесвам like, fancy

харча (II) spend

хвърлям (III) throw

хилядолетие millenium

Eleonora Ivanova

хладен coolness
хляб bread
ходя (II) walk, go
хол hall
холандец Dutchman
хора people
хотел hotel
храм temple, church
храна food
хранене feeding
хранителен режим diet
храносмилане digestion
храня се(II) eat
хрема snifter
християнски Christian
християнство Christianity
хубав nice, handstome, pretty
хубост beauty
художествен art
художник artist, painter
хълм hill, mount

Ц

цар tzar, king
царски royal
царуване reign
цвят colour, blossom
целувам (III), целуна (I) kiss
цена price

център centre
цивилизация civilization
цигара cigarette
църква church
цял wholesome, entire

Ч

чадър umbrella
чай tea
чайник tea-kettle
чакам (III) wait
чанта bag, case
чаровен charming, fascinating
часовник clock, watch
часть part
частен private
чаша glass, cup
чек cheque
червен red
черен black
череша cherry
често often, frequently
чета (I) read
четвъртък Thursday
чех Chech
чиния dish
чиновник clerk
чистота purity, clarity
чистя clean

Eleonora Ivanova

човешки human

чорап sock, stocking

чувам hear

чувствам (III) feel

чужденец foreigner, stranger

чушка pepper

Ш

шампоач shampoo

шедьовър masterpiece

шеф boss

широк wide

шкаф case, cupboard

шоколад chocolate

шорти shorts

шум noise

шумен noisy

шунка ham

Щ

щастие happiness, fortune

щраус ostrich

Ъ

ъгъл corner, angle

Ю

юбилей jubilee

югоизточен southeast

южен south, southwards

юли July

юнак hero, lad

юни June

Я

ябълка apple

ядки nuts

яйце egg

ям (I) eat

януари January

японски Japanese

ярост fury, madness

ясен bright, evident, lucid

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. Българско-английски речник, ИК “Везни-4”, София, 1996
2. Антонова, Кирякова, Накова, Български език. България и българите, Издателство “Наука и изкуство”, София, 1984
3. Hubenova, Dzhumadanova, Marinova, A Course in Modern Bulgarian, Slavica Publishers, Ohio, 1983
4. The Oxford Picture Dictionary
5. Русский язык в картинках, Москва,
6. Буров, Ст., Български език за чужденци - I част, издателство “Фабер”, Велико Търново, 1997
7. Hornby, Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English, изд. “Наука и изкуство”, София 1989
8. Lingaphone English Course, Lingaphone Institute, London 1970

Eleonora Ivanova

THE BULGARIAN LANGUAGE IN PRACTICE

A BASIC COURSE IN CONTEMPORARY
BULGARIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Sofia, 2000

Eleonora Ivanova

THE BULGARIAN LANGUAGE IN PRACTICE

A BASIC COURSE IN CONTEMPORARY BULGARIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Българска
Първо издание

Редактор на българската част ***Елена Бисерова***

Редактор на английската част ***Деби Арпют***

Художник ***Иван Рогозански***

Предпечатна подготовка ***Красимир Иванчев***

Формат 60/84/16

Печатни коли

Дадена за печат: 2000

Излязла от печат: 2000

Полиграфия “Янекспринт” - София

Издателска къща “Веси” - София